

Зміст

РОЗДІЛ 1.ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАСАДАХ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ.	5
Андрущенко Н.А. Універсальність технології моделювання в процесі організації занять з різних методик дошкільної освіти.	5
Гордієнко Анастасія Розвиток сприймання дітей середнього дошкільного віку в процесі ознайомлення з площинами геометричних фігур	7
Гусєва С. В. Авторська казка, як засіб творчого розвитку дітей раннього віку.	9
Дворецька В. П. Співпраця дошкільного навчального закладу з родинами у вихованні працелюбності в дітей старшого дошкільного віку	12
Дідур А.М. Система фізкультурної роботи та впровадження здоров'язберігаючих технологій в практику роботи закладу дошкільної освіти	13
Дрозд Вікторія Логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку в процесі ігор з паличковими наборами	16
Зубко Л. М. Твори живопису як засіб розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.	17
Іваніцька Т. П. Формування професійної мотивації студентів до здійснення мовленнєвої роботи з дошкільниками шляхом використання інтерактивних методів та інформаційно- комунікативних технологій.	20
Кваша Х.В. , Осипчук В. П. Моделювання в логіко-математичному розвитку дітей дошкільного віку.	24
Ковальчук О. П. Використання ігрової технології ТРВЗ у роботі з дітьми дошкільного віку.	26
Коржук А. І. Формування уявлень старших дошкільників про кількість та лічбу засобами казок.	28
Кошова О. О. Розвиток логіко-математичних здібностей дошкільників за допомогою паличок Джорджа Кюїзенера.	30
Кравець Т. В. Формування уявлень про форму та геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку методом моделювання.	33
Кравчук О. В., Герасимчук Т. А. Організаційний момент як важливий етап освітнього процесу....	34

Кручак Галина, Шмаюн Юлія. Розвиток елементів логічного мислення в дітей старшого дошкільного віку засобами логіко-математичних ігор і вправ.	36
Лагута А. В. Лепбук – новітній спосіб організації навчальної діяльності з дітьми дошкільного віку.	39
Лагута А. В. Авторські казки природничого змісту як засіб екологічного виховання дошкільників	41
Лейченко В. А. Сенсорне виховання дітей раннього віку.	43
Мочалова Н.І. Методичне проектування «Малювання дерев з дітьми старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти» (з досвіду роботи).	45
Нестерчук Ю. Екологічне виховання дітей дошкільного віку з використанням методики ТРВЗ.	48
Осадчук Оксана Застосування рухливих ігор математичного змісту в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку....	50
Поліщук О. В. Тагієва К. В Технології формування математичних уявлень про форму і геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку на основі блоків Дьенеша.	51
Прокопенко Т. М. Ігри та вправи для знайомства дітей дошкільного віку з геометричними фігурами їх елементами і властивостями.	54
Романська Ю. Є. Інтеграція слухання музики та формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку.	56
Романчук Л. Д. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності ЗДО.	58
Рябчук Т. Б. Соціально-емоційне благополуччя дошкільника через формування приналежності до сучасного соціуму.	60
Синяк А. А. Формування морально-етичних цінностей у дітей дошкільного віку.	62
Степанюк А. О., Ткачук Ю. М. Методика формування в дітей старшого віку уявлень про величину засобами блоків Дьенеша.	64
Тарнавська Н. П. Застосування діяльнісного підходу в процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.	67
Татусько І. А. Особливості використання логічних блоків дьенеша для розвитку інтелектуальних здібностей дітей старшого дошкільного віку.	69

Трайкун М. П. Формування математичних уявлень про величину в дітей середнього дошкільного віку засобами конструктивно-будівельної діяльності.	71
Трофименко К. Ю. Інтеграція театралізованої діяльності дітей у формуванні в них елементи математичних уявлень дітей четвертого року життя.	73
Уманець М. О. Практична діяльність дитини як основний засіб сприйняття світу в математичному вимірі: освітній досвід Польщі.	76
Чирко А.Ю. Особливості психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю.	78
Чирко Т. В. Логіко-математичний розвиток дошкільників з використанням методики Кюїзенера.	80
Шевчук В. В. Ознайомлення дітей з природою засобами ЛЕГО-технологій.	81
Шепель О. В. Формування кількісних уявлень дітей в процесі побутової діяльності.	83
Шитікова О. П. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку засобами високотехнологічних ігрових моделей.	85
Шпак М. М. Екологічне виховання для сталого розвитку дітей дошкільного віку засобами “Лепбук”.	86
Штуль Юлія Виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку у процесі сюжетно-рольових ігор.	89
Яндюк Т. А. Значення гри у розвитку та вихованні дитини.	91

ВСТУП

Упровадження принципів діяльнісного підходу в дошкільній і початковій освіті, що орієнтовані на розвиток в дітей та учнів життєвих і навчальних компетентностей, творче вирішення ними завдань, пов'язаних з практичною діяльністю важливе на етапі реформування існуючої освітньої моделі і трансформації її до вимог Нової української школи. Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна її мета – створити школу, в якій буде комфортно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння (компетентності) застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. У такій школі чи закладі дошкільної освіти прислухаються до думки дітей, спираються на їх сильні сторони, а не акцентуються на помилках, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними за свої дії. Зрозуміло, що реалізація таких завдань потребує від педагога відмови від старих стереотипів в дидактиці і вимагає нової стратегії в реалізації основних навчальних методик, зокрема, навчання в діяльності на основі інтегрованого підходу.

Сучасні глобальні перетворення в світі: посилюється демократизація суспільства, відбуваються ринкові перетворення, продовжується процес інклюзії, здійснюються фундаментальні науково-технічні відкриття, розвиваються технічні галузі, IT-технології. Це потребує кваліфікованих кадрів, які мають належну підготовку, продукують нові ідеї, мають гнучке мислення, без чого неможливий прогресивний розвиток суспільства і Держави. Проблема застосування сучасних освітніх технологій формування життєвих компетентностей в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, пов'язаних із застосуванням знань в практичній діяльності, набуває дедалі більшого значення. Це пояснюється, насамперед, бурхливим розвитком інтегрованих наукових напрямів у найрізноманітніших галузях знань, підвищенням рівня творчої активності, проблемами автоматизації виробництва, моделювання на електронно-обчислювальних машинах тощо. Це передбачає наявність у працівників більшості сучасних професій досить розвинутого вміння чітко й послідовно аналізувати процеси, що вивчаються. Тому навчання в закладах та початковій освіті має бути спрямоване, насамперед, на формування в дітей звички до повноцінної логічної аргументації всього, що нас оточує.

Досвід навчання свідчить про те, що розвиток критичного мислення в дошкільників і молодших школярів найбільшою мірою стимулюється в процесі ознайомлення з початковою математикою, оточуючим світом, налагодження комунікаційних зв'язків. Для логічного стилю мислення характерні чіткість, стислість, розчленованість, точність і певна послідовність міркувань, уміння користуватися символікою. У зв'язку з цим удосконалюється зміст освіти в початковій школі та дошкільному закладі. Природно, що основою пізнання є чуттєве сприйняття, набуте з досвіду діяльності та спостережень. У процесі чуттєвого пізнання

формуються уявлення – образи предметів, їхніх ознак, відношень. Тобто йдеться про якісні зміни, що відбуваються з розвитком умінь здійснювати практичні дії, прогнозувати результат на основі класифікації, серіації, вимірювання та обчислення, тобто із застосуванням необхідних теоретичних знань. Оволодіння цими операціями оптимізує загальний розвиток дітей. Вони мають виявляти ініціативу, творчість, незалежність, елементарну критичність, оптимізм, коли трапляються труднощі – наполегливість, уміння доводити розпочате до кінця, брати на себе відповідальність за допущені помилки. Така постановка освітніх завдань вимагає від педагогів концептуально нової підготовки. При цьому варто зазначити, що методичні алгоритми, перевірені досвідом і результатами наукових досліджень не варто нівелювати, краще добирати до них сучасні навчальні засоби і нові способи організації учнівської діяльності.

Збірник науково-методичних праць призначений для викладачів ВНЗ, педагогічних працівників закладів дошкільної і початкової освіти, студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта», які представили в ньому результати своїх психолого-педагогічних досліджень та методичних напрацювань. Проблематика статей збірника висвітлена в пошуковому, теоретичному, методичному й практичному аспектах. Збірник науково-методичних праць допоможе в теоретичній і практичній підготовці фахівців, формуванні їх готовності до методичного керівництва навчальною діяльністю на основі практичних дій дітей дошкільного віку та молодших школярів.

Збірник наукових праць підготовлено з урахуванням положень Національної доктрини розвитку освіти, Законів України «Про середню освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти в Україні, нового Державного стандарту початкової освіти в Україні, що перебувають на часі у стадії реформування.

РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАСАДАХ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ розглядає підготовку фахівців дошкільної освіти сучасної формації з конкурентно-придатним європейським рівнем кваліфікації для досягнення основної мети – формування гармонійно розвиненої особистості, різнобічного розвитку її задатків та здібностей, формування компетентностей, серед яких важливе місце займають логіко-математичні, мовленнєві, природничі, соціальні. Представлені статті розкривають питання виявлення творчих здібностей в дітей дошкільного віку, їх подальший розвиток, формування умінь застосовувати їх в розумовій та практичній діяльності. Науково-методичні пошуки авторів спрямовані на пересмислення пріоритетних завдань особистісного розвитку дошкільника, вибору найоптимальніших і найефективніших форм роботи з дітьми на основі ігрової діяльності в розвиваючому середовищі ЗДО, надання переваги заняттям інтегрованого типу.

РОЗДІЛ 2. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ТА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС УРОКІВ розкриває процес формування математичних уявлень у молодших школярів, що полягає в засвоєнні та застосуванні знань у реальних життєвих ситуаціях, передбачає організацію навчання на такому рівні, коли якнайкраще сполучаються активність педагога й кожної дитини. Усвідомлене засвоєння знань про лічбу, числа та дії з ними передбачає активізацію розумових (пізнавальних) процесів в учня – це прагнення пізнавати, знайти, відчуті радість успіху від самостійно знайденого шляху розв'язання задачі, завдання, проблеми. У статтях розглядаються питання, що безпосередньо пов'язані з формуванням дослідницько-пізнавальної, пошукової активності дітей. Слід відзначити, що пізнавальна активність є складовою мотиваційного компоненту навчання та однією з головних умов, як вважають вчені, розумового розвитку дітей, тому що інтелектуальна сфера учня успішно розвивається лише за умов присутності та розвитку пізнавальних потреб. Авторами статей зазначено важливість врахування в ході освітнього процесу власної активності дитини, стимулювати її розвиток, для чого пропонуються різноманітні методичні рекомендації.

РОЗДІЛ 1.

ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАСАДАХ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ.

Андрущенко Н.А.
вихователь ДНЗ «Зірочка»

с. Грозине,
Коростенського р-ну
науковий керівник:
канд. пед. наук, доц.

Тарнавська Н. П.

Універсальність технології моделювання в процесі організації занять з різних методик дошкільної освіти.

У зв'язку з великим обсягом пізнавального матеріалу, закладеного в сучасних програмах виховання і навчання дошкільників, все більш актуальним стає вибір методів навчання дітей. Одним з найбільш перспективних методів реалізації розумового виховання дітей є моделювання, оскільки мислення дошкільника відрізняється предметною образністю і наочною конкретністю.

Це особливо важливо для дітей дошкільного віку, бо процес вирішення навчальних завдань протікає у них з переважаючим обсягом зовнішніх засобів, наочний матеріал засвоюється краще ніж вербальний та має посилюватись предметно-маніпулятивною діяльністю [1].

У дошкільні роки, освоюючи в практичній діяльності різні властивості і відношення, діти, з однієї сторони, отримують відомості про різноманітні моделі, з іншого, накопичують важливі уявлення, які їм необхідно «вибудувати» у вигляді моделей. Однак метод моделювання в недостатній мірі використовується педагогами закладів дошкільної освіти, чим обумовлено вибір теми статті.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та представити методичні підходи щодо технології моделювання в процесі організації занять з різних методик дошкільної освіти.

У різних видах діяльності дошкільника є одна спільна сторона, яка представляється виключно важливою з точки зору розвитку дитячого мислення. Її суть у тому, що всі основні види діяльності, які опановує дитина в дошкільному віці, носять моделюючий характер. Це, перш за все, відноситься до сюжетно-рольової гри. Граючи, діти заміщують одні предмети іншими (стілець використовують в якості автомашини, кубик в якості мила і т.д.), беруть на себе ролі дорослих людей (мами, кухаря, шофера). Розглянемо дитяче конструювання. Якщо дитина створює, наприклад, будиночок з будівельного матеріалу, окремі деталі цього матеріалу і їх поєднання заміщують частини реального будинку - його стіни, дах, а відношення цих деталей відповідає відношенню таких же частин в реальному об'єкті, тобто моделюють його [1].

Яскраво виражений моделюючий характер має і дитяче малювання. Близьким до ігрового заміщення є заміна персонажів казки подібними фігурками, відмінність між якими відповідає відмінності між реальними героями. Так, три ведмедя з успіхом можуть бути заміщені смужками різної довжини, а кіт, півень, і лисиця – кружечками різного кольору тощо. Моделювання просторового розміщення та переміщення персонажів казок об'єднується з просторовим моделюванням у часовій послідовності ситуацій (яка спочатку виступає у вигляді ряду картинок) і, в кінцевому підсумку, переростає в комплексне моделювання послідовності смислових частин (епізодів) казок, де кожен епізод відображається блоком. Вся казка представлена серією блоків, з'єднаних між собою стрілками.

В останні роки використання просторових моделей стало перетворюватися в один з важливих методів розумового виховання дошкільників. Найбільш широке застосування просторові моделі знайшли в методиці навчання дітей грамоті, розробленої Д. Б. Ельконіна і Л. Є. Журової, і в методиках ознайомлення з живою і неживою природою, створених під керівництвом Н. Н. Подд'якова, С. Н. Ніколаєвої і І. С. Фрейдкін. Однак в зазначених методиках була врахована тільки одна сторона просторового моделювання - його значення для засвоєння знань, вдосконалення тих чи інших видів діяльності дітей. Друга і найважливіша сторона - розвиток загальної розумової здатності до наочного просторового моделювання - до уваги не бралася, оскільки до недавнього часу не підлягала спеціальному вивченню. Разом з тим її реалізація вимагатиме систематичної обробки дій просторового моделювання на різних видах занять і в різних видах діяльності дітей [3].

У дошкільній освіті застосовуються різні види моделей:

Перш за все предметні, в яких відтворюються конструктивно особливості, пропорції, взаємозв'язок частин будь-яких об'єктів. Це можуть бути технічні іграшки, в яких відображений принцип пристрою механізму, моделі будівель. У даний час з'явилося багато посібників для дітей, де представлені моделі, які, наприклад, знайомлять з органами почуттів (пристрій очі, вуха), з внутрішньою будовою організму (зв'язок зору, слуху з мозком, а мозку - з рухами). Навчання з використанням таких моделей підводить дітей до усвідомлення своїх можливостей, привчає бути уважними до свого фізичному і психічному здоров'ю.

У дошкільному віці доступні предметно-схематичні моделі, в яких істотні ознаки і зв'язки виражені за допомогою предметів-замінників, графічних знаків. Приклад такої моделі - календар природи, який ведуть діти, використовуючи спеціальні значки-символи для позначення явищ в неживій і живій природі. Вихователь вчить дітей моделюванню при складанні плану (кімнати, городу, лялькового куточка), схеми маршруту (шлях з дому в дитячий садок). Графічні моделі: календар спостережень за ростом і розвитком рослин, календар тривалості світлового дня, «Термометр».

Дії з моделями здійснюються в такій послідовності:

- заміщення (спочатку моделі пропонуються в готовому вигляді, а потім діти вигадують умовні заступники самостійно);
- використання готових моделей (починають з 3-4 років);
- побудова моделей: за умовами, за власним задумом, по реальній ситуації (з 5-6 років).

Необхідно враховувати, що використання моделей можливо за умови сформованості у дошкільників умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, абстрагуватися від несуттєвих ознак при пізнанні предмета. Освоєння моделі пов'язане з активними пізнавальними діями, зі здатністю до заміщення предметів за допомогою умовних знаків, символів. При цьому враховується основне призначення моделей - полегшити дитині пізнання, відкрити доступ до прихованих сторін, які безпосередньо не сприймаються як властивості, якості предмета. Не можна обійтися і без дидактичних посібників. Вони допомагають дитині виокремити аналізований об'єкт, побачити його у всьому різноманітті властивостей, налагодити зв'язки і залежності, визначити елементарні відношення, подібності та відмінності [2].

До дидактичних посібників, які виконують аналогічні функції, відносяться логічні блоки Дьенеша, кольорові рахункові палички (палички Кюізенера), моделі, гри з серії: «Логічні кубики», «Куточки», «Склади куб», «Кубики і колір», «Склади візерунок», «Куб-хамелеон».

Навчаючи прийому моделювання, вихователь сприяє розвитку у дітей компетентностей:

- оперувати властивостями, відношеннями об'єктів, числами;
- виявляти найпростіші ознаки об'єктів за формою, величиною;
- порівнювати, узагальнювати групи предметів, співвідносити, виокремлювати закономірності, оперувати поняттями, прагнути до творчості;
- проявляти ініціативу в діяльності, самостійність в уточненні або висуненні мети, в ході міркувань, у виконанні та досягненні результату;
- розповідати про план дій, розмовляти з дорослими, однолітками з приводу змісту ігрових (практичних) дій.

Дорослий створює умови, сприятливі для залучення дитини в діяльність, мотивує застосовувати порівняння, рахунок, відтворення, групування, перегрупування. При цьому ініціатива в розгортанні ігрових дій належить дитині. Вихователь аналізує ситуацію, спрямовує її розвиток, сприяє отриманню результату.

Моделювання в екологічному вихованні.

Спостерігаючи за тваринами і рослинами, вихователь з дітьми обстежує об'єкт, і виокремлює на цій основі ознаки і властивості живих організмів.

Для побудови плану обстеження предметів природи, можна використовувати картки-символи. Можна виділити функції живих організмів: дихає, рухається, і позначити їх схематичними моделями.

За допомогою картинок-моделей можна позначати виділені ознаки (колір, форму, чисельність частин).

Схеми-моделі можуть позначати потреби живих істот (місце проживання, притулок, середовище, харчування, особливості проживання).

Моделювання в образотворчій діяльності.

Моделювання в цьому виді діяльності найбільше застосовується при використанні технологічних карт. Такі карти показують послідовність і прийоми роботи при ліпленні колективного виробу, малюванні колективного предмета або сюжету. Послідовність роботи в них показана за допомогою умовних позначень. Використання методу моделювання допомагає задіяти всі види пам'яті (зорову, слухову, рухову), удосконалює мислення і мову (кодування інформації, вміння робити висновки, умовиводи), робить висловлювання дітей більш логічними, послідовними, обґрунтованими.

Моделювання в логіко-математичному розвитку дітей.

Логічні блоки Дьенеша - набір об'ємних геометричних фігур, що розрізняються за формою, кольором, розміром, товщиною. Палички Кюїзінера - комплект рахункових паличок різного кольору і різної довжини. Палички однакової довжини пофарбовані в один і той же колір і позначають одне і те ж число. Чим більше довжина палички, тим більше значення того числа, яке воно виражає. Метод моделювання в елементарній математиці часто зустрічається у вигляді «ланцюжків-символів», наприклад, використовуються поєднання символів при орієнтуванні на аркуші паперу.

Моделювання в освітній сфері «Комунікація» [4].

Метод наочного моделювання допомагає дитині візуально уявити абстрактні поняття (звук, слово, речення, текст), навчитися працювати з ними. Метод наочного моделювання може бути використаний в роботі над усіма видами зв'язного монологічного висловлювання: переказ; складання оповідань по картині і серії картин; описова розповідь; творча розповідь. Застосовуючи графічну аналогію, діти навчаються бачити головне, систематизувати отримані знання. Дитина повинна навчитися виділяти найголовніше в оповіданні, послідовно викладати основні дії і події.

Елементи моделі [3].

Як умовні замітники елементів моделі можуть виступати символи різноманітного характеру: геометричні фігури; символічні зображення предметів (умовні позначення, силуети, контури, піктограми); плани і умовні позначення, які використовуються в них; контрастна рамка - прийом фрагментарного розповідання тощо. В якості символів-замінників на початковому етапі роботи використовуються геометричні фігури, що своєю формою і кольором нагадують заміщений предмет, а моделями зв'язного висловлювання може бути представлена смужка різнокольорових кіл.

В якості символів-замінників при моделюванні творчих оповідань використовуються: предметні картинки; силуетні зображення; геометричні фігури. Корисною є також мнемотаблиця - це схема, в яку закладена певна інформація. Основні вимоги до відомостей, вміщених в мнемотаблицю: точність, відповідність інформації про об'єкт, акуратність і реалістичність зображення; дискретність, розкривається лише одна тема; новизна, повідомлення того, що дитина ще не знає. З використанням опорних схем може проходити навчання складанню творчих розповідей, оповідань по сюжетній картині. Роботу по введенню символів, опорних схем, мнемотаблиць доцільно починати в середній групі. У повному обсязі ця робота повинна розгортатися в сиршій групі.

Висновок. Моделювання, як прогресивний метод навчання, стає можливим для використання педагогом, насамперед тому, що якомога краще відповідає особливостям розумового розвитку дошкільника, його наочно-образному його характеру. Метод моделювання відкриває перед педагогом ряд додаткових можливостей в розумовому вихованні дітей, у тому числі і в розвитку елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш,
2. дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська
4. Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку –Українське дошкілля / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. - Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 264 с.
5. Венгер Л.А. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Л.А. Венгер. – М.: Просвящение, 1986. – 174 с.
6. Ушакова О.С. Развитие речи дошкольников / О.С. Ушакова. – М.: Изд-во ин-та психотерапия, 2001. – 240 с.

Гордієнко Анастасія
студентка 35 групи
ННІ педагогіки
науковий керівник:
канд. пед. наук, доц.
Тарнавська Н. П.

Розвиток сприймання дітей середнього дошкільного віку в процесі ознайомлення з площинами геометричних фігур.

Актуальність. Основою пізнання оточуючого світу дитиною є сприймання його форм, розмірів, кольорів та багатьох інших властивостей. Завдяки цьому в дитини формується цілісне уявлення про оточуючий світ. Навколишній світ є середовищем, де всі предмети мають геометричний зміст та пропорційність, тому ще з самого раннього віку слід знайомити дітей з геометричними фігурами. У подальшому ці знання стануть основою для розвитку процесів мислення — розпізнавання, порівняння, класифікації, узагальнення. Важливо починати здійснювати роботу з ознайомлення з площинними геометричними фігурами в середньому дошкільному віці. У цей період діти активно пізнають форму, зокрема розрізняють площинні і об'ємні геометричні тіла і фігури: квадрат, трикутник, прямокутник і круг (площинні); циліндр, конус, піраміда, куб (об'ємні тіла). Надалі знання про ці фігури удосконалюються та закріплюються.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти компетентна дитина повинна виявляти пізнавальну активність, спостережливість, винахідливість у довкіллі; вирізняється позитивною пізнавальною мотивацією, орієнтуватися в сенсорних еталонах (колір, форма, величина), їх видах, ознаках, властивостях, у часі і просторі, володіти прийомами узагальнення, класифікації, порівняння і зіставлення. Діти повинні порівнювати предмети за величиною та визначати її параметри, використовувати для вимірювання умовні міри, використовувати величини в практично-ігровій діяльності.

Методика ознайомлення дітей з формою предметів достатньо розроблена, але аспект розвитку сприйняття дітей середнього дошкільного віку в процесі ознайомлення з площинами геометричних фігур потребує подальшого дослідження.

Мета статті: теоретично обґрунтувати і методично перевірити як залежить розвиток сприйняття форми від предметної діяльності дітей середнього дошкільного віку з геометричними фігурами і тілами.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сприймання як основи сенсорного розвитку дитини і пізнання оточуючого світу була предметом дослідження багатьох вчених. Як відомо, чеський педагог Ян Амос Коменський наголошував на ролі почуттєвого досвіду в розвитку у дітей сприймання та закріплення знань про геометричні фігури. В своїй праці «Материнська школа» він надає рекомендації щодо використання та засвоєння різних геометричних фігур. Фрідріх Фребель, який розробив теорію сенсорного виховання, визначив, що в основі його «Дарів» лежить геометрична фігура, а в ній пряма лінія, що може також бути хвиляста та замкнута. Зокрема, К. Д. Ушинський вважав, що чим більше аналізаторів бере участь в обстеженні, тим глибші будуть знання дитини про предмет.

Велику роль сенсорному вихованню для різнобічного розвитку дітей надавали відомі педагоги О. М. Граборов, Ж. Демор, О. В. Запорожець,

Ж. Ітар, Я. Коменський, Г. С. Костюк, М. Лісіна, Б. Менель, В. О. Сухомлинський. Вітчизняні та зарубіжні митці Ф. Фребель, М. Монтессорі, О. Декролі, К. Ушинський, Є. Тихеева, С. Русова наголошували на тому, що це одна зі сторін дошкільної освіти дітей. Учені А. Венгер, О. Запорожець, наголошували, що сенсорне виховання є одним з головних завдань дошкільного виховання, напрямом, який впливає на успішність подальшої соціалізації й навчання дитини. Саме дошкільний вік є найбільш сприятливим для вдосконалення діяльності органів чуття, що забезпечують повноцінні й різнобічні уявлення про довкілля [1]. У процесі знайомства з основними еталонами форм (геометричними фігурами) діти вчаться обстежувати форми предметів, набувати вміння бачити подібність між формою предмета і якоюсь простою геометричною фігурою. Після цього дітей необхідно стимулювати словесно позначати форму предмета (наприклад, телевізор – прямокутний, тарілка – кругла і т.д.). У більшості випадків форма предметів складніша: у ній можна виділити загальні обриси, форму основної частини, форму і розміщення другорядних (дрібніших) частин, окремі додаткові деталі [2].

Широко розглядалася проблема розвитку сприймання геометричних форм такими педагогами як В. Аванесова, М. Поддьяков, Н. Сакуліна, Є. Тихеева, О. Усова, Є. Фльоріна. Сенсорне сприйняття форм предметів є основою розумового розвитку дітей. Сприймання форм геометричний площинних фігур такою є основою для розвитку фантазії і креативного мислення. Без цілеспрямованого розвитку сприймання неможлива повноцінна підготовка дитини до школи [3].

В період середнього дошкільного віку діти закріплюють знання про назви фігур, а також його основні характеристики. Наприклад, круг круглий, він не має кутів, куб має чотири кути і з нього можна збудувати вежу. Організація дотиково-рухового та зорового сприйняття форми шляхом різноманітних дій, спрямоване на з'ясування їх ознак дає змогу поглибити, уточнити уявлення дітей про фігури. В цей період діти знайомляться з новими геометричними фігурами – круг, трикутник та квадрат. Доречно використовувати такі прийоми роботи які використовувались і в попередніх групах [4].

Основним принципом послідовності обумовлюється й ознайомлення дітей спочатку із цілком відчутними сенсорними властивостями – величиною й формою предметів, які можна обстежувати шляхом обмацування, а вже потім із такою сенсорною властивістю, як колір, орієнтування яке можливе тільки в плані зорового сприйняття [5].

В основі розвитку сприйняття лежать новоутворення, які характерні для середніх дошкільників і мають велике значення для засвоєння геометричних форм:

- формування нового типу орієнтувальних дій примірювання, а згодом і співвіднесення фігур за їх ознаками;
- формується уявлення про властивості предметів і фігур;

- усвідомлення значення фігур в повсякденній практичній діяльності [6].

Щоб забезпечити активну розумову діяльність у дітей середнього дошкільного віку, а також розвиток сприймання, необхідно дотримуватися правильної методики.

Форма — це та основна властивість предмета, яка сприймається зорово дитиною. У дошкільному віці варто знайомити дітей з об'ємними та площинними фігурами. У середньому дошкільному віці діти мають засвоїти основні ознаки геометричних фігур, вчити їх виділяти та називати. Початковим етапом до засвоєння фігури є його дотикове обстеження разом з вихователем. У цьому віці діти засвоюють геометричні фігури шляхом порівняння одна з одною (прямокутник з квадратом, круг з трикутником). Під час порівняння фігур слід давати запитання: Що це?, Якого кольору?, Якого розміру?, З чого зроблено?, Чим відрізняється?, На що схоже?.

У процесі формування в дітей уявлень про основні площинні фігури в середній групі (трикутник, круг, чотирикутник, квадрат, прямокутник) слід дотримуватися основних етапів роботи з дітьми:

1. Показ фігури та її назва (Це чотирикутник, квадрат, трикутник).
2. Обстеження фігури рухомо-дотиковим способом (Візьмемо трикутник в ліву руку, а палець правої руки поставимо на верхній кут і спускаємося по правій стороні, потім рухаємося лівіше, це нижня сторона і далі по лівій стороні повертаємось до вершини, з якої починали обстеження).
3. Визначення основних елементів (Що має трикутник? трикутник має 3 кути, 3 рівні сторони. Покажіть їх).
4. Показ фігур різного кольору, величини і матеріалів (Подивіться на ці геометричні фігури. Що ви бачите? Це трикутники. Але які вони? Похилі, високі, низькі, з різного матеріалу. Тож, запам'ятайте, незалежно від розміру, кольору чи матеріалу ці фігури залишаються трикутниками, у них є по три кути, вершини, сторони).
5. Знаходження в оточуючому середовищі предметів, які схожі за формою до даної фігури (пірамідка, капелюх, сукня).
6. Використання геометричної фігури як еталона.
7. Порівняння геометричних фігур між собою (що спільного має трикутник з чотирикутником, чим відрізняється круг від квадрата, порівняйте прямокутник і квадрат).

8. Штрихування трикутника, викладення фігури із паличок для закріплення уяви про неї (проводиться у формі дидактичної гри).

У середній групі важливо навчити правильно визначати основні елементи фігур та називати їх, а також формувати вміння порівнювати предмети між собою, користуючись фігурою як еталоном. Для дітей використовуються різні види ігор на засвоєння особливостей геометричних фігур «Вгадай, що це», «Доміно фігур». Гра «Знайди предмет такої самої форми» формують здатність знаходити предмет за запропонованим зразком.

Починаючи з цього віку діти вчаться аналізувати складні форми. Наприклад, дітям можна запропонувати скласти з фігур орнамент, щоб прикрасити сукню для ляльки, або рушник до свята. Таким чином діти вчаться розміщувати площинні фігури за зразком, за власним бажанням, або закінчуючи логічний ряд. Це є основою для розвитку в дітей креативного та логічного мислення, діти орієнтуються на обмеженому просторі та вчаться створювати орнаменти чи зображення. Доречно також використовувати такі ігри як «Склади ціле з частин», «З яких фігур складається предмет». Вони дозволяють дитині аналізувати складну форму предмета, визначати її основні частини. Всі знання, які діти набули в цьому віці стануть основою для ознайомлення з об'ємними фігурами та складними формами у старшій групі [7, с. 40-42].

Висновки. Отже, основою орієнтування та пізнання оточуючого світу є розвиток сприймання, яке є основою сенсорного виховання дитини. Починаючи з самого раннього віку, треба залучати дітей до обстеження геометричних фігур як площинних, так і об'ємних. У процесі ознайомлення з площинними фігурами слід дотримуватися порядку обстеження, визначення основних елементів та побудови форми геометричної фігури. Велике значення для дитини має дорослий, який повинен показати наочно як обстежити фігуру, порівняти її з іншими фігурами та предметами. Вивчення площинних геометричних фігур є основою для оволодіння художньою діяльністю та конструктивною грою, а також орієнтування в оточуючому світі.

Список використаних джерел та літератури.

1. Светлова І. Є. Велика книга завдань і вправ для розвитку інтелекту дитини: Сенсорне сприйняття, логічне мислення, дрібна моторика рук, розвиток мови. – К.: Країна мрій, 2006. – 160 с.
2. Трикоз С. В. Теоретичні засади сенсорного розвитку дошкільників // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2000. - Вип.7. – С.12 -125
3. Фомина А. В. Сенсорное развитие: Программа для детей в возрасте (4) 5-6 лет/ А. В. Фомина – М. : Творческий Центр «Сфера», 2001. – 80 с.
4. Іщенко А. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навчальний посібник [для студентів спеціальності «Дошкільна освіта»] /укладач А. В. Іщенко. – Вид. 2-ге, перер. та доп. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. – 149 с.
- 5.Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого / Ю.В.Малікова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім.К.Д. Ушинського: зб. наукових праць. –Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2005. – №3-4.– С.151-153
- 6.Олійник Л.М. Формування уявлень про властивості і співвідношення предметів у дітей раннього віку: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Олійник Лія Миколаївна. – К., 2005. – 209 с

7. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально-методичний посібник, частина 1. - Ж.: ЖДУ імені Івана Франка, - 104 с.

Гусева С. В.
вихователь і категорії
ЗДО № 27 м. Бердичів.

Авторська казка, як засіб творчого розвитку дітей раннього віку.

Авторська казка — художня казка, створена конкретним автором, яка є казкою унікальною, продуманою до найменших подробиць, з використанням найрізноманітніших матеріалів і авторських прийомів. Вона посідає гідне місце серед засобів виховання і навчання дітей раннього віку.

Адже світ казки цікавий і чарівний. Вона захоплює і веде у незвичайний і дивовижний світ, де всі розмовляють зрозумілою людською мовою: дерева і квіти, звірята і птахи, навіть камінь оживає і дерево дає раду, аби тільки добре придивитися та прислухатись до рідної землі. Казка веде у далекі і дуже цікаві світи, де завжди перемагає добро, а зло зникає.

Кожен з нас погодиться з тим, що саме авторська казка - це більш тонкий, емоційний, філософський жанр літератури. Саме авторська казка здатна «доторкнутися» не лише до маленької дитини, але й до дорослого.

Найкращі взірці авторської казки були написані справжніми дітьми у дорослих тілах – це Леся Українка («Давня казка», «Лісова пісня»), Іван Франко («Ворони і сови», «Байка про байку», Наталя Забіла («Два морози», «Зайчикова хатка», Платон Воронько («На кораблику»).

Всі ці дорослі люди, але з дитячою душею, намагаються донести до кожної дитини найсокровенніші казкові миті.

Призначення авторської казки — принести моральне задоволення від прослуханого тексту, який не тільки запам'ятовується, а й може стати улюбленим та буде передаватися з покоління в покоління.

Особливість сучасної авторської казки в тому, що вона є цілісним образом, який продуманий і втілений в життя з найтоншими деталями в цілому. Така казка має свою назву, історію. Слухаючи цей витвір, можна побачити його настрій і характер. В такий твір вкладена душа майстра.

Авторська казка здатна виховувати і навчати, об'єднувати дітей і дорослих, викликати сильні емоції і спонукати до дії.

Авторська казка є характерною особливістю пізнавальної, науково-достовірної інформації через казкові образи, вона глибоко впливає на особистість дитини. Адже казка враховує психологію дошкільника, його емоційність, наочно-образне мислення, здатність і прагнення до наслідування.

Коли організовується спільна робота дитини з вихователем, казка може стати тією сходинкою, з якої розпочинається взаємодія.

Казка — це крок, який дитина робить поряд з дорослим. Дорослий розповідає або читає, коментує, пояснює, відповідає на запитання. Дитині цікаво. Серед великої кількості казок згодом з'являється улюблена чи улюблені.

Слухаючи авторську казку, дитина ототожнює себе з певним героєм. І у дорослому житті робить так, як і її улюблений у дитинстві герой, здійснюючи його подвиги і повторюючи його помилки.

Для того щоб діти краще сприймали авторську казку, необхідно подбати про сприятливу психологічну атмосферу під час читання чи розповідання, про правильне освітлення, місце розташування слухачів, висоту та тембр голосу дорослого. Казку потрібно розповідати невимушено, ніби випадково, у вигляді відступу від бесіди.

Зміст авторської казки простий, доступний, сюжет прозорий, але загадковий і тим самим сприяє розвитку дитячої уяви. Казкові образи близькі за своїм характером образам уяви дітей. Крім того, жодна дитина не любить настанов, а казка не вчить безпосередньо. Вона дозволяє собі «натякнути на те, як краще вчинити в тій, чи іншій ситуації.» Різноманітність і напруженість дії у казці створюють у дітей постійний і неослабний інтерес.

Оповідь авторської казки з подальшим переказом сприяє розвитку мислення і збагачення мови дитини. Благополучний кінець казки виховує оптимізм, впевненість у подоланні будь-яких труднощів.

Вихователь — це провідник між казкою та дитиною. І тому я постійно вдосконалююсь, навчаюсь, розвиваюсь, намагаюсь йти в ногу з сучасністю.

В своїй роботі з дітьми раннього віку (третього року життя) я часто звертаюсь до казки, тому починаючи з 2016 року, я почала складати казки сама на щоденні буденні теми, щоб привернути увагу дітей до звичайних подій; аби малюки відчували, що від них залежить життя пташки, собачки чи котика, що вони самі можуть сьогодні стати героями і допомогти тим, хто страждає, хто просить допомоги. І дуже приємно, що діти, прослухавши таку казку, допомагають тваринкам, починають підгодовувати пташенят, не жбурляють камінням у бездомних тварин, а переймаються їхньою бідою і чим можуть допомагають.

Свої казки я складаю з урахуванням вікових особливостей дітей моєї групи, опираючись на їх життєвий досвід, попередньо набуті знання.

Казковий сюжет розгортаю в певній послідовності:

1	Одного разу...	Розпочинається казка із знайомств з головними героями («Фурсік», «Рукавичка», «Горішок», «Горобчик»)
2	І раптом...	Герой потрапляє у проблемну ситуацію (яка пов'язана з проблемами)
3	Та це ще не все...	Казка змінює свій напрямок, щоб показати, як герой вирішує проблему.
4	І о диво....	Герої казки знаходять рішення...(ім на допомогу приходять друзі)
5	Результат...	Чим же закінчується казка? Через які випробування пройшли герої?
6	Підсумок...	Герой казки дякують за допомогу (Горішок дякує їм, а він допоміг знайти його родину)

Невід'ємною частиною в роботі з авторською казкою є використання наочності, тому я створюю ілюстративний матеріал, який супроводжує зміст казки. Малюнок у казці має бути зрозумілим, предметним, конкретним, точним, чітким, реалістичним. Героїв зображую персоналізованими (вони вміють посміхатись, плакати, сумувати, дивуватись). Головного героя розташовую в центрі композиції, а на задній план відвожу другорядних, щоб вони не відволікали уваги.

Ілюстрація допомагає мені краще донести зміст казки до дитини, але вона повинна бути показана вчасно, слідувати за словом, так як картинка повинна відповідати змісту прочитаного.

Відповідно до віку моїх дітей, я використовую такі прийоми розглядання ілюстрацій, як:

-впізнання дитиною персонажу (хто це?)

-співвідношення фраз тексту з картинками (знайди картинку до таких слів....).

Ознайомлення з авторською казкою дітей раннього віку

Власні твори використовую під час відповідних тематичних циклів з метою активізації набутих або формування нових знань дітей. Наприклад: «Казка про допитливого їжачка» підпорядкована до циклу «Дикі тварини»; казка «Іграшки» - до циклу «У світі іграшок».

Перед тим, як ознайомлювати дітей з авторською казкою, я проводжу попередню роботу. На заняттях з ознайомленням з навколишнім надаю дітям нову інформацію (наприклад, про те, що потрібно одягати влітку, а що взимку; що полюбляють їсти домашні тваринки та де вони мешкають; на чому можна їздити, а на чому літати),

роз'яснюю невідомі слова («гробачок» – можна сказати черв'ячок, «їжачки пішли на полювання» – тобто «пішли шукати собі їжу»).

Під час з ознайомлення з природою діти дізнаються про те звідки капає дощик, як з'являються калюжі, в яку пору року з дерев опадає листя, коли землю вкриває білий сніг, що їдять пташки, і як вони зимують.

Після того, як проведена попередня робота, і дитина засвоїла матеріал, – ознайомлюю з авторською казкою. Ознайомлення (розповідання або читання) проводжу на заняттях з художньо – мовленнєвої діяльності або на інтегрованих з іншими видами діяльності заняттях проводжу у декілька етапів:

- ознайомлення з авторською казкою;
- обговорення змісту авторської казки;
- підготовка до переказу;
- переказ авторської казки (з допомогою запитань вихователя);
- розігрування дій за змістом авторської казки (драматизація, інсценізація)

Знайомство зі змістом казки проводжу з використанням наочності (ілюстрацій, картинок, малюнків) з використанням ІКТ (мультимедійної презентації); різних видів театру (пальчиковий, настільний, театр рукавичок, театр іграшок, театр на фланелеграфі).

Після ознайомлення з казкою проводжу роботу з метою повноцінного розуміння дитиною змісту авторської казки для подальшого переказу:

- пояснення нових слів; (*«перервався сон» – прокинувся, «пробурмотіла» – тихенько сказала*)
- виявлення позитивних та негативних якостей героїв (*який герой казки: веселий чи сумний, злий чи добрий*)
- сприяння вмінню виявляти відношення героям, які його потребують; (*бажання допомогти герою казки, порадити за нього, поспівчувати*)
- повторне розповідання (з використанням ілюстрацій до певної казки)

На заняттях з мовленнєвої діяльності обговорення змісту авторської казки здійснюю за допомогою запитань про те, як називається казка, які події відбувалися в казці тощо.

Наприклад: казка «День народження Катрусі»

Запитання по казці:

- як називається казка? (*День народження Катрусі*)
- які головні герої в казці? (*дівчинка Катруся*)
- що відбувається в казці? (*у дівчинки було день народження*)
- який настрій був у Катрусі? (*веселий, радісний*)

Переказують діти зміст казок з допомогою вихователя (за допомогою навідних запитань, картинок, ілюстрацій, схем, іграшок)

Під час роботи з авторською казкою я паралельно даю дітям завдання: проплескати, потупати, покрутитись, поприсідати, пострибати. Показати «як капає дощик», «як біжить струмочок», «як ходить лисичка», «ведмедик», «як літає осінній листочок», «як з неба на землю спускається сніжинка», «як морозець щипає носик», і «як гуляє завірюха».

На заняттях з мовленнєвого спілкування завдяки героям авторських казок, діти вчать висловлювати свою думку, розкриватись, спілкуватись.

Під час роботи з авторською казкою крім традиційних занять авторську казку я використовую у повсякденному житті (вранці, на прогулянці, у вечірні години) у різних режимних моментах.

В повсякденному житті та на прогулянці діти розкривають для себе світ навколишнього, вони можуть не лише побачити берізку на картинці, але й підбігти до неї і обняти її, прикрасити красуню ялинку і доторкнутись до її голочок; побачити, як з дерева на дерево перелітає ворона і викрикує: «кар – кар»; прислухавшись, діти можуть почути, як шурхотить листячко на деревах, коли повіє вітерець, а в зимову пору під ногами скипить сніжок. Варто лише зупинитись, прислухатись - і можна почути справжню музику природи.

Сон – це невід’ємна частина життя дитини. Свої казки, такі як «Кошеня Мишко», «Чарівна подушечка», зміст яких заспокоює дітей, налаштовує їх на сон, я читаю дітям перед сном. Вони допомагають дитині заспокоїтись, розслабитись, подумати про щось приємне і заснути.

Також роботу з казкою проводжу під час розваг, де закріплюю попередньо вивчений матеріал у процесі розігрування дій за змістом казки.

Під час навчання розігрування сюжету уже знайомого твору використовую такі вправи:

➤ **Вправи імітаційного характеру:**

- «Як ходять тварини» (наприклад: герої з казки «Друзі кролика Басі»);
- «Як рухаються предмети» (наприклад: як рухаються рукавичка (з казки «Казка про загублену рукавичку»);
- «Як рухається природа» (наприклад: летять листочки, кружляють сніжинки, гойдаються гілочки на деревах).

➤ **Мімічні вправи:**

- «Веселий – сумний метелик»;
- «Посміхнися сонечку»;
- «Дудочка».

➤ **Вправи на формування вміння передавати почуття жестами:**

- «Покажи як я»;
- «Великий палець вгору» (клас);
- «Великий палець вниз» (погано.)

➤ **Вправи на імітацію звуків та звуконаслідування тварин:**

- «Як розмовляють тварини»;
- «Як оживає природа» (*шумить вітерець, шурхотять листочки*).

Наприклад під час підготовки до проведення театралізованих дій за змістом авторської казки «Друзі кролика Басі» використовую такі вправи:

- «як ходить кішка» «як стрибає кролик»
- «як здивувався кролик Бася» (він здивувався)міміки: веселий, сумний, здивований, стривожений,
- «як бавилися козлик та баранчик»
- мови персонажів (тваринки у казці можуть розмовляти і ми їх розуміємо)
- як каже коник», як каже корівка»

Під час розваг розвиваю вміння інсценувати тексти казок, використовуючи декорації, елементи костюмів, маски, музичний супровід.

За період роботи з авторською казкою у дітей з'явилось уявлення про реальне та нереальне. Діти почали краще усвідомлювати, що є добре, а є погане, краще розвинулись мислення, пам'ять, уява та фантазія. Завдяки роботі з авторською казкою у дітей збільшився словниковий запас, і зрештою, авторські казки просто піднімають дітям настрій.

Список використаних джерел та літератури.

1. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 6-14.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры / Э. Берн. – М.: ЦОЦ, 1996. – 397 с.
3. Большунова Н.Я. Место сказки в дошкольном образовании / Н.Я. Большунова // Вопросы психологии. – 1995. – № 5. – С. 39-43.
- Брагина Н. Н. Функциональные асимметрии человека / Н. Н. Брагина, Т. А. Доброхотова. – М.: Медицина, 1988. – 288 с.
4. Как построить свое «Я». Под ред. В. П. Зинченко. – М.: Педагогика, 1991. – 136 с.

Дворецька В. П.,
студентка 45 групи ННІ педагогіки
наук. керівник
доктор педагогічних наук,
доцент Вознюк О. В.

Співпраця дошкільного навчального закладу з родинами у вихованні працелюбності в дітей старшого дошкільного віку.

Актуальність дослідження. Як засвідчує аналіз наукових джерел, в перші роки свого життя дитина активно засвоює велику кількість інформації та всесторонньо розвивається. Відтак, період дошкільного дитинства є надзвичайно вагомим у житті кожної дитини, оскільки саме цей період насичений пізнанням світу. В тому числі діти дошкільного віку виявляють неабиякий інтерес до аспектів трудового виховання. Тому основним завданням дошкільного виховного закладу та родити є

виховання у дітей самостійності, працелюбності та правильного ставлення до праці.

Як відомо, праця – запорука усебічного розвитку дітей, а правильно організована праця також корисна для здоров'я дитини, рухи дитини, яка володіє трудовими навичками, більш впевнені та точні; така дитина краще орієнтується у просторі, їй зрозуміліший плин часу.

Працю можна вважати і запорукою розумового розвитку: у процесі праці діти оволодівають інформацією про властивості матеріалів, оскільки вони мають безпосередню справу з ними; діти дізнаються багато цікавого про призначення засобів праці, тому що під час праці вони користуються ними.

Праця також є запорукою розвитку всіх пізнавальних процесів, зокрема сприймання, уяви, уваги, пам'яті: активізується мислення.

Нарешті, праця – це запорука морального виховання, адже під час роботи виховуються такі якості особистості, як здатність до подолання перешкод, спостережливість, зосередженість, старанність, дисциплінованість, самостійність, ініціативність та інші.

Виходячи із надзвичайної значущості праці у житті дитини, актуальна педагогічна проблема пов'язана з особливостями виховання працелюбності у дітей старшого дошкільного віку, що передбачає розкриття значення співпраці дошкільного навчального закладу з родинами у аспекті виховання дітей, а також аналіз думок відомих педагогів стосовно трудового виховання дітей старшого дошкільного віку. Це й постає **метою** статті.

Виклад основного матеріалу. Організація активної взаємодії педагогів та батьків є одним з найважливіших завдань функціонування системи дошкільної освіти. Система дошкільних навчальних закладів – ведучий соціальний інститут, який покликаний різнобічно розвивати особистість дитини, допомагати родині у соціалізації на етапі дошкільного дитинства. Педагог і батьки діють в інтересах дитини, приймають рішення стосовно її виховання, створюють необхідні умови. Для того щоб встановити з батьками необхідні контакти, досягнути взаєморозуміння можливо лише тільки за організованого та цілеспрямованого спілкування, співпраці [6, с. 19].

Систематична трудова діяльність має позитивний вплив на розвиток малюків. В першу чергу діти стають більш впевненими у собі, у своїх силах. Даниїл Ельконін визначав два чинники, які схиляють дітей дошкільного віку до трудової діяльності. Це тенденція до самостійності та інтерес до світу, в якому живе дорослий. Уже наприкінці молодшого дошкільного віку діти хочуть бути самостійними, незалежними від дорослих.

Крім самостійності трудові доручення дорослих розвивають у дошкільників витримку, а згодом і волюві зусилля. Діти стають більш організованими, охайними, у них формується звичка до порядку, розвивається прагнення до вдосконалення набутих навичок і оволодіння новими.

Виховання зацікавлення дошкільників до праці дорослих, поваги до людей, бережного ставлення до результатів їхньої праці у різних видах діяльності та прищеплення трудових навичок є головною умовою підготовки дітей до життя. Це відіграє вагому роль у формуванні світобачення дитини, розумового, фізичного, соціально-морального, емоційного, художньо-естетичного розвитку [8, с. 121].

Всім відомо, що сім'я – головний природний вихователь дитини. Саме на сім'ю покладається найголовніша відповідальність за виховання своїх дітей [3, с. 185].

З давніх часів до тих, хто не виконував батьківських обов'язків, ставились зневажливо. Саме сім'я є головним чинником розвитку своєї дитини, бо вони найбільше спілкуються з нею. А. Макаренко зауважує: «Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте чи повчаєте, чи караєте її. Ви виховуєте навіть тоді, коли вас немає вдома» [2, с. 260].

Звичайно, виховати самостійну, організовану і працелюбну дитину просто неможливо тільки в дитячому садку. Але великий вплив на дитину має в першу чергу особистий приклад і участь батьків у трудовому вихованні дітей. Тому необхідно залучати її активно до цієї роботи. Вдома дитина може виконувати певні легкі доручення під керівництвом батьків. Це своєрідне виконання трудових обов'язків.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні містить положення, відповідно до якого сім'я та дошкільний навчальний заклад – це два важливі інститути соціалізації дітей: «Дошкільний навчальний заклад виступає своєрідним посередником між вузьким родинним колом, з якого виходить малюк, і незнайомим світом, до життя якого він має прилучитися» [1, с. 6]. Тому дошкільний навчальний заклад та сім'я має різні виховні впливи на дитину, проте для залучення дітей до праці потрібна їх взаємодія.

За таких умов мета трудового виховання дітей має бути узгодженою як і в сім'ї, так і в дошкільному навчальному закладі. Педагоги та батьки прагнуть виховати у дітей такі якості, як працелюбність, повагу до праці інших людей, дбайливе ставлення до результатів діяльності. Також вони прищепляють трудові навички та уміння дітям, які з легкістю можуть бути використані у майбутньому дитини.

К. Ушинський особливу увагу приділяв підготовці дітей до праці в сім'ї та підтримував ідею трудового виховання дошкільних навчальних закладів. «Саме виховання, - пише К. Ушинський, - коли воно бажає щастя людині, повинно виховувати її не для щастя, а готувати для праці життя...» [7, с. 94].

На думку Є. Водовозової звичка до праці є найголовнішою з усіх звичок і саме вона допомагає дитині зрозуміти, «що і під «сіряком» б'ється таке саме людське серце, як і під найтоншим сукном». Є. Тихеева постійно зауважувала, що потрібно систематично та планомірно залучати дітей до праці з метою розвитку їх духовних сил [9, с. 386].

Вагому увагу у своїх педагогічних працях приділив трудовому вихованню і В. Сухомлинський. Він наголошував, що саме завдяки праці людина пізнає світ серцем [5, с. 301].

Головною ідеєю праць Сухомлинського є реалізація цілісного підходу до формування дитячої особистості й створення оптимальних умов для виявлення і розвитку індивідуальних природних задатків, нахилів, здібностей, інтересів кожної дитини. Педагог називав трудове виховання важливим складовим формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості [4, с. 325].

Питанню співпраці дошкільного навчального закладу з родинами у вихованні працелюбності в дітей старшого дошкільного віку приділило увагу багато педагогів. Всі вони в своїх працях наголошували на єдності вимог, систематичній роботі дошкільного навчального закладу та сім'ї в організації праці дітей старшого дошкільного віку.

Висновки. Отже, для того щоб у дітей старшого дошкільного віку виховати таку якість, як працелюбність потрібно організовано скерувати роботу дошкільного навчального закладу та родини. Щоб праця стала потребою для дітей необхідно міцні трудові навички, які формуються лише у результаті повсякденного вправлення як дошкільного навчального закладу, так і сім'ї.

Саме єдність вимог і організована взаємодія дошкільного навчального закладу та родини дасть ефективний результат трудового виховання дошкільників – працелюбність.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти. — К. : Дошкільне виховання, 2012. — № 7. — С. 4–19.
2. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей / А. С. Макаренко / Книга для батьків. — К. : Рад. шк., 1980. — 328 с.
3. Соколовська О. С. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у формуванні ціннісного ставлення до праці дітей старшого дошкільного віку / О. С. Соколовська // Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. – 2014. - № 1. 45 (106). – С. 121- 127.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. — К.: Рад. школа, 1977. — Т. 5. — 638 с.
5. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський / Вибр. твори: у 5 т. — К. : Рад. школа, 1976. — Т. 1 — С. 425.
6. Тарнавська Н. П. Теорія та методика співпраці дошкільного навчального закладу з родиною / Н. П. Тарнавська. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 196 с.
7. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. / К. Д. Ушинський. — К.: Рад. школа, 1983. — Т. 1. — 488 с.
8. Харламов Н., Крилова С. Філософський словник. Людина і світ / Н. Харламов, С. Крилова. — К. : КНТ, Центр навчальної літератури, 2007. — 264 с.

9. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посіб. / за заг. ред. З. Н. Борисової. — К. : Вища школа, 2004. — 511 с.

Дідур Л.М.

директор Старосолотвинського ЗДО

«Червона калина»

науковий керівник:

канд. пед. наук, доц.

Н. П. Тарнавська.

**Система фізкультурної роботи та впровадження
здоров'язберігаючих технологій в практику роботи закладу
дошкільної освіти.**

Державний стандарт дошкільної освіти України Базовий компонент спрямовує особливу увагу педагога на впровадження в навчально-виховний процес здоров'язбережувальних технологій, що дає змогу проводити оздоровлення в цікавих різноманітних формах, забезпечує фізичне, соціально-емоційне, духовне, інтелектуальне благополуччя дошкільнят. [2, с 11]

Увесь цивілізований світ все більше схиляється до тієї думки, що найбільшою цінністю для самої людини та суспільства, в якому вона живе, є її життя та здоров'я. Отже, фізкультурні заняття, ранкова гігієнічна гімнастика, ігри рухливого та спортивного характеру, фізкультурні хвилинки та інші форми роботи з фізичного виховання в дошкільному закладі є найголовнішим завданням у всіх закладів дошкільної освіти. Тому найактуальнішою проблемою є формування, збереження, зміцнення, відновлення здоров'я дітей, коли засоби фізичного розвитку стають пріоритетними щодо розробки та використання здоров'яформуючих і здоров'язбережувальних технологій. Існують різні види сучасних здоров'язбережувальних технологій. Їх класифікують по домінуванню цілей та завдань, що вирішуються, а також засобів здоров'язбереження, та суб'єктів педагогічного процесу у дошкільному закладі [6, с 64-70]. Дуже важливо, щоб кожна з технологій мала оздоровчу спрямованість, а комплексна діяльність формувала б у дитини стійку мотивацію на здоровий спосіб життя, повноцінний розвиток.

Мета статті: проаналізувати та обґрунтувати актуальність застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗДО, розробити авторську модель застосування технологій в різних формах роботи з дітьми.

Варто зазначити, що впровадження здоров'язберігаючих технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних здоров'язберігаючих технологій та технологій забезпечення безпеки

життєдіяльності [6, с 70]. Основний показник, який відрізняє всі здоров'язбережувальні освітні технології – регулярна діагностика стану дітей та відстеження основних параметрів розвитку організму в динаміці (початок – кінець навчального року), що дозволяє зробити висновки про стан здоров'я [3, с 246].

Казкотерапія - метод, який використовує казкову форму для інтеграції особистості, для розширення й удосконалення взаємодії людини з навколишнім світом. В роботі з дітьми рекомендуємо тематику: «Казка про дитячий садок», «Давай миритись», «Казочка про вітер», «Коли дерева сплять», «Сніжинка», «Казочка про іграшки», «Казка про найзаповітніше бажання», «Їжачок», «Веселкова країна».

Три-чотирирічні діти люблять робити героями своїх казок іграшки, маленьких чоловічків, звірят. Чотири-шестирічні використовують образи фей, принцес... У дітей шести-семи років герої схожі на них.

Кожне заняття казкотерапією має закінчуватися обговоренням: «Чого навчила казка?». Значення мудрої, доброї казки у вихованні дітей важко переоцінити. Адже це не лише скарбничка мудрості, а й невичерпне джерело розвитку емоційної сфери і творчого потенціалу дитини.

Пісочна терапія. Пісок і вода — найулюбленіші матеріали для ігор і занять дітей. Пісок "поглинає" негативну енергію, "очищає" енергетику людини, стабілізує її емоційний стан. Перші знайомства малюків відбуваються у пісочниці. Заняття та ігри з піском підносять настрій, викликають емоції радості, спонукають до діяльності. У процесі ігор з піском діти стають більш упевненими та здатними долати труднощі; у них розвиваються тактильно-кінестетична чутливість і дрібна моторика рук.

Запропонуйте малюкам зробити на піску відбитки кисті руки внутрішнім і зовнішнім боком. Нехай діти затримають руки на піску, злегка притиснувши їх і прислухаються до своїх відчуттів. Дорослий розпочинає цю гру, розповідаючи про свої відчуття: «Мені приємно. Я відчуваю прохолоду піску. Коли я воруху руками, мої пальці й долоні відчувають кожну піщинку. А що відчуваєте ви?». Діти по черзі діляться своїми відчуттями та враженнями.

Можна запропонувати дошкільнятам: «походити» долоньками по піску, залишаючи свої сліди; виконати долоньками і ребром долонь зигзагоподібні та колові рухи; складеними пальцями зобразити на піску сліди загадкових, казкових птахів, тварин (фантазуємо); створити відбитками долонь, кулачків різноманітні малюнки (квіти, дерева, травичка, сонечко, дощ).

Ароматерапія – це профілактика і лікування багатьох захворювань шляхом впливу на організм натуральних природних ефірних олій. Вона ефективна в комбінації із правильним способом життя, здоровим харчуванням і позитивним світоглядом. Засоби ароматерапії є: аромалампа зі свічкою, ароматична паличка, ароматерапія в куточку ліса, аромаподушечки, ароматерапія часникова і цитрусова. В роботі з дітьми

використала тематику: «Осіння прогулянка до лісу», «Подорож до Антарктиди», «Весна іде наш носик чує».

Кольоротерапія. Людину все життя оточують кольори. Часто вони впливають на наш настрій, самопочуття. Діти дуже чутливі до кольорів. У практичній роботі з дошкільнятами умовно можна виділити три рівні використання кольоротерапії: організаційні можливості кольору (система освітлення та колірне оформлення інтер'єрів приміщень дитсадка); педагогічні можливості кольору (навчання, розвиток, виховання); реабілітаційні можливості кольору (оздоровлення, лікування, психологічний колорит).

Рекомендуємо проводити з дошкільнятами таку роботу з кольоротерапії: вправи на релаксацію («Зелений ліс», «Зоряне дихання» тощо); графічні вправи «Хвилинки-кольоринки» з метою заспокоєння дітей. Протягом 4-5 хвилин діти роблять кольоровими олівцями, фломастерами довільні малюнки. Це можуть бути просто лінії, круги, сніжинки, квіти тощо. Такі вправи заспокоюють дитину, дають їй змогу відпочити, отримати позитивні емоції.

У народі кажуть: **«Сміх — це здоров'я»**. Справді, він допомагає зняти стрес, підняти настрій, сприяє виділенню потрібних гормонів в організм, задіює м'язи обличчя та тіла людини. Сміх позитивно впливає на фізичний розвиток дітей. Дві тисячі років тому Гіппократ в одному з творів акцентував увагу на користі сміху, розглядаючи його як лікувальний засіб. Сьогодні **смійотерапія** практикується в усьому світі.

Елементи смійотерапії корисно використовувати під час проведення фізкультхвилин, фізкультпауз. Для створення гарного настрою в групі можна використати «хвилинку сміху», пригадавши частівку, ось, наприклад, таку:

Руки мила вранці Шура,

А обличчя геть забула.

Шепотіла їй верба:

«Ой, яка, яка ганьба!».

До дихальної **артпедagogіки** входять гра на духових музичних інструментах, дихальна гімнастика під музику та різні вправи для розвитку співацького дихання (інтонування, вокалотерапія). Це дає змогу дітям оздоровлюватися, не помічаючи процесу лікування. Правильне дихання є найважливішим чинником довгого й здорового життя.

Аеробіка (Ритмічна гімнастика) — комплекс фізичних вправ (ходьба, біг, стрибки та ін.) які виконують під музику, тому вона зветься ритмічна гімнастика.

Фітбол-аеробіка дозволяє збільшити рухову активність дітей протягом дня. Регулярне їх використання, дотримання методичних рекомендацій щодо їх використання, забезпечує профілактику і лікування багатьох видів захворювань, збільшує ефективність загальновідомих вправ та дитячих ігор.

Степ-аеробіка - ритмічні рухи вгору-вниз на спеціальній платформі. Такі вправи розвивають рухливість у суглобах, формують скеліття, тренують рівновагу, серцево-судинну, дихальну систему.

Масаж - науково-обґрунтований, випробуваний багаторічною практикою, найбільш адекватний і близький організму людини метод, який дозволяє успішно вирішувати проблеми як профілактики, так і лікування різних захворювань, це і робить масаж популярним, особливо в дитячій практиці. В роботі з дітьми використовувала такі масажі: шишковий масаж, жолудевий масаж, кукурудзяний масаж, щітковий масаж, горіховий масаж, пальчиковий масаж, масаж для всі частин тіла, масаж для ніг та рук, очей, вушних раковин та масаж вовняними рукавичками.

Іоноотерапія (соляна лампа). Соляні лампи володіють знезаражуючим ефектом, який був підтверджений в результаті численних досліджень. Ці природні світильники сприяють зміцненню імунітету, допомагають боротися з різними інфекціями. Соляна лампа зменшує негативний вплив електромагнітного випромінювання, що сприятливо впливає на загальне самопочуття дитини , призводить до нормалізації сну, усунення стресів і зняттю внутрішньої напруги.

Для проведення успішної роботи по здоров'язбереженню необхідно:

Навчання дітей елементарним прийомам здорового способу життя: оздоровча гімнастика, ігри – релаксації, різні види масажу, елементи вправ йоги, прищеплення дітям гігієнічних навичок, найпростіші навички надання першої допомоги, фізкультхвилинки під час занять, функціональна музика, спеціально організовані заняття оздоровчої фізкультури, масові оздоровчі заходи, вправи для очей.

Робота з сім'єю: пропаганда здорового способу життя, консультації, індивідуальні бесіди, виступи на батьківських зборах, поширення буклетів.

Робота з педагогічним колективом: семінари – практикуми, виставки, консультації, конференції.

Створення умов і розвиваючого середовища: придбання масажерів, тренажерів, спортивних снарядів, виготовлення матеріалу для профілактики плоскостопості та порушення постави, розробка окремих оздоровчих комплексів, проведення гуртків.

Отже, фізичний стан та здоров'я дитини, його охорона, зміцнення та відновлення – одне з основних завдань педагогів дошкільного закладу. Використання оздоровчих технологій допомагає істотно оптимізувати цей процес. Тому у повсякденному житті дошкільнят варто використовувати якнайбільше оздоровчих технологій, адже вони переважно прості у використанні, дають вихованцям велике задоволення, а головне — мають ефективний комплексний вплив на формування їхнього здоров'я.

Список використаних джерел та літератури.

1. Богініч О. Л. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Ж. Г. Петрова // Сучасні технології в дошкільній освіті України / Упорядник І.І.Загарницька. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. – С. 14-25.

2. Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А.,
28

Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю./ Державний стандарт дошкільної освіти України Базовий компонент. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.

3. Воронцова Т. В. Навчання здоровому способу життя на основі життєвих навичок / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко. – К. : Просвіта, 2007. – 246 с.

4. Гаращенко Л. В. Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу / Л. В. Гаращенко // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 1 (44). – 2011. – С. 67-71.

5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології/ Навчальний посібник. – Київ. Академвидав – 2004.

6. Івахно О. П. Використання здоров'яформуючих технологій у сучасному дошкільному навчальному закладі для дітей загального розвитку / О. П. Івахно // Гігієна населених місць: зб. наук. праць. – К., 2008. – Вип. 52. – С. 64-70.

Дрозд Вікторія
студентка 54 групи
ННІ педагогіки
наук. керівник:
доц. Тарнавська Н. П.

Логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку в процесі ігор з паличковими наборами

Формування елементарних математичних уявлень має унікальні можливості для розвитку дітей. Це потужний фактор розвитку дитини, що дозволяє формувати життєво важливі особистісні якості вихованців: увагу і пам'ять, мислення і мовлення, акуратність і працьовитість, алгоритмічні навички та творчі здібності.

Але, для вироблення певних елементарних математичних умінь і навичок необхідно розвивати саме логічне мислення дошкільників. У школі їм знадобляться вміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати. Тому необхідно навчити дитину вирішувати проблемні ситуації, робити певні висновки, приходити до логічного висновку. У сучасних навчальних програмах початкової школи особливе значення надається саме розвитку логіко-математичної компетентності, а розвивати логічне мислення д найдоцільніше в руслі математичного розвитку і практичної діяльності [5].

Відомо і те, що від ефективності математичного розвитку дитини в дошкільному віці залежить успішність навчання математиці в початковій школі, оскільки цей процес є досить складним, адже пов'язаний із засвоєнням абстрактних понять. Найчастіше діти відчувають різного роду труднощі під час навчання за шкільною програмою з математики

[8]. Таким чином, проблема логіко-математичного розвитку, і готовності дитини до шкільного навчання залишається актуальною. Щоб надалі дитина успішно займалася математикою, в дошкільному віці вона має практикувати з множинами, вимірювати, конструювати.

Питанням логіко-математичного розвитку дошкільників присвячено роботи І. Газіної, А. Комарової, Н. Лазорович, В. Новікової, В. Старченко та багато інших. Сьогодні вони є актуальними з точки зору організації діяльнісного підходу в процесі навчання.

Мета статті: теоретично дослідити та проаналізувати особливості логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку в процесі ігор з паличковими наборами.

Дитяча діяльність, насичена проблемними ситуаціями, творчими завданнями, іграми та ігровими вправами, ситуаціями пошуку з елементами експериментування і практичного дослідження, схематизацією за умови використання математичного змісту є за своєю суттю логіко-математичною.

Сучасні логіко-математичні ігри стимулюють наполегливе прагнення дитини отримати результат (зібрати, об'єднати, виміряти), проявивши при цьому пізнавальну ініціативу і творчі здібності. Вони допомагають розвивати увагу, пам'ять, мовлення, уяву і мислення, створюють позитивну емоційну атмосферу, спонукають дітей до спілкування, колективного пошуку, прояву активності в перетворенні ігрової ситуації [7].

З позицій ідей педагогіки розвитку організація логіко-математичних ігор передбачає інтеграцію пізнавального, діяльнісно-практичного і емоційно-ціннісного розвитку дітей. Пізнавальний розвиток здійснюється в процесі освоєння дітьми як засобів пізнання (сенсорні еталони, схеми і моделі, образи об'єктів, мовлення, так і способів пізнання (порівняння, моделювання, комбінування, рахунок, вимірювання, класифікація, серіація тощо).

Сьогодні логіко-математичні ігри конструюються з урахуванням сучасного погляду на пропедевтику розвитку математичних здібностей у дітей 4-7 років. До найважливіших з них відносять: оперування образами, встановлення зв'язків і залежностей, фіксування їх графічно; уявлення можливих змін об'єктів і передбачення результату; зміна ситуації, здійснення перетворення; активні результативні дії як в практичному, так і в ідеальному плані [2].

У процесі логіко-математичних ігор допустимі вільна взаємодія і спілкування дитини з дорослими і однолітками, що створює умови для прояву активності і самореалізації особистості дитини в діяльності.

Крім цього, логіко-математичній грі властива пізнавальна і ігрова мотивація, яка вносить пожвавлення, стимулює вибір дитиною необхідних практичних і розумових результативних дій, сприяють розвитку мислення й мовлення. Вихователь повинен викликати інтерес до гри і підтримувати його, не пригнічуючи ініціативу дитини [4].

Однак на практиці логіко-математичні ігри у всій своїй різноманітності не знайшли належного застосування. Найчастіше вони використовуються безсистемно. Одним із різновидів логіко-математичних ігор є ігри, основою яких є робота з паличковими наборами.

Методика Кюізенера – універсальна, вона не суперечить жодній існуючій методиці роботи з паличковими наборами, а навпаки, вдало їх доповнює. Палички Кюізенера прості та зрозумілі дітям: вони легко звикають до них ще в зовсім ранньому віці і вже сприймають у якості ігрового матеріалу, а не бачать у них нудне заучування чисел та математичних понять [1].

Джордж Кюізенер (1891-1976) – бельгійський педагог, автор унікальної системи навчання і розвитку дітей. Одним з його винаходів був набір кольорових дерев'яних паличок.

Палички Кюізенера називають ще кольоровими паличками, кольоровими числами, кольоровими лінічками, рахунковими паличками. Вчений використовував їх при навчанні арифметики і впевнився, що метод дуже дієвий. Він отримував стабільно високий результат навчання, а учням подобалося те, чим вони займалися.

Існує 2 варіанти паличок. Перший – це об'ємні брускочки різної довжини та кольору. Другий варіант складається з плоских смужок 2х2 см, 2х4 см, 2х6 см, 2х8 см, 2х10 см, 2х12 см, 2х14 см, 2х16 см, 2х18 см, 2х20 см. У комплекті діє головне правило: чим довша паличка, тим більше число вона позначає. А от на скільки більше чи менше можна визначити з допомогою паличок меншого розміру. Кожному числу відповідає свій колір. Кюізенер надав їм кольори не випадково, а пов'язав з певним співвідношенням їх за величиною. Палички 2,4,8 (рожева, червона та бордова) утворюють «червону сім'ю»; 3, 6, 9 (блакитна, фіолетова та синя) – «синю сім'ю», а 5 та 10 (жовта та оранжева) складають «жовту сім'ю». Таким чином, числа з «червоної сім'ї» кратні двом, з «синьої» – трьом, «жовтої» – п'яти. Паличка білого кольору (один) – ціле значення і входить до кожного числа, а от сімка чорного кольору «живе» окремо від інших [6].

За допомогою кольорових паличок діти легко засвоюють кількісну і порядкову лічбу, усвідомлюють співвідношення, вчать ділити ціле на частини і вимірювати об'єкти, легко запам'ятовують склад числа з одиниць і двох менших чисел (в моїй практиці це і склад числа з трьох і більше чисел), опановують арифметичні дії додавання, віднімання.

Палички Кюізенера можна пропонувати дітям з двох років для виконання найбільш простих вправ. Вони можуть використовуватися у другій молодшій, середній, старшій групах дитячого саду. Вправлятися з паличками діти можуть індивідуально або по кілька осіб, невеликими підгрупами. Можлива і фронтальна робота з усіма дітьми. Вихователь пропонує дітям вправи в ігровій формі [3].

Підбір вправ здійснюється з урахуванням можливостей дітей, рівня їх розвитку, інтересу до вирішення інтелектуальних і практичних

завдань. При цьому потрібно дотримуватись принципу «від простого до складного».

В іграх з паличками, які можуть носити характер змагання, дитині слід надавати можливість прояву самостійності у пошуку рішення або відповіді на поставлене питання, вчити висувати припущення та їх перевіряти, здійснювати практичні та уявні проби. Допомогу дитині краще надавати в непрямій формі, пропонуючи подумати ще раз, але по-іншому, спробувати виконати завдання, схвалюючи правильні дії і судження дітей. Ігрові елементи у вправах вводяться в формі ігрової мотивації (побудувати драбинку для півника, полагодити паркан і так далі) і у вигляді змагання (хто швидше складе, зробить, покладе, скаже).

Висновки. Таким чином, з огляду на зміни, що відбулися останнім часом у дошкільній освіті, сучасним педагогам і майбутнім фахівцям дошкільної освіти слід враховувати нові тенденції при організації логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Палички Кюїзенера, як дидактичний засіб, в повній мірі відповідають специфіці й особливостям елементарних математичних уявлень, що формуються у дошкільників, а також їх віковим можливостям, рівню розвитку дитячого мислення (в основному наочно-дієвого і наочно-образного). У мисленні дитини відбивається перш за все те, що спочатку відбувається в практичних діях з конкретними предметами. Робота з паличками дозволяє перевести практичні, зовнішні дії у внутрішній план, створити повне, чітке і узагальнене уявлення про поняття

Список використаної літератури та джерел.

1. Вивчаємо математику з паличками Кюїзенера / Світлана Нікітченко // Дошкільне виховання: науково-метод. журн. – 2012. – № 3. – С. 16-19
2. Газіна І. О. Розвиток логічного мислення у дітей дошкільного віку: Методичний посібник / Ірина Газіна – Кам'янець-Подільський: ФШП Сисин О. В., 2010. – 172 с.
3. Комарова Л. Д. Как работают с палочками Кюизенера? Игры и упражнения по обучению математики детей 5-7 лет / Л. Д. Комарова. – М. : Гном, 2013. – С. 9-14.
4. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації / Лазарович Н. Б., Чупахіна С. В.– Івано-Франківськ, 2015. – 90 с.
5. Логіко-математичні ігри як засіб формування мислення старших дошкільників. Навчально-методичний посібник. – м.Сквира: «Джерело», 2011. – 70 с.
6. Новикова В.П. Развивающие игры и занятия с палочками Кюизенера. Для работы с детьми 3-7 лет / В.П. Новикова, Л.И. Тихонова. – М. : Мозаика - Синтез, 2011. – 88 с.

Зубко Л. М.
вихователь вищої категорії
закладу дошкільної освіти № 19
м. Коростень

Твори живопису як засіб розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Проблема розвитку словесної творчості є однією з найбільш актуальних для дошкільної освіти. Важливою складовою системи естетичного виховання є мистецька діяльність дошкільника, яка об'єднує різні види образотворчої діяльності, а також словесну творчість. У ній узагальнено весь життєвий досвід дитини –моральний, емоційно-чуттєвий, естетичний, пізнавальний. Основна мета естетичного виховання – виховання культури почуттів – як естетичних і моральних, так і спеціальних (відчуття лінії, форми, кольору, ритму, композиції, інтонації тощо).

Головне завдання педагогів – розвинути в дитини сприйнятливість як базову особистісну якість, прищепити здатність «приймати», «передавати», «трансформувати», тобто бути споживачем і творцем культури. Сучасна методика рекомендує використовувати репродукції художніх картин як засіб мовленнєвого, розумового та естетичного виховання.

У Базовому компоненті дошкільної освіти виділено монологічну компетенцію, що передбачає вміння складати різні види розповідей, серед яких – розповіді за репродукціями художніх картин [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для дитини мовлення виступає одним із основних засобів пізнання довкілля. Твори живопису викликають у дітей бажання поговорити про зображену ситуацію, природу, персонаж, це наштовхує їх на розповідь, активізує досвід, у них з'являється потреба висловитись, розповісти про свої спостереження, враження. Відбувається складна розумова діяльність, в якій мають місце аналіз, синтез, порівняння, умовивід.

Проблема розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку розглядалась у дослідженнях учених: особливості розвитку зв'язного мовлення (Г. Леушина, Л. Щадрина, Л. Михайлова), навчання дітей дошкільників розповіді (Н. Виноградова), навчання дітей розповіді за допомогою серії сюжетних картинок (Е. Тихеева, О. Соловьева, Е. Радина, О. Смирнова), розвиток зв'язного мовлення засобами творів живопису (Л. Зданевич) та інші. Зв'язне мовлення охоплює всі види діяльності дітей дошкільного віку. Вчені виокремлюють такі види діяльності як ігрова, образотворча, пізнавальна, художня, музична, мовленнєва, комунікативна, навчально-мовленнєва, побутова, трудова [3].

Н. Гавриш визначає твори живопису як один з головних атрибутів навчального процесу в дошкільному закладі. Реалії сьогодення (зменшення віку першокласників до 6 років, збільшення об'єму та ускладнення навчального матеріалу) ставлять перед дитиною більш складні завдання, які потребують зовсім іншого, ніж раніше рівня сформованості вмінь і навичок, у тому числі і мовленнєвих. Саме тому

постає необхідність формувати в дітей навички зв'язного мовлення якомога раніше.

Мовленнєва компетентність є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується в процесі її розвитку. Усвідомлення значущості цього завдання спонукали до вибору проблеми, що розглядається.

Мета статті полягає в аналізі питання використання творів живопису для розвитку монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку та представленні ефективних методів роботи.

Виклад основного матеріалу. Особливе значення у підготовці дитини до школи має художньо-естетичний розвиток, що тісно пов'язаний з інтелектуальною сферою й усіма психічними процесами становлення особистості. Старші дошкільники характеризуються емоційним, щирим сприйманням будь-якого досвіду, вони відкриті кольорам, формам довкілля, звукам, ще не відокремлюють своє «Я» від зовнішнього світу. Бажання все оживити, прагнення новизни і здивування, безпосередність почуттів – все це сприяє формуванню естетичного досвіду малюків.

Дошкільний вік – оптимальний період для формування естетичного досвіду особистості, адже цей досвід є інтегральним компонентом естетичної діяльності, який віддзеркалює особистісно детерміновану систему їхніх ставлень до світу та акумулює найважливіші духовно-практичні аспекти взаємодії дітей з довкіллям [7, с.18].

Ефективне формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку можливе за умови організації поетапного ознайомлення і навчання розповідати за творами живопису. Навчально-виховний вплив мистецтва реалізується поетапно: виховання емоційно-чуттєвої сфери, засвоєння елементарної інформації, оволодіння вміннями та навичками монологічного мовлення.

Так, Н. Гавриш виокремлює такі види занять зі складання розповіді за змістом картини, що подаються за ступенем ускладнення: складання розповіді-опису предметної картини; складання сюжетної розповіді за змістом картини; порівняльний опис двох картин; розповідання за серією сюжетних картин; складання розповіді за пейзажною картиною чи натюрмортом [2, с.7-9].

Методика проведення кожного з цих видів занять має свою специфіку, проте обов'язковими є дві структурні частини – організація сприймання, розглядання дітьми картини та навчання розповідання за її змістом. Щоб активізувати інтелектуальну та мовленнєву діяльність дітей у процесі сприймання картини, варто глибоко продумати першу частину занять [3, с.48].

Мистецтво живопису відкриває нам красу навколишнього світу. Якщо дитина сприймає цю красу з почуттям, вона навчається розуміти й відчувати мистецтво, у неї розвивається здатність власноруч створювати красу. Потрібно впливати на емоції дитини засобами слова і музики, фантазування та імпровізації, казки та гри. Важливо створити такі умови, щоб краса живопису вразила дитину, пронизала всі органи чуттів,

дала насолоду, натхнення, викликала радість, назавжди залишила слід у душі. Своєрідність ознайомлення дітей із творами живопису полягає в розвитку дитячої уяви та художньої творчості.

Діти сприймають мистецтво як диво, створене людиною. У них виникає бажання опинитися там – у тому, що зображено на картині. Діти - завжди вдячні глядачі, бо чуттєве сприйняття допомагає відчутти тонкі нюанси настрою, які насичують твір. У своїх фантазіях вони мандрують у просторі, зображеному на картині, розуміють про що шепоче листя, відчувають подув вітру на своїх щоках, гру сонячного зайчика на долоні, вдихають пахощі осіннього лісу, морського бризу або квітучої яблуні [8, с.22].

У процесі ознайомлення дошкільників з репродукціями художніх картин розв'язуються такі завдання: формування здібностей художнього бачення картини; формування цілісного емоційного сприймання її змісту; розвиток естетичних уявлень і почуттів; виховання оцінювального сприймання змісту картин; збагачення словника яскравими образними виразами, епітетами, метафорами, порівняннями. Робота з творами живопису у дошкільному закладі має за мету розвивати емоційну сферу дітей; пробуджувати в них естетичні почуття; сприяти виникненню у них власних художніх образів. Заглиблюючись у тему картини, дитина навчається порівнювати власний досвід із досвідом людей, зображених художником, переносити в реальні життєві ситуації способи взаємин між людьми, сприйняті в жанровому живопису. В такий спосіб закладається основа для формування уявлень про порівняння, узагальнення та систематизацію. Відповідно розвивається й потреба порівнювати явище, зображене у мистецькому творі, з реальною дійсністю, бачити відображену художником красу людських вчинків. Це проявляється у дитини спочатку в емоційних і мовленнєвих реакціях, а потім, при подальшому ознайомленні з мистецтвом, і у власній образотворчій діяльності.

Великою мірою успіх роботи з навчання творчого розповідання залежить від вихователя, його умілого керівництва, зацікавленості дитячою творчістю, здатною брати в ній активну участь, вміння правильно підібрати прийоми навчання [4; 5; 6, с.14-16].

При навчанні розповіді за творами образотворчого мистецтва ефективними є такі методи та прийоми:

- розглядання репродукцій картин чи серії картин, ілюстрацій під керівництвом вихователя;
- пояснення (в ході перших бесід для уточнення деталей);
- мовчазне сприймання картини;
- створення ситуації виклику (непряме запрошення дитини до самостійних дій, провокування і спонукання дітей до активності за рахунок надання їм нових можливостей);
- бесіда за змістом твору;
- зразок, план, аналіз;
- самостійні висловлювання дітей;

- складання описових розповідей про певні частини картини;
- уточнення, пояснення, доповнення;
- добір дітьми (вільно або за моделями) мовного матеріалу до портрета, пейзажу;
- виставки художніх творів на ту чи іншу тему, чи виставка творів одного художника;
- екскурсії в музеї, на виставки, у картинну галерею;
- самостійне розглядання дітьми ілюстрацій, репродукцій картин, тематичних альбомів (наприклад, «Творчість М. Приймаченко»);
- порівняння, зіставлення зображеного на картині з власним досвідом;
- «входження» дітей у світ картини; виокремлення об'єктів, зображених на картині, та встановлення різного рівня залежностей між ними (хмаркою - небом, гілкою - стовбуром, снігом – ялинкою тощо);
- «уявна подорож» за змістом картини;
- персоніфікація неживих об'єктів; (наприклад: «Я - річка, Я багато чого бачу на своєму шляху, бо течу по горах і долинах, через ліси і поля, міста і села»...);
- складання творчих текстів за допомогою прийомів фантастичного перевтілення об'єктів на картині;
- експериментування з картиною (заміна героїв, зміна зовнішнього вигляду героя, внесення в картину нових елементів, вилучення об'єктів живої-неживої природи тощо);
- складання «віртуальних діалогів» (уявних) між героями картини;
- метод багатоканальної діяльності (здійюванням різних аналізаторів при сприйманні картини);
- інтерактивний метод «Дерево рішень» або метод розв'язання проблем;
- придумування своєї назви картини (пошук іншої, більш вдалої і точної назви твору живопису);
- введення нового героя (об'єкта) в картину;
- порівняння 2-3 картин за змістом;
- опора на власний досвід дитини;
- метод музичного супроводу;
- придумування компліментів (яблуку, вазі, листочку, берізці, річці тощо);
- проблемні запитання за змістом картини;
- запис дитячих розповідей, створення альбомів та книжок з розповідями дітей тощо.

За допомогою цих методів і прийомів під час ознайомлення з картинами закладається базис особистісної культури дошкільника.

Дитина усвідомлює себе суб'єктом творчості, митцем, здатним не лише відтворювати здобуті враження, а й переносити їх у життя, збагачувати власним досвідом. Ці завдання дадуть змогу підтримувати протягом усього заняття гарний настрій та інтерес до процесу сприймання, і що важливо, бажання розповісти про свої враження.

Щоб спонукати дитину до пошуку відповіді на самій картині, до аналітичних дій, які знаходять вихід у самостійному судженні, доречно використовувати такі орієнтовні проблемні запитання:

— Чому на картині так багато жовтого (білого, зеленого, синього) кольору?

— Що тебе радує (засмучує) на картині?

— Як ви здогадалися, що художник змалював осінню (зимову, весняну, літню) природу?

— Які почуття відчував художник, коли писав картину?

— Як художник ставиться до героїв (персонажів) своєї картини? Кого він любить (розуміє, засуджує)?

— Яку погоду зобразив художник? Як ви здогадалися?

— Якими кольорами передано осінь (весну, літо, зиму)?

— Що добре, а що погано на картині?

— Яку назву цій картині дав би ти?

— Що вам подобається у цьому куточку картини?

— Що ти можеш розповісти про...?

— Що б ви хотіли додати на картині? Що забрати? Чому?

— Про що перемовляються між собою берізки (дуби, яблучка, полуниці, ведмеді, ялинки під снігом, листочки на деревах тощо)?

— Як би ти вчинив на місці дівчинки (хлопчика, ведмедика, річки тощо);

— Які кольори переважають на картині? Чому?

— В якому куточку картини тобі хотілося б зупинитися (посидіти, присісти, відпочити, пострибати)?

— Що відбувається з листям на деревах (травою, бурулькою, квітами)?

— Що ти можеш сказати про воду в річці (засніжену ялинку; персики на столі; про хлопчика, який отримав двійку і т.д.)?

— Що найбільше привернуло твою увагу?

— Що саме на картині художник зобразив частково, не повністю? (річка, дерево, дорога, кущ, небо, озеро і т.д.)?

— Якими кольорами можна передати радість, смуток, гнів?

— Чому сумує небо?

— Чому сумувосени ялинка? Чому для неї осінь не підготувала свою сукню?

— Про яку таємницю розповів ялинці вітерець?

— Як ви гадаєте, на картині зображено вихідний день чи будень? Поясніть, як ви це зрозуміли.

— Гадаю, напередодні була велика завірюха. Ви зрозуміли, як я про це здогадалася?

— Що відчувають долоні, коли торкаються стовбура (листочка, снігу, води)?

Послідовність та характер запитань до дітей залежать від віку дітей, їх підготовленості, досвіду та завдань заняття. Найскладнішими для дітей є запитання, пов'язані з оцінкою емоційного стану героя, описом настрою, особистісних якостей персонажів, що пов'язано з недостатністю в словниковому запасі слів та словосполучень. А тому такі запитання до дітей доречні у старшому дошкільному віці.

Висновки. Таким чином, важливим завданням формування мовленнєвої компетентності дошкільників є набуття вміння самостійно складати розповіді за творами живопису. Цей процес відбувається протягом усього перебування в дошкільному закладі за умови систематичного навчання. Розповідь дитини за творами живопису – складна розумова діяльність, що потребує залучення всіх психічних процесів. На основі аналізу змісту картини діти визначають головне і другорядне, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки, аргументують власне бачення, добирають лінгвістичні конструкції та формують висновки. Складання розповіді ґрунтується переважно на наочному матеріалі, передусім, на картинах, ілюстраціях, завдяки яким розвиваються образне мислення й мовлення, збагачуються знання.

Оволодіння зв'язним мовленням є складовою мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку, що забезпечує їхню успішну підготовку до навчання в школі.

Список використаної літератури та джерел.

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С. 4.
2. Гавриш Н. Навчання розповіді за картиною // Дошкільне виховання. – 2003. – № 1. – С. 7-9.
3. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят. – // Навч. посіб. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ», 2006. – С.48.
4. Логвинчук С. Мовленнєва компетентія – засобами гри // Дошкільне виховання. – 2016. - № 2. – С. 15.
5. Макаренко С. Формування естетичної логосфери дошкільнят в образотворчій діяльності // Дошкільне виховання. – 2010. - № 4. – С. 9.
6. Пасічник А., Сафонова М. Системність у навчанні творчого розповідання // Дошкільне виховання. – 2009. - № 5. – С. 14-16.
7. Пахальчук Н. Місточок до прекрасного // Дошкільне виховання. -2011.-№5. – С.18.

Шульга А. До духовності через образотворче мистецтво // Дошкільне виховання. – 2013. - № 9. – С. 22.

Іваніцька Т. П.

викладач вищої категорії

предметно-циклової комісії

викладачів окремих методик

кз «Бердичівський педагогічний коледж»

Житомирської обласної ради

Формування професійної мотивації студентів до здійснення мовленнєвої роботи з дошкільниками шляхом використання інтерактивних методів та інформаційно-комунікативних технологій.

Постановка проблеми. Проблема модернізації педагогічної освіти безпосередньо пов'язана з методикою викладання дисциплін професійно-педагогічної підготовки. Зокрема, особливе місце має бути відведене методичним курсам, адже саме на них покладається завдання підготовки до практичної навчально-виховної взаємодії з дітьми, забезпечення трансформації психолого-педагогічних знань в методику роботи з дітьми.

З огляду на роль мови й мовлення в житті суспільства й окремої особистості одне з центральних місць у системі фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти посідає курс «Методика розвитку мовлення та навчання грамоти». Націленість курсу на вивчення особливостей мовленнєвого розвитку дітей від народження до школи, формування вмінь спостерігати за мовленням дітей, діагностувати й вчасно коригувати мовні недоліки, здійснювати ефективну мовно-мовленнєву підготовку дошкільників – вимагає від студентів не лише міцних теоретичних знань й умінь, а й сформованості чутливого, розсудливого й відповідального ставлення до майбутньої професії [2].

В умовах теперішнього інформаційного суспільства педагогічна освіта має відповідати на виклики сьогодення й саме застосування інноваційних інформаційних технологій є необхідною складовою повноцінної сучасної підготовки студентів. Зазначене актуалізує застосування ІКТ та інтерактивних методів навчання майбутніх педагогів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Мета статті полягає у розкритті ефективності окремих інтерактивних методів та застосування інформаційних технологій при викладанні курсу «Методика розвитку мовлення та навчання грамоти», що забезпечують комплексний вплив на формування готовності майбутніх вихователів до організації результативної мовленнєвої роботи з дошкільниками.

Стан наукових досліджень. Проблеми викладання дисциплін фахової підготовки майбутніх вихователів присвячені дослідження А.Богуш, А. Артемової, Н. Лисенко, Г. Беленької, Т. Котик. Учені зосереджують свою увагу на таких аспектах методики як конструювання змісту навчальних курсів, пошук адекватних змісту і завданням професійної підготовки

методів викладання і навчання студентів, забезпечення взаємозв'язку між теоретико-методичними основами підготовки майбутніх вихователів і практикою виховання дітей дошкільного віку.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що проблема використання засобів ІКТ в навчальному процесі розглядається в загальному контексті реформування сучасної системи освіти. В умовах інформатизації освіти актуальними стають дослідження теоретико-методологічних, методичних і практичних засад використання інформаційних технологій в закладах освіти усіх рівнів. Так, А. Білоусова, В. Кордон, М. Щербина, О. Носов досліджували можливості і перспективи запровадження інформаційних технологій навчання у ВНЗ України та за кордоном. Теорію і методику комп'ютерного тестування спільності студентів розробили Т. Солодка, І. Синельник, І. Булах. Дидактичним можливостям окремих інформаційних технологій присвячені дослідження В. Заболотного (розглянув електронний підручник), А. Коломієць (комп'ютерні презентації), М. Купріянова (Інтернет-ресурс), Є. Петрусенко (прикладні програми) тощо.

Отже, незважаючи на велику увагу, яку приділяють науковці проблемі інтерактивних методів та інформаційних технологій в сфері освіти, доцільним є детальніше розглянути дане питання у контексті викладання фахових дисциплін. Зв'язок роботи із науковими і практичними завданнями визначається цілями і завданнями, які стоять перед викладачами фахових методичних дисциплін у педагогічних закладах освіти щодо викладання навчальних дисциплін на сучасному рівні.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи особливості навчання сучасних студентів, Г. Левіна зазначає: «молода особа сьогодні вільно почуває себе в Інтернеті, легко орієнтується в пошукових програмах. Вона звикла отримувати інформацію у формі гіпертексту, тобто звикла до того, що досить натиснути на мишку, і вона отримає необхідну довідку, або поширення інформації, або переклад слова іншою мовою. Сьогодні формується покоління переважно з образним сприйняттям світу, і слід використовувати інші можливості мозку людини для формування оптимальних методик засвоєння знань» [4, с. 7]. Для дидактичної інтенсифікації навчальної діяльності студентів, надання процесу викладання діалогового формату мають більш широко застосовуватися активні методи навчання.

Курс «Методика розвитку мовлення та навчання грамоти» передбачає як лекційну, теоретичну складову, так і обов'язкову практичну, у процесі якої студенти мають оволодіти широким арсеналом методичних засобів і способів мовленнєвої роботи з дітьми (М. Алексєєва, А. Богущ, Г. Кабушко, В. Яшина). Як засвідчує досвід, активізація мисленнєвої та мовленнєвої діяльності студентів на лекційних і практичних заняттях є надзвичайно складним завданням. Причинами того можна вважати те, що націленість на самостійне виконання численних завдань, що передбачені програмою курсу й вимагають активної розумової діяльності, в переважній більшості студентів

змінилося активністю пошуку заготовок, штампів, шаблонів в Інтернеті, що формалізує процес оволодіння змістом курсу, знижує рівень професійної мотивації майбутніх педагогів.

Саме тому, особливу увагу на початку вивчення курсу необхідно приділяти цілемотиваційному компоненту підготовки. Адже принципова переорієнтація мети мовленнєвої роботи з дошкільниками з формування окремих мовленнєвих умінь на виховання мовної особистості вимагає передусім сформувати в студентів готовність сприймати дошкільника як саме таку особистість. Цьому сприяє, наприклад, складання студентами рукописного збірника дитячих висловлювань «Говорять діти», в який кожен з них приносить і записи власних «перлів» з пори дитинства, записи спостережень під час педагогічної практики тощо. Виконання цього завдання відбувається протягом першого семестру вивчення методики. В результаті у студентів формується стійкий інтерес до дитячого мовлення, бажання оволодіти методикою його розвитку та удосконалення. Крім того, матеріал збірника можна застосовувати для аналізу дитячих висловлювань у ході вивчення тем у другому семестрі «Формування фонетичної компетенції» «Формування лексичної компетенції» та «Формування граматичної компетенції».

Збереженню розумової працездатності студента сприяє складання розумових карт. У вищій школі спосіб застосування цих карт-схем має назву метод концептуальних карт (А. Карпинська, Н. Іванченко, Л. Тархова та інші). Розумова карта є по суті структурно-логічною схемою змістовно процесуальних аспектів вивчення певної теми, в якій у радіальній формі відбиваються зв'язки ключового поняття, що розташовується у центрі, з іншими поняттями даної теми (проблеми), та складає з ними нерозривну єдність. Така карта дає змогу майже на кожне поняття дивитись крізь призму його міжсистемних зв'язків, вони стають для того, хто навчається, унаочненими, очевидними [1]. Карта, складена однією групою студентів може бути використана в іншій групі, проаналізована та доповнена чи навіть суттєво змінена. Педагогу така карта дає змогу вибудувати логіку вивчення

певної теми, враховуючи різні її аспекти, реально інтегруючи зміст освіти. Нами розроблений та апробований атлас концептуальних карт та карт розумових дій для вивчення різноманітних тем курсу.

Надзвичайно складними для усвідомлення студентами матеріалу є перші методологічні теми. Щоб умотивувати їх на вивчення цих тем, націлити на усвідомлене сприйняття навчального матеріалу, ми разом зі студентами складаємо схему понятійного поля, в якому відбивається зв'язок ключових понять – мова, мовлення, мислення, спілкування тощо. Студенти намагаються визначити залежності між цими поняттями, встановити категоріальні, змістові та структурні ознаки [4]. Процес колективного складання схеми супроводжується коментарем викладача, основні позиції з якого студенти фіксують у своїх лекційних зошитах. Прикладами таких карт можуть слугувати наступні схеми.

Дана карта-схема представляє завдання та методи розвитку словника дітей. Вона також може бути використана в декількох варіантах – у ході лекції, присвяченої ознайомленню з даною темою. Сприйняття карти-схеми супроводжується поясненнями викладача. У зміненому вигляді карту можна використовувати для практичних занять та проведення контролю знань студентів:

- фрагменти карти можна переставити місцями, щоб студенти з'єднали завдання з відповідними методами;
- студенти можуть заповнити карту, в якій будь-який фрагмент має закритий вигляд тощо.

Рис. 1. Карта-схема до теми «ЛЕКСИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

Схема опису має такі стимульні елементи, що співвідносяться з алгоритмом опису: назва предмета (об'єкта): Це; загальна його характеристика: Він такий; визначення основних його ознак: У нього є; назва можливих його дій або дій з ним: Він може, або З ним можна і, нарешті, висловлення свого ставлення до предмету/об'єкту опису: Мені подобається, що Тобто, алгоритм складання розповіді подається дітям через слова-стимули, на які діти, відповідно, мають подати свої слова-реакції. Якість складених студентами розповідей поліпшується. У такій діяльності широко використовуються електронні книги.

Важливе значення має робота над аналізом реальних конспектів занять та відео-занять педагогів закладів дошкільної освіти – робочих (щоденних) та парадних (для відкритих заходів). Види завдань, які доцільно застосовувати під час такого аналізу, можуть бути найрізноманітнішими: визначити тему заняття (вона від початку може бути закритою викладачем), сформулювати мету та програмові завдання, оформити запис матеріалу та обладнання для заняття, визначити методи та прийоми вирішення конкретних завдань, виокремити способи організації дітей на занятті, які намітив вихователь, оцінити міру можливої мовленнєвої активності вихователя і дітей (окремо взятої дитини), логічну послідовність, доцільність педагогічних дій вихователя, наявність ціннісних смислів, які вихователь намагається донести до дітей, тобто чи є в данному занятті певна ідея. Краще таку роботу організовувати в мікрогрупах, якщо йдеться про практичне заняття чи у вигляді самостійного завдання обговорення якого відбувається на занятті, а також подається студентами у письмовому вигляді.

На лекційних та практичних заняттях студенти ознайомлюються з інноваційними технологіями розвитку мовлення дітей. З цією метою ми активно застосовуємо матеріали педагогічної періодики, для опрацювання яких використовуємо аналітичні, репродуктивні та творчі завдання. Завдання аналітичного характеру потребують від студентів готовності самостійно працювати з текстом, осмислювати його ключові ідеї, систематизувати інформацію. Це такі завдання: складання бібліографії за розділами курсу; порівняльна характеристика основних позицій з проблемного питання чи споріднених технологій за заданими параметрами; анотування окремих статей; підготовка тез повідомлення (п'ять основних) на запропоновану тему; складання плану статті;

створення схеми-моделі, відбиваючої сутність інноваційної технології; ділова гра «Перехрестя», командна гра «Скринька запитань».

До аналітичних завдань з елементами творчого підходу можна віднести складання тематичних збірок теоретичного та практичного характеру. Завдання виконується поступово. На першому етапі студенти самостійно ознайомлюються з новою технологією, наприклад, з технологією раннього навчання дітей грамоти Л. Шелестової. Потім їм пропонується «просіяти» матеріал, відібрати інформацію за заданими параметрам (адресна спрямованість методики, основні принципи, вікові обмеження, характеристики завдань, навчально-методичне забезпечення, основні методи (прийоми) навчання тощо).

Порівняльна характеристика основних позицій з проблемного питання привчає студентів мислити критично, намагатись оцінювати досліджуване питання різнобічно. Щоб виконати завдання, студенти необхідно самостійно опрацювати запропоновані викладачем фрагменти авторських текстів, потім занести основні моменти, на основі яких відбуватиметься порівняння, в таблицю, і лише потім зробити та записати висновок.

Підготовка тез повідомлення «П'ять (три, чотири) основних» – варіант самостійного завдання для семінарського заняття, спрямований на формування вмінь аналізувати текст, визначати ключові моменти, їх ціннісну значущість. Найбільш доцільно зстосовувати цей спосіб організації роботи при вивченні теоретичного матеріалу, наприклад, при опрацюванні першоджерел фундаторів методики К. Д. Ушинського, Є. М. Водовозової, Є. Тихєєвої, С. Русової. Студенти виконують завдання поетапно: первинне ознайомлення з матеріалом підручника, посібника, статті тощо здійснюється індивідуально чи в парі; складання на основі тексту десяти тез доповіді, групування тез до п'яти з визначенням найголовніших аспектів. Колективне обговорення найбільш значущих аспектів тексту дає змогу кожному оцінити власні зусилля, обрати найбільш вдалий варіант розв'язання завдання.

Насиченість часописів «Дошкільне виховання», «Дошкільня», «Дитячий садок», «Дошкільна освіта» новітніми теоретичними та практичними матеріалами дає змогу створювати тематичні збірки для використання студентами під час практики, навчання студентів заочної форми, презентації цих доробків студентам молодших курсів.

Завдання репродуктивного характеру також відіграють важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх педагогів, але на іншому рівні – рівні практичного засвоєння матеріалу. До завдань цієї групи належать термінологічна гра «Кросворди, ребуси, анаграми», складання термінологічного словника, розгорнутий аналіз планів-конспектів, надрукованих у часописах, робота над помилками, яких припустились реальні педагоги у складанні конспектів, проведені занять, переглянутих через відео-ресурс, удосконалення змісту конспектів; відтворення фрагментів занять.

Термінологічною грою варто завершити вивчення теми або лекцію, розподіливши студентів на мікрогрупи, викладач пропонує кожній команді за певний, визначений ним час скласти кросворд, ребус, загадки для інших команд. Зміст кросворду становлять основні поняття та терміни теми (розділу), що вивчається. Складання термінологічного словника належить до завдань лонгітюдного характеру, таких, що виконуються студентом самостійно протягом тривалого часу і періодично перевіряються викладачем під час експрес-опитувань на початку лекцій чи практичних (семінарських) занять. Як правило, термінологічний словник є обов'язковим елементом педагогічного портфоліо з дисципліни.

Завдяки широкому лінгводидактичному потенціалу засобів ІКТ їх можна використовувати при опануванні різних розділів «Методики розвитку мовлення та початку грамоти», при формуванні практичних вмінь і навичок студентів. Засоби ІКТ дозволяють прослуховувати звуки, слова, фрази та тексти, що вимовляють безпосередньо діти. При цьому є можливість організовувати аналіз дитячого мовлення під час аудиторних занять. Використання диктофона дозволяє оцінити правильність мовлення студента, вказати на помилки та запропонувати вправи, спрямовані на корекцію мовних умінь.

Під час вивчення методики можна використовувати готові засоби ІКТ (мультимедійні засоби, комп'ютерні ігри, відеоматеріали) або створювати власні. Слід відзначити перевагу останнього, оскільки в цьому випадку викладач має можливість адаптувати зміст того чи іншого засобу ІКТ до рівня знань і вмінь конкретної групи студентів, наповнити його матеріалом, що був би цікавим даній групі та відповідав би навчальному плану та технічним можливостям того чи іншого студента

Слід зазначити, що всі компоненти навчальних засобів ІКТ повинні підпорядковуватись загальній меті конкретного заняття. Творчі завдання по створенню ІКТ засобів варто пропонувати студентам. Вони сприяють творчому переосмисленню матеріалу, формують професійний підхід до отриманої інформації, спонукають до створення власних розробок наочного та дидактичного матеріалу.

Висновки. У статті представлено лише окремі методи інтерактивного навчання майбутніх вихователів у процесі викладання однієї з фахових дисциплін – методики розвитку мовлення та навчання грамоти. Їх регулярне використання забезпечує високий рівень професійної мотивації, готовності майбутніх вихователів до здійснення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Оптимізація навчально-виховного процесу в значній мірі залежить від викладача, який має чітко визначити всі компоненти навчального процесу та підібрати ефективні методи їх реалізації. Саме тому, щоб підвищити ефективність оволодіння студентами майбутньою професією, необхідно удосконалюватися в першу чергу викладачу. Доречними тут будуть слова Конфуція «Учитель та учень ростуть разом».

Список використаних джерел та літератури.

1. Алексеева М. М., Яшина В. И. Методика развития речи обучения родному языку дошкольников. – М.: Академия, 1997. – 347 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник /За ред. А. М. Богуш. – К.: Вицашкола, 2007. – 286 с.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Маркотенко Т. С. Навчально-методичний комплекс «Дошкільна лінгводидактика» Навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ. – Луганськ: СПД Рєзников, 2009. – 462с.
4. Гавриш Н. В. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти / Н. В. Гавриш, О. Г. Сущенко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. Бердян. держ. пед. ун-ту. – Бердянськ: БДПУ, 2007. – № 3.
5. Гладішевський Р. Формування готовності майбутнього педагога до застосування інформаційних технологій навчання у вищій школі / Р. Гладішевський, Л. Ковальчук, Ю. Луцишин, О. Сеньковський // Вісник Львів. ун-ту. Серія педагог. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 3.

Кваша Х.В.,
Осипчук В. П.
студенток 54 групи
ННІ педагогіки
науковий керівник:
канд. пед. наук, доц.
Н. П. Тарнавська.

Моделювання в логіко-математичному розвитку дітей дошкільного віку.

Актуальність проблеми. Проблема логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку не є новою в теорії та практиці дошкільної освіти. Логіко-математична освіта ґрунтується на науково-теоретичних і експериментальних розробках психологів і педагогів, які розкривають можливість і механізми формування у дітей дошкільного віку логіко-математичних уявлень (доступність понять для розуміння, послідовність опрацювання). Моделювання є одним із сучасних методів логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку, що недостатньо використовувався в практиці роботи дошкільного закладу освіти.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати навчання моделюванню дітей дошкільного віку.

Аналіз наукових досліджень. Метод моделювання, розроблений Д. Б. Ельконіним, Л. А. Венгером, Н. А. Ветлугиной, Н. Н. Подьяковим полягає в тому, що мислення дитини розвивають за допомогою спеціальних схем,

моделей, які в наочній і доступній для неї формі відтворюють приховані властивості і зв'язки того чи іншого об'єкта.

В дослідженнях А. П. Усової, А. В. Запорожця, А. А. Венгера, Н. Н. Поддьякова виявлено, що можливості розумового розвитку дітей дошкільного віку значно достатні для того, щоб сприймати і відтворювати прості логічні зв'язки. Дитина може не тільки пізнавати зовнішні, наочні властивості предметів і явищ, як це передбачено в системах Ф. Фребеля, М. Монтессорі, але і здатна засвоювати уявлення про загальні зв'язки, що лежать в основі багатьох явищ природи, соціального життя, оволодівати способами аналізу і вирішення різноманітних завдань.

Виклад основного матеріалу. Моделювання - наочно-практичний метод навчання. Модель являє собою узагальнений образ істотних властивостей модельованого об'єкта (план кімнати, географічна карта, глобус). Принцип заміщення лежить в основі моделювання, коли реальний предмет може бути заміщений у діяльності дітей іншим знаком, предметом чи зображенням. Завдяки цьому методу можна розвивати мислення дитини за допомогою спеціальних схем та моделей. Спочатку здатність до заміщення формується у дітей у грі (паличка стає телефоном, пісок - кашкою для ляльки, а дитина - мамою, лікарем, вчителем). Досвід заміщення накопичується також при освоєнні мови, та в образотворчій діяльності [3, с. 224].

Виходячи з положень Базового компонента дошкільної освіти, «педагог має озброїти дитину насамперед умінням жити, сприймати життя в цілісності. Це значно складніше й багатогранніше, ніж окремо формувати системи знань і умінь з математики, природознавства, грамоти. Дитина не володітиме істинним світоглядом, якщо не вмітиме цілісно сприймати світ» [2, с. 67]. Тому саме блок логіко-математичних умінь включає кожна сфера Базового компонента дошкільної освіти.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що в дитини дошкільного віку можуть бути сформовані наступні компетентності:

- виявляти інтерес до математичних понять, усвідомлювати і запам'ятовувати їх;
- розуміти відношення між числами і цифрами, склад числа з одиниць і двох менших;
- уміти виділяти в предметах, об'єктах окремі частини, поділяти ціле на окремі частини, за частинами визначати ціле;
- розв'язувати елементарні математичні задачі, складати задачі-драматизації, пропонувати власний спосіб їх розв'язання [1, с. 26].

У процесі навчання дітей логіко-математичному розвитку у закладі дошкільної освіти (далі ЗДО) застосовують різні види моделей.

Насамперед, предметні, в яких відтворюються конструктивні особливості, пропорції, взаємозв'язок частин будь-яких об'єктів. Це можуть бути технічні іграшки, в яких відображений принцип пристрою механізму; моделі будівель, рослин, тварин, меблів. Самі іграшки для сюжетно-рольових ігор є предметними моделями реальних об'єктів та

предметів. Використанням таких моделей підводить дітей до усвідомлення своїх можливостей, привчає бути уважними до свого фізичного та психічного здоров'я.

У предметно-схематичних моделях істотні зв'язки і відношення представлені у вигляді спеціальних макетів та схем. Прикладами предметно-схематичних моделей є : календарі природи, схеми аналізу звукової будови слова, або структури речення. Також за такими схемами діти можуть складати розповіді, описувати явища чи геометричні фігури. Слід зазначити, що більшість настільно-друкованих ігор, наприклад, «Монополія», «Доміно», «Лабіринт» створено на основі схем. Вже у старшому дошкільному віці діти повинні вміти складати схеми-моделі ігрового майданчика, лялькової кімнати, схему маршруту від дому до садочка і навпаки.

Для реалізації знаково-символічних моделей діти використовують спеціальні значки-символи для позначення явищ в живій і неживій природі, позначають ними персонажів казок, або розповідей. За допомогою знаково-символічних моделей можна описати групи предметів чи об'єктів, такі як: будівлі, транспорт, професії [7, С. 38-40].

Ознайомлення з моделями вимагає певного рівня сформованості розумової діяльності: вміння аналізувати, абстрагувати особливості предметів та явищ, образного мислення, вміння встановлювати зв'язки. Однак у дошкільному віці дитина освоює лише основи моделювання, що виявляється в умінні використовувати модель в пізнанні різноманітного змісту, виділенні та встановленні зв'язку «заміщення –відтворення - видозміна», деяких правил моделювання, заміщення змісту, видозміни готових моделей [2, С. 45-48].

Моделювання, проведене в процесі навчання і виховання дітей, служить розвитку їх здібностей, поглибленню знань з основ наук і за технологією обробки матеріалів. Воно сприяє зв'язку теорії з практикою, формуванню практичних навичок, є засобом розширення кругозору дітей. Об'єкти, які обираються для моделювання, повинні відображати в своїй тематиці досягнення науки і техніки, мати суспільно корисну спрямованість, відповідати віковим особливостям, інтересам і рівню підготовки дітей [6, с. 69].

Різновидом моделювання є робота з флексагонами (гнучкими багатокутниками). Флексагони – це багатокутники, складені зі смужок паперу прямокутної, або більш складної зігнутої форми, які володіють дивовижною властивістю: при згинанні флексагону їх зовнішні поверхні ховаються в середину, а раніше приховані поверхні несподівано виходять назовні. Флексагони винайшов наприкінці 1939 року Артур Х. Стоун. Він обрізав листи американського блокнота щоб підігнати їх під звичайний формат. Саме ця випадковість сприяла винайденню флексагонів [4, С. 76-82].

Необхідно розуміти організацію педагогом евристично орієнтованого процесу створення дитиною моделей за допомогою найпростіших площинних і просторових математичних абстракцій

(геометричних фігур і схем). Моделі задаються словесним описом, чорно-білою або кольоровою схемами, що можуть бути розчленованими (із зображенням усіх складових частин моделі), частково розчленованими (із зображенням декількох складових частин моделі), або нерозчленованими (контурними). Створені моделі аналізуються з логіко-математичної точки зору на доступному дітям вербальному рівні та варіюються на творчому рівні.

Використання флексагонів як засобу логіко-математичного розвитку дітей є ефективним для вирішення проблем гармонійного навчання. Перевагою використання флексагонів у навчанні є те що вони вчать дітей не зупинятися на повторенні чужого досвіду, а активізують дітей на створення своїх нових варіантів моделей та головоломок різного ступеня складності [5, с. 98].

Пропонуємо фрагмент заняття з ознайомлення з квадратом і кубом (флексагоном).

Мета: активізація знань дітей про куб на основі флексагона, ознайомлювати дітей з площинною геометричною фігурою – квадратом; вчити знаходити спільні якості і розходження між геометричними фігурами; закріплювати властивості геометричних фігур; розвивати дрібну моторику пальців при виготовленні флексагону; виховувати інтерес до вивчення математики.

Матеріали: квадрат, папір для флексагона, олівець, лінійка.

Хід заняття:

1. Демонстрація площинної геометричної фігур: квадрата і куба (флексагон). Порівняння форм, визначення структурних частин квадрата. Застосування прийому порівняння на основі рухово-дотикового обстеження об'ємного тіла і площинної геометричної фігури.

2. Обстеження сторін, кутів, вершин у квадрата.

3. Демонстрація квадратів різного розміру, фактури, кольору. Зосередження уваги дітей на незалежності форми від величини, кольору й матеріалу з яких зроблені квадрати.

4. Порівняння квадрата (стіл, вікно, картина, акваріум) з предметами відповідної форми.

5. Порівняння квадрата і прямокутника, визначення спільних якостей і розходжень.

6. Закріплення властивостей квадрата за допомогою побудови флексагона.

7. Порівняння квадрата і флексагона, визначення спільних якостей і розходжень..

Отже, використання моделювання в розвитку математичних уявлень дошкільників дає відчутні позитивні результати, а саме:

- дозволяє виявити приховані зв'язки між явищами і зробити їх доступними розумінню дитини;
- покращує розуміння дитиною структури і взаємозв'язку складових частин об'єкта або явища;

- підвищує спостережливість дитини, дає йому можливість помітити особливості навколишнього світу;

Всі форми використання моделювання, а саме: предметне, предметно-схематичне, знаково-символічне моделювання дають позитивні результати в практичному застосуванні, активізуючи пізнавальну діяльність дітей.

Метод моделювання відкриває перед педагогом ряд додаткових можливостей у розумовому вихованні, у тому числі і в розвитку математичних уявлень дошкільників.

Пропонується використовувати метод моделювання ширше у практиці дошкільного виховання, активно застосовуючи цю методику на всіх напрямках дошкільного виховання, оскільки даний метод дає найбільш відчутні результати.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. А., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко А. Ю. - К.: Видавництво, 2012. – 26 с.

2. Білоуско А. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку за допомогою засобів наочності (моделей) / Людмила Білоуско // Рідна школа. – 2002. – №7. – С. 45-48

3. Венгер Л. А. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Л. А. Венгер. – Москва : Педагогика, 1986. – 224 с.

4. Єгошина С. Н. Логіко-математичний розвиток дошкільників засобами моделювання // Проблеми і перспективи розвитку освіти: матеріали VI Міжнар. науч. конф. (г. Пермь, квітень 2015 р). – Пермь: Меркурій, 2015. - С. 76-82.

5. Леушина А. М. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. – М.: Просвещение, 1984. – 367 с.

6. Тарнавська Н.П. Методичне керівництво логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку: Навчально-методичний посібник. – Ж.: ЖДУ імені Івана Франка, 2017. – с. 38-40.

Ковальчук О. П.
вихователь I категорії
Коростенського ЗДО № 19

Використання ігрової технології ТРВЗ у роботі з дітьми дошкільного віку.

Сучасна дошкільна педагогіка активно розвивається, залучаючи до цього процесу досягнення інших наук. Упровадження нових оригінальних технологій підвищує якість освіти, ламає стереотипи, які є

шкідливими для повноцінного розвитку дітей. Ігрова технологія ТРВЗ є актуальною у розвитку творчої дитини та тісно пов'язана із сучасною концепцією формування творчої особистості. Стратегія розбудови дошкільного виховання на сучасному етапі спрямована на виконання положень Закону України «Про дошкільну освіту», концептуальних засад Базового компонента дошкільної освіти, завдань Концепції дошкільного виховання в Україні та державних національних програм.

Аналіз освітніх досліджень і публікацій. Творчість дитини не повинна розглядатись як риса окремих обранців долі. На цьому наполягав відомий психолог Л. С. Виготський, підкреслюючи, що творчість не лише там, де результатом є історичні шедеври, вона має місце скрізь, де людина уявляє, комбінує, змінює і створює щось нове, «...якою б дрібною не була ця часточка, в порівнянні з творінням генія» [2, с. 6]. «Ідеал всебічності розвитку здібностей не означає і не може означати, - зауважувала Н.В. Гавриш, - що в кожного індивіда вони будуть однаково розвинені до всіх видів діяльності і що у різних індивідів буде однаковий рівень розвитку їх здібностей» [3, с.5]. Наукові дослідження (Ш. Амонашвілі, А. Буркової, Д. Головікової, З. Друзь, С. Ладивір, Р. Лісіної, Г. Люблінської, Г. Сироти) свідчать про те, що розвиток творчої уяви дитини, фантазування та креативні здібності досягають свого піку у дошкільному віці.

Систему ТРВЗ було адаптовано для роботи з дітьми у школі й дитячому садку. Праці Г. Альтшуллера «Алгоритм винаходу», «Творчість як точна наука» стали основою так званої творчої педагогіки. Згодом у спеціальних дослідженнях (В. Бухвалов, Б. Злотін, Г. Іванов, С. Ладошкіна, А. Нестеренко, Т. Сидорчук, А. Шрагіна, М. Шустерман) було розроблено методи і прийоми навчання школярів на базі ТРВЗ, а також адаптовано основні принципи ТРВЗ для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку (А. Страунінг, О. Нікашин). Суть цієї технології полягає у формуванні системного, діалектичного мислення, розвитку творчої уяви, винахідницької кмітливості. Використання її має не просто розвинути фантазію дітей, а навчити їх мислити системно, творчо, розуміти єдність і протиріччя навколишнього світу, бачити і вирішувати проблеми. На це може бути здатною тільки творча особистість.

Ігрова технологія містить в собі велику кількість оригінальних прийомів, які широко застосовуються у роботі з дітьми дошкільного віку. На розвиток творчої уяви дітей спрямовані такі прийоми, як «Фантазери», «Салат із казок», «Книга протиріч», «Що було б, коли...?», «Конструювання загадок», «Біном фантазії», описані відомим італійським дитячим письменником Джанні Родарі (1920—1980) у книзі «Граматика фантазії. Вступ у мистецтво придумування історій». На основі аналізу педагогічних, психологічних, філологічних творів автор розглядає проблему розвитку фантазії у дітей, а також місце казки у цьому процесі. На думку Дж. Родарі, казки допомагають виховати розум дитини, оскільки вони є джерелом найрізноманітніших гіпотез, а також увійти в дійсність новими шляхами, пізнати світ, збагатити уяву і навчити

критично сприймати світ. За його словами, уявою наділені не лише видатні індивіди, а всі. Без фантазії неможливо зробити відкриття, стати справжнім ученим, «оскільки фантазія розвиває, спонукає, рухає вперед розум».

Мета статті – теоретично обґрунтувати та проаналізувати роль ігрової технології ТРВЗ у роботі з дітьми дошкільного віку, запропонувати актуальні методи роботи з ТРВЗ.

Виклад основного матеріалу. Дошкільний вік – це час, коли основна діяльність дитини – гра. Гра – це та «чарівна паличка», яка вмить перетворює процес навчання із сухого, нудного і формального на яскраву, цікаву, захоплюючу пригоду. Дуже важливо, щоб гра захоплювала і була доступною, щоб у ній був елемент змагання, якщо не з кимось, то принаймні, із самим собою. Саме ігри логічного спрямування доцільно використовувати у роботі, вони сприяють досягненню певного розвивального ефекту, є елементами єдиної системи тренування інтелектуальних і творчих здібностей дітей.

Працюючи з дітьми, потрібно зосереджувати увагу на тому, як вони розмірковують і які виконують дії, виховувати свідоме ставлення до своїх дій, стимулювати бажання самостійно виводити логічні судження з приводу своїх вчинків, навчати робити власні припущення. Важливо, щоб уміння розмірковувати не перетворювалося на звичку споглядання, щоб дитина дією втручалась у життєві події.

Перевага використання ігрової технології ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань) дозволяє проводити заняття як індивідуально так і колективно враховуючи рівень розвитку дітей. Логічні завдання використовуються для закріплення вже набутих дітьми знань, навичок розумової діяльності; для порівняння і зіставлення раніше набутих знань з метою підготовки дітей до сприймання матеріалу, складнішого за змістом; для розвитку дотепності, стимулювання інтересу і допитливості у пізнанні довкілля [7, с. 12 -15].

Завдання різного типу будуються за допомогою ланцюжків «від простого до складного» так, що найпростіші завдання діти розв'язують без особливих труднощів, поступово завдання ускладнюються, цей перехід є непомітним для дитини. Завдання не лякають багатокomпонентністю, а навпаки, приваблюють та розпалюють інтерес до пошуків та кінцевого результату їх розв'язання [9, с. 8]

Будуючи систему знань, орієнтуючись на наявний рівень розумових здібностей дитини, виділяють три напрями розвитку: розширення уявлення дітей про предмети, явища та їх властивості; доцільний і точний спосіб використання предметів; системне і послідовне обстеження предметів.

Методика ТРВЗ ставить на чільне місце завдання виховання творчої особистості, підготовленої до прийняття рішень у нестандартних ситуаціях. Інструментарій ТРВЗ підібрано так, щоб сформувати в дитини пошукове мислення, яке дає змогу знизити стереотипність, шаблонність думок, так звану психологічну інерцію. Підготовка та проведення

нестандартних занять за ігровою технологією потребує особливої уваги та ретельного вивчення методичних рекомендацій тощо: чітке визначення мети і завдання, добір моделі (інструментів, методів їх послідовність), що забезпечить формування потрібних навичок; визначення виду заняття (вибір певної методики чи комплексного варіанта). Зазначимо, що комплексне заняття – це саме та форма роботи, яка забезпечує найбільшу активність дітей і свободу вибору; наочний матеріал добирається з урахуванням особливостей дитячого мислення і сприймання. Ігри і вправи краще організовувати з чуттєвим підкріпленням (реальними предметами, картинками, іграшками, діями тощо); підготовка до несподіваних ситуацій, коли діти відчувають труднощі або виходять на не прогнозований вихователем варіант відповіді чи розв'язку.

Щоб відчувати себе впевнено, потрібно подумати, як допомогти дітям. Варіантів може бути багато. Іноді варто залишити питання відкритим, відкласти його вирішення, дати дітям час на обміркування, збір додаткової інформації. Категорично не рекомендовано відповідати замість дітей.

У кожної дитини від природи закладено потяг до знань. Кожен малюк хоче навчитися рахувати, читати, проте труднощі, що виникають під час навчання часто-густо зводять ці бажання нанівець. Адже у дошкільному віці дітям важко зібратися, зосередити свою увагу на процесі навчання. Вирішувати ці завдання допомагають «Розумні книжки», в яких зібрані цікаві та доступні вправи на розвиток пам'яті, уваги, мислення, вміння орієнтуватись у просторі та дидактичні ігри типу: «Будинок пригод», «Квест - Бук», «Несинітниця» тощо.

Вдало підібрані дидактичні картинки, шифрограми, піктограми, логічні задачі, графічні малюнки із різним набором завдань певної складності є стимулятором навчання творчої діяльності, формування прийомів творчої уяви, розвитку нестандартного, системного мислення, кмітливості, виховання вміння долати страх перед «безглуздою» ідеєю.

Під час розв'язання проблемних завдань з дітьми доцільно грати в розумові ігри: «Точка зору», «Конструктор загадки», «Так – чи ні», «Добре – погано», «Що було б, якби...» тощо. Повсякденна робота педагогів дитячого садка спрямована на формування культури мислення на основі методології ігрової технології з головними завданнями:

- виховувати у дітей якості творчої особистості;
- розвивати уміння грамотно діяти у всіх сферах людської діяльності – в сім'ї, в суспільстві, у стосунках з людьми та природою;
- виховувати уміння бачити проблему і розв'язувати її з максимальним ступенем ідеальності;
- розвивати почуття впевненості, яке базується на свідомій самооцінці з розумінням переваг і вад у собі самому і в оточенні.

На нашу думку окрім дидактичних задач, важливо розвинути, багату уяву в двох її основних формах – як народження ідеї і як виникнення плану її реалізації, що включатиме: оригінальність мислення –

самостійність, незвичність, кмітливість; інтелектуальна творча ініціатива; гнучкість мислення – здатність дитини пристосовуватися до раптових змін життєвих ситуацій; відчуття краси процесу і результату.

ТРВЗ-педагогіка не лише ставить перед собою завдання розвитку творчих якостей, а й надає технологію роботи, допомагає відчути дитині значення роботи для оточуючих і дістати насолоду від самостійного виконання практичної роботи.

Креативність – одна з базових якостей особистості, комплекс інтелектуальних та особистісних особливостей, який сприяє становленню та прояву творчості. Проаналізувавши всі аспекти роботи ігрової технології в житті дітей дошкільного віку виробились невимуснені правила партнерської поведінки а саме:

- ✓ мінімум повідомлення інформації – максимум розмірковувань, обговорень. Це правило ефективно реалізується через методику контрольних запитань. Відповідаючи на серію навідних запитань, дитина сама підходить до розуміння і розв'язання проблеми;

- ✓ оптимальна форма організації обговорення проблемних ситуацій – «мозковий штурм». Такий підхід формує у дітей уміння видавати велику кількість ідей у межах заданої теми та спонукає до аналізу і вибору рішень;

- ✓ системний підхід. За допомогою навиків системного мислення діти вправляються у пізнанні предметів як системи в тому сенсі, що все у світі взаємопов'язано, будь-яке явище має розглядатись у розвитку;

- ✓ залучення до процесу пізнання всіх доступних дитині мислительних операцій і засобів сприйняття. Що більше аналізаторів буде задіяно, то кращий ефект;

- ✓ обов'язкова активізація творчої уяви та залучення дітей до продуктивної діяльності.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки, що ігрова ТРВЗ технологія є універсальною, організаційно-педагогічною та методичною системою, яка дозволяє поєднувати предметно-пізнавальну діяльність з методами активації та розвитку мислення, а також творчого вирішення навчальних і соціальних завдань.

У результаті використання інноваційної технології в освітньому процесі підвищується рівень внутрішньої мотивації дошкільника до процесу отримання знань та рівень системного інтеграційного мислення.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. А. та ін.; наук. кер. А.М.Богуш]. – К.: 2012. – 37с.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. – М., 1967. – С. 6.
3. Гавриш Н. В. Як ми виховуємо творчу особистість / Н. Гавриш // Палітра педагога. — 2000. — № 3, 4

4. Ардашева Н. И. Основные условия использования ТРИЗ-технологий в дошкольных образовательных учреждениях [Электронный ресурс]: пособ. для пед. д/у / Н. И. Ардашева, Т. А. Сидорчук. – Ульяновск: 2000. – Режим доступа: http://www.trizminsk.org/e/2350002_61.htm

5. Барташнікова І. А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років / І. А. Барташнікова, О. О. Барташніков. - Тернопіль: «Богдан», 1998. – 84 с.

6. Богат В. Л. ТРВЗ: основні положення //Дошк. вихов. - 2005. - №7.

7. Пристяжная Т. В. ТРИЗ – педагогіка: розвиваємо мислення дошкільників Харьков, 2008. – 218 с.

8. Корзун А. В. Весёлая дидактика [Электронный ресурс]: пособ. для воспитателей д/у / Анна Валерьевна Корзун. – Ульяновск: 1998 – 2000. - Режим доступа: <http://www.trizminsk.org/e/233007.htm>.

9. Мостепанюк В., Пасічна К. Розвиток креативності методами ТРВЗ // Палітра педагога, 2007. – № 4.

Коржук А. І.,
студентка 35 групи
ННІ педагогіки,
науковий керівник:
канд. пед. наук, доц.
Н. П. Тарнавська

Формування уявлень старших дошкільників про кількість та лічбу засобами казок.

Актуальність дослідження. Відповідно до Закону України «Про внесення змін у законодавчі акти із питань середньої та дошкільної освіти» передбачено обов'язкову дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку. Таким чином, на державному рівні створена законодавча база з метою формування готовності старших дошкільників до навчання в школі.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає засвоєння змісту дошкільної освіти як завершеного етапу, розрахованого на весь період дошкільного дитинства, сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетенцій дитини перших 6-7 років життя, що передбачає уміння розв'язувати математичні задачі із застосуванням дій лічби (додавання, віднімання та ін.) [3, с.12].

Проблему готовності дошкільника до навчання в школі досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Б. Блум, А. М. Богуш, А. І. Божович, А. А. Венгер, О. А. Венгер, Л. С. Виготський, Ю. З. Гільбух, Н. Й. Гуткіна, Д. Б. Ельконін, Е. Еріксон, Л. Є. Журова, О. В. Запорожець, А. Керн, О. Є. Кравцова, В. С. Мухіна, М. Гриньова та ін.

Важливу роль у контексті реалізації готовності дошкільника до шкільного навчання, на думку дослідників Л. Венгера та Т. Байбаєвої,

відводиться саме у вмінні дитини розв'язувати математичні задачі, пов'язані з реальними життєвими та ігровими потребами дітей (дії лічби, сприйняття фігур, їх величини, кількості, орієнтування в просторі і часі).

Методичні аспекти формування уявлень старших дошкільників про кількість та лічбу висвітлені у працях багатьох вчених: Я. А. Коменський, К. Ушинський, Тихеева Є. І., Шлегер А. К., М. Вовчик-Блакитна, П. Гальперін, В. Давидов, Г. Костюк, Н. А. Менчинська Н. А., М. Янгольська.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі проблеми формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про кількість та лічбу засобами казок.

Виклад основного матеріалу. Початок шкільного навчання зумовлює перебудову всього способу життя та діяльності дитини, системи її знань та уявлень. Дослідження сучасних психологів і педагогів показали, що математичне мислення починає розвиватися у дітей вже в дошкільному віці в процесі формування у них початкових математичних уявлень і понять через певний досвід, як правило, ігрової і побутової діяльності [2, с. 3].

Загальновідомо, що інтелектуальна готовність дитини в контексті психологічної готовності до школи передбачає наявність у неї певного кругозору, запасу конкретних знань [4, с. 12]. Ці показники активно формуються в освітньому процесі, в ході якого відбувається залучення дитини до досягнень людської культури, засвоєння знань, вмінь та розвитку необхідних компетентностей.

Старший дошкільний вік – сензитивний період для засвоєння математичних знань і вмінь спрямовується на математичний розвиток дошкільників, на розвиток у них умінь порівнювати, протиставляти, аналізувати, робити елементарні математичні узагальнення, висновки [1, с. 8]. Саме тому для цього варто створювати відповідні ефективні педагогічні умови, які б сприяли формуванню у старших дошкільників логічності мислення, засвоєння дітьми системи спеціальних математичних знань, формуванню загальнонавчальних умінь, оволодіння загальними методами розумової діяльності та виконання елементарних розумових операцій (аналіз, синтез, узагальнення, аналогія, класифікація, порівняння) та ін.. До таких умов належить робота над казкою, що може включати інтеграцію різноманітних форм та методів роботи: вправи, ігри, розігрування казкових сюжетів у ролях, відповіді на запитання математичного змісту та ін. [6, с.15].

Формування математичних умінь старших дошкільників залежить безпосередньо від пізнавальних процесів : мислення, пам'яті, уваги, уяви.

Основні вимоги програми «Українське дошкільля» з підрозділу «Логіко-математичний розвиток» за напрямом «Кількість та лічба» до дітей молодшого дошкільного віку є такими:

- вчити дітей лічбі в межах 10 на предметах, розміщених по-різному: хаотично, лінійно, колом, трикутником, згори-вниз, знизу-вгору, по діагоналі, від будь-якого числа до десяти і від десяти до заданого числа.

Вчити порівнювати числа в межах 10; вчити, як із нерівності утворювати рівність шляхом додавання чи віднімання.

- закріплювати розуміння того, що кількість не залежить від величини, форми предметів, просторового розміщення і напрямку лічби.

- знайомити дітей із структурою задачі. Вчити складати приклади та арифметичні задачі на додавання і віднімання за малюнками і практичними діями в межах 10. Використовуючи цифрові картки та знаки («+» (дати); «-» (відняти), «=» (дорівнює); виконувати прості обчислення усно. Закріплювати знання цифр 0-9. Вчити визначати склад чисел у межах 10 за допомогою предметних множин. Розмежованих на дві частини. Навчати вмінню порівнювати суміжні числа. Використовуючи термін «числа-сусіди».

Казка має неабияке рвовивальне значення для розвитку математичних вмінь та знань дошкільника через різноманіття роботи з нею (ігри, драматизації, читання у ролях та ін) [5, с. 4].

З метою перевірки ефективності використання засобів казки у процесі формування уявлень старших дошкільників про кількість та лічбу нами була організована експериментальна робота, що передбачала 3 етапи:

- констатувальний (перевірка наявного рівня сформованості уявлень старших дошкільників про кількість та лічбу);

- формувальний : авторська програма із застосуванням казок та різноманітних форм і методів роботи: словесних, наочних, ігрових з метою покращення рівня сформованості уявлень про кількість та лічбу старших дошкільників;

- контрольний, що мав на меті діагностику ефективності форм та методів роботи формувального етапу.

Вибіркою було охоплено 10 дошкільників у віці 5-6 років.

Результати старших дошкільників на констатувальному етапі були такими: високий рівень був відзначений всього у 20% (у 2-х дошкільників), достатній – у 1-ої дитини (10%), низький – у 3-х (30%) , найбільший показник сягає середнього рівня - 4 дитини (40%).

Тому з метою покращення рівня показників групи досліджуваних на формувальному етапі експерименту нами була розроблена авторська програма, що включала роботу над казками та здійснювалася у різноманітних цікавих видах діяльності: іграх, драматизація та ін. Наприклад, в роботі з казкою "Двоє жадібних ведмежат" з дітьми була проведена бесіда

Ці результати стали свідченням ефективності педагогічних умов формувального етапу. Також було запропоновано поділити голівку сиру на 8 частин, розділяючи кожен шматок навпіл. Після цього діти на чашкових терезах вимірювали масу шматочків і з'ясували, що вони мають різну масу і те, що розділяючи об'ємні предмети, їх важко зробити однаковими за масою. На основі цієї казки дітей було ознайомлено з методикою поділу об'ємного цілого на рівні частини Аналогічним чином проведена робота з казками "Ріпка"(найвищий-найнижчий); Колобок

(далеко-близько; високо-низько). Вовк і семеро козенят (порядкова і кільсна лічба). Незнайка в чарівному місті (орієнтування в просторі).

Висновок. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» передбачає створення сприятливих умов для особистісного становлення творчої самореалізації кожної дитини та формування в неї життєвих компетенцій, до яких входить і математична.

Пріоритетним завданням дошкільної математичної освіти є не тільки засвоєння дітьми системи спеціальних математичних знань, а й формування загальнонавчальних умінь, оволодіння загальними методами розумової діяльності та виконання елементарних розумових операцій (аналіз, синтез, узагальнення, аналогія, класифікація, порівняння) на основі логіко-математичних міркувань.

З метою перевірки ефективності використання засобів казки у процесі формування уявлень старших дошкільників про кількість та лічбу нами була організована експериментальна робота що включала 3 етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Підсумковий етап експерименту показав суттєве покращення рівня показників. Високий рівень тепер становив 4% (4 дитини), що на 20% більше, ніж на констатувальному, достатній – 30% (3 дошкільника), а на початковому етапі цей результат становив 10% (на 20% вище) середній – також троє опитаних (30%). Низького рівня виявлено не було. Тому педагогічні умови засвідчили свою ефективність.

Список використаних джерел та літератури.

1. Артемова Л. В. Колір. Форма. Величина. Число. /Л. В. Артемова. – К.: Томіріс, 1997. – 176.: іл. – 40 с.
2. Баглаєва Н. І. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільнят / Н. І. Баглаєва // Дошк. вих. – 1999. – № 7. – С. 3-4.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 2012. – 243 с.
4. Гальперин П. Я. Формирование начальных математических понятий/ П. Я. Гальперин, Л. С. Георгиева // Теория и методика развития математических представлений у дошкольников: хрестоматия в 6 частях. – М.: СПб, 1994. – Ч. 3. – 312 с.
5. Ерофеева Т. И. Математические сказки: пособие для детей 5-6 лет./ Т. И. Ерофеева. – М.: Просвещение, 2008. - 16 с.=
6. Зайцев В. В. Математика для детей дошкольного возраста: занятия с детьми 3-5-летнего возраста: пособие для воспитателей и родителей / В. В. Зайцев. –М.: Гуманит. изд. центр Владос, 1999. – 45 с.

Кошова О. О.

вихователь ДЗО № 27

«Мальва» м.Бердичів

Розвиток логіко-математичних здібностей дошкільників за допомогою паличок Джорджа Кюїзенера.

Логіко-математичний аспект пізнавального розвитку дошкільників має на меті формування логіко-математичної компетентності дітей і реалізується на основі створення й утримання сталого інтересу до логіко-математичної діяльності. Він базується на вікових особливостях пізнавального розвитку дошкільників, передбачає поступове формування у них умінь мислити, обґрунтовувати і доводити правильність власних міркувань, розв'язувати нестандартні ситуації.

Важливим моментом, який визначає успішне формування логіко-математичних здібностей у старших дошкільників, є навчання дітей операцій логічного мислення: аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, систематизації.

Кожна дитина наділена стихійною, інтуїтивною логікою. Без неї вона б не могла міркувати й спілкуватися з дорослими та однолітками. Однак логічна інтуїція ніколи не замінить навіть елементарних логічних умінь, які й формують логічну культуру мислення людини, допомагають уникати помилок у міркуваннях, коректно аргументувати власну думку, проявляти елементарну критичність у пошуках істини. Дитині для повноцінної діяльності також необхідний певний рівень розвитку математичних умінь, щоб виконувати відповідні розумові дії, оволодівати способами розв'язання різноманітних математичних завдань за допомогою елементарних логічних прийомів [4].

Хоча у більшості випадків ще не можна визначити наскільки потрібна буде математика в подальшому житті дитини, проте точно відомо, що кожній дитині потрібно вміти самостійно міркувати, яку б спеціальність вона не обрала. Саме тому важливо навчити дітей не лише рахувати, розв'язувати задачі, вимірювати, але й самостійно досліджувати, відкривати, бачити приховане, вміти діяти з математичними символами, знаходити залежність між числами, величинами [1].

Сучасні діти вимагають впровадження в роботу з ними нових підходів до освітнього процесу, що сприяли б розвитку операційних структур логічного мислення, розвитку активного словника, пам'яті, уваги, уяви, спостережливості, математичних вмінь, зокрема, конструктивних. Усе це сприятиме підвищенню загального рівня розвитку дитини.

На даний час з'явилося багато нових нестандартних сучасних технологій, які допомагають педагогу та батькам у вирішенні саме цих задач під час навчання дошкільників. Однією з них є палички Кюїзенера. Проте робота з цим інноваційним матеріалом є недостатньо висвітлена у літературі, а у практичній роботі за браком знань використовуються не всі його можливості.

Автором «Кольорових рахункових паличок» є бельгійський математик Джорж Кюїзенер. Що ж вони собою являють?

Палички Кюїзенера – це набір кольорових брусків, що мають різну довжину. В залежності від виробника, можуть бути виготовлені з

деревини або пластмаси. Кожна паличка позначає певне число від 1 до 10.

Чим менша паличка, тим менше число вона позначає і навпаки. Тому число один – це паличка розміром 1см.×1см.×1см., а число два довше одиниці у два рази, паличка, що його позначає має розміри 1см.×1см.×2см. і так далі (дивитись таблицю 1).

Таблиця 1. **Розміри паличок Дж. Кюїзенера**

Число	Розмір (у сантиметрах)
1	1x1x1
2	1x1x2
3	1x1x3
4	1x1x4
5	1x1x5
6	1x1x6
7	1x1x7
8	1x1x8
9	1x1x9
10	1x1x10

Крім того не випадковим є колір кожної палички. За кольорами вони об'єднуються у «сім'ї».

«Червона сім'я»

Так кратні між собою числа 2, 4, 8 утворюють «червону сім'ю». Паличка 4 має червоний колір, а 2 і 8 – пофарбовані у відтінки червоного: рожевий і бордовий.

«Синя сім'я»

Кратні між собою 3, 6, 9 – утворюють «синю сім'ю». Паличка 9 – синя, 3 – пофарбована у блакитний колір, що є відтінком синього. Паличка 6 має фіолетовий колір, що утворився у результаті поєднання синього та червоного кольорів. Це показує її відношення як до «синьої сім'ї», тому що вона кратна 3, так і до «червоної сім'ї», тому що вона кратна також і 2.

«Жовта сім'я»

Кратні між собою 5 і 10 утворюють «жовту сім'ю». Паличка 5 має жовтий колір. Паличка 10 має оранжевий колір, що утворився у результаті поєднання жовтого та червоного кольорів. Це показує її відношення як до «жовтої сім'ї», тому що вона кратна 5, так і до «червоної сім'ї», тому що вона кратна також і 2.

«Біла сім'я»

Паличка 1 утворює окрему «білу сім'ю», так як викладається по довжині будь якої палички. З декількох білих паличок можна скласти будь-яке число.

«Чорна сім'я»

Паличка 7 також утворює окрему «чорну сім'ю».

Кожне число можна скласти з будь-яких інших. Наприклад, фіолетовій паличці (числу 6) відповідають шість білих (1), або три рожевих (2), або дві блакитних (3), або одна червона (4) і одна рожева (2), або одна біла (1), одна блакитна (3) і одна рожева (2) і так далі. Так будь-яку паличку можна скласти з декількох менших. Це формує уявлення про склад чисел.

Кількість паличок кожного кольору у наборах, які найчастіше використовують для роботи з дошкільниками можна дізнатися з таблиці 2.

Таблиця 2. Кількість паличок у наборі

Число	Колір	Кількість
1	Білий	25
2	Рожевий	20
3	Блакитний	16
4	Червоний	12
5	Жовтий	10
6	Фіолетовий	9
7	Чорний	8
8	Бордовий	7
9	Синій	5
10	Оранжевий	4

Смужки – це площинний варіант паличок, який складається зі смужок картону. Смужки мають такий самий колір, як і палички, проте необ'ємні та мають більші розміри (дивитись таблицю 3).

Таблиця 3. Розміри смужок Дж. Кюїзенера.

Чис ло	Розмір у сантиметрах
1	2х2
2	2х4
3	2х6
4	2х8
5	2х10

6	1x12
7	2x14
8	2x16
9	2x18
10	2x20

Майже усі дії, які можна виконувати з паличками, можна виконувати також зі смужками. Тому ефективність їх застосування та навчальні можливості такі ж як у паличок. Перевага смужок у тому, що їх виготовлення не потребує особливих затрат, їх можна використовувати для роботи на фланелеграфі, з ними можна виготовити більш різноманітні настільно-друковані, дидактичні ігри, ніж з паличками. Проте смужки не можна використовувати для порівняння за висотою, для конструювання об'ємних предметів, вони менш стійкі до зношування.

На початковому етапі ознайомлення з паличками дітям дають можливість з ними погратися. Вони вільно маніпулюють ними, будують власні та за зразком вихователя споруди: парканчики, доріжки, потяги.

Поступово діти знайомляться з тим, що палички одного кольору мають однаковий розмір (довжину або висоту). Збудувавши серіаційний ряд (сходинки), діти наочно можуть прослідкувати та запам'ятати порядок паличок. Палички та смужки Дж. Кюїзенера слугують також і умовними мірками. Ними можна вимірювати довжину, ширину, висоту, товщину предметів. Також меншими паличками можна вимірювати довжину більших.

На числовій прямій, що побудована з паличок діти можуть не лише рахувати їх у прямому та зворотному порядку, але й виконувати інші види лічби. Це порядкова лічба, лічба від будь-якого числа до заданого, лічба двійками, трійками. Тут також добре видно суміжні числа або, як називають їх діти, «числа-сусіди». Суміжними є ті два числа-палички, які стоять ліворуч та праворуч від заданого.

Знаючи, до якої з «кольорових сімей» належить паличка, діти можуть зробити певні висновки. Так, великі палички у «сім'ї» завжди можна скласти з декількох однакових менших паличок з тієї ж «сім'ї». Білі палички «дружать» з усіма «сім'ями», з них можна скласти будь-яку паличку.

Палички (смужки) Дж. Кюїзенера суттєво полегшують дошкільникам підрахунки, які вони здійснюють при розв'язанні прикладів. Адже, навчившись порівнювати числа між собою, визначати на скільки одне число більше (менше) іншого, та, засвоївши склад числа за допомогою паличок (смужок) - вирішення прикладів не викликає труднощів.

Якщо діти знають склад чисел, достатньо лише ознайомити їх зі знаками +, -, = та їх значенням і бути впевненим, що приклади дошкільники розв'язуватимуть швидко та легко.

Приклади на додавання

Розглянемо на прикладі $3+2=5$.

Щоб додати числа 3 і 2 потрібно викласти одна біля одної блакитну і рожеву палички. Тепер знайдемо паличку, яка за довжиною така ж як довжина блакитної і рожевої паличок разом. Таку довжину має жовта паличка. Вона відповідає числу 5. Отже, $3+2=5$.

Приклади на віднімання

Розглянемо на прикладі $8-2=6$.

Викладемо бордову паличку (8), накладемо на неї рожеву (2). Знайдемо паличку, довжина якої буде такою як і довжина тієї частини бордової палички, яку не накриває рожева. Таку довжину має фіолетова паличка. Вона відповідає числу 6. Отже, $8-2=6$.

Задачі

Розв'язуючи задачу, діти повинні записати її вирішення за допомогою прикладу. А розв'язати приклад їм допоможуть палички чи смужки.

Палочки та смужки Дж. Кюїзенера також застосовують як матеріал для конструювання. З паличок можна конструювати безліч предметів або візерунків. Діти часто і самі придумують та конструюють щось з цього матеріалу.

Розвиток логіко-математичних здібностей дошкільників за допомогою паличок Джорджа Кюїзенера дає позитивні результати. З ними діти завжди готові до нових відкриттів, адже сприймають палички, як цікаву іграшку та непомітно для себе навчаються з нею.

Список використаних джерел та літератури.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. – Поч., освіта № 18 (594), травень 2011 р.

2. Ломоносов О. І знову про усні обчислення. // Математика. – 2002. – № 7. – С. 15-16.

3. Липатникова И. Г. Роль устных упражнений на уроках математики // Нач. шк. – 2001. – № 6. – С. 34-38.

4. Богданович М. Б., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. пос. – Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2001. – 368 с.

Кравець Т. В.
Студентка 1 курсу
Факультет - ЦПОДП
Науковий керівник:
доцент,
кандидат психологічних наук
Тарнавська Н. П.

Формування уявлень про форму та геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку методом моделювання.

На сучасному етапі особлива увага в системі дошкільної освіти звертається на формування нових знань, більш складних умінь, що є складовими життєвих компетентностей. Це дозволяє вихователю закладу дошкільної освіти шукати нові підходи до організації занять для розвитку пізнавальних інтересів дошкільника. Згідно вимог програми «Українське дошкільня», дитина старшого дошкільного віку повинна вміти: розрізняти та називати геометричні фігури; розрізняти та називати просторові та геометричні форми (куля, куб, циліндр, конус); називати структурні елементи фігури (вершина, сторона, кут) [1, с. 212].

У методиці формування елементарних математичних уявлень тема: «Формування уявлень про форму та геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку» розкрита в достатній мірі, однак метод моделювання, як засіб ознайомлення з формою застосовується в практиці роботи педагога ЗДО фрагментарно. Цим зумовлений вибір теми нашої статті.

Один з провідних фахівців в області розумового виховання дошкільників, М. М. Поддьяков справедливо підкреслює, що на сучасному етапі треба давати дітям ключ до пізнання дійсності, а не прагнути до вичерпної суми знань, це мало місце в традиційній системі радянського розумового виховання. У роботах вітчизняних і зарубіжних вчених дошкільне дитинство визначається як період, оптимальний для розумового розвитку і виховання. Так вважали педагоги, які створили перші системи дошкільного виховання – Ф. Фребель, М. Монтессорі.

У дослідженнях А. П. Усової, А. В. Запорожця, А. А. Венгера, Н. Н. Поддьякова виявлено, що можливості розумового розвитку дітей дошкільного віку значно вищі, ніж вважалися раніше. Дитина може не тільки пізнавати зовнішні, наочні властивості предметів і явищ, як це передбачено в системах Ф. Фребеля, М. Монтессорі, але і здатна засвоювати уявлення про загальні зв'язки, що лежать в основі багатьох явищ природи, соціального життя, оволодівати способами аналізу і вирішення різноманітних завдань.

Мета статті: обґрунтувати значення моделювання під час ознайомлення дітей дошкільного віку з формою предметів та геометричними фігурами, запропонувати авторську систему математичних моделей.

Одним з найбільш перспективних методів реалізації розумового виховання є моделювання, оскільки мислення старшого дошкільника відрізняється предметною образністю і наочною конкретністю. Метод моделювання відкриває перед педагогом ряд додаткових можливостей у розумовому вихованні, у тому числі і в розвитку математичних уявлень дошкільників. Це наочно-практичний метод навчання. Модель являє собою узагальнений образ істотних властивостей модельованого об'єкта (план кімнати, географічна карта, глобус і т.д.) . В основі цього методу лежить принцип заміщення: реальний предмет дитина заміщає іншим

предметом, його зображенням, яким-небудь умовним знаком. «Необхідно враховувати, що використання моделей можливе за умови сформованості у дошкільнят умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, абстрагуватися від несуттєвих ознак при пізнанні предмета. Освоєння моделі пов'язане з активними пізнавальними обстежувальними діями, зі здатністю до заміщення предметів за допомогою умовних знаків, символів» [2, с. 40].

Метод моделювання, розроблений Д. Б. Ельконіним, Л. А. Венгером, Н. А. Ветлугиной, М. М. Подьяковим, полягає в тому, що мислення дитини розвивають за допомогою спеціальних схем, моделей, які у наочній і доступній для нього формі відтворюють приховані властивості і зв'язки того чи іншого об'єкта.

Використання наочного моделювання викликає інтерес у дитини; використання символічної аналогії полегшує і прискорює процес запам'ятовування і засвоєння матеріалу, формує прийоми роботи з пам'яттю. Людством створена система еталонів для позначення форми конкретних предметів – це система геометричних фігур. Вони виступають зразками, еталонами форми реальних предметів або їх частин. За допомогою геометричних фігур проводиться аналіз навколишнього світу, пізнання різноманітних форм, «що на що схоже». Відбувається уподібнення предметів за формою (схожих на огірочок, картопельку, стіл, дах, віконечко) [3, с. 111].

Ознайомлення дітей з формою та геометричними фігурами базується на сенсорному вихованні – системі педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання й вдосконалення відчуттів і сприймань [2, с. 206]. Дитина, сприймаючи предмет, виокремлює певні властивості й ознаки, що найбільше виділяються серед інших, «впадають в око». Необхідно вчити дітей виокремлювати в предметах, об'єктах і явищах суттєві характерні ознаки, серед яких важливе місце посідають математичні.

Моделювання полегшує дітям можливість орієнтуватися в сенсорних еталонах (колір, форма, величина), їх видах, ознаках, властивостях; у часі і просторі; визначати форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталону; оволодівати прийомами узагальнення, класифікації, порівняння і зіставлення.

Спочатку здатність до заміщення формується у дітей у грі (камінчик стає цукеркою, пісок – кашкою для ляльки, а він сам – татом, шофером, космонавтом). Досвід заміщення накопичується також при освоєнні мови, в образотворчій діяльності.

При цьому враховується основне призначення моделей – полегшити дитині пізнання, відкрити доступ до прихованих, які безпосередньо не сприймаються властивостей, якостей речей, їх зв'язків.

Ці приховані властивості та зв'язки досить істотні для пізнаваного об'єкта. У результаті знання дитини піднімаються на більш високий рівень узагальнення, наближаються до понять.

Існуюча практика дошкільного виховання не завжди в належній мірі надає дошкільникам різноманітні засоби освоєння дійсності. Більшість програм і технологій передбачають лише фрагментарне використання моделей, розвиток відокремлених, неузагальнених умінь моделювати на конкретному обмеженому змісті. У теорії педагогіки розглядається взаємозв'язок пізнання і моделювання. З цього випливає необхідність більш ретельного вивчення можливостей їх взаємодії та взаєморозвитку.

Дослідники відзначають, що основи моделювання закладаються в ранньому і молодшому дошкільному віці, виростаючи з заміщень в грі і продуктивних видах діяльності дітей (малювання, ліплення, конструювання та ін.) У міру розвитку пізнання дошкільнят відбувається суттєва зміна в змісті й у структурі моделювання - моделі починають більше використовуватися у пізнанні навколишнього світу, освоюються їх гносеологічна і, вимірювальна функції. Однак у дошкільному віці дитина освоює лише основи моделювання, що проявляється в умінні використовувати модель в пізнанні різноманітного змісту, виділення і встановлення зв'язку деяких правил моделювання, заміщення змісту, видозміни готових моделей.

У дошкільному навчанні застосовуються різні види моделей. Перш за все предметні, в яких відтворюються конструктивні особливості, пропорції, взаємозв'язок частин будь-яких об'єктів. Це можуть бути технічні іграшки, в яких відображений принцип пристрою механізму; моделі будівель. В даний час з'явилося багато літератури, посібників для дітей, де представлені моделі, які, наприклад, знайомлять з органами чуття (пристрій очі, вуха), з внутрішньою будовою організму (зв'язок зору, слуху з мозком, а мозку - з рухами). Навчання з використанням таких моделей підводить дітей до усвідомлення своїх можливостей, привчає бути уважними до свого фізичного і психічного здоров'я.

Старшим дошкільнятам доступні предметно-схематичні моделі, в яких істотні ознаки та зв'язки виражені за допомогою предметів-заступників, графічних знаків.

Пропонуємо декотрі моделі для педагогів та дітей дошкільного віку, що сприятимуть реалізації методики формування елементарних математичних уявлень.

Модель ознайомлення дітей з ромбом.

1. Демонстрація геометричної фігури та її назва (ромб).
2. Обстеження геометричної фігури, шляхом конкретних практичних дій. Називання і показування елементів геометричної фігури (4 сторони, 4 кути, 4 вершини).
3. Порівняння ромбів, різних за кольором і величиною. Зосередження уваги дітей на незалежність форми від величини й кольору фігури.
4. Порівняння предметів за формою, користуючись геометричною фігурою (ромбом) як еталонем.

5. Порівняння відомих геометричних фігур, визначення спільних якостей і розходжень (ромб і квадрат, ромб і прямокутник). До кожного пункту педагог разом з дітьми обирає необхідне зображення, символ чи знак.

Висновок. Змістове наповнення освітньої роботи педагога ЗДО з дітьми різного роду моделями дозволить орієнтуватись на розвиток дітей. Вихователі повинні творчо підходити до вибору моделей. Особливу увагу слід приділяти ігровим моделям, що відповідають провідному виду діяльності в дошкільному дитинстві – грі, що є засобом розвитку пізнавальної активності дітей.

Список використаних джерел та літератури.

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, А. М. Возна, О. А. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 212 с.
2. Метлина А. С. Математика в детском саду: Пособие. – М.: Просвещение, 1994. – 61 с.
3. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в табл., алгоритмах, фрагментах занять: Навч. – метод. посіб. / Петрівна Тарнавська. : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 111с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Для студ. Вищ. Навч. закл. / Тамара Іллівна Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 462 с.

Кравчук О. В.,
вихователь-методист;
Герасимчук Т. А.,
вихователь

Коростишівський заклад дошкільної освіти
ясла-садок №7 «Сонечко»

Організаційний момент як важливий етап освітнього процесу

Освітній процес включає в себе різні види дитячої діяльності і від педагога вимагається володіння організаційними формами, засобами, методами і прийомами освітнього впливу на вихованців. Але для того щоб визначити важливість організаційного моменту як складової частини структури заняття, нам потрібно з'ясувати що таке на сьогоднішній день сучасне заняття як форма роботи з дітьми дошкільного віку.

У світі сучасних перетворень освіта опановує новий соціокультурний простір, що характеризується інноваційністю та інтеграційністю. Він не просто координально змінює (не запитуючи чи готові ми до цього) форми, методи навчання, реалії взаємин суб'єктів освітнього процесу, він вимагає принципового оновлення сутності найважливіших понять і категорій педагогічної науки. Зокрема, поняття освіта (від слова освітити, висвітлити) сьогодні пов'язується з процесом і результатом висвітлення, розкриття в особистості кожної дитини найпотаємнішої, глибинної її суті, формування нею образу свого «Я». Таке

трактування поняття освіта передбачає принципово іншу методологію освітнього процесу, орієнтовану на інші цінності, інше розуміння ролі особистості в навчанні, яка не лише на декларативному рівні, а реально має стати не просто суб'єктом навчання на певних ланках освіти, а суб'єктом життєдіяльності.

Хоча, коли ми говоримо про принципове оновлення змісту означених понять, сутності сучасних підходів, ми іноді просто забуваємо, що в даній історії людства такий етап уже відбувався і можливо суспільство не було готове прийняти й реалізувати освітні новації. Так, у трактаті грецького філософа Сократа, присвяченому визначенню місії виховання й вимог до професії педагога (цей документ називають сократівською клятвою педагога), ми знаходимо надзвичайно актуальні думки, які не посивіли під плином століть: «Як учитель і вихователь я зобов'язаний поважати й захищати від кожного своєрідності окремої дитини, виступати за її тілесну й душевну неушкодженість, поважати її пориви, відчувати її, приймати всерйоз; узгоджувати з нею все, що я чиню її особистості, як я робив би це з дорослим; тлумачити закон її розвитку, настільки він (закон) несе добро, і давати можливість дитині прийняти цей закон; спонукати її здібності та сприяти їм. Оберігати дитину там, де вона слабка, сприяти їй у подолання страху й вини, злості й брехні, сумніву й недовіри, плаксивості та егоїзму, коли їй це треба. Не ламати її волю — навіть тоді, коли вона здається безглуздою, але допомагати їй поставити свою волю під контроль здорового глузду; навчати її таким чином досконалому застосуванню розуму та мистецтву пояснювати й розуміти; готувати її до прийняття відповідальності в співтоваристві й за нього; дати їй можливість пізнати світ таким, який він є, водночас захищаючи від небезпеки, яка вона є. Дати їй пізнати, що таке життя і яке воно гарне, дати їй бачення кращого світу й міцну надію на те, що його можна досягти; вчити її тому, що вірно, а не тому, що істинно, адже «істина є лише в Бога» [2, с. 1-2]. Ці рядки з книги Наталії Василівни Гавриш «Сучасне заняття», чітко окреслюють завдання сучасної освіти.

Отже місія вихователя й суть освіти, як і тисячоліття тому, є сприяння формуванню особистості людини, створення нею образу власного «Я» шляхом вивчення культурних здобутків за допомогою різних навчальних засобів. Саме інтегрований підхід до організації освітнього процесу в дошкільному закладі дає змогу, не знижуючи програмних вимог, зробити процес цілеспрямованого пізнання захопливим та цікавим для дошкільнят. Але для цього необхідне стратегічне бачення віддалених та близьких цілей, ретельний добір засобів, методів і прийомів освітньої роботи в структурі цілісної дидактичної системи. Специфіка інтегрованого навчання створює сприятливі умови для вияву творчості вихователів і дітей. Вона забезпечує певну свободу дій у розкритті теми, змісту, засобів, що використовуються як на занятті так і інших видах дитячої діяльності.

Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки [1, с. 5]. При цьому слід пам'ятати, що центральною фігурою особистісно-орієнтованої моделі освіти, розпорядником життя є дитина, як його активний суб'єкт.

Зважаючи на це, сьогодні вже відходить поняття заняття, яке направлене на навчально-виховний процес, зараз йдеться про освітню діяльність дитини, тому заняття має трансформуватись в спілкуванні з дітьми, формами роботи, які дозволяють пізнавати нове, розв'язувати проблемні завдання і ситуації у практичній дослідницько-науковій діяльності, тощо. Але нам потрібно пам'ятати, що діти мають навчатися граючись і яку б форму організованої діяльності з дітьми не обрав педагог для освітнього процесу виділяють три основні частини нерозривно пов'язані загальним змістом і методикою.

I. Вступна частина.

Організаційний момент із метою сприяння виникнення інтересу до змісту освітньої діяльності, поставленої мети. Створення мотивації для дитячої діяльності.

II. Основна частина (пояснення шляхів її досягнення, організація активної пізнавальної та практичної діяльності дітей).

III. Підсумкова частина (аналіз діяльності дітей, участі їх в освітній діяльності). Результатом діяльності має стати предмет, проект, створена дітьми історія тощо.

Організаційний момент – це перший крок до співробітництва вихователя і дитини. Часто вихователі намагаються якомога швидше включати дітей у навчальну діяльність, в роботу, недооцінюючи важливість цього моменту. Важливість цього етапу полягає у тому, що з нього починається створення психологічної атмосфери, організаційних умов, за якими досягається успіх пізнавальної діяльності дітей. Для занурення дітей у тему заняття та включення у суспільну діяльність, особливе значення має мотивація, яка пробуджує у дошкільників допитливість, інтерес до теми розмови та пізнання нової інформації [3, с. 25].

Для того щоб спонукати дошкільнят до знаходження нестандартних вирішень проблем, самостійного пошуку інформації, прояву креативних якостей виникає необхідність підбору мотиваційного моменту, який забезпечить постійний інтерес, з урахуванням психологічних вікових особливостей, викликати збудження як крок до пізнання. Знайомлячись зі змістом інноваційних освітніх програм розвитку дитини "Сталий розвиток"; "Афлатот", можна визначити, що є спільний елемент, який їх об'єднує - це особливий персонаж, який замість дорослого може підказати малюкам, як слід діяти в різних ситуаціях. У програмі "Сталий розвиток" це Мурашка, а у «Афлатот» - Афлатунчик

(іскорка). Ці ігрові герої є провідниками освітньої діяльності, їх ефективність є в здійсненні мотиваційної, організаційної функції, що забезпечують постійний інтерес до пізнання. До речі, ці герої можуть стати смисловими персонажами у групі протягом усього навчального року [3, с. 25]. Зважаючи на це, є доцільним впровадження сталих (постійних) ігрових героїв і в освітню діяльність дошкільнят незалежно від вибраної програми. Для реалізації принципів системності і наступності пропонується введення серійних мультгероїв, які малюки знають, яких вони бачать по телевізору, або комп'ютерах. Чому з таким задоволенням малята чекають на зустріч з своїми мультиплікаційними героями? Все дуже просто, їм цікаво, що з ними трапилось, що нового вони розкажуть у наступній серії. Той самий принцип ми можемо запозичити для сюрпризного моменту для організаційної частини заняття і протягом усього дня. Наприклад, для дітей молодшого та середнього дошкільного віку ми можемо використовувати мультгероїв – Смішариків, а для старших дошкільників – Фіксиків. Усі ці герої мають свої характерні особливості і мають конкретні пізнавальні цілі. Дітям буде цікаво дізнатись, що ж підготували Фіксики або Смішарики (або інші обрані за бажанням чи інтересами мультгероїв), які "живуть" поруч на будь-якому занятті: чи то буде логіко-математичний розвиток, чи ознайомлення з природою, довкіллям, образотворчістю. Вибрані герої охоче спостерігають за змінами в природі та вміють вести календарі погоди і природи; помічають характерні особливості природних явищ, пояснюють їх вплив на рослини і тварини, життєдіяльність людей.

А головне, що вони не формальність, яка змінюється кожного дня несучи сумнівну користь, а реальні персонажі, які постійно знаходяться поряд і можуть з'явитись при виникненні або створенні будь-якої пізнавальної ситуації не тільки на заняттях, а й протягом усіх режимних моментах. Разом із дітьми вихователь може обрати й обладнати для них місце, наприклад, на верхній полиці шафи, звідки їм буде видно всіх дітей (хатку, стільчик, квіточку), і вони з'являтимуться в критичні моменти, щоб допомогти в розв'язанні конфлікту («Послухай, що тобі на вушко прошепоче (мультгерой)....», «Послухайте, що мені сказав (мультгерой)...)»).

Отже, з огляду на те, що організаційний момент є важливим в освітньому процесі з дітьми дошкільного віку, є необхідність у використанні серійних мультгероїв протягом року. Це дасть можливість створити психологічну атмосферу, організаційні умови, за яких досягається успіх пізнавально-навчальної, освітньої діяльності дітей.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В.,

- Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко А. Ю. – К.: Видавництво МОН, 2012. – 26 с.
2. Сучасне заняття в дошкільному закладі: Навчально-методичний посібник / За ред. Н. В. Гавриш; авт.кол.: Н.В.Гавриш, О.О.Лінник, Н.В.Губанова. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 496 с.
  3. Дошкільнятам про сталий розвиток: Маленькі люди великого світу: Навчально-методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку// Н.Гавриш, О.Пометун / За ред. О. Пометун. - [Бібліотека журналу «Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання»]. – Київ, 2016. – 96 с.

Кручак Галина, Шмаюн Юлія.

студентки 54 гр.

ННІ педагогіки

науковий керівник

доц. Тарнавська Н. П.

Розвиток елементів логічного мислення в дітей старшого дошкільного віку засобами логіко-математичних ігор і вправ.

Актуальність дослідження. Дитяча гра — це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від їх пізнання. Мати дитинство — це передусім мати право на розвиток власної ігрової діяльності, яка є важливою складовою дитячої субкультури. У системі навчання і виховання дошкільників активно використовуються дидактичні ігри, які розвивають спостережливість, уяву, пам'ять, мислення, мовлення та сенсорні орієнтації дітей у розмірах, формах, кольорах. Логічне мислення формується на основі образного і є вищою стадією розвитку дитячого мислення. Досягнення цієї стадії - тривалий і складний процес, тому що повноцінний розвиток логічного мислення вимагає не тільки високої активності розумової діяльності, але й узагальнених знань про загальні й істотні ознаки предметів і явищ дійсності, які закріплені в словах. Саме тому починати розвиток логічного мислення слід ще в дошкільному дитинстві. А ефективним засобом для цього виступають логіко-математичні ігри та вправи.

Мета статті: полягає у вивченні впливу логіко-математичних ігор та вправ на розвиток логічного мислення дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Розвитку логічного мислення у дітей дошкільного віку приділяли багато вчених та видатних педагогів, зокрема це питання піднімалось у працях Ж. Піаже, В. Рубцова, Е. Юдіна, Б. Інєльдера, А. Валлона, Д. Ельконіна, А. Давидова, А. Столяр, Н. Тилизіної, Т. Кудріної та багатьох інших. Такі відомі вчені як Г. Репіна, З. Дьєнеш, В. Воскобович, Б. Нікітін, М. Монтесорі, Ф. Фребель є винахідниками багатьох ігор, дидактичних матеріалів та наборів які

зробили значний внесок у розвиток методики ФЕМУ та значно сприяють розвитку логіко-математичному розвитку дошкільників.

На нашу думку є доцільним відповісти на питання: «Навіщо логіка маленькій дитині, дошкільникові?». Справа в тому, що на кожному віковому етапі створюється так званий певний «поверх», на якому формуються психічні функції, важливі для переходу до наступного етапу. Таким чином, навички, уміння, набуті в дошкільний період, будуть служити фундаментом для одержання знань і розвитку здібностей у старшому віці. І найважливішим серед цих навичок є навичка логічного мислення. Дитині, що не опанувала прийоми логічного мислення, набагато важче буде даватися навчання, вирішення завдань та виконання вправ вимагатимуть більших витрат часу й сил. У результаті може постраждати здоров'я дитини, що ослабне, й зовсім згасне інтерес до навчання. Опанувавши логічні операції, елементи логічного мислення, дитина стане більш уважною, навчиться мислити ясно й чітко, зуміє в потрібний момент сконцентруватися на суті проблеми, переконати інших у своїй правоті. Вчитися буде легше, а значить і процес навчання, і саме шкільне життя будуть приносити радість і задоволення.

Саме тому ми маємо сформувати в дітей дошкільного віку вміння міркувати, орієнтуватися в усьому, що їх оточує, належно оцінювати життєві ситуації, приймати самостійні рішення, аргументувати свої міркування, помічати і розкривати причинно-наслідкові зв'язки в довкіллі. Відтак, набагато важливіше не просто дати дітям певні знання, а сформувати відповідні навички, а й прищепити їм основи особистості. Тому головний напрямок — це розвиток логічного мислення дітей під час ознайомлення з навколишнім світом у всіх його взаємозв'язках і залежностях [1, с. 123].

Логічне мислення – це вміння оперувати абстрактними поняттями, це кероване мислення, мислення шляхом міркувань, суворой відповідності законам логіки, бездоганна побудова причинно-наслідкових зв'язків.

Розвиток логічного мислення проходить три етапи:

- наглядно-дієве, тобто дитина мислить через дію;
- наглядно-образне, тобто дитина діє за допомогою образів;
- словесно-логічне, тобто дитина мислить за допомогою розуму [4].

Логічні операції мислення – це такі розумові дії з поняттями в результаті яких з узагальнених знань представлених у відповідних поняттях, отримуються нові знання, зокрема – істинні.

У структурі мислення виділяють такі логічні операції: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація.

Аналіз – логічна операція розкладання об'єкта на складові частини, кожна з яких потім окремо досліджується.

Синтез – це логічна операція яка являє собою поєднання окремих частин або елементів в єдине ціле.

Порівняння – логічна операція, спрямована на виявлення ознак подібностей та відмінностей між предметами та явищами.

Абстрагування – логічна операція в результаті якої виділяється і розглядається якась приваблива властивість одного бо декількох різних об'єктів, причому така властивість, як окрема і незалежна від відповідного об'єкта не існує.

Узагальнення – вміння знаходити суттєві ознаки об'єкта, відокремлювати важливі властивості та ознаки від несуттєвих, об'єднувати предмети за загальними суттєвими ознаками.

Класифікація – вміння подумки ділити предмети на класи за їхніми найсуттєвішими ознаками. Навчаючи дитину класифікації можна формувати такі вміння: співвідносити конкретний об'єкт із заданим дорослим класом і навпаки, конкретизувати задане дорослим поняття через окремі дії порівняння; групувати об'єкти на підставі самостійно знайдених ознак і позначити утворену групу словом; розподіляти об'єкти за класами [2, С. 8-10].

Кожному віковому періоду життя дитини відповідає своєрідний тип діяльності, який визначає виникнення і розвиток головних психічних новоутворень даного віку. Для дошкільного віку провідною є ігрова діяльність, при виконанні якої дитина засвоює основи теоретичної свідомості і мислення людей. Дослідження показали, що розвиток логічного мислення найбільш активно відбувається у процесі провідної діяльності дошкільнят, якою є для них гра. У різних вікових періодах напрямок роботи в формуванні та розвитку задатків логічного мислення різний. Пропонуємо розглянути кожен з них.

У молодшій групі закладу дошкільної освіти (далі ЗДО) можна задавати питання типу: «Порівняй на картинці м'ячики. Який великий, а який – маленький?», «Який будинок – великий чи малий?», «У кого багато кулькок, а в кого мало?». Подібні питання доцільно використовувати і в повсякденному житті, на прогулянці, вдома, під час гри, ручної праці, конструювання. Також важливим в цьому віці є узагальнення слів-предметів, називати поняття. Узагальнювати можна за кольором, формою розміром. При цьому спочатку звертається увага на узагальнення за певною ознакою, якщо виникають труднощі з відповіддю, вводяться допоміжні запитання, що підштовхують малюка до правильного вибору відповіді. Дитина повинна зрозуміти, що предмети не тільки відрізняються один від одного, але мають і спільні ознаки. Для того щоб навчити дитину називати поняття, використовують картки із зображенням знайомих дитині предметів (посуд, тварини, іграшки), при показі того чи іншого зображення необхідно називати узагальнюючу назву предмета, спонукати дитину до відповіді. Це робиться для того щоб пізніше дитина могла пояснити, чому той чи інший предмет зайвий в тій чи іншій логічній таблиці. Як тільки дитина навчиться один за одним виділяти та визначати кожен предмет, вводять завдання на класифікацію. Вони завжди супроводжуються практичними діями. Дітям пропонують розподілити предмети за кольором, або формою, або за іншими ознаками, приналежність до певної групи : фрукти або овочі, тварини – дикі або свійські, на дві групи. Малюк

повинен не просто їх розкласти, але й дати обґрунтовану відповідь, чому саме так.

Дитина середнього дошкільного віку самостійно може вибирати картинки для класифікації. При цьому необхідно щоб дитина пояснювала свої дії, для того щоб надалі, це ще глибше відклалося в пам'яті. Надалі така необхідність відпадає, а дитина впевнено буде групувати предмети відповідно до узагальнюючих назв. Логічні таблиці в цьому віці також можна ускладнювати. Тут можна давати вже шість предметів. Також дуже важливо для успішного розвитку основ логічного мислення ознайомити дитину з поняттями раніше-пізніше. Пропонувати елементарні картки без певного сюжету. Наприклад: малюк-школяр-доросла людина-дідусь, при цьому пропонують дитині дати відповідь, яка картинка повинна йти першою, а які за нею [4].

У старшому дошкільному віці, з'являються серії сюжетних картинок. У тому випадку, коли дорослий цілеспрямовано займається з дитиною в молодшому дошкільному віці, дає багато вправ, які потребують порівняння, групування, узагальнення в одну спільну множину за певною ознакою, створюється хороша база знань та вмінь для виконання більш складних завдань, які в свою чергу продовжують розвивати задатки логічного мислення. В 5-6 річному віці, при відповідній попередній підготовці, діти вже самостійно класифікують предмети в декілька груп, самостійно визначають ознаки класифікації, вміють пояснити свій вибір. Вони можуть проводити узагальнення: дати назву картинці, порівняти та визначити зайві. Наприклад в завданні: «Придумайте назву для картинок – футболка, сорочка, плаття, шуба», дитина вибере та видалить зайву картинку – шуба, тому що це зимовий одяг, а інші предмети відносяться до літнього. Також діти продовжують закономірності, проте кількість змінних елементів збільшується, наприклад чергування буде не тільки за кольором, але й за формою та розміром одночасно. Логічні таблиці в даному віці вже складаються з дев'яти елементів, один з яких необхідно домалювати. Також можна використовувати завдання та вправи зі спеціальних посібників з розвитку логічного мислення та способів узагальнення. Наприкінці дошкільного віку дитина вже може оволодіти такими вміннями, необхідними для здійснення систематизації: знаходити закономірності розміщення об'єктів за однією ознакою і розташовувати в одному ряді; упорядковувати об'єкти, розміщені в ряді за принципами випадковості; знаходити закономірність у розташуванні об'єктів, впорядкованих за двома чи більше ознаками [3].

Для розвитку елементів логіко-математичного мислення у старшому дошкільному віці можна використовувати такі ігри. Пропонуємо наступні:

«Цікава геометрика».

Мета: вчити знаходити схожі за формою до геометричних фігур предмети та розвивати вміння аналізувати, узагальнювати і порівнювати, розвивати гнучкість мислення.

Матеріали: картинки на яких зображені різні предмети та схожі на них геометричні фігури.

Хід гри: Вихователь викладає на стіл картинки і геометричні фігури. Діти по черзі беруть картину і знаходять схожу геометричну фігуру, потім пояснюють свій вибір.

«Намистинки».

Мета: Вчити дітей підбирати предмети за схожими ознаками, розвивати вміння аналізувати та порівнювати, розвивати логічне мислення, мовлення, пам'ять та увагу.

Матеріали: картинки з зображенням різних предметів.

Хід гри: Вихователь пропонує дитині вибрати одну картинку на якій зображено будь-який предмет, а потім пропонує знайти схожі предмети та пояснити свій вибір.

«Кумедні обличчя»

Мета: вдосконалювати вміння складати цілий предмет з частин тобто розвивати таку логічну операцію як синтез. Розвивати логічне мислення, увагу, пам'ять та дрібну моторику.

Матеріали: фрагменти картинок із зображенням частин обличчя (очі, ніс, рот, вуха, волосся).

Хід гри: Вихователь роздає дітям картинки із зображенням контуру обличчя та окремо зображення частин обличчя, потім пропонує скласти ціле обличчя із запропонованих компонентів.

"Що зайве?"

Мета: Розвивати в дітей вміння аналізувати, узагальнювати та конкретизувати. Закріплювати вміння знаходити спільні та відмінні ознаки в предметів та розподіляти предмети за цими ознаками. Розвивати логічне мислення та увагу.

Матеріали: картинки із зображенням предметів які мають спільні та відмінні властивості.

Хід гри: Вихователь пропонує дитині 4 картинки, 3 з них мають спільні ознаки і одна відрізняється від них. Дитина повинна знайти зайву картинку та пояснити чому вона це зробила.

Отже, можна зробити висновок про те що різноманітні логіко-математичні ігри та вправи однозначно відіграють одну з найважливіших ролей у формуванні елементів логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел та літератури.

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Поніманська. – К, : «Академ-видав», 2006. – 456 с.
2. Тарнавська Н. П. Методичне керівництво логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник / Н. П. Тарнавська. – Ж.: ЖДУ імені Івана Франка, 2017. – 78 с.
3. Інтернет ресурс: <http://www.svyatoshinruo.kiev.ua/2013-10-10-14-41-03/3555-1-r>

4. Інтернетресурс:http://www.dnz547.edukit.kiev.ua/batjkam_na_zamitku/rozvi...ogichnogo_mislenn

Лагута А. В.

викладач

КЗ «Бердичівський педагогічний коледж»

науковий керівник

доц. Тарнавська Н. П.

Лепбук – новітній спосіб організації навчальної діяльності з дітьми дошкільного віку.

Сучасній дитині не потрібно мати енциклопедичних знань, немає сенсу в їх накопиченні, враховуючи сучасні технічні можливості здобуття інформації, важливо, насамперед, послідовно і доказово мислити, проявляти розумову активність. Зміст і методи навчання дошкільників спрямовані на розвиток уваги, пам'яті, творчої уяви, на вироблення вміння порівнювати, виділяти характерні властивості предметів, узагальнювати їх за певною ознакою, отримувати задоволення від знайденого рішення. На зміну традиційному приходить продуктивне навчання, яке спрямоване на розвиток творчих здібностей, формування у дітей інтересу до творчої діяльності.

Одним з перспективних методів, який сприяє вирішенню даної проблеми, є лепбук [3].

Мета статті: розкрити можливості та переваги використання інноваційної технології «лепбук» в роботі з дітьми дошкільного віку.

У пошуку нових форм організації освітньої діяльності знаходиться зараз більшість педагогів ЗДО. Результатом такого пошуку для них є тематична папка або лепбук. У дослівному перекладі з англійської «лепбук» (lapbook) означає «наколінна книга» (lap – коліна, book – книга).

Термін «лепбук» (з англійського «lapbook» – книга на колінах) вперше використала у своїй домашній школі мати та письменниця з Вірджинії Теммі Дабі. Вона узагальнила досвід використання різноманітних міні-книг, автором створення яких була Діна Зайк ще у вісімдесятих роках минулого сторіччя. Саме Діна Зайк запропонувала використовувати так звані foldables – складені аркуші паперу для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми.

Таммі Даббі зі свого боку запропонувала вкласти ці міні-книжки в одну оригінально оформлену папку. Автор назвала цю саморобну книгу «лепбук», тому що вся робота відображається у «книзі», яка може розташуватись на колінах у дитини. Звичайно, американці не винайшли велосипед, адже подібні книжки, або книжки-іграшки, були завжди, але завдяки саме американським домашнім школам, лепбукінг виділили в окремий жанр [3].

Отже, лепбук або, як його ще називають, інтерактивна тематична тека – це саморобна паперова книжечка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухливими деталями, які дитина може діставати, перекладати, складати на свій розсуд. У ній збирається матеріал з якоїсь певної теми. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконала під час знайомства з певною темою. Створення лепбуку допоможе збагатити, закріпити і систематизувати інформацію, а розглядання теки в подальшому дозволить швидко освіжити в пам'яті цікавий матеріал. Як і інші цікаві інновації, він був підхоплений матусями, вихователями, вчителями всього світу [3].

Коли дорослі і діти вперше зустрічаються з лепбукінгом, вони закохуються в нього відразу ж і назавжди. Чому? Тому що для дітей лепбук, перш за все – це іграшка! Причому, іграшка, яку діти роблять самі!

Оптимальний вік дитини для початку занять з тематичними папками – 5 років. Діти 7-8 років вже можуть цілком самостійно придумувати і робити свої власні лепбуки.

Розмір готового лепбука стандартний де-факто по всьому світу – папка А4 в складеному вигляді і А3 у відкритому вигляді. Цей розмір ідеально підходить, щоб дитина могла самостійно працювати з лепбуком: тримати його в руках, писати і виконувати завдання в ньому, а після занять поставити папку на полицю або покласти в портфель. Лепбуки можна робити як індивідуально, так і на груповому занятті.

У разі роботи з групою дітей можливі два варіанти:

1. Викладач розподіляє завдання між учнями - і вони разом збирають і заповнюють одну папку.

2. Викладач демонструє майстер-клас, а діти роблять кожен свій екземпляр папки [2].

Ідеальний варіант виготовлення тематичної папки - спільно з дитиною, тоді він запам'ятовує інформацію в процесі створення лепбука. В ході роботи з тематичним матеріалом дитина проводить спостереження, виконує завдання, вивчає і закріплює інформацію. Згодом, маючи під рукою готову тематичну папку, дитина може освіжити свої знання з тієї чи іншої теми [1].

Чим же корисна ця технологія в реалізації основних методик дошкільної освіти:

1. Лепбук відповідає вимогам дошкільної освіти до просторового предметно-розвиваючого середовища: трансформованість - лепбук дозволяє змінювати простір в залежності від освітньої ситуації, в тому

числі від мінливих інтересів і можливостей дітей; поліфункціональність - використання папки в різних видах дитячої активності; лепбук можна використовувати в роботі як з усією групою, так з підгрупою та індивідуально; варіативність - періодична змінюваність ігрового матеріалу, що забезпечує вільний вибір дітей, поява нових матеріалів, що стимулюють активність дітей; в лепбукі існує кілька варіантів використання кожної його частини; доступність лепбука забезпечує всі види дитячої активності; лепбук дає можливість працювати всім дітям, зокрема, дітям з особливими потребами; можливе використання в будь-якому приміщенні, де здійснюється освітня діяльність, в тому числі і на ділянці ДНЗ; насиченість - середовище відповідає змісту освітньої програми, а також віковим особливостям дітей: в одній папці можна розмістити досить багато інформації з певної теми, а не підбирати різний дидактичний матеріал, використовувати його в різних видах дитячої діяльності (ігровій, пізнавальній, дослідницькій та творчій); лепбук відповідає найголовнішій вимозі до організації просторового предметно-розвиваючого середовища - це безпека.

2. Лепбук - це сучасний доступний засіб навчання, що сприяє взаємодії всіх учасників освітнього процесу. На відміну від ІК-технологій, які активно впроваджуються в педагогічний процес дошкільних освітніх установ, явний мінус використання ІКТ, то що вони заміщають живе емоційне спілкування дітей з дорослими, з батьками, дітей один з одним.

3. Робота з лепбуком відповідає основним напрямкам партнерської діяльності дорослого з дітьми: включеність вихователя нарівні з дитиною в діяльність; добровільне приєднання дітей до діяльності; вільне спілкування і переміщення дітей під час діяльності; кожен з учасників працює в своєму темпі.

4. Зміст лепбука залежить від віку дітей і від того, реалізацію яких завдань передбачає освітня програма з тієї чи іншої теми. Працюючи над темою, важливо торкнутися всіх освітніх областей, тому зміст лепбука може включати матеріал за всіма напрямками.

5. Об'єднуючи навчання і виховання в цілісний освітній процес, лепбук дає можливість педагогу побудувати діяльність на основі індивідуальних особливостей кожної дитини, створити умови, за яких сама дитина стає активною у виборі змісту своєї освіти.

6. Можливість використання лепбука в роботі не тільки вихователями, а й психологом, логопедом, дефектологом, музичним керівником.

7. Створення лепбука є одним з видів спільної діяльності дорослого і дітей. А може бути ще і формою представлення підсумків проекту або тематичного тижня.

8. Збір та накопичення матеріалу для папки або створення самого лепбука є однією з активних форм роботи з батьками, що дозволяють залучити сім'ю в процес навчання, розвитку і пізнання власної дитини [4].

Які переваги лепбука в роботі педагога:

1. Сприяє організації тематичного матеріалу, що вивчається в межах комплексно-тематичного планування.
2. Сприяє оформленню результатів спільної проектної діяльності.
3. Сприяє організації індивідуальної та самостійної роботи з дітьми.
4. Забезпечує реалізацію партнерських взаємин між дорослими і дітьми.
5. Сприяє творчій самореалізації педагога.

Для дитини лепбук - це помічник:

1. У розумінні і запам'ятовуванні інформації за темою, що вивчається.
2. У набутті дитиною навичок самостійного збору та організації інформації з теми, що вивчається;
3. У повторенні і закріпленні матеріалу з пройдені теми (дитина не раз повертатиметься до тематичній папці, щоб погортати її, пограти в ігри, і непомітно для себе повторити пройдений матеріал).
4. В організації інформації: він допомагає краще зрозуміти і запам'ятати досліджуваний матеріал (особливо, якщо дитина – візуал).
5. В організації індивідуальної та самостійної роботи з дітьми.
6. У розвитку творчого мислення, пізнавального інтересу.
7. У розвитку дрібної моторики (в лепбукі міститься безліч кишеньок, віконечок, книжок, які по-різному розкриваються).
8. У оформленні результатів спільної проектної діяльності;
9. У творчій взаємодії з батьками (в ході спільного виготовлення, в процесі реалізації спільного проекту) [4].

Єдиний «недолік»: для виготовлення лепбука потрібен час, фантазія, зусилля та відсутність ліні.

Різновиди тематичних папок

В залежності від призначення: навчальні; ігрові; вітальні, святкові; автобіографічні (папка-звіт про якусь важливу подію в житті дитини: подорож, похід в цирк, тощо)

В залежності від форми: стандартна книжка з двома розворотами; папка з 3-5 розворотами; книжка-гармошка; фігурна папка.

Організація матеріалу: стандартні кишеньки, звичайні і фігурні конверти, кишеньки-гармошки, кишеньки-книжки, віконця та дверцята, обертові деталі, деталі, що висовуються, картки, теги, стрілки, пазли, чисті аркуші для заміток [1].

Для створення лепбуку використовуються прості матеріали, які є у кожному домі або у кожній групі дитячого садка: цупкий папір, картон для основи, кольоровий папір, ножиці, клей, кольорові олівці, фарби, фломастери, маркери, ручки, скотч звичайний та двосторонній, картинки.

Але найголовнішим для створення лепбуку є фантазія! [3]

Етапи створення лепбуку:

1. Вибір теми.
2. Складання плану майбутнього лепбуку.
3. Малювання макету теки.

4. Продумування наповнення лепбука.

5. Збір інформації та матеріалу (міні-книжки, паперові ляльки різного розміру, у різному вбранні, пазли куплені або власноруч розрізані кольорові картинки, різноманітні дидактичні ігри, лабіринти, кросворди, розмальовки, штриховки, реальні предмети (листівки, шматочки тканини, листя тощо).

Пропонуємо авторський орієнтовний зміст лепбука «овочі та фрукти»:

1. Дидактична гра «Скажи одним словом» (овочі).
2. Дидактична гра «Скажи одним словом» (фрукти).
3. Дидактична гра «Суп чи компот».
4. Пазли «Овочі», «Фрукти».
5. Дидактична гра «Розділи овочі та фрукти».
6. Дидактична гра «Четвертий зайвий».
7. Дидактична гра «В сад чи на грядку».
8. Дидактична гра з природнім матеріалом «Впізнай насіння».
9. Розмальовки.
10. Дидактична гра «Що спочатку , а що потім?» (етапи росту рослин).
11. Дидактична гра «Розрізні картинки».
12. Вірші про овочі та фрукти.

6. Створення лепбуку в натуральний розмір.

«Паспорт лепбука»:

Паспорт як документ, визначає склад і значення змісту лепбука, тобто «Паспорт лепбука» - це повний опис завдань, матеріалів та ігор, правил, що входять до складу лепбука. Гарним доповненням є малюнки сторінок або фото готового, вставлені в паспорт. У результаті роботи з лепбуком у дітей розвиваються універсальні вміння, такі як: вміння планувати майбутню діяльність; домовлятися з однолітками; розподіляти обов'язки; шукати потрібну інформацію, узагальнювати її, систематизувати; самостійно давати пояснення на виникаючі питання; приймати власні рішення, спираючись на свої знання і вміння [4.]

Зрозуміло, що робота над створенням лепбука у різних вікових групах має певні відмінності та особливості, так як різняться їх вікові можливості.

У молодших групах доцільніше використовувати створення лепбука як колективної форми роботи, де провідну роль у його створенні бере участь вихователь. На плечі педагога лягає процес обрання теми, форми її відображення, добір практичного матеріалу. Молодші діти не користуються ножицями досконало, тому виконання цієї частини роботи теж цілком залежить від педагога. Йому потрібно ґрунтовно та відповідально підійти до підготовчого етапу створення лепбука – і тоді сам процес його виготовлення стане для вихованців захопливим заняттям, над яким дружно працюватиме вся група, а результат буде вражати оригінальністю, неповторністю та творчістю, принесе задоволення від спільної діяльності.

У старших групах дитячого садка лепбук може використовуватись як колективна, так і індивідуальна форма роботи.

Створюючи колективний лепбук, старші дошкільники можуть планувати зміст його розділів, форми відображення у міні-книжках, загальне оформлення. Цілком зрозуміло, що все це діти зможуть робити лише за тієї умови, що вони матимуть певний досвід у створенні подібних робіт, а досвід, як відомо, набувається шляхом неодноразових вправлень. Крім того, роль вихователя полягає у допомозі, коригуванні роботи, підтримці інтересу вихованців до творчості. Старші дошкільники поряд з колективною роботою можуть створювати й власні індивідуальні роботи. Дитина має сама обрати, яким способом та що вона буде вкладати у свій лепбук. Допомога дорослого тут буде обов'язковою і водночас ненав'язливою та коригуючою.

Важливою і невід'ємною частиною здійснення навчального процесу є використання лепбуків для підготовки руки дитини до письма, вивчення букв, цифр та читання. Ці завдання мають бути ретельно продумані вихователем. Під час цього педагог має змогу пояснити певний алгоритм роботи, варіанти завдань, штриховок, а зацікавлені батьки завжди знайдуть можливість продовжити таке навчання вдома, урізноманітнити його, додати те, що цікавить саме їх дитину.

Висновок: отже, лепбук – новітній спосіб організації навчальної діяльності з дошкільниками. Це гра, творчість, пізнання і дослідження нового, повторення і закріплення вивченого, систематизація знань і просто цікавий вид спільної діяльності дорослих і дитини.

Список використаних джерел та літератури.

1. Активная мама. Сайт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://active-mama.com/lepbuk-kak-novejshij-sposob-sistematizacii-znanij.html>
2. Это интересно! Блог. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.tavika.ru>
3. Пляцок А.О., Олійник В.В. Використання технології «лепбук в роботі з дошкільниками. Навчально-методичний посібник. – Вінниця: КУ «ММК», 2017. 45с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=18&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj2o9XV-ZDYAhXGbRQKHZrVCDQ4ChAWCFYwBw&url=https%3A%2F%2Fdo-robok.edu.vn.ua%2Ffile%2Fget%2F2076&usg=AOvVaw3UiX0krSpE3p9aSUB8vRvV>
4. Холодова Н. Б. Лепбук - инновационное средство познавательного развития детей дошкольного возраста. Бесплатная интернет библиотека. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://li.i-docx.ru/28pedagogika/57947-1-lepbuk-innovacionnoe-sredstvo-poznavatel'nogo-razvitiya-detey-doshkol'nogo-vozrasta-holodova-vospitatel.php>

Лагута А. В.

викладач

КЗ «Бердичівський педагогічний коледж»

науковий керівник

доц. Тарнавська Н. П.

Авторські казки природничого змісту як засіб екологічного виховання дошкільників

«Завдяки казці дитина пізнає світ не лише розумом, а й серцем. Казки, прочитані у дитячому віці, назавжди відкладають у серці зернятка людяності з яких складається совість» - зазначав В.О. Сухомлинський. Дошкільний вік започатковує неперервну екологічну освіту, закладає підґрунтя для формування екологічно вихованої та культурної особистості, що неможливо реалізувати без такого важливого засобу як художня література і казка.

Перед вихователями закладів дошкільної освіти на часі виникла нагальна потреба знайти оптимальні форми, методи та засоби розв'язання означеної проблеми. Однак сучасних казок на екологічну тематику немає в достатній кількості, а педагогам простіше застосовувати більш спрощені методи пояснення екологічних проблем, саме з цього постає вибір теми статті.

Мета статті полягає в аналізі методики використання авторських казок, що мають наукову основу (пізнавальну інформацію), в процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Беленька Г. В. пропонує виділити два основних види казок: народні і авторські. І ті й інші ще у 30-х роках минулого століття забороняли як шкідливі і зайві у навчально-виховному процесі [1]. Нині казка посідає гідне місце серед засобів виховання і навчання дошкільників. Проте, на нашу думку, недостатньо оцінене значення авторських казок в ознайомленні дітей з природою.

Авторські казки про природу базуються на наукових фактах чи спостереженнях людей, що люблять і розуміють природу, а отже, допомагають формувати реалістичні уявлення про окремі об'єкти та явища природи, відповідають характеру мислення та інтересам дитини, сприяють формуванню у дітей емоційного ставлення до зображуваних героїв, подій і явищ. Водночас таке ставлення спонукає дітей до відповідних дій у природі, формує екологічно доцільну поведінку. Крім цього, авторські казки можуть мати дидактичний, психокорекційний, психотерапевтичний і медитативний характер.

Як свідчить практика сучасних закладів дошкільної освіти (далі ЗДО), на заняттях та у повсякденному житті дітей ознайомлюють із деякими творами класиків літератури про природу, найчастіше з оповіданнями. Казки про природу використовують значно рідше, віддаючи перевагу казкам К. Ушинського, В. Сухомлинського, В. Біанкі, інколи знайомлять із українськими авторами, зокрема із сучасними, такими, як Г. Беленька, В. Нестайко. Ці твори, безперечно,

мають високу художню цінність, проте обмежуватися ними не можна. Потрібно створювати власні казки природничого змісту, долучаючи до цього процесу дітей

У Бердичівському педагогічному коледжі апробована методика створення авторських казок природничого змісту. На заняттях із основ природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою студентам було запропоновано створити авторську казку природничого змісту, яка б допомогла вирішити певне завдання екологічного виховання і відповідала одній із груп казок, запропонованою Г.Беленькою.

До першої групи входять казки, у яких діти отримують знання про певний об'єкт чи явище природи.

До другої групи відносять казки, у яких діти отримують знання відразу про декілька об'єктів та явищ у природі, про зв'язки і залежності, що існують у природі.

До третьої групи - казки, які дають дітям змогу узагальнити отримані раніше знання про природу, осмислити їх у цілісності всіх елементів.

Окремо стоять казки, у яких розкривається вплив людини на природу, взаємозв'язки між ними [3].

Студенти за бажанням працювали індивідуально, парами та групами. Деякі студенти, презентуючи свій витвір, використовували ілюстрації, дехто наочність, а деякі студенти розігрували його в ролях. Потім разом з педагогом аналізували казки, вказуючи на їх позитивні та негативні моменти, коригували роботу.

Таким чином, систематизувавши проведену роботу, було створено навчально-методичний посібник, у якому не тільки розкрито питання використання авторської казки природничого змісту, особливості роботи з нею, але й зібрані студентські казки природничого змісту, які дозволяють ненав'язливо виховувати любов до природи. Крім того, художником-ілюстратором навчально-методичного посібника стала також студентка.

На педагогічній практиці студенти мали можливість апробувати свої власні казки природничого змісту, перевірити їх результативність та дієвість. Робота з авторськими казками природничого змісту передбачає кілька етапів.

Насамперед, необхідно розмежувати, яка інформація, що подається у казці, є реальною, а яка — фантастичною.

Після розмежування доцільно разом із дітьми поміркувати над описаними у казці подіями, активізувати почуття, спонукати до роздумів. На цьому етапі слід уважно вислухати дитину, не нав'язуючи їй своєї думки.

Наступний етап — інтеріоризація дітьми отриманої інформації, що здійснюється через різні види діяльності: зображувальну, рухову, мовленнєву, ігрову, трудову тощо [2, с 23,24].

Також студенти залучали дошкільників до створення казок природознавчого змісту. У науковій літературі розроблена система методів роботи з казкою:

- Складання казок про фантастичні країни.
- Придумування продовження казки.
- Складання казки з персонажами з інших казок.
- Зміна ситуацій у знайомих казках.
- Зміна характерів персонажів казки.
- Спільне розв'язання проблемного питання, поставленого до казки.

— Зміна кінцівки казки [4, с.235].

Продуктивними виявилися нетрадиційні методи роботи з казками такі, як «біном фантазії»; казка «навпаки»; «вінегрет» із казок; казка в заданому напрямі тощо.

Для успішної реалізації запропонованої методики роботи з авторською казкою природознавчого змісту необхідно дотримання низки педагогічних умов, серед яких:

- використовувати казки у процесі спілкування з дітьми в різних видах діяльності в контексті формування екологічної компетентності дошкільників;
- використовувати наочність, яскраві ілюстрації у процесі роботи з казкою;
- використовувати казки у певній системі та послідовності, відповідно до етапів роботи;
- казку краще розповідати, озвучувати головних персонажів різними голосами, використовуючи шумові ефекти;
- придумувати казки, в яких головними дієвими особами є діти: діти люблять слухати історії про себе;
- придумувати казку разом із дитиною, а згодом запропонувати їй зробити це самостійно;
- дотримуватись єдності позицій педагогів і батьків щодо використання казок у процесі формування екологічної компетентності дошкільників.

Список використаних джерел та літератури.

1. Авторські казки про природу як засіб формування основ екологічного світогляду у дітей дошкільного віку/ Г. Беленька, Т. Конюхова // Наука і сучасність. — 2004. — № 43. — С. 20-29.
2. Екологічна казка у житті сучасної дитини/ Г. Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. — 2012. — № 2— С.17-24
3. Навчання через казку/ Г. Беленька // Дошкільне виховання. Палітра педагога. — 2004. — № 1. — С. 14-17.
4. Формування екологічної культури у дітей дошкільного віку засобами казки / Надія Вахняк, Анжела Божко// Науковий збірник Мелітопольського державного педагогічного університету. — 2014. — С. 232-237.

Сенсорне виховання дітей раннього віку.

Однією з основних проблем сьогодення є створення умов для своєчасного повноцінного фізичного, психічного й духовного розвитку кожної дитини. У зв'язку із цим одним з головних завдань педагога полягає в тому, щоб створити умови для самостійного розвитку дитини, прояву її особистісного потенціалу.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів навколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати здобуті знання у практичній діяльності (ігровій, трудовій, сенсорно-пізнавальній, тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Сенсорно-пізнавальна освітня лінія спрямована на інтеграцію змісту дошкільної освіти, формування у дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях [1].

Постає питання, чому сенсорне виховання не втрачає своєї актуальності та чи зазнало воно змін з появою нових навчальних засобів. Сучасна дитина, здебільшого, живе в ілюзорному, віртуальному світі, вона далека від життєвих реалій. Хто і про що з нею розмовляє, які казки читає, які пісні співає? Як показують останні дослідження, дитину в більшій мірі захоплює віртуальний світ. У процесі дорослішання розриваються тендітні зв'язки дитини з реальним світом. Є негативним, коли враження про реальний світ підміняються віртуальними. Ігнорувати факт різкого відставання у мовленнєвому й інтелектуальному розвитку переважної більшості дітей не можна. Опрацювавши програму розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», ознайомившись із відповідною педагогічною та психологічною літературою, можна окреслити необхідність аналізу проблеми сенсорного виховання в сучасних умовах науково-технічного прогресу, цим обумовлюється вибір теми статті.

Мета статті: теоретично проаналізувати проблему сенсорного виховання дітей молодшого дошкільного віку та запропонувати методичні прийоми із застосуванням сучасних ігрових і навчальних засобів.

Сучасні методичні посібники для вихователів закладів дошкільної освіти містять відповідні розділи, що включають завдання, зміст форми і методи сенсорного виховання представлені такими науковцями як Г. М. Леушиною та її послідовниками Метліною Л. С., Тарунтаєвою Т. В., зарубіжними науковцями Фідлером М., Думом Є., Гріном Р., Лаксоном В.,

які надавали особливого значення формуванню уявлень про предмети і об'єкти, їх колір, величину, кількість в процесі практичних дій.

Розглянемо завдання з сенсорного розвитку дітей третього року життя:

- вчити дітей обстежувати предмети на дотик, смак, за допомогою зору, слуху тощо, впізнавати їх, орієнтуючись на загальноприйняті еталони.

- забезпечувати оволодіння дітьми стійкими загальноприйнятими еталонами як засобами для обстеження реальних предметів.

- знайомити дітей із властивостями, якостями, ознаками предметів, відношеннями (просторовими, часовими, місцезнаходження) між ними.

- формувати вміння розрізняти предмети та об'єкти за зовнішніми ознаками (формою, кольором, розміром), їх діями.

- залучити дітей до позначення словом властивостей і якостей предметів, формувати на цій основі вміння узагальнювати, розв'язувати наочно-практичні завдання.

- сприяти набуттю різноманітних сенсорних вражень.

У цьому віці діти молодшого дошкільного віку набувають інтенсивного розвитку сенсорних дій. У них починають збагачуватись уявлення про колір, величину та інші властивості предметів. Особливо розвивається зорова, тактильна і кінетична чутливість, координуються рухи рук та очей. Швидко розвивається фонематичний і музичний слух. Діти добре розрізняють основні кольори, засвоюють їх назви. Сприйняття предмета набуває більш цілісного характеру. Створенню цілісного образу предмета сприяє активне обстеження його руками. Обстеження - це основний метод сенсорного виховання дітей раннього віку. Навчання обстеженню проводиться як спеціально організоване сприйняття предмета з метою виявлення тих його властивостей, про які важливо знати, щоб успішно впоратися з майбутньою діяльністю [4]. Один і той же предмет обстежується по-різному, в залежності від цілей обстеження і якостей предмета.

У роботі з дітьми застосовуються загальні правила обстеження предмета: сприйняття цілісного образу предмета; уявний поділ на основні частини і виявлення їх ознак (форма, величина, колір та інше); просторове співвідношення частин один з одним (праворуч, ліворуч, над, зверху і так далі); виділення дрібних деталей, встановлення їх просторового розташування по відношенню до основних частин; повторне цілісне сприйняття предмета.

Дитина під час вибору однакових предметів часто орієнтується на їх форму, потім на величину і наостанок – на колір. Обстеження за такою схемою допомагає дітям оволодіти узагальненими способами чуттєвого пізнання, якими вони зможуть користуватися в самостійній діяльності. Поєднання образу предмета з відповідним словом полегшує його запам'ятовування і пізнання. Розвиток сприймання предметів у цьому віці залежить від умов сенсорного розвитку, зокрема використання в роботі з дітьми геометричних вкладок, пірамідок, які дають змогу

співвідносити предмети із заданими зразками, здійснювати вибір за кольором, формою, величиною. Основне місце в сенсорному вихованні дітей займає ознайомлення їх із загальноприйнятими сенсорними еталонами та способами їх використання. Сенсорні еталони - це психічні образи, що містять уявлення про чуттєві сприймання властивостей об'єктів.

Хоча дитина раннього віку ще не готова до засвоєння сенсорних еталонів, але у неї починає накопичуватися уявлення про колір, форму, величину та інші якості предметів. Важливо, щоб ці уявлення були достатньо різнобічними. Дітей ознайомлюють з такими сенсорними еталонами: шести кольорами (червоним, жовтим, зеленим, синім, чорним, білим); з такими формами як круг, квадрат, трикутник, та об'ємними: кубик, цеглина, куля, пластина; величиною (великий-маленький), яка сприймається тільки в порівнянні з іншою величиною; простором (високо-низько, вгорі-внизу, на, під, за, в); чуттєвим сприйманням (солодкий-кислий, твердий-м'який, теплий-холодний, тихий-голосний) [1].

Особливе місце займають сенсорні еталони величини, так як вони мають умовний характер. Будь-який предмет сам по собі не може бути великим або маленьким, він набуває цю якість при порівнянні з іншим. Ми говоримо, що кавун великий, а яблуко - маленьке, зіставляючи їх між собою. Такі відношення можуть бути зафіксовані тільки в словесній формі. Дітей навчають помічати подібність і відмінність предметів. Це дозволяє бачити особливості предметів, бачити відоме в новому, відносити предмети до груп за різними якостями. Оволодіння еталонами піднімає розумову діяльність дитини на новий щабель. В результаті засвоєння сенсорних еталонів діти отримують широкі можливості для орієнтування в навколишній дійсності.

Особлива роль в сенсорному вихованні дітей належить природі. Адже природа - невичерпне джерело вражень, радісних переживань для дитини. Важливим засобом сенсорного розвитку дитини є спостереження. Спостерігаючи в природних умовах, дитина може познайомитися з якостями предметів, їх формою, величиною, кольором. Проте, визначити їх самостійно малюк ще не може. Дитина навчилася тільки дивитися, але не бачити, слухати, але не чути. Тому її треба навчити виділяти якості предметів навколишнього оточення [3].

Пізнання природного оточення, спочатку, здійснюється чуттєвим шляхом, за допомогою зору, слуху, дотику, нюху. Велику увагу звертаю на безліч звуків у природі. Під час спостереження діти вчаться розрізняти забарвлення листя (сприймання буде більше яскравим, якщо запропонувати послухати шарудіння опадаючого листя), побачити кружання падаючих сніжинок (шум вітру, завірюхи), колір і запах молоді травички (жування жуків, спів пташок). Чим більше органів чуття «задіяно» в пізнанні, тим більше ознак і властивостей назве дитина в предметі, а отже, тим багатшими стають її уявлення. На основі таких уявлень виникають розумові процеси, формуються естетичні почуття.

Сенсорний розвиток має здійснюватися у тісному зв'язку з навчанням дитини тих видів діяльності, в ході яких вона відтворює властивості предметів (малювання, ліплення, конструювання). Під час таких занять враховуються особливості раннього віку дітей, в яких ще не сформовано багато навичок. Діти не вміють тримати олівець і пензлик, регулювати силу тиску на, орієнтуватися на аркуші паперу, не виходити за край. Дитині спочатку пропонують фломастери, вони залишають яскравий слід, кольорові олівці з товстим, м'яким грифелем. Використовую такі методи малювання: малювання в повітрі; малювання разом; домальовування деталей; самостійне малювання.

Важливо розвивати в дітей уміння шукати і знаходити схожість малюнка з предметом і називати його, розповідати що намальовано. Часто за ознакою кольору діти дають зображенню будь-яку назву (сонечко, квітка), бо у фарбах дітей насамперед приваблює колір.

Заняття з малювання для молодших дошкільників має певну структуру: початок із «каляки – маляки»; малювання прямих ліній (нитка до кульки, ніжка до грибка, стебло до квітки...); примішування (пішов сніжок, яскраві ліхтарики на ялинці); малювання хвилястих ліній (хвилі біля кораблика); малювання замкненого кола (сонечко, колобок, м'ячики); використання нетрадиційних технік (малювання пальчиками, долоньками, виделкою, штампами, ватними паличками, серветками, на мокрому папері...).

Саме у цих видах діяльності перед дітьми виникає необхідність сприймати предмети як можна точніше, повніше, виробляється вміння обмацувати, оглядати предмети у певній послідовності.

Гра - універсальний спосіб виховання і навчання дитини. Ігри, що розвивають сенсорне сприйняття, дуже потрібні малюку раннього віку. Вони приносять в життя дитини радість, інтерес, упевненість у собі і своїх можливостях. Ігри, в яких я використовую дії з предметами, розвивають у дітей не тільки рух, а й сприйняття, увагу, мислення і мову. Це можуть бути різні збірні іграшки (вкладки, пірамідки, кубики, тощо), які вимагають співвідношення властивостей декількох деталей.

Для організації навчально-ігрової діяльності дитини використовуються такі види дидактичних іграшок: для нанизування (різні пірамідки, кільця, намиста з горіхів, жолудів); об'ємні геометричні (кулі, куби, цеглини, пластини); для викладання та вкладання (рамки, вкладки, пази); збірно-розбірні (моторики, сніговики,), а також предмети та іграшки спеціально підібрані за будь-якими якостями (баночки наповнені горохом, піском, гудзиками), ігри на розвиток моторики (ігри-лабіринти), дерев'яні ігрові набори (галявина грибочків, павучок - багатоніжка, їжачок-хитрачок...).

Ефективне сенсорне виховання, як і будь-який напрямок розвивально-виховної роботи, неможливе без співпраці з батьками. Одним із вдалих методів роботи, що застосовується в ЗДО №8 «Барвінок» м. Коростишів, є виготовлення разом із батьками сенсорних посібників:

«Веселий зайчик» – застібання та розстібання гудзиків, «Різнокольоровий павич» - підбір кружечків на закріплення кольорів

Висновок: системність в роботі з сенсорного виховання, застосування сучасних навчальних засобів дає змогу сформуванню в дітей вміння і навички, які свідчать про відповідний рівень розвитку: діти знають, що форма, колір, величина – постійні ознаки предметів, які варто враховувати під час виконання різноманітних дій; групувати відповідно до зразка предмети за формою, кольором, величиною; вміють співвідносити частини і ціле (форму і зображення); розуміють поняття: «високо-низько», «вгорі-внизу», «далеко-близько», «в», «на», «під», «за»; розпізнають голоси тварин і звуки у природі.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. А., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко А. Ю. - К.: Видавництво, 2012. - 26 с.

2. Крутий К. Скарбничка ігор для розумних батьків і кмітливих дітях. – 3-тє вид., виправ. – Запоріжжя: ТОВ «АПС» АТД, 2010 – 220 с.

3. Ляшенко С., Зінченко З. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у освітній процес // Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2013. - № 7. – с 16-26

4. Сазонова А.В. Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». - К.: Видавничий дім «Слово», 2010. - 248 с.

Мочалова Н.І.

викладач вищої категорії, викладач-методист,
викладач методики зображувальної діяльності

КЗ «Бердичівський педагогічний коледж»

науковий керівник

доц. Тарнавська Н. П.

Методичне проектування «Малювання дерев з дітьми старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти» (з досвіду роботи).

Методика зображувальної діяльності займає значне місце в системі підготовки майбутніх вихователів у педагогічному коледжі.

Загальні питання викладання методики навчання малювання, ліплення, аплікації в педагогічному коледжі розглядала Халезова Н.Б. (завдання курсу, типи занять, зміст і методика проведення практичних занять, самостійна робота студентів). Але методику навчання студентів

керівництву зображувальною діяльністю дошкільників ще недостатньо досліджено і описано в науковій літературі.

Малювання – один із видів зображувальної діяльності дошкільників, завдяки якому вихованці отримують можливість свідомо зображати предмети і явища дійсності, хоча в повній мірі ще неспроможні оволодіти способами реалістичного зображення дійсності. Але діти ростуть, розвиваються, їхні здібності формуються під впливом виховання і навчання. Завдання педагога – підвести дітей до правдивого відображення дійсності. Саме тому, нами розроблена технологія навчання студентів відділення «Дошкільна освіта» малювання дерев в ЗДО, яка передбачає серію практичних занять.

Мета статті: описати організаційно-методичні умови формування у студентів відділення «Дошкільна освіта» Бердичівського педагогічного коледжу вміння здійснювати методичне проектування для навчання дітей старшого дошкільного віку малювання дерев.

На практичних заняттях з методики зображувальної діяльності студенти відділення «Дошкільна освіта» оволодівають уміньми і навиками в роботі з різними матеріалами, визначають завдання для навчання зображувальної діяльності дітей певного віку, відповідно до них творчо підбирають методи і прийоми навчання та вправляються в їх практичному застосуванні.

На початку вивчення дисципліни всі студенти отримують розроблені викладачами коледжу «Методичні рекомендації до практичних занять з методики зображувальної діяльності». В них розміщено схеми обстеження предметів, показу і пояснення послідовності зображення, написання програмового змісту, аналізу застосування окремих методів навчання тощо.

Так, у старшому дошкільному віці діти малюють різні породи дерев, які ростуть за місцем їхнього проживання. На Поліссі - це ялина, сосна, дуб, береза, горобина, тополя, верба. Вони мають яскраво виражені видові ознаки. Передача на малюнку схожості з цими деревами потребує відтворення їхньої будови, кольору кори і листя, розміщення і напрямку гілок та плодів. Лише детальне ознайомлення з деревом певної породи сформує у дітей чітке уявлення про нього. На практичному занятті під час бесіди викладач уточнює зі студентами видові особливості окремих дерев. Так, у берези білосиній стовбур з темними плямами. Вони більші і ширші знизу стовбура. Велике гілля тягнеться вгору, тонкі, маленькі гілки звисають донизу, влітку листя берези яскраво-зелене, восени – жовте. У тополі пірамідальної стовбур сірий, гілля тягнеться вгору майже паралельно до стовбура, влітку листя біло-зелене, восени - біло-жовте. У маленької ялинки верхні гілки відходять від стовбура в сторони, трохи тягнуться вгору, нижні – майже паралельно із землею. Гілки розташовані симетрично по двох, нижні довші, голки хвої біля стовбура довші, а на кінці гілки - коротші. У великої ялини хвоя темно-зелена, у молодій - яскраво-зелена. У дуба кора темно-коричнева, гілки крислаті, влітку листя темно-зелене, восени 90

коричневе. Рівень розвитку аналітичного мислення у дітей 6 років дозволяє їм виділяти як загальні ознаки дерев (кожне дерево має вертикальний стовбур, товсті і тонкі гілки, на них листя, що утворює крону), так і індивідуальні видові особливості.

У старшій групі діти вже здатні помічати своєрідні ознаки певних порід дерев: у ялини стовбур поступово звужується до верху і закінчується тонкою гострою верхівкою, у листяних дерев теж звужується, але вгорі розгалужується і закінчується багатьма маленькими гілочками; у берези товсті гілки спрямовані догори, а тонкі, довгі звисають до низу; у сосни товсті гілки розміщені у верхній частині стовбура і спрямовані паралельно до землі. Є дерева молоді і старі, з рівним, зігнутим чи роздвоєним стовбуром. Спочатку дітей слід навчити помічати ці відмінності, а вже потім передавати їх на малюнках. Тоді створені образи будуть виразні, різноманітні і неповторні.

Спостереження, обстеження дерев, милування ними – ось ті методи і прийоми, якими повинні оволодіти студенти. Найбільш доцільним методом для цього є обстеження. Обстежувати дерева можна на ділянці дитячого садка, на картинці, на картині художника. Методика проведення обстеження детально описана Н.Н.Поддьяковим і В.Н.Аванесовою [1]. Сам процес обстеження включає декілька етапів:

сприйняття дерева в цілому (вихователь в яскравій, образній формі дає загальну характеристику дерева);

обстеження з аналізом (спочатку виділяють великі частини – стовбур, великі гілки, потім дрібні частини дерева – маленькі гілки, листя, квіти, плоди);

визначення розміщення гілок відносно стовбура і одна відносно другої;

визначення кольору кори, стовбура, гілок, листя, плодів;

розгляд знову всього дерева в цілому.

Викладач пропонує студентам зразок обстеження дерева.

Наприклад:

- Подивіться, діти, на цей старий дуб. Він росте давно. Який у нього стовбур? (Очікувана відповідь: Так, товстий, кремезний). Він міцно тримається на землі).

- А які гілки? (Очікувана відповідь: Покручені, вигнуті)

- Справді, такі гілки називають крилатими. Дуб, як велетень, розкинув свої могутні віти. Що вони вам нагадують? (Очікувана відповідь: Руки казкових лісових тварин).

- Діти, як називається цей отвір на стовбурі? (Очікувана відповідь: Дупло). Що воно вам нагадує? (Очікувана відповідь: Відкритий рот чудовиська чи око лісової тварини).

- Якого кольору кора на дереві? (Очікувана відповідь: темно-коричнева).

- А подивіться, яке гарне різьблене дубове листя. Якого воно кольору? (Очікувана відповідь: Темно-зеленого).

Зразок викладача повинен продемонструвати ефективність обстеження тільки у взаємозв'язку зі словом, яке вказує дітям, на що дивитись і що сприймати. Слід показати, як можна активізувати увагу дітей, запитуючи їх, пропонуючи назвати, визначити, порівняти.

Студенти після цього самостійно за варіантами моделюють обстеження 2-3 видів дерев на прогулянці, на картині чи картинці. Завершується ця частина практичного заняття демонстрацією студентами зразків своїх обстежень. Спочатку вони можуть їх продемонструвати один одному, а вже потім показати для всього загалу групи. Після цього викладач аналізує проведення обстеження. Бажано провести зі студентами і порівняльний аналіз двох дерев, наприклад, тополі пірамідалної і берези. В цьому випадку необхідно підвести дітей до висновку, що у цих дерев подібне, а чим вони відрізняються. Кращі варіанти обстежень викладач пропонує студентам занотувати. Так, у кожного студента буде більше 5 зразків обстеження дерев.

Одним із прийомів навчання старших дошкільників малюванню дерев є використання репродукцій картин відомих художників. Рекомендуємо використовувати їх, коли немає можливості показати дітям дерево якоїсь породи в природному середовищі, а також з метою ознайомлення з окремими прийомами зображення на площині. З цією метою пропонуємо студентам на основі рекомендованого переліку створити колекцію репродукцій картин в альбомах чи у вигляді слайд-шоу. Перелік рекомендованих творів мистецтва студенти отримують на занятті. Слайд-шоу виконують як домашнє завдання. Рекомендований перелік художніх творів: Й.Бокшай «Осінь», І.Грабар «Лютнева лазур», А.Куїнджі «Березовий гай», Г.Саврасов «Граки прилетіли», І.Левітан «Золота осінь», «Березовий гай», С.Шишко «Зимою в парку», «Осінь над Дніпром», «Осінь. Голосіва», О.Шовкуненко «Повінь. Конча-Заспа», «Дуби», І.Шишкін «Дуби». Маючи такий підбір слайдів, майбутній вихователь зможе детально розглядати і аналізувати з дітьми зображення дерев на них під час самостійної художньої діяльності до заняття чи на його початку.

З метою оживлення в пам'яті дітей раніше сприйнятих образів дерев, на заняттях з малювання можна використовувати поетичне слово. Вірші про природу сприймаються дошкільниками важче, ніж вірші про якісь події і явища. Це пояснюється відсутністю фабули, опису події, які у великій мірі привертають увагу й інтерес у дошкільників. Складність сприйняття віршів про природу зумовлена ще й тим, що у дітей, особливо міських, мало знань про явища природи і її образи. Тому на наступному етапі практичного заняття студенти підбирають вірші, які можна буде використовувати в роботі з дітьми під час малювання дерев. Наголошуємо, що неодмінною умовою відбору є доступність і зрозумілість для дітей за тематикою, змістом, мелодійністю, гарним ритмом, чіткою римою, виразним описом художнього образу. Художній образ, втілений у вірші, повинен нести те характерне, типове,

що властиве даному об'єкту природи і вирізняє його серед інших.
Наприклад:

«Ялина»

Голки має коротенькі,
І колючі, хоч маленькі.
Всім знайомі ці голки
Й шишки довгі, мов свічки.

«Дуб»

Гарне дерево, міцне.
Листя різьблене, рясне.
І на гілочках крислатих
Буде жолудів багато.

«Сосна»

Стовбур жовтий, мов янтар,
Досягає стеля хмар,
І колючі, й довгі, й тонкі
На гілках зелені голки.
Шишок безліч... та маленькі,
І не довгі, а кругленькі.

Студенти копіюють зразки таких віршів, загадок на гаджети, записують у зошити.

Навчитись зображати дерева різних порід діти можуть оволодівши, порівняно, невеликим обсягом практичних умінь. Так, для того, щоб намалювати дерево певної породи, необхідно володіти прийомами малювання стрункого і товстого стовбура, прямих, покручених і вигнутих гілок, а також різними способами малювання листя і хвої. На практичних заняттях студенти в обов'язковому порядку вправляються у показі способів зображення дерев. Викладач демонструє використання показу жесту і показу прийому малювання окремих елементів дерева певної породи. В старшій групі застосовується частковий показ зображення деталі чи елемента, який супроводжується словесним поясненням. Наприклад, показ малювання стовбура пірамідальної тополі. «Стовбур тополі стрункий, тому малювати його краще, тримаючи пензлик пліском. Вгорі аркуша ставлю кінчиком пензлика крапку і проводжу лінію до низу. Спочатку тримаю пензлик рівно і торкаюсь паперу лише кінчиком пензля. Від середини аркуша починаю нахилити пензлик нижче, лінія стає ширша, і доводжу її до низу вже всією шириною пензля. Стовбур виходить стрункий і лише трохи потовщений з самого низу».

Після такої демонстрації викладача студенти занотовують його хід разом із словесним супроводом. Обов'язково потрібно дати завдання студентам письмово оформити показ і пояснення малювання стовбура дерева одним із способів зображення (нарощуванням, тримаючи пензлик

пліском, на основі опірних крапок; малювання листя чи хвої на гілках (набивкою, заливкою, примакуванням, прямими лініями).

Студенти та молоді вихователі відчують певні труднощі, визначаючи завдання для навчання дітей на заняттях (програмовий зміст). Визначається він згідно рекомендованою викладачем Програми розвитку для роботи з дошкільниками з урахуванням вікових особливостей дітей, виду діяльності, пори року, типу занять за відповідною схемою, запропонованою в «Методичних рекомендаціях до практичних занять».

Завдання для формування зображувальних умінь

Вкажіть:

- назву предмета, в якій позі (якщо буде зображуватись живий об'єкт) та яким способом вчитиме вихователь дітей малювати;
- які особливості форми предмета або його частин необхідно вчити малювати;
- пропорції між частинами предмета та правильне їх розташування;
- колір предмета або його частина.

Завдання для формування технічних умінь

Вкажіть:

- техніку роботи пензлем, олівцем та іншими матеріалами (залежно від вікової групи);
- техніку створення кольору шляхом змішування чи розбілювання фарб (залежно від вікової групи).

Завдання розвитку і виховання

- психічні процеси;
- моральні якості;
- збагачення словникового запасу дітей.

Дану схему студенти використовують і під час написання програмового змісту до занять з малювання дерев. Це завдання вони виконують за варіантами. (Варіант I - програмовий зміст до заняття на тему: «Білокора берізка» (травень місяць), варіант II – «Кремезний дуб» (жовтень місяць), варіант III – «Маленька ялинка» (січень місяць), варіант IV – «Тополя» (вересень місяць).

Складаючи програмовий зміст, студенти самостійно обирають спосіб зображення, матеріал. Після того, як виконали завдання, його слід перевірити і проаналізувати. Спочатку це може бути взаємоперевірка. Але більш ефективним є індивідуальний усний контроль, коли один студент зачитує програмовий зміст, інші слухають і потім аналізують відповідно до схеми написання програмового змісту. Кращі варіанти студенти занотовують.

Для закріплення знань і вмінь, засвоєних на практичних заняттях, студенти пишуть конспекти вступної частини заняття з малювання одного з видів дерев. Конспект повинен включати в себе визначений програмовий зміст, бесіду з дітьми про об'єкт зображення з

використанням репродукцій картин художників, обстеження зразка вихователя чи картинки, частковий показ і пояснення малювання елементів дерева.

Таким чином, після практичних занять з малювання дерев в старшій групі дитячого садка студенти мають виконані різними способами зображення дерев, репродукції картин художників у формі альбому чи презентації, по декілька зразків обстеження об'єктів, показу і пояснення послідовності зображення, декілька прикладів програмового змісту занять, конспект вступної частини заняття з малювання дерева.

Отже, в процесі вивчення курсу методики зображувальної діяльності викладачу необхідно сформулювати у студентів уміння організовувати і здійснювати навчання дошкільників зображувальній діяльності методично грамотно та в певній системі. Така система складається із знань про методи і прийоми навчання і вмінь відібрати ті з них, які найкраще слугують даному виду зображувальної діяльності, відповідно до психофізіологічних особливостей дітей, теми образотворення. Лише в активних діях на практичних заняттях студенти отримують такий досвід, навчаються на досвіді інших, забезпечують себе матеріалом для майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел та літератури.

1. Косминская В.Б. Теория и методика изобразительной деятельности в детском саду / В.Б. Косминская, Е.И. Васильева, Р.Г. Казакова и др. – М., 1985. – 255 с.
2. Методика обучения изобразительной деятельности и конструирования / Под ред. Т.С. Комаровой. – М.: Просвещение, 1991. – 256 с.
3. Сухорукова В.Б. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / Г.В. Сухорукова, О.О. Дронова, Н.М. Голота, А.А. Янцур. – К.: Слово, 2010. – 376 с.
4. Сенсорное воспитание в детском саду / Под ред. Н.Н. Подьякова, В.Н. Аванесовой. – М.: Просвещение 1981. – 192 с.

Нестерчук Ю.
студентки 54 групи
ННІ педагогіки
науковий керівник:
доц. Тарнавська Н. П.

Екологічне виховання дітей дошкільного віку з використанням методики ТРВЗ.

Актуальність. Формування майбутньої всебічно розвиненої та компетентної особистості неможливо без здійснення екологічного виховання. Його основне завдання це сформувати в дитини систему знань про природу, а також природоохоронну поведінку та усвідомлення цінності довкілля. Важливо правильно організовувати середовище та заняття з використання перевірених методик роботи з дітьми. Одним з них є методика творчого розв'язання винахідницьких задач, яка

ефективно використовується в закладах дошкільної освіти. Вона допомагає дитині творчо вирішити проблему, мислити нестандартно, а творчість — це перший крок до гармонійного розвитку дитини.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати застосування ТРВЗ в процесі екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Для навчання дітей дошкільного віку основні принципи ТРВЗ адаптували А. М. Страунінг та О. І. Нікашин. За допомогою спеціально розроблених ігор-занять дошкільники знайомляться з навколишнім світом, у них формується системне, діалектичне мислення, розвивається творча уява, винахідницька кмітливність.

Автором теорії ТРВЗ є Генріх Саулович Альтшуллер, він заклав її основи в 1946 році. Головна ідея полягає в тому, що технічні рішення виникають і розвиваються не стихійно, а за певними законами. Ці закони можна пізнати та використати для свідомого розв'язання винахідницьких завдань.

ТРВЗ – це не система для розв'язання творчих завдань, а система виховання та розвитку мислення людини. Головне місце в ній займає життєва стратегія творчої особистості та розвиток творчої уяви [1].

Головними принципами ТРВЗ в сфері екологічного виховання дошкільників є: вирішення суперечностей, проблемних ситуацій; здійснення системного підходу, тобто формувати у дитини вміння бачити взаємозв'язки в природі та між його елементами; вміння віднайти необхідний резерв в даній ситуації [4].

Методика ТРВЗ є ефективною в процесі організації екологічного виховання при використанні її основних методів: фокальних об'єктів, мозковий штурм, синектика, моделювання маленькими чоловічками, ЧРШ (час, розмір, швидкість) тощо. Існуюча в ТРИЗ система розвитку творчої уяви являє собою набір прийомів фантазування і спеціальних методів: використання науково-фантастичної літератури (НФЛ) у розвитку творчої уяви, метод золотої рибки (метод розкладання та синтезу фантастичних ідей), ступенева конструювання, метод асоціацій, метод тенденцій, метод прихованих властивостей об'єкта, погляд з боку, ситуаційні завдання [2].

Для формування у дітей здатності фантазувати та нестандартно бачити звичні предмети, а також одночасно закріплювати знання про величини, використовується гра «Плутанина». Основною метою такої гри є вчити дітей самостійно здійснювати перетворення розмірів казкових героїв. В цій грі дітям пропонується обрати два казкових героя (великого та маленького) та змінити їхні розміри на протилежні (маленький кіт і велика мишка, маленький дуб і велика берізка, маленький вовк і великі козенята і т. д.). Також можна змінити їх розміри на протилежні (вираста ріпка маленька-прималенька, одного разу завітала велика мишка до

маленького лева тощо). Після проведення гри доцільно організувати зображувальну діяльність.

Щодня з дітьми проводяться заняття, де ефективно використовується системний аналіз, а всі знання з екології є своєрідним пошуком істини. Надалі необхідною для дітей розкривати протиріччя в об'єктах, виділяти, що є корисним, а що шкідливим у ставленні до природи. Щодня доцільно проводити ігри «Користь – шкода», «Навпаки, зате», ігри на вміння знаходити протиріччя «Дощ і фонтан», ігри-міркування про пори року, зміну сезонів.

Курс розвитку творчої уяви включає комплекс вправ, психологічних ігор, різних завдань на кмітливість, що ламають стереотипи, розхитують психологічну інерцію. До таких ігор входять ігри за методом «мозкового штурму» як нетрадиційний спосіб вирішення проблеми. Зокрема він включає в себе два основні етапи:

1. Генерація ідей — пропозиції вирішення завдання.
2. Відбір раціональних ідей

До методів мозкового штурму відноситься і цікавий метод моделювання маленькими чоловічками». На прогулянках можна використовувати прийоми фантазування, оживлення, зміни законів природи. Спостерігати за хмаринками: куди плывуть, які несуть вісті, про що мріють, про що розкажуть. Оживляємо вітер: Хто його мама? Хто його друзі? Про що говорить вітер із сонцем? Також можна запропонувати побачити кольоровий дощ, сніг через кольорові окуляри. Ввечері для дітей можна підготувати екологічну казку. Сама робота з нею має включати всі нетрадиційні методи роботи: міняти характер героїв, міняти місце події. На вечірній прогулянці доцільно спостерігати за таємницями перетворення природних явищ: в кого перетворились калюжі, куші, будинки [3, с. 9-11].

З метою розвитку творчості, уяви доцільно використовувати метод фокальних об'єктів: добирати аналоги до об'єктів неживої та живої природи за певними властивостями (формою, кольором, структурою, функціями). В свою чергу метод аналогії включає в себе такі види: **аналогія за формою** – використовується, коли аналог предмет, який розглядається, містить ті самі зовнішні ознаки, що й оригінал, або коли новостворений об'єкт своїм зовнішнім виглядом нагадує будь-який інший об'єкт (годинник – сонце, квітка, диск телефона, кавун); аналогія за структурою – визначає схожість елементів об'єкта, які його складають (сніг – вата, хмара, борошно, цукор, піна); аналогія за кольором — подібність за кольором (сонце – кульбаба, лампа, лимон, лисиця); аналогія за функціями – визначаються функції, які виконує об'єкт, якому властиві аналогічні функції. Шукати треба передусім у протилежних галузях (техніці – природі).

З дітьми старшого дошкільного віку доцільно використовувати **метод моделювання чоловічками (ММЧ)**. Граючись в цю гру, діти знайомляться з фізичною суттєвістю різних природних явищ (дощ,

снігопад, град, туман). Гра дає можливість будувати модель цих об'єктів і взаємодії між ними.

Для формування екологічних компетентностей дітей дошкільного віку корисним є метод фокальних об'єктів, за яким визначається об'єкт з метою його вдосконалення, при цьому добирають декілька інших. До них добираються прикметні характеристики - ознаки (властивості) й переносяться на визначений об'єкт. Так утворюється зовсім нова, цілком своєрідна фантастична модель, собаки. Називають кілька слів, і до них добираються означення-прикметники: наприклад, дітям пропонують вигадати зовсім нову породу (корова — рогата, плямиста, молочна, папуга — крилатий, окатий, з чубчиком. Тут головне завдання — використовуючи незвичне поєднання ("собака рогата, молочна"), знайти асоціацію. Подібні "винаходи" можна малювати, ліпити, конструювати, подавати як аплікацію тощо [6, с. 3].

Більшість з методів ТРВЗ в напрямі екологічного виховання дають позитивні результати, а саме формують необхідні розумові здібності: вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі; здатність міркувати та обґрунтовувати; вміння передбачати наслідки своїх дій та усвідомлювати їх; вміння інтегрувати та систематизувати інформацію; розвиток уяви, дивергентного мислення; відчуття краси процесу та результату [7, с. 3].

Висновок: отже, процес екологічного виховання дошкільників, спрямований на формування екологічно компетентної дитини, яка має систему знань, природододільну поведінку та усвідомлює цінність природи може бути значно успішнішим, завдяки застосуванню ТРВЗ – методики творчого вирішення завдань, яка включає в себе основні методи нестандартного рішення проблеми. Творчість дитини в дошкільному віці – це сприятливий початок її гармонійного розвитку в майбутньому.

Список використаних джерел та літератури.

1. Методика ТРВЗ в практиці роботи сучасного ДНЗ // Дошкільний навчальний заклад . -2008. – № 3. – С . 2-19
2. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дошкільників// Н.В. Лисенко – К.: Освіта, 1993. – 178 с.
3. Бретоусова Р. Г. Використання елементів ТРВЗ в навчанні дітей мовленнєвого спілкування на заняттях та в повсякденному житті дошкільнят // Раїса Геннадіївна Бретоусова – с. Розсоша, Хмельницького району, 2015. – 30 с.
4. В. П. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі //В.П.Телячук – Харків: Видавнича група «Основа» ПП «Тріада + », 2007. – 112 с.
5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: Методичний посібник. – К.: Ред. журнал «Дошкільне виховання», 2002. – 173 с.
6. Гавриш Н. Як ми виховуємо творчу особистість // Палітра педагога. – 2000. – № 3-4.

7. Яценко А. Граємо, виховуємо й розвиваємо за системою ТРВЗ
//Дошкільне виховання. – 2003. – № 2.

Осадчук О. В.
студентка 33 група
ННІ педагогіки (СТН)

ЗДО № 27 м.Бердичів (Фіз-інструктор

**Застосування рухливих ігор математичного змісту в процесі
фізичного виховання дітей дошкільного віку.**

Пріоритетним завданням системи сучасної освіти є виховання особистості, відповідальної за стан власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Оскільки чимало задатків, навичок, умінь, здебільшого, розвиваються у дошкільному віці, то формування основ здоров'я, мотивації, звички до рухливого і здорового способу життя, які пов'язанні з руховою активністю формуються змалечку.

Добре здоров'я, закладене в дитинстві, є фундаментом загального розвитку людини . У цей період з'являються основи гармонійного фізичного розвитку. Діти, рухова активність яких відповідає нормі, значно менше хворіють. При цьому гігієнічною нормою необхідно вважати такі показники рухової активності, які повністю задовольняють біологічну потребу в рухах. Фізична підготовленість є найважливішим розділом програм по фізичному вихованню дошкільників. Саме на цьому етапі, діти повинні всіляко заохочуватися до фізичної активності, рухливих ігор. Так у Базовому компоненті зазначено наступні компетентності дитини, які необхідно сформувати в дошкільному віці: усвідомлює роль фізичних вправ у розвитку та зміцненні організму, емоційно реагує на власні досягнення в руховій сфері (пластичність, виразність та естетика рухів); дитина здатна самостійно застосовувати руховий досвід у повсякденному житті, оцінює і регулює можливості власного тіла; володіє основними рухами (ходьба, біг, стрибки, лазіння); виконує основні рухи з різних вихідних положень, вправи з предметами та без них; знає та свідомо дотримується правил у рухових та спортивних іграх, цінує чесність, виявляє спритність; володіє власним тілом, свідомо реагує на елементарні потреби організму, витримує відповідно віку фізичні навантаження; виявляє вольові зусилля в руховій діяльності.

Видатний чеський мислитель Я. А. Коменський у своїх творах «Велика дидактика» багато уваги приділив фізичному вихованню. У «Материнській школі» були описані основи фізичного розвитку дитини, що базувався на поєднанні фізичних вправ з розумовою активністю [1].

Джон Локк видатний філософ і педагог запропонував систему фізичного виховання, в якій переконливо довів необхідність вдосконалювати органи руху (ноги , руки), органи чуття (зору, слуху, нюху, дотику), гартувати тіло, розвивати силу волі та здатність до

максимальної напруги фізичних сил. На його думку, фізичне виховання повинно було здійснюватися змагально-ігровим методом .

Йоганн Песталоцці вважав за необхідне систематично розвивати тіло. Для цього рекомендував фізичне виховання що складається з рухливих ігор.

Є. С. Вільчковський вважав, що правильно підібрані ігри сприяють розвитку організму дошкільника, за допомогою ігор у дітей закріплюються та вдосконалюються навички з основних рухів (бігу, стрибків, метання, рівноваги). Рухливі ігри відіграють велику роль у вихованні свідомої дисципліни. В. Сухомлинський підкреслював, що від фізичного здоров'я дітей залежить і духовне життя, розумовий розвиток віра в свої сили. Тому важливо організовувати заняття з фізичного виховання саме в дитинстві це забезпечує всебічний гармонійний розвиток особистості [2].

Вище вказана проблема фізичного розвитку дітей дошкільного віку розглянута в достатній мірі та має відповідні методичні рекомендації, щодо реалізації цієї роботи вихователем-інструктором фізичного виховання. Однак аспект застосування рухливих ігор математичному змісту в практиці роботи педагога ЗДО залишається недостатньо вивченим, що спонукало нас до вибору теми цієї статті та представлення актуальних методів і прийомів, ігор та вправ.

Мета статті: теоретично проаналізувати та методично обґрунтувати застосування рухливих ігор математичного змісту в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку .

Рух це шлях не тільки до здоров'я а й до розвитку інтелекту. Рухи, а особливо пальців рук, стимулюють розвиток мозкової активності. Правильно організоване фізичне виховання сприяє розвитку в дітей логічного мислення. пам'яті, ініціативи, самостійності. Одним із найважливіших засобів виховання є рухлива гра. Характерна її особливість – комплексність впливу на організм і на всі сторони розвитку особистості . У грі здійснюється фізичне ,розумове, моральне виховання [3].

Найпоширеніші види рухливих ігор – сюжетні та ігрові. В основу сюжетних покладено життєвий досвід дитини . Ігровим вправам характерна конкретність рухових завдань відповідно до вікових особливостей. На наш погляд, рухливі ігри ефективно поєднувати з іграми математичного змісту, що, здебільшого, спрямовані на закріплення елементарних математичних уявлень дітей . Розглянемо види та зміст дидактичних ігор з ФЕМУ, що можуть інтегруватися з рухливими іграми. Дидактична гра спрямована на формування у дитини потреби у знаннях, удосконаленні пізнавальних умінь і навичок. О.Усова трактує здатність дидактичної гри навчати і розвивати дитину через ігровий задум як автодидактизм. Стимулом є не вказівки вихователя, а природне прагнення дитини до гри. На основі ігрових інтересів розвиваються інтелектуальні. Класифікація дидактичних ігор здійснюється за характером тривалості в часі: короткотривалі; довготривалі. За кількістю

100

учасників: індивідуальні (1 дитина); групові (від 4 до 8 дітей). За характером навчальної мети: орієнтування; закріплення; узагальнення. За наявністю обладнання: з наочним матеріалом; без наочного матеріалу. За типом розумової діяльності: вербальні; невербальні. За ступенем навантаження гри бувають великої, середньої та малої рухливості.

Місце ігрового методу в процесі навчання елементарній математиці оцінюються позитивно, оскільки ігрова форма навчання в дошкільному віці найбільш ефективна. Навчання ефективне тоді, коли воно підкріплене ігровою та практичною діяльністю, коли створені умови при яких знання, отриманні дітьми, стають необхідними їм тому що допомагають вирішувати практичну задачу, а тому засвоюється легше і швидше. Граючись, дитина може здобувати нові знання, вміння, навички, розвивати математичні здібності без напруги та перевтоми.

Беручи до уваги вище сказане, пропонуємо деякі авторські варіанти рухливих ігор з логіко-математичним змістом.

Приклад дидактичної гри математичного змісту з вправами загально розвиваючого характеру «Комарик» (друга молодша група).

Мета закріпити знання дітей про частини тіла, вміння орієнтуватися на собі.

Матеріал: іграшкова муха на мотузці.

Ускладнення: іграшковий комарик на нитці сідає на різні частини іграшок, дитина вказує де знаходиться комарик.

Вихователь промовляє: комарик кружляє, комарик літає, комарик втомився і на праву долоньку сів. Дітям потрібно бути уважними, оскільки вихователь навмисно може назвати одне а показувати інше

Вправа «Про цікаву стежинку» – дітям пропонується стежинка з цифр або геометричних фігур. Треба швидко пройти по доріжці, наступаючи тільки на дозволені фігури.

Гра «Знайдена тканинка».

Мета: Удосконалювати навички ходьби по колу, закріплювати знання про геометричні фігури, розвивати основні рухи.

Правила гри: діти стають у коло, беруться за руки і промовляють:

Ми на вуличку підемо,

Там тканинку знайдемо,

Покружляємо, присядем,

Пострибаємо і сядем,

Очі щільно закриваємо і тканинку відкидаємо!

У цей час дорослий підкладає 3-4 дітям тканинки у вигляді різних геометричних фігур і говорить:

Відпочили ми хвилинку пошукаємо тканинку.

Не озираючись, діти шукають позаду себе тканинку. Той, хто знайшов виходить у середину кола і розповідає якого кольору і якої форми його тканинка [4].

Висновок: отже, проаналізувавши та методично обґрунтувавши застосування рухливих ігор математичного змісту в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку, можна зробити висновок, що їх

застосування в роботі з дітьми є ефективним для підвищення рухової активності дітей, розвитку їх пізнавальних інтересів, математичних уявлень на основі власного рухового досвіду. Матеріали статті будуть корисними педагогам закладів дошкільної освіти.

Список використаних джерел та літератури.

1. Поніманска Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Тамара Іллівна Поліманська. – К. :Академвидав , 2004. – 467 с.
2. Вільчковский Є. С. Методика фізичного виховання в дитячому садку. – К: Радянська школа, 1979. – 187 с.
3. Рухливі ігри. Сайт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: htmlmoozy.info/vplivruhlivix-igor-na-fizichnij-rozvitok-ditej
4. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять: Навчально-методичний посібник. Тарнавська Н.П.- Житомир : ЖДУ ім. І.Франка . – 154 с.

Поліщук О. В.

Тарієвої К. В.

студенток 54 групи

ННІ педагогіки

науковий керівник:

доц. Тарнавська Н. П.

Технології формування математичних уявлень про форму і геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку на основі блоків Дьенеша.

Актуальність теми. У сучасному світі найбільш пріоритетним завданням є виховання, навчання та розвиток підростаючого покоління. Найважливіша роль належить дошкільній педагогіці. Адже саме в дошкільному віці відбувається становлення психічних процесів, розвиваються якості особистості. Формування математичних уявлень про форму і геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку на основі блоків Дьенеша є доволі складною і актуальною проблемою.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та розробити практичні рекомендації та дидактичні вправи для ознайомлення дошкільників з геометричною формою на основі блоків Дьенеша.

Виклад основного матеріалу. У дошкільному віці дитина засвоює основи знань про навколишній світ, взаємини людей, про зовнішні якості, внутрішні суттєві зв'язки предметів. Діти старшого віку виявляють здатність до первинних форм умовисновків і узагальнень. У них формуються такі важливі якості, як активність мислення, допитливість та ін. У цьому віці виявляється цікавість і до математичних явищ. Але формування математичних уявлень необхідно починати у ранньому дошкільному віці. Наприклад граючись у кубики дитина вже підсвідомо засвоює уявлення про форму, величину. Згодом, у старшому дошкільному віці на основі цього будуть формуватися просторові

уявлення, розвиватиметься образне мислення.

Однією з властивостей навколишніх предметів є їх форма. Форма предметів отримала узагальнене відображення в геометричних фігурах. Геометричні фігури є еталонами, користуючись якими людина визначає форму предметів та їх частин. Початковим змістом поняття про форму є дійсні предмети навколишнього середовища. Форма є основною властивістю предмета, яка сприймається зорово та допомагає відрізнити один предмет від іншого.

Щоб знати, чого і як навчати дітей на різних етапах їх розвитку, треба, насамперед, проаналізувати особливості сенсорного сприйняття дітьми форми будь-якого предмета, в тому числі і фігури, а потім шляхи подальшого розвитку геометричних уявлень і елементарного геометричного мислення і, далі, як відбувається перехід від чуттєвого сприйняття форми до її логічного усвідомлення.

Ознайомлення дітей з геометричними фігурами та їх властивостями слід розглядати в двох аспектах: у плані сенсорного сприйняття форм геометричних фігур і використання їх як еталонів в пізнанні форм навколишніх предметів, а також в сенсі пізнання особливостей їх структури, властивостей, основних зв'язків і закономірностей у їх побудові, тобто власне геометричного матеріалу. Сенсорне виховання - цілеспрямовані педагогічні впливи, що забезпечують формування чуттєвого пізнання і вдосконалення відчуттів і сприйняття. Щоб знати, чого і як навчати дітей на різних етапах їх розвитку, треба, насамперед, проаналізувати особливості сенсорного сприйняття дітьми форми будь-якого предмета, в тому числі і фігури, а потім шляхи подальшого розвитку геометричних уявлень і елементарного геометричного мислення і, далі, як відбувається перехід від чуттєвого сприйняття форми до її логічного усвідомлення [2, с 67].

Проблема сенсорного розвитку дошкільників перебуває в центрі уваги багатьох вчених, як психологів (Л. Венгер, О. Запорожець, В. Зінченко, Є. Ігнат'єв, В. Мухіна), так і педагогів (В. Аванесова, М. Поддьяков, Н. Сакуліна, Є. Тихеева, О. Усова, Є. Фльоріна). Сенсорний розвиток дитини - це розвиток її сприйняття й формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування у просторі, а також запах, смак тощо. Значення сенсорного виховання в ранньому віці важко переоцінити. Саме цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення органів чуттів, накопичення уявлень про навколишній світ. Видатні зарубіжні спеціалісти в галузі дошкільної педагогіки (Ф.Фребель, М.Монтесорі, Ж. О. Декролі), а також відомі представники дошкільної педагогіки та психології (С.Русова, Є.Тихеева, О.Запорожець, О.Усова, Н.Сакуліна та ін.) справедливо вважали, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з базових компетентностей дитини раннього віку [1, с. 45].

З використанням геометричних фігур здійснюється аналіз навколишнього світу, пізнання різноманітних форм, а також

відбувається уподібнення предметів за формою. [3, с 33]

Класифікація геометричних фігур відбувається за допомогою почуттєвої, а також логічній основі. На початку сприйняття дитиною предметів навколишнього середовища не означає виділення форми. У системі геометричних фігур концентрується узагальнений досвід сенсорної діяльності людей.

У своїй відомій праці Я. А. Коменський «Материнська школа» описав важливу роль почуттєвого досвіду в розвитку дитини, а також стверджує на необхідність ознайомлення дітей дошкільного віку з різними геометричними фігурами. Також в праці «Дарунки» Ф. В. Фребель вказує на важливість ознайомлення дітей з формою, величиною, а також іншими якостями предметів.

У дошкільному віці формується вміння до початкових форм узагальнення, систематизації, а також умовиводів. Тому «Логічні блоки» Ф. П. Дьенеша варто активно використовувати у роботі з дітьми дошкільного віку, для того щоб допомогти реалізувати закладені потенційні можливості мислити.

Розвивальні ігри «Логічні блоки» належать видатному угорському педагогу, психологу і математику Золтану Дьєнишу. Ігри з блоками спрямовані на ознайомлення початковими математичними уявленнями, а також формою, кольором і розміром об'єктів.

Блоки спрямовані на розвиток аналітичного мислення - аналізу, синтезу, порівняння, класифікація, а також творчих здібностей, мислення, уваги, пам'яті.

Блоки Дьєнеша представлені з 48 геометричних фігур:

- 1) чотирьох форм (кола, трикутники, квадрати, прямокутники);
- 2) трьох кольорів (червоні, сині і жовті фігури);
- 3) двох розмірів (великі і маленькі фігури);
- 4) двох видів товщини (товсті і тонкі фігури).

За творчим задумом в наборі блоків немає жодної однакової фігури і кожна геометрична фігура характеризується чотирма ознаками: формою, кольором, розміром, товщиною.

Золтан Дьєнеш не просто створив набір геометричних фігур, а підібрав їх так, щоб вони розрізнялись за формою, кольором, розміром і товщиною. Фахівці називають його блоки «чудовим полем», де можливо відтворювати ігрові дії різного ступеня складності. Психологи розглядають ігри з блоками як один з методів зближення дорослих і дітей, сприяють розвитку взаєморозуміння. Без абстрагування, аналізу властивостей предметів, їх класифікації та узагальнення дитині неможливо пізнавати навколишній світ. Кубики або блоки Дьєнеша допомагають маленькій людині вирішувати дану задачу, розвиваючи свої здібності до логічного осмислення і дій [логіка і математика].

Логічні блоки зазвичай класифікують за ступенем їх складності та призначення для дитячої аудиторії. Кубики Дьєнеша поділяють за властивостями включених у них фігур, кожна з яких володіє певними

якостями. Блоки Дьенеша для самих маленьких, використовувані на першому етапі занять за цією методикою, володіють однією загальною якістю, на другому - двома, на третьому - трьома. В результаті логічні кубики, які все ж правильніше називати блоками, сприяють ускладненню логічних ігор, за допомогою яких дитина вчиться не тільки розрізняти, класифікувати, але і створювати нові фігури. Блоками Дьенеша широко користуються батьки, педагоги і психологи в різних країнах світу. В Україні на сьогоднішній день барвисті фігури є одними з найбільш популярних ігор, що застосовуються в розвитку дітей дошкільного віку [5, с 75].

Рекомендації та вправи з блоками Дьенеша:

1. Перед дитиною викладається кілька фігур, які потрібно запам'ятати, а потім одна з фігур зникає або замінюється на нову, або дві фігури міняються місцями. Дитина повинна помітити зміни.
2. Всі фігурки складаються в мішок. Попросіть дитину на дотик дістати всі круглі блоки (всі великі або всі товсті).
3. Всі фігурки знову ж складаються в мішок. Дитина дістає фігурку з мішка і характеризує її по одній або декількома ознаками. Або називає форму, розмір, товщину не виймаючи з мішка.
4. Викладіть три фігури. Дитині потрібно здогадатися, яка з них зайва і за яким принципом (за кольором, формою, розміром або товщиною).
5. Покладіть перед дитиною будь-яку фігуру і попросіть її знайти всі фігури, які не такі, як ця, за кольором (розміром, формою, товщиною).
6. Покладіть перед дитиною будь-яку фігуру і запропонуйте їй знайти такі ж фігурки за кольором, але не такі за формою або такі ж за формою, але не такі за кольором.
7. Викладіть перед малюком ряд фігур, чергуючи їх за кольором: червоний, жовтий... (можна чергувати за формою, розміром і товщиною). Запропонуйте їй продовжити ряд.
8. Викладаємо фігури один за одним так, щоб кожна наступна відрізнялася від попередньої всього однією ознакою: кольором, формою, розміром, товщиною.
9. Викладаємо ланцюжок з блоків Дьенеша, щоб поруч не було фігур однакових за формою і кольором (за кольором і розміром; за розміром і формою, по товщині і кольорі т.д. ..).
10. Викладаємо ланцюжок, щоб поруч були фігури однакові за розміром, але різні за формою і т.д.
11. Викладаємо ланцюжок, щоб поруч були фігури однакового кольору і розміру, але різної форми (однакового розміру, але різного кольору).
12. Кожній фігурі потрібно знайти пару, наприклад, за розміром: великий жовтий круг постає в пару з маленьким жовтим кругом і т.д.
13. Викладаємо перед дитиною 8 логічних блоків Дьенеша, і поки він не бачить, під одним з них ховаємо «скарб» (монетку, камінчик, вирізану картинку і т.п.). Дитина повинна задавати вам навідні запитання, а ви

можете відповідати тільки "так" або "ні": «Скарб під синім блоком?» - «Ні», «Під червоним?» - «Ні». Дитина робить висновок, що скарб під жовтим блоком, і розпитує далі про розмір, форму і товщину. Потім "скарб" ховає дитина, а дорослий задає навідні запитання.

14. За аналогією з попередньою грою можна заховати в коробочку одну з фігур, а дитина буде задавати навідні запитання, щоб дізнатися, що за блок лежить в коробочці.

15. В один ряд викладається 3 блока Дьенеша, а в іншій - 4. Запитайте дитину, де блоків більше і як їх зрівняти.

16. Викладаємо в ряд 5-6 будь-яких фігур. Потрібно побудувати нижній ряд фігур так, щоб під кожною фігурою верхнього ряду виявилася фігура іншої форми (кольору, розміру).

17. Пропонуємо таблицю з дев'яти клітин з виставленими в ній фігурами. Дитині потрібно підібрати відсутні блоки.

18. У грі в доміно фігури діляться між учасниками порівну. Кожен гравець по черзі робить свій хід. При відсутності фігури хід пропускається. Виграє той, хто першим викладе всі фігури. Ходити можна по-різному: фігурами іншого кольору (форми, розміру).

19. Дитині пропонується викласти блоки Дьенеша по накресленій схемі-зображенні, наприклад, намальоване червоне велике коло, за ним синій маленький трикутник і т.д.

20. З логічних блоків Дьенеша можна складати площинні зображення предметів: машинка, паровоз, будинок, вежа.

21. Мама прибирає в коробку тільки прямокутні блоки, а дитина всі червоні, потім мама прибирає тільки тонкі фігури, а дитина - великі і т.д.

Таким чином, логічні блоки З. Дьенеша відіграють важливу роль в формуванні логіко-математичної компетентності та подальшому її розвитку, зокрема: знайомлять з формою, кольором, розміром, товщиною об'єктів; розвивають просторові уявлення, логічне мислення, уявлення про множини, операції з множинами (порівняння, класифікація, абстрагування); формують уміння виділяти ознаки предмета, називати їх, пояснювати схожість та відмінність об'єктів, обґрунтовувати свої судження.

Отже, якщо використовувати в своїй роботі технології формування математичних уявлень про форму і геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку на основі блоків З. Дьенеша, можна вирішити відразу ряд основних завдань логіко-математичного розвитку дітей: розвиток сенсорних способів пізнання властивостей і відносин: обстеження, зіставлення, групування, впорядкування, поділ; розвиток у дітей логіко-математичних уявлень про властивості і відносини, конкретних величинах, числах, геометричні фігури; освоєння дітьми діагностичних методів пізнання (відтворення, перетворення, комбінування); розвиток у дітей логічних способів пізнання (порівняння, класифікація, серіація); розвиток у дітей уміння спілкуватися в процесі вирішення пізнавальних завдань: висувати ідеї, включатися в обговорення, користуючись при цьому точної, аргументованою і доказовою промовою; розвиток

106

інтелектуально-творчих проявів дітей: винахідливості, кмітливості, здогадки, кмітливості, прагнення до пошуку нестандартних рішень завдань..

Список використаної літератури:

1. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого / Ю. В. Малікова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наукових праць. – Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2005. – № 3-4. – С. 151–153. Изард К. Эмоции человека: Пер. с англ. – Москва: 1980.
  2. Олійник Л. М. Формування уявлень про властивості і співвідношення предметів у дітей раннього віку: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Олійник Лія Миколаївна. – К., 2005. – 209 с.
  3. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять / Н. П. Тарнавська. Навчально-методичний посібник, частина I. – Ж.: ЖДУ імені Івана Франка. – 104 с.
  4. Логіка і математика для дошкільнят: Методичний посібник/ Авт.-сост. Е.А. Носова, Р.Л. Непомняща. - СПб.: Акцідент, 1997. – 79 с.
- Тихомирова А.Ф., Басов А.В. Розвиток логічного мислення дітей. - Ярославль: ТОО В «Академія розвитку В», 1996. - 240 с.

Прокопенко Т. М.
вихователь ЗДО №5 «Веселка»
науковий керівник:
доцент, канд. псих. наук
Тарнавська Н. П.

Ігри та вправи для знайомства дітей дошкільного віку з геометричними фігурами їх елементами і властивостями.

Проблема застосування математичних уявлень в сучасному житті набуває все більшого значення. Це пояснюється, насамперед, бурхливим розвитком математичної науки та застосуванням її в різних галузях знань. Тому навчання в закладі дошкільної освіти спрямоване, насамперед, на виховання в дітей компетентностей, зокрема й з логіко-математичних. За Базовим компонентом дошкільної освіти, навчання слід розглядати як здатність дитини набувати знання, уміння та навички, використовувати їх у життєвих ситуаціях [1, с. 191].

Мета статті: розкрити особливості формування в дітей дошкільного віку уявлень про геометричні фігури та запропонувати ігрові завдання для закріплення елементарних математичних уявлень про форму.

Однією із властивостей навколишніх предметів є їх форма. Геометричні фігури є еталонами, користуючись якими діти визначають форму предметів і їх частини. Перші уявлення про геометричні фігури діти отримують в іграх. Граючись з дітьми, вихователь з самого початку вживає правильні назви геометричних фігур, але не прагне, щоб діти їх запам'ятовували. У цей період важливо розвивати сприйняття дітей накопичувати у них уявлення про різні форми.

Зміст знань для дітей про геометричні фігури й форму предметів викладено в державних Програмах розвитку дітей дошкільного віку. Реалізація завдань програми залежить від вікових особливостей дітей [2, с 178].

Вихідним змістом поняття про форму є реальні предмети навколишнього середовища. Групування геометричних фігур можна подати таким способом: площинні й об'ємні, які мають кути і не мають їх, тобто округлі, що розрізняються за зовнішніми ознаками. Геометричні фігури виступають зразками, еталонами форми реальних предметів або їх частин.

За допомогою геометричних фігур проводиться аналіз навколишнього світу, пізнання різноманітних форм «що на що схоже». Класифікація геометричних фігур відбувається як на почуттєвій, так і логічній основі. У системі геометричних фігур сконцентровано узагальнений досвід сенсорної діяльності людей. Форма сприймається шляхом дотику та зорово. Найчастіше дошкільники сприймаючи предмет, звертають увагу на його колір, функціональне призначення, естетичний вигляд. Послідовність методики ознайомлення дітей з формою предметів та геометричними фігурами базується на наукових дослідженнях що дозволяють виділити основне у системі навчання, а те, що діти можуть засвоїти в повсякденному житті, необов'язково включається в зміст завдань, щоб не обтяжувати їх надмірною інформацією.

Проблему ознайомлення дітей з формою в різних видах діяльності досліджували такі вчені: П. П. Блонський, Л. С. Виготський, О. М. Леонтьєв, Д. Б. Ельконін. Вони зазначали про важливість навчання дошкільників в ігровій формі. Грою насичене все життя дитини, вона є джерелом її фізичного та психічного здоров'я, способом отримання інформації, методом навчання і виховання, основою творчих сил та здібностей дітей. Ігри дітей завжди були і залишаються невід'ємною частиною життя. До проведення кожної гри слід старанно готуватися: продумати організацію і методику проведення гри, намітити засоби, що дають змогу добре пояснити її дітям, зацікавити їх, а також визначити свою участь у ході самої гри та керівництво поведінкою дітей. Ігри та вправи з геометричними фігурами і їхніми моделями (блоками) є основними методами ознайомлення дітей з формою предметів. Весь матеріал щодо ознайомлення дітей з формою предметів умовно можна поділити на блоки: дидактичні ігри, розваги, логічні ігри й задачі [5, с. 58-59].

Так, у першій молодшій групі діти знайомляться із кулею та кубом у процесі практичних дій з ними. Вихователь показує і називає кулю і виконує різні дії з нею: катає її по столу, між долонями, перекочує з руки в руку. В процесі дій він промовляє: «Куля котиться. Я покотила кулю із руки в руку». Кожній дитині пропонується взяти кулю і виконати такі ж дії з нею. Потім з'ясовують, якого кольору куля у кожного із дітей, чи котиться вона, і робить висновок: «У Колі червона куля, вона котиться. У Ніни - синя, вона котиться, у Сергія - зелена, вона також котиться. Всі кулі котяться».

Таким самим чином дітей знайомлять з кубом. Але так як вони мають досвід обстеження форми предметів, то їм одразу пропонують моделі кубів різних розмірів. Вихователь спочатку показує і називає куб. А потім, демонструючи два куба контрастних розмірів запитує: «Що це? Якого кольору куби? Який куб більший (менший)?». Діти обмацують куб, обводять пальчиком його грані, обхвачують руками, намагаються прокотити його і переконуються, що він не котиться. З кубів вони можуть будувати стовпчики та інші найпростіші будови, ставлячи маленький куб на більший. Для закріплення знань дітям можна запропонувати пограти у дидактичні ігри. Наприклад, дітям пропонують підібрати пари або вибрати декілька куль чи кубів за зразком: «Покажи куб (кулю)» - серед 3-4 фігур; «Знайди кулю (куб) такого ж кольору (розміру)» - кулі і куби в даному випадку відрізняються кольором і розміром; «Вибери усі великі куби (кулі)» - куби і кулі різного кольору і двох контрастних розмірів.

У другій молодшій групі дітей можна ознайомити з квадратом, кругом, бруском, закріпити їх знання про куб і кулю. Основним змістом є вивчення прийомів обстеження фігури опорно-руховим і здоровим шляхом. Дітей слід правильно визначати елементи геометричних фігур (кути, сторони, основи та інше). Під час рахування кутів дитина повинна вказувати тільки на вершину кута. Вихователь не пояснює, що таке вершина, а показує на точку, де з'єднуються дві сторони. Показуючи сторони, дитина повинна проводити пальцями вздовж вузького відрізка, від однієї вершини кута до другої. Сам кут як частина площини показується одночасно двома пальцями – великим і вказівним. У об'ємних фігурах діти виділяють і називають бокові сторони та основи. Також діти порівнюють однакові за формою, але різні за величиною знайомі фігури: круги, куби, квадрати, кулі, бруски. При цьому предмет слід тримати в лівій руці, а вказівним пальцем правої руки обвести його по контуру. З метою засвоєння назви й уточнення основних особливостей окремих геометричних фігур, вихователь організовує дидактичні ігри: «Назви геометричну фігуру», «Чарівний мішечок», «Доміно фігур». Також можна використовувати ігри з розрізаними картинками, мозаїкою, будівельним матеріалом.

У середній групі діти закріплюють знання про вже знайомі фігури і ознайомлюються із прямокутником і циліндром. З новими геометричними фігурами дітей знайомлять, порівнюючи моделі з уже

знайомими або один з одним: прямокутник з квадратом, кулю з кубом, циліндра з кубом і кулею. Спочатку їх порівнюють попарно, а потім співставляють групи фігур, наприклад квадрат з трикутником та інше. Розглядання і порівняння фігур проводиться в певному порядку: «Що це? Якого кольору? Якого розміру? З чого зроблені? Чим відрізняються? Чим схожі?» Взаємне накладання однієї фігури на іншу – круга і квадрата. Квадрата і прямокутника, квадрата і трикутника – дозволяє чіткіше сприймати особливості фігур кожного виду, виділяти їх елементи. Для закріплення знань широко використовуються дидактичні ігри та вправи: «Чого не стало?» або «Що змінилось?» Діти говорять яку фігуру сховали або замінили. Також можна використовувати такі ігри як: «Знайди свій будинок», «Літаки» дозволяють розвивати стійкість у сприйнятті форми. Будинки, аеродроми в цих іграх служать викладені із мотузки квадрати, трикутники та інше. Для індивідуальних вправлянь використовуються ігри «Знайди пару», «Підбери фігуру до карточки» та інше. Діти співвідносять кольорові і контурні зображення фігур, підбирають відповідні форми. Велике значення в середній групі приділяють навчанню дітей способами порівняння форми предметів з геометричними зразками. У дитини розвивається вміння бачити, які геометричні фігури або якому їх поєднанню відповідає форма того або іншого предмета.

Спочатку діти вправляються у співставленні геометричних фігур з предметами схожої форми. Вони підбирають предметами до моделей фігур. Так вдається відділити моделі геометричних фігур від інших предметів, надати їм значення зразків. Використовуються такі дидактичні ігри: «Знайди предмет такої ж форми», «Знайди те, що я скажу».

Поступово діти переходять до словесного визначення форми предметів. Для цього спочатку підбирають предмети простої форми, які не мають деталей (прапорці, квадратна хустинка, прямокутний шарфик, трикутна краватка). Діти вибирають предмети вказаної форми (із 4-5); підбирають картинки із зображенням предметів відповідної форми; називають якої форми предмети зображені в таблиці. Пізніше дітям пропонують знайти предмети вказаної форми в конкретних частинах кімнати («Подивись, чи є на полиці предмети схожі на циліндр»), використовуються ігри «Подорож по груповій кімнаті», «Знайди те, що сховано».

У старшій групі дітей ознайомлюють з ромбом, пірамідою, овалом. На підставі наявних знань у дітей формується поняття про чотирикутник. З цією метою широко використовуються зіставлення та протиставлення геометричних фігур. Моделі спочатку зіставляються попарно, потім зіставляються відразу 3-4 фігури кожного виду, наприклад чотирикутники. Особливого значення набуває робота із зображення і відтворення геометричних фігур: викладання з паличок, зі смужок паперу. Старші дошкільники вчать розкладати візерунок на його елементи, називати їхню форму й просторове положення. Вся

робота з формування уявлень і понять про геометричні фігури будується на зіставленні та порівнянні їхніх моделей.

Пропонуємо розглянути алгоритм ознайомлення дітей з площинними геометричними фігурами протягом дошкільного дитинства [4, с. 111-112].

1. Привчати дитину до обстеження форми предметів шляхом дотикового сприймання, встановлювати разом з дорослим схожість та відмінність предметів за формою. З цією метою використовуються об'ємні іграшки, пазли, втулкові ігри, ігри нанизування (групування геометричних фігур за величиною, кольором, формою).

2. Використовувати геометричну фігуру як еталон у визначенні форми предметів, об'єктів.

3. Ознайомлювати дітей з ознаками і назвами геометричних фігур (коло, квадрат, трикутник, куля, куб, циліндр).

4. Ознайомлення дітей з геометричною фігурою на занятті:

I. Активізувати попередні знання дітей.

II. Демонстрація геометричної фігури та її назва.

III. Аналіз предмета – виявлення характерних істотних ознак, визначення форми окремих частин предмета (кругла, квадратна, довга, закруглена то ін.), виявлення схожості геометричної фігури з об'єктами, предметами.

IV. Рухово-дотикове обстеження предмета.

V. Закріплення властивостей геометричних фігур за допомогою дидактичних ігор.

5. Формування математичної компетентності у порівнянні, класифікації, називанні, обстеженні, відтворенні, моделюванні геометричних фігур.

6. Ознайомлення дітей з конусом, закріплювати з тими, які вивчалися раніше.

7. Формувати вміння поділяти геометричні фігури на декілька частин (до 4-х частин)

Протягом дошкільного віку дітей навчають обстежувати просту і складну форму предметів, дотримуючись визначеної послідовності: спочатку виділяють загальні контури й основну частину, потім визначають форму, просторове положення, відносний розмір інших частин. Слід навчати дітей помічати не тільки схожість, а й відмінність форми предмета від знайомої їм геометричної фігури. В результаті у дітей формується здатність переносити здобуті знання в незнайому їм раніше ситуацію, використовувати ці знання у самостійній діяльності.

Отже, узагальнюючи все вище сказане, можна зробити висновок, що дидактичні ігри та вправи в ознайомленні дітей дошкільного віку з геометричними фігурами, є невід'ємною частиною навчання дітей та в майбутньому підготувати до школи. Ознайомити дітей з формою предметів і геометричних фігур необхідно здійснювати систематично,

пропонувати дитині обстежувати предмети різної форми маніпулювати з ними, застосовувати у грі.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні: Науково-методичний посібник / Наук. ред. О.А. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243с., С. 191.
2. Щербакова К. Й. Методика формування елементів математики в дошкільників: Навч. Посібник.- К.: Вид-во Європейського університету. – 262с., С.180-182.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Яу Світі»\ Наук. кер. та заг. ред. О. А. Коненко. – 3-тє вид., випр. – К.: Світич, 2009. – 430 с., С. 130, С.213.
4. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять: Методичний посібник. – Житомир. Вид-во ім. І. Франка 2016. – 154 с.
5. Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию дошкольников/ Под. ред., Л.А.Венгера-М.,1978. – 262с., С.58-59.

Романська Ю. Є.
викладач курсу «Світової музичної літератури»
Бердичівського педагогічного коледжу

Інтеграція слухання музики та формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку.

Музика, відображає дійсність. У повсякденному житті музика супроводжує людину, виявляє інтерес до навколишнього світу, збагачує духовно, допомагає розвинути уяву та фантазію. Музика вводить дитину в світ хвилюючих радісних переживань, відкриває шлях естетичного освоєння життя в рамках, доступних її вікові. Щоб відкрити дитині двері у цей світ, потрібно розвивати в неї здібності, які успішно вивчатимуться в музичній діяльності. Інтеграція музичного виховання і формування елементарних математичних уявлень у практиці роботи педагогів закладів дошкільної освіти застосовується у недостатній мірі, хоча ці освітні напрями тісно пов'язані.

Математика володіє унікальним розвиваючим ефектом. Її вивчення сприяє розвитку пам'яті, мовлення, уяви, емоцій; формує наполегливість, терпіння, творчий потенціал особистості; елементарні математичні уявлення про множини, число і лічбу, час дозволяють дитині розрізняти музичні жанри – марш, танцювальну мелодію, пісню тощо. «Математик» краще планує свою діяльність, прогнозує ситуацію, послідовніше і точніше викладає думки, може чітко обґрунтувати свою позицію. Математичний розвиток дітей дошкільного віку буде збагачуватись завдяки застосуванню в основних методиках формування елементарних

математичних уявлень (далі ФЕМУ) музичної діяльності слухання музики, співання пісень, музикування, музично-ритмічні рухи [4].

Насамперед необхідно виховувати у дитини музичний слух і емоційне сприйняття – два важливіші компоненти музичності. Без них неможна залучити дитину до світу музики, без цього неможливий цілісний розвиток особистості. Ось чому вже у дошкільному віці треба розвивати вміння слухати та сприймати класичні музичні твори. Слухання музики є первинним, якщо розглядати цей процес в контексті інтеграції з ФЕМУ, оскільки це позитивно впливає на всебічний розвиток дошкільників і, зокрема, розумовий. У процесі слухання діти вчаться помічати подібність між окремими частинами твору і своєрідність кожної з них, виділяти характерні ознаки музичного образу, співвідносити зміст музики з назвою твору. Дитина поступово привчається аналізувати музику, оволодівати прийомami образного мислення. Слухання музики сприяє формуванню у дітей довірливої уваги, вольових якостей і безпосередньо пов'язано із завданнями математичної освіти - розрізняти не тільки кількість предметів і об'єктів, а й кількість звуків, рухів, емоцій; орієнтуватись відносно себе, об'єктів, у просторі під час музично-ритмічних рухів; визначати тривалість часу під час слухання музичного твору, визначати його швидкий чи повільний темп.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати інтеграцію слухання музики та формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку.

Сучасна дошкільна освіта характеризується реалізацією інтеграції, як необхідної умови створення в дітей цілісної картини світу. Це обумовлено тим, що в більшості випадків проведення односпрямованих навчальних занять за окремими дисциплінами формує фрагментарні знання щодо багатьох предметів та явищ. [1, с. 21]. Інтеграція – об'єднання теоретичних знань у цілісну систему, що відображає світ у його єдності та розвитку. Це процес упорядкування, узгодження і об'єднання структур і функцій у цілісному організмі; вища форма прояву єдності елементів; відновлення цілісності системи навчання [3].

Принципи інтеграції дозволяють на практиці здійснювати особистісно-орієнтований підхід до формування цілісного сприймання закономірностей людської діяльності і навколишнього середовища, який важко розвивається в умовах предметної системи навчання. Ідея інтеграції пріоритетна в дошкільній освіті – вона реалізується в повсякденному житті, якщо враховуються міжпредметні зв'язки, та на інтегрованих заняттях. Інтегроване заняття – спрямоване на розкриття цілісної сутності певної теми, засобами різних видів діяльності в широкому інформаційному полі заняття через взаємне проникнення та збагачення.

Методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку пройшла тривалий шлях свого розвитку. У XVII - XIX ст. питання змісту і методів навчання дітей дошкільного віку арифметиці і формування уявлень про розміри, заходи вимірювання, часу і просторі

знайшли відображення в педагогічних системах виховання, розроблених Я. А. Коменським, І. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинського, Л. М. Толстим та ін.. Науковці протягом багатьох століть намагались поєднати музику і математику. Наприклад філософ Лейбніц переписуючись із філософом Гольдбахом писав: «Музика – скрита арифметична вправа душі», Гольдбах відповідав: «Музика – це прояв скритої математики». Одним з перших, хто поставив музику в один ряд з математикою – був Піфагор.

Сучасниками, які розробляють методики ФЕМУ є такі вчені як Р. Л. Березіна, З. А. Михайлова, Р. Л. Ріхтерман, А. А. Столяр, А. С. Метліна, К. Й. Щербакова. Вище вказані вчені пропонують в методичні алгоритми пояснення складних математичних понять, залежностей і відношень включати дитячі музичні твори для прослуховування, музично-ритмічні ігри, гру на дитячих музичних інструментах.

У математичній підготовці дошкільників поряд з навчанням дітей рахунку, розвитком уявлень про кількість і число в межах першого десятка, поділу предметів на рівні частини, велика увага приділяється операціям з наочно представленими множинами, а також множинами рухів і звуків, проведенню вимірювань за допомогою умовних мірок, у якості яких можуть бути ноти та їх позначення у вигляді смужок різної довжини, визначення обсягу сипучих і рідких речовин, розвитку окоміру дітей, їх уявлень про геометричні фігури, про час, формування розуміння просторових відношень. Формування елементарних математичних уявлень має відбуватися в грі, оскільки вона є провідним видом діяльності для дітей дошкільного віку. Навчання математики дошкільників не можливо без використання цікавих ігор, дидактичних ситуацій, тематичних розминок та ігрових прийомів, так як дитяча пам'ять вибіркова і дитина засвоює лише те, що її зацікавило. Основне завдання педагогів і батьків зробити так, щоб дитині було цікаво займатися математикою.

Серед таких ігрових прийомів можуть бути застосовані наступні: відтворення різними музичними інструментами звуків і визначення їх кількості дітьми; прослуховування музичних творів різної тривалості та визначення за допомогою пісочного годинника часу затраченого на слухання музики; орієнтування в просторі під музичний супровід з метою переміщення дітей за заданими напрямками; виконання таночків парами, трійками та відповідно – лічба групами танцюристів; слухання музики, що показує зміну пір року для ознайомлення дошкільників з тривалістю року; в музиці все потрібно рахувати, як і в математиці - 7 нот, 5 лінійок нотного стану, інтервали, а ноти всі різні: короткі та довгі, в 5-6 років діти дізнаються, що ноти можна ділити цілу на 2 та 4, 6, 8, частин.

На нашу думку однією з умов якісного засвоєння математичних уявлень є увага, зосередженість, пізнавальна активність дітей на занятті. А розвиток довірливості процесів обумовлено інтересом дитини до діяльності, тому дуже важливо викликати і підтримувати протягом усього заняття у дошкільника інтерес до оволодіння знаннями. На відміну від інших стимулів, інтерес до музики в дуже високій мірі підвищує

ефективність занять, оскільки дитина займається в силу свого внутрішнього потягу за власним бажанням, на позитивних емоціях а значить, добре засвоює емоційно забарвлений матеріал. Як зазначає Л. А. Гордон інтерес - це своєрідний сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, що підвищують активність свідомості та діяльності людини.

У роботі з дітьми потрібно використовувати, ігрові персонажі знайомі дітям - це улюблені герої книг, коміксів, мультфільмів, оскільки вони є елементом субкультури дітей. Допомагаючи героям виконувати завдання (які вони приносять з собою дітям у вигляді невеликих сувенірів, картинок-розмальовок, геометричних фігур, різноманітних емблем, медалей), діти задовольняють потребу в особистісній зацікавленості та усвідомленні власної значущості. Присутність ігрових персонажів на занятті спонукає дітей до математичної діяльності, подолання інтелектуальних труднощів. Також на занятті потрібно використовувати барвисто оформлений матеріал, який залучає дітей і мотивує їх на роботу, в тому числі, музичний. Відгадування дітьми мелодій з різних мультиплікаційних фільмів, визначення їх кількості, складання задач на основі такого матеріалу дозволяє дітям діяти у сфері власних інтересів і захоплень.

Щоб відповідати вимогам сучасної дошкільної освіти, зацікавити дітей, варто застосовувати технічні засоби навчання: відео та аудіо записи, комп'ютерні технології для кращого сприймання і слухання класичних музичних творів. Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з музикою та елементарною математикою ґрунтується на чуттєвій основі: за допомогою слухового, зорового, рухового аналізаторів.

Часові поняття є невід'ємною складовою життя будь якої людини, вони занадто складні для дітей дошкільного оскільки не мають наочних характеристик. Дітям важко пояснити плинність, безповоротність часу. Сприйняття часу виражається в здатності відчувати його та називається «відчуттям часу». Для формування цього відчуття важливу роль відіграє накопичений досвід, диференціювання часу на основі діяльності аналізаторів [3, с. 260]. Наприклад, діти слухають дві різні за тривалістю пісні і спостерігають за пісочними годинниками, що виставляються на базову позначку на початку звучання музичного твору по черзі. Під час слухання діти притупують, або плескають в долоні, щоб відчувати плинність часу на рівні секунд. Після прослуховування з'ясовують, що одна пісня тривааа хвилину (пісочний годинник на одну хвилину), а друга тривала три хвилини (пісочний годинник на три хвилини).

Висновок: Інтеграція слухання музики із засвоєнням часових уявлень дає можливість дітям старшого дошкільного віку легко, швидко без труднощів розвинути свою фантазію та уяву. І вміло застосувати в життєвих ситуаціях. Важливо створювати умови для поєднання музичного та інтелектуального розвитку. Надавати дітям можливість проявляти самостійність, творчі здібності та розвивати естетичний смак, культуру.

Список використаної літератури та джерел.

1. Сазонова А. В. Загальнотеоретичні основи природничо – математичної освіти дітей дошкільного віку. Видавничий Дім «Слово», 2010. – 287 с.
2. Ріхтерман Т. Д. Формування часових уявлень у дітей дошкільного віку: Посібник для вихователів дитячого садочка.-М.: 1982. – 175 с.
3. Столяр А .А. Формирование элементарних представлений у дошкольников: учеб.пособие. / Под ред. – Москва Просвещение. 1988. – 285 с.
- 4.Бодак Я. А., Соловей Л. М. Українська та зарубіжна музичні літератури: Методичний посібник – конспект для викладачів початкових і середніх навчальних закладів культури і мистецтв України – Вінниця: Нова Книга, 2011. – 304 с.
5. Бодак Я. А. Зарубіжна музична література: посібник для початкових і спеціальних мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання): перший рік вивчення предмета. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 256 с.: іл.,ноти.

Романчук А. Д.

вихователь – методист закладу
дошкільної освіти №19 м. Коростеня

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності ЗДО.

Вступ. Сучасний період розвитку суспільства характеризується значним впливом на нього інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві і утворюють глобальний інформаційний простір. Зараз в Україні йде становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційно-освітній простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу, пов'язаними із внесенням корективів у зміст технологій навчання, які повинні сприяти гармонійному входженню дитини в інформаційне суспільство.

Необхідність застосування комп'ютерної техніки в освітньому процесі регламентовано нормативно-правовою базою. Так, у Державній національній програмі «Освіта України ХХІ століття» у розділі «Дошкільне виховання» визначено основні положення: «забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження в навчально-виховний процес сучасних педагогічних технологій та науково-методичних досягнень; ... підготовка нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня» [6]. Крім того, у «Національній доктрині розвитку освіти», у статті ІХ наголошено, що «пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують: подальше

удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві» [5]. Цей документ регламентує створення індустрії сучасних засобів навчання, що відповідають світовому науково-технічному рівню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження щодо застосування ІКТ в освіті дітей дошкільного віку, які проводила у Франції протягом декількох років Асоціація педагогічних фахівців «Комп'ютер і дитинство» у співпраці з вченими багатьох науково-дослідних інститутів Франції, показали, що мультимедійний спосіб подання інформації сприяє легшому і глибшому осягненню та засвоєнню дітьми понять, підвищенню ефективності уваги і поліпшенню пам'яті, оволодінню навичками читання, активному поповненню словникового запасу, розвитку дрібної моторики, формуванню чіткої координації рухів очей, удосконаленню уяви та творчих здібностей, розвитку елементів наочно-образного й теоретичного мислення, вихованню цілеспрямованості і зосередженості [3].

Базовий компонент дошкільної освіти орієнтує на використання комп'ютера у навчанні дітей старшого дошкільного віку [1].

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати підходи до реалізації інноваційної діяльності дошкільної освіти в контексті методичних аспектів, розкрити особливості впровадження ІКТ в освітню роботу ДНЗ.

Виклад основного матеріалу. Розвиток суспільства, науки і техніки ставить систему дошкільної освіти перед необхідністю використовувати нові засоби навчання, тому що дошкільний вік дитини – найбільш сприятливий для розвитку її творчого потенціалу та пізнавальної активності. Тому особливо важливо, щоб дитина з найперших років розвивалась як особистість, активно вивчала та досліджувала навколишній світ. Загальні положення Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція) вимагають від педагогів забезпечення належного розвитку, виховання та навчання дитини шести-семи років життя, створення умов для самореалізації особистості дитини, формуючи у неї вміння пізнавати навколишній предметний світ, себе, інших людей і практично застосовувати набуті знання. У варіативній складовій освітньої лінії «Комп'ютерна грамота» передбачено формування інформативної компетенції дошкільника [1, с. 29].

Для розвитку у маляків стійкого пізнавального інтересу педагог має докласти неабияких зусиль. Перед ним стоїть завдання: зробити заняття цікавим і насиченим інформацією, яка спонукала б дітей до активної пізнавальної діяльності.

Комп'ютерні технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищувати його ефективність.

Інформаційно-комунікаційні технології – це узагальнене поняття, що описує різні пристрої, механізми, способи, алгоритми оброблення інформації.

Комп'ютер сьогодні посідає значне місце в освітньому процесі. Він є засобом оптимізації навчальної діяльності дошкільників і розвитку їхніх життєвих компетенцій, своєрідним «інтелектуальним знаряддям». Комп'ютер як інструмент діяльності формує у дітей передумови теоретичного мислення, здатність свідомо обирати спосіб дії та працювати самостійно в індивідуальному темпі. У процесі роботи з ним розвиваються особистісні якості, які в майбутньому житті сприятимуть реалізації потенціалу особистості дитини та дадуть їй змогу почуватися компетентною.

Основи комп'ютерної грамотності та ознайомлення дітей з навколишнім світом є складовою варіативної частини Базового компонента дошкільної освіти. Тож для діяльності дошкільного навчального закладу комп'ютеризація педагогічного процесу є викликом часу, що потребує розв'язання низки завдань, зокрема:

- підвищення комп'ютерної грамотності педагогів;
- створення безпечного комп'ютерно-ігрового середовища в умовах дошкільного навчального закладу;
- вивчення перспективного досвіду застосування комп'ютерних технологій в роботі з дошкільниками;
- систематизація, поповнення наявного банку мультимедійних презентацій (фото-, відео-), розвивальних ігор та розроблення нових презентацій, ігор для оптимізації освітнього процесу;
- розроблення системи використання комп'ютерних ігор, презентацій тощо.

Однією з найвдаліших форм підготовки і представлення навчального матеріалу для дітей дошкільного віку вітчизняні науковці вважають створення мультимедійних презентацій [4, с. 50 - 55].

Мультимедійна презентація – це зручний і ефективний спосіб представлення інформації за допомогою комп'ютерних програм. Він поєднує в собі динаміку, звук і зображення, тобто ті чинники, які найдовше утримують увагу дитини.

Мультимедійні презентації доцільно використовувати під час фронтальних та підгрупових занять, а також у процесі індивідуальної роботи. Вони дають дошкільникам змогу ліпше зрозуміти новий навчальний матеріал, узагальнити отримані знання, а ще – активізують пізнавальний інтерес до нової теми, сприяють засвоєнню ними запропонованого матеріалу.

Полегшення процесу сприймання і запам'ятовування інформації за допомогою яскравих образів – це основа будь-якої сучасної презентації. Більше того, презентація дає педагогу змогу самостійно

скомпонувати навчальний матеріал з огляду на особливості конкретної вікової групи і теми так, щоб домогтися максимального розвивального ефекту заняття, бесіди, спостереження тощо.

Засоби ІКТ в освіті класифікують залежно від їх методичного призначення:

- *навчальні* – повідомляють освітню інформацію, формують знання, навички й уміння навчальної або практичної діяльності;
- *тренувальні* – призначені для закріплення умінь і навичок;
- *інформаційно-пошукові і довідкові* – повідомляють інформацію;
- *демонстраційні* – візуалізують об'єкти, що вивчаються, з метою їх дослідження та вивчення;
- *імітаційні* – представляють певний аспект реальності для вивчення його структурних та функціональних характеристик;
- *лабораторні* – дають змогу проводити віддалені експерименти на реальному обладнанні;
- *моделювальні* – дають змогу моделювати об'єкти з метою їх вивчення;
- *навчально-ігрові* – створюють навчальні ситуації, в яких діяльність реалізується в ігровій формі;
- *розрахункові* – автоматизують різні розрахунки та інші операції.

Дидактичними можливостями мультимедійних засобів навчання щодо підвищення якості освіти є:

- посилення мотивації навчання;
- активізація навчальної діяльності дітей на основі посилення їх ролі як суб'єктів навчальної діяльності;
- розширення меж самостійної діяльності дошкільників;
- індивідуалізація процесу навчання;
- урізноманітнення форм подання інформації;
- урізноманітнення типів навчальних завдань;
- створення навчального середовища, яке забезпечує «занурення» дитини в уявний світ, у певні розвивальні ситуації;
- постійне застосування ігрових прийомів;
- забезпечення негайного зворотного зв'язку, можливість рефлексії тощо.

Застосування ІКТ в дошкільному закладі створює умови для:

- формування у дітей здатності орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу;
- опанування практичних засобів роботи з інформацією на рівні вікових можливостей;
- формування вміння обмінюватися інформацією за допомогою сучасних технічних засобів, що сприятиме досягненню успіху в будь-якій діяльності.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки, що впровадження ІКТ сприяє підвищенню професійного рівня педагогів, спонукає до пошуків нових нетрадиційних форм і методів роботи, активізує пізнавальну діяльність дітей, підвищує якість засвоєння програмного матеріалу, є збагачувальним і перетворювальним фактором, який є одним із шляхів оновлення змісту навчально-виховного процесу згідно сучасним вимогам.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: Богуш А.М. – К.: Освіта, 2012. – с.29.
2. Єресько О.В. Освіта в Україні: курс – на ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій [Текст] / Олег Єресько // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. - №1. – с. 4 – 6.
3. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у освітній процес [Текст] // Вихователь-методист дошкільного закладу – 2013. - №7. – с. -20.
4. Леус І.М. Створення мультимедійної презентації [Текст] / Ірина Леус // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. - №8. – с.50 – 55.
5. <http://zakon3.rada.gov.ua>
6. <http://www.uazakon.com>

Рябчук Т. Б.
соціальний педагог II категорії
Новоборівського ЦРД «Казка»

Соціально-емоційне благополуччя дошкільника через формування приналежності до сучасного соціуму.

Вступ. Виховання емоційно-зрілої особистості, її переживань і почуттів, починаючи з перших років життя, залишається важливим завданням, у певному сенсі навіть важливішим, ніж виховання розуму і прищеплення дитині різних навичок і вмінь. Адже саме емоційне ставлення до навколишнього світу зумовлює цілі, на досягнення яких будуть використані набуті дитиною знання та вміння.

Спостерігаючи за останніми реформами у сфері освіти, можна сказати, що суспільство починає усвідомлювати необхідність серйозного ставлення до розвитку емоційної сфери дошкільника, потребу дбати про неї не менше, а, можливо, й більше ніж про інтелектуальну. Певною мірою, це спроба надолужити прогалини формування комунікативних здібностей дитини через цілеспрямовану систему розвитку їх емоційного стану. Адже система дошкільної освіти тривалий час була спрямована загалом на формування теоретичних знань, що дещо ігнорувало емоційний розвиток дитини.

Базовий компонент дошкільної освіти націлює на те, що дитина дошкільного віку: орієнтується у назвах та специфіці проявів основних емоцій, розрізняє прояви кожної з них, встановлює причинно-наслідкові

та смислові зв'язки між подіями життя, своїми переживаннями та виразом обличчя; вміє передавати свої почуття мімікою, жестами, словами; адекватно реагує на різні життєві ситуації, стримує негативні емоції, співвідносить характер емоційної поведінки з її наслідками за тих, хто поряд; вміє розрізняти моральні, інтелектуальні та естетичні почуття; виявляє почуття приязні, щирості, жалю, відповідальності, безкорисливості, вдячності, любові у взаєминах з іншими [2].

Звертається увага на питання емоційної соціальної сфери і в державних освітніх програмах: «Впевнений старт», «Українське довкілля» та «Світ дитинства» [3, 4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням соціально-емоційної сфери дошкільників займалися вітчизняні та зарубіжні науковці: С. А. Рубінштейн, А. С. Виготський, І. С. Кон, А. І. Божович, В. С. Мухіна, О. В. Запорожець, І. Д. Бех, О. І. Кульчицька, Я. З. Неверович. Тема висвітлена і в сучасних українських періодичних виданнях. Серед науковців, які займаються цією проблемою слід виділити: Кулачківську С., Карпенко Н., Кононко О. та інші. Проблема емоційного самопочуття дітей в сім'ї та закладі дошкільної освіти є однією з найбільш актуальних, оскільки позитивний емоційний стан відноситься до найважливіших умов гармонійного розвитку особистості.

Відомий вітчизняний дитячий психолог В. К. Котирло характеризувала дитину раннього дошкільного віку як суцільний орган чуття, а його емоційну сферу як основний місток, що поєднує його з навколишнім світом, тією основою, на якій формується ставлення до людей і до себе.

На думку О. А. Кононко, всі сфери особистості, у тому числі й емоційна сфера, набувають завершеності в соціальному розвитку дитини. «Емоції тісно пов'язані з діяльністю, з усіма її структурними компонентами. Вони включені в процес прийняття дитиною рішення, додання труднощів, у пошук нею засобів для досягнення мети, реагування на своє й чуже досягнення. Розвиток емоційної сфери дитини значною мірою залежить від характеру її спілкування з дорослими й однолітками, від того соціуму, у якому вона знаходиться, або, іншими словами, соціальний розвиток дитини відбувається на базі емоцій, якими вона зв'язана з людським оточенням. Емоційний і соціальний аспекти розвитку особистості постійно взаємодіють і залежать один від одного. До основних завдань емоційного розвитку дитини О. А. Кононко відносить «...озброєння дитини азбукою емоцій, виховання вміння регулювати свою поведінку, формування позитивного емоційно ціннісного ставлення до себе, розвиток моральних почуттів до створення емоційно сприятливого середовища» [1].

Як вважає О. В. Запорожець, емоційний розвиток дошкільника є однією з важливих умов його виховання. Підкреслюючи важливість емоційного переживання дитини при взаємодії з соціумом для її особистісного становлення, він акцентував увагу на тому, що ранні неблагополучні афективні відносини з близькими дорослими й

однолітками створюють небезпеку порушень подальшого формування особистості.

Е. Еріксон відзначав, що соціальне оточення дитини спричинює великий вплив на її розвиток, зокрема на розвиток її почуттів. Він вважав, що розвиток особистості продовжується все життя, впливають на це не тільки близькі люди, але й друзі, робота, суспільство в цілому.

Надзвичайна актуальність проблеми соціально-емоційного розвитку дітей і пошуки шляхів надання допомоги дітям до початку навчання в школі спонукало до аналізу вище окресленої проблеми в статті «Соціально-емоційне благополуччя дошкільника через формування приналежності до сучасного соціуму», цим обумовлено вибір проблеми що розглядається.

Метою статті є теоретично проаналізувати та обґрунтувати покращення розвитку соціально-емоційного благополуччя дитини через формування почуття внутрішньої стійкості, приналежності дошкільника до сучасного соціуму як основи його життєтворчості; корекція негативних тенденцій соціально-емоційного розвитку дітей; створення умов, що забезпечують свободу самовираження кожного вихованця; сприяння створенню позитивного емоційного настрою у кожній дитини та позитивного емоційного клімату в групах; толерантного ставлення до оточуючих; виховання позитивних моральних рис характеру та емпатії.

Виклад основного матеріалу. Зміст роботи з дітьми з розвитку соціально-емоційної сфери містить низку завдань, а саме сприяння розвитку кожної особистості; виявлення в дітей можливості оптимізувати власний емоційний стан, поліпшити взаємини між дошкільниками; розвинути творчі здібності та загальну ерудицію.

Останні наукові дослідження показують, що кращими друзями сучасної дитини стають телевізор або комп'ютер, а улюбленими заняттями – перегляд мультиків або комп'ютерні ігри. Діти стали менше спілкуватися не тільки з дорослими, а й з однолітками. І це серйозна проблема, адже живе спілкування збагачує їх життя, забарвлює яскравими барвами сферу їхніх почуттів. Це породжує ситуацію коли діти стають менш чуйними до інших, не завжди здатні усвідомлювати й контролювати свої емоції у взаємодії з оточуючими. Відсутність належної уваги та своєчасного впливу дорослих на емоційну сферу психічного та соціального життя дітей негативно позначається на їх розвитку.

Завдання дорослих – подбати про забезпечення емоційного комфорту дошкільника, що є основою його нормального психічного та соціального розвитку, гарантії зростання особистості, яка житиме в гармонії із собою та навколишнім світом, буде вдосконалювати себе, отримувати задоволення від спілкування з ровесниками та старшими людьми, вміти знаходити оптимальний вихід із конфліктних ситуацій. Таким чином, проблема емоційного самопочуття дітей в сім'ї та дошкільному закладі є однією з найбільш актуальних, оскільки позитивний емоційний стан відноситься до найважливіших умов гармонійного розвитку особистості.

Пропоную до розгляду авторську методику виховної роботи з дітьми, які мають емоційні розлади. Для цього використовуються розвивальні програми, корекційні заняття та дидактичні ігри з урахуванням особливостей дітей, їх нахилів та інтересів. Ці форми роботи відображають міждисциплінарний, розвивальний характер навчання, головні ідеї пізнання; сприяють розвитку особистості, самоорганізованості; удосконалюють засоби спілкування і взаємодію дитини дошкільного віку з дорослими та однолітками.

Перший етап – це виявлення дітей з емоційними розладами, враховуються відомості про досягнення дитини в певній сфері діяльності, надані батьками й педагогами. Використовуються результати групових тестувань, соціологічних опитувань. Це дозволяє визначити коло дітей, з якими слід проводити поглиблені індивідуальні дослідження.

Другий етап є діагностичним. Емоційне благополуччя дитини відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку дошкільника і своєчасне виявлення емоційного дискомфорту, дослідження його причин дає змогу правильно побудувати систему корекційних заходів, проводити профілактичну роботу щодо попередження емоційних негараздів у житті дошкільників, створення необхідних умов для їх життєтворчості. З огляду на результати першого етапу, обстеження дітей проводяться за допомогою набору ігрових вправ, діагностик, залежно від того, який варіант потенційних можливостей переважає.

На третьому етапі роботи рекомендується вихователям проводити ігри та вправи з дітьми з проблемами у спілкуванні. Ігрові ситуації навчають дітей жити дружно, згуртовують їх, допомагають відчувати емоції партнерів у грі, підтримати і співпереживати. Разом з тим пропонується батькам звертати увагу на стійкі прояви замкнутості, конфліктності, образливості і емоційної нестійкості у дитини при спілкуванні. Завдання батьків – ввести дитину в світ складних людських стосунків і почуттів, показати, як можна побороти труднощі в спілкуванні на прикладах з реального життя, казках, історіях. Дитина повинна відчувати, що вона не одинока, а має друзів.

В спілкуванні потрібно широке коло учасників. Деякі вправи батьки можуть виконувати самі із своєю дитиною, деякі потребують, щоб були запрошені ровесники чи друзі, влаштовувати частіше дитячі свята і розваги і більше спілкуватися з дітьми. Реалізується ця умова за допомогою широкого спектра педагогічних прийомів і методів (заняття, ігри, вправи, консультації, тренінги для батьків та педагогів тощо). Ця робота сприяє ознайомленню дитини зі світом почуттів та емоцій, вчить жити в гармонії з суспільством.

Висновок. Ефективність соціально-емоційного розвитку дошкільника обумовлена психологічною й педагогічною освіченістю батьків і вихователів, їх знанням вікових та індивідуальних особливостей дитини, поінформованістю про фізіологічні передумови соціального й емоційного розвитку дитини, уявленням про сімейні взаємини. Уперше завітавши до дитячого садка, дитина потрапляє в нові, незвичні умови,

Її оточують незнайомі дорослі та діти, з якими доводиться налагоджувати взаємини. У цій ситуації дорослі повинні об'єднати зусилля для забезпечення емоційного комфорту дитини, розвитку вміння спілкуватися з однолітками. Її поведінка, розвиток емоційної сфери є важливим показником у розумінні світу маленької людини й свідчить про її благополуччя, можливі перспективи розвитку. Тому дорослі (батьки й вихователі) повинні прагнути до встановлення тісних емоційних контактів із дитиною, адже взаємини з іншими людьми, їх учинки - найважливіше джерело формування почуттів дошкільника: радості, ніжності, співчуття, гніву й інших переживань. Якщо випускник дитячого садка не вміє володіти своїми почуттями й емоціями, не готовий до виконання певних правил і обов'язків, не вміє налагодити взаємини з дорослими й однолітками, то навіть за наявності значного запаса знань, умінь і навичок йому буде важко навчатися в школі. Тому необхідно допомогти дитині ще до школи набутти тих соціальних навичок, на які вона могла б зважати, опинившись у новій суспільній структурі.

Список використаних джерел та літератури.

1. Кононко О. А. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). К.: Освіта, 1998. – 187 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). – К.: 2012. – 48 с.
3. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку // Психолог. – 2006. – №2.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня». – Тернопіль, 2013. – 214 с.
5. Комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів «Світ дитинства». – Тернопіль «Мандрівець» 2016. – 243 с.
6. Емоційний розвиток дитини / Упоряд: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос – СВС, 2003. – 267 с.
7. Адаменко А. Дітям про емоції. // Дошкільне виховання. – 2004. - № 6. – С. 18–19.

Дубовик О., Петрова О., Жижина І., Боєцька А. Школа емоцій // Дошкільне виховання. – 2004. - № 10. – С. 16.

Синяк А. А.

вихователь спеціаліст

*Новоборівського центру
розвитку дитини «Казка»*

Формування морально-етичних цінностей у дітей дошкільного віку.

Серед багатьох аспектів дошкільної освіти тема формування морально-етичних цінностей в дітей дошкільного віку була і залишається актуальною. За словами Каролін Хупер, «діти вчаться на всьому, що їх оточує». В умовах сьогодення одним із провідних завдань дошкільної освіти є формування основ моральної і духовної культури особистості дошкільника. Це визначається положеннями Закону України «Про освіту»

– «Виховання в майбутніх громадян високих моральних якостей» [5], а також Закону України «Про дошкільну освіту», де зазначено, що «дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на формування в дитини дошкільного віку духовності і моральних норм» [4].

Отже, організація морально-етичного виховання дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти, що відповідає сучасним потребам розвитку суспільства.

Державним стандартом дошкільної освіти в Україні окреслено кінцевий показник набутих дитиною компетенцій щодо сформованості духовного потенціалу перед вступом до школи. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні в новій редакції скеровує педагогів на цілісний підхід до формування дитячої особистості, підготовку її до органічного безболісного входження до соціуму. Цей документ окреслив зміст освіти щодо формування морально-духовної культури особистості дитини в освітніх лініях «Особистість дитини» та «Дитина у соціумі» [1, с. 30].

Дошкільний вік у сенсі морально-етичного розвитку унікальний і своєрідний. Він закладає основи образного сприймання світу як повного несподіванок і таємниць. Це перші кроки до духовного ідеалу, і при певних умовах вони можуть перетворитися в любов до правди, до краси, до рідного краю. Отже, основне завдання вихователів – залучити дошкільнят до морально-етичних переживань, зробити прагнення дитячих душ щирими, глибокими, різносторонніми. Ці навички формуються у дитини повільно, поступово, їх виховання значною мірою залежить від наполегливості й майстерності педагогів, їхньої поваги до дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У традиційній психології моральне виховання молодого покоління вивчалось в різних аспектах. Було проведено дослідження моральної сфери особистості; отримані результати класифіковано і систематизовано, визначено категорії моральної свідомості й моральної поведінки, моральних почуттів і переживань, моральних ставлень [3, с. 37].

Вагомий внесок у розроблення проблеми морального виховання дошкільника зробили Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонтьєв, Г. Костюк, С. Рубінштейн. Проблему морально-етичного виховання досліджували також класики вітчизняної й зарубіжної педагогіки як Є. М.Водовозова, Я. А.Коменський, Дж. Локк, А. С. Макаренко, Й. Г. Песталоцці С. Ф. Русова, Ж.-Ж. Руссо, В. О. Сухомлинський К. Д. та ін.).

За останнє століття погляди на моральне виховання особистості, зокрема, дошкільників зазнали значних змін: від сприйняття дитини як об'єкта здобуття та засвоєння знань про норми моралі та обов'язковість їх дотримання до визнання її суб'єктом власного життєтворення, яка має усвідомлену потребу бути моральною (І. Бех, О. Кононко, В. Кузьменко, Т. Піроженко [2, с. 63].

Провідне місце у педагогічній спадщині В. Сухомлинського займає ідея гуманізму, людяності та доброзичливості. Про моральну досконалість педагог говорив як про складову всебічно розвиненої особистості. Добро, толерантність, радість, зло, ненависть, насильство – моральні категорії, за допомогою яких оцінюються поведінка і вчинки людей, життєві явища та події. Вочевидь, нині назріла нагальна потреба у виокремленні спеціальної педагогічної галузі – педагогіки Добра, витоки якої чітко простежуються у спадщині В. Сухомлинського. Про це свідчать назви окремих статей і розділів монографічних творів видатного педагога: «Радість і доброта», «Розуміння життя, добра і зла в ньому», «Будьте доброзичливими», «Не можна прожити і дня без тривоги за людину», «Про радість праці» та інші, в яких добро є моральним кредо і стрижнем виховання маленьких громадян [7].

Метою статті є розкриття системи роботи в процесі морально-етичного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні головною метою виховання в українській педагогічній системі є гармонійно розвинена особистість. Віднині має домінувати орієнтація на людину, на процес виховання і пізнання світу, самореалізацію кожного індивіда, вибору ним власного шляху розвитку.

Моральне виховання дітей дошкільного віку як багатогранний феномен має реалізуватись комплексно, на постійній основі, у співпраці всіх дорослих і тих, хто оточує дошкільників. Велике значення має гурткова робота, як одна з форм морально-етичного виховання в ЗДО. Організація гурткової роботи – один із шляхів здійснення морально-етичного виховання, який добре допомагає розвитку і духовному становленню дитини.

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні сказано, що слід «вчити дитину науки та мистецтва реального життя, дати знання елементарних законів Буття, уміння жити в злагоді з довкіллям та згоді з собою...» [1].

Система організації гурткової роботи може складатися з таких структурних компонентів:

Метою гуртка – є ознайомлення дошкільників з традиціями і культурою українського народу, прищеплення найвищих моральних чеснот, сприяння особистісному зростанню маленьких громадян України.

Завдання гуртка: виховувати у дошкільнят духовні цінності за законами Істини, Добра, Краси; наповнити життя дошкільнят духовними враженнями; зробити прагнення дитячої душі щирими, глибокими, різносторонніми.

На прикладах загальнолюдських моральних якостей, доброчинств слід будувати виховний процес.

Особливості роботи гуртка:

* Робота гуртка розрахована на один рік.

* Кількість навчальних занять протягом року 32 (заняття проводяться чотири рази на місяць, один раз на тиждень у другу половину дня).

* Робота будується з урахуванням попереднього досвіду та знань дітей і спрямовується на набуття нових знань та вмінь.

* При визначенні змісту заняття враховуються принципи: доступності, послідовності, систематичності, інтегрованого підходу.

Обов'язковим компонентом багатьох занять є виведення дітьми певного морального правила, яким вони мають користуватися у подальшому житті [6,с.29].

Орієнтовний план гурткової роботи з формування основ духовності дітей старшого дошкільного віку:

Вересень	Жовтень
1. Жив-був я. Мій настрій.	1. Усе живе оберігай.
2. Творення світу.	2. Будь чуйним і уважним.
3. Живи за заповідями добра.	3. Усе повертається тобі.
4. Добро і зло.	4. Заздрість – не радість.
Листопад	Грудень
1. Радість.	1. Милосердя
Святого Миколая.	2. Скромність прикрашає людину.
2. Доброта.	3. Допмагай старшим.
3. Совість .	4. Різдво.
4. Щедрість.	Лютий
Січень	1. Що таке тактовність.
1. Праця у нашому житті.	2. Свято Стрітня.
2. Мій друг.	3. Вчимося розуміти товариша.
3. Дружба і товаришування.	4. Що таке жертвність?
4. Любов у нашому серці.	Квітень
Березень	1. Великдень.
1. Моя сім'я.	2. Писанки.
2. Добре і погано.	3. Фантазери.
3. Урок ввічливості.	4. Чесність
4. Подорож в країну ввічливості.	Травень
Травень	1. З ким не хочеться дружити.
1. З ким не хочеться дружити.	2. Ми будемо лицарями
2. Ми будемо лицарями	3. Не злись.
3. Не злись.	4. Краса людини.
4. Краса людини.	

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки: суть процесу морального виховання полягає у взаємодії вихователя і дитини з метою прилучення її до моральних цінностей суспільства, формування морального досвіду, виховання морально-вольових якостей особистості, мотивів поведінки. Процес морального виховання – важливий компонент

цілісного педагогічного процесу. Принциповою своєрідністю морального виховання є те, що його не можна виділити в окрему спеціальну діяльність (на зразок навчання), воно здійснюється в процесі всього життя дитини, у досвіді будь-якої діяльності й спілкування з дорослими та однолітками.

В організації процесу морального виховання необхідно враховувати характерні для віку дітей потреби та інтереси. Схильність дошкільників до засвоєння моральних норм може лишитись нереалізованою, якщо дорослий не допоможе проникнути у зміст моральних вимог і не вкаже на конкретні способи їх виконання. При цьому не слід наголошувати на імперативності тих чи інших вимог: «Ти повинен». Дійсно виховний ефект має визнання можливостей дитини: «Ти вже можеш це зробити», «Якщо ти хочеш бути добрим, то ти можеш (допомогти, поступитися місцем, поцікавитися справами іншого тощо)». Такий підхід, позбавлений моралізаторства, заснований на повазі до дитини, імпонує почуттю «дорослості», сприяє розвитку самостійності. Дуже важливо виховувати в дошкільника впевненість у правильності моральної поведінки. Адже поважати інших може лише людина з розвинутим почуттям власної гідності, а не принижена, підлегла особа. Виховання гідності людини – не лише завдання, а й неодмінна умова морального виховання.

Реалізувати всі закономірності морального виховання можна лише застосовуючи їх на основі вивчення рівня моральної вихованості кожної дитини. Для цього потрібно виявити переважну спрямованість мотивів її вчинків, у яких висловлене ставлення до дорослих, до навколишнього, до самої себе.

Висновок: отже, знання основних особливостей морального розвитку дітей допомагає вірно організувати процес морального виховання, спрямувати його на досягнення цієї мети. За твердженням Л. Б. Фесюкової: «Так хочеться, щоб добра на нашій планеті ставало більше! Так хочеться, щоб ми з вами не запізнилися з найголовнішим! Так хочеться, щоб ми виховали особливий вид моральної цілеспрямованості: нехай діти пам'ятають добро і забувають, пробачають образи, нехай вони з дитинства серцем пізнають те, що добро мудріше за війну, а любов переможе зло...» [8, с. 3].

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А. М. Богущ; авт. кол.: А. М. Богущ, Г. В. Беленька, О. Л. Богінч та ін. – К., 2012. – Спецвип. журн. «Вихователь- методист дошкільного закладу». – 30 с.
2. Бех Д. І. Виховання особистості : Підручник. – К. :Либідь, 2008.– 848 с., С. 63.
3. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова пси- хологія» / О. Л. Кононко; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2001. – 37 с.

4. Про дошкільну освіту: Закон України. – К., 2001. – 46 с.
5. Про освіту: Закон України // Освіта. — 25 червня 1991. — 66 с.
6. Різак А. І. Формування основ морально-етичного виховання дітей дошкільного віку: Методичний посібник /ДНЗ №1. – Свалява: 2014. – 130 с.
7. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. - К.: Рад. шк.,1977. – Т. 3. – С. 304.
8. Фесюкова Л. Б. Комплексні заняття з етики для дітей 4-7 років – х.: НП: Видавництво « Ранок»,2007. – 192 с.,С.3.

Степанюк А. О.,

Ткачук Ю. М.

54 група ННІ педагогіки

науковий керівник:

доц. Тарнавська Н. П.

Методика формування в дітей старшого віку уявлень про величину засобами блоків Дьєнеша.

Актуальність дослідження. Дитина з перших років життя оточена різними предметами, які мають певні параметри та характеристики. Безумовно, кожен малюк народжується вже готовим до сприйняття навколишнього світу: він має здібність бачити, чути, відчувати тепло, холод, фактуру поверхні. Такі характеристики предметів, як форма та величина є головними ознаками для дитини. Важливо, щоб дитина навчилася самостійно виокремлювати необхідні властивості предметів.

Психолого-педагогічні дослідження Б. Ананьєва, Л. Венгера, О. Запорожця, Г. Леушиної, А. Люблинської довели, що «для виникнення елементарних знань про величину предметів необхідне накопичення великої кількості конкретних уявлень про предмет та явища навколишнього світу. Формування уявлення про розмір, разом з іншими видами просторових відмінностей, є значно складнішим процесом, ніж формування уявлень про інші якості предмета» [5].

Згідно з концепцією Л. Виготського, в основі психічного розвитку дитини. Кожному віковому періоду життя дитини відповідає особливий тип діяльності лежить зміна різних типів її діяльності, котрі вона реалізує в спілкуванні з дорослими, який визначає виникнення і розвиток головних психічних новоутворень даного віку. У дошкільному дитинстві формуються основні базові уявлення про величину, простір, час, форму. Важливо щоб ці уявлення підкріплювалися практичною діяльністю.

Сучасна дошкільна освіта вимагає переосмислення педагогами всього навчального процесу, пошуку ефективних форм та засобів роботи з дітьми. Цим обумовлений вибір теми нашої статті.

Мета статті: розкрити особливості використання блоків З. П. Дьєнеша для формування в дітей старшого віку уявлень про величину.

Розглянемо більш детально впровадження методики З. Дьєнеша на основі ігор з логічними блоками, які дають можливість: ознайомити з формою, кольором, розміром, товщиною об'єктів; розвивати логічне

мислення, уявлення про безліч, операції над множинами (порівняння, розбиття, класифікація, абстрагування, кодування і декодування інформації); засвоїти елементарні навички алгоритмічної культури мислення; розвивати вміння виявляти властивості в об'єктах, називати їх, узагальнювати об'єкти за їх властивостями, пояснювати схожість і відмінності об'єктів, обґрунтовувати свої міркування; розвивати увагу, пам'ять, сприймання, розумові операції; виховувати самостійність, ініціативу, наполегливість у досягненні мети; розвивати творчі здібності, уяву, фантазію, здатності до моделювання і конструювання; розвивати мовлення.

У роботі з ознайомлення дошкільників з величинами існують такі основні напрямки [6; с. 3]:

1. Дітей навчають виділяти та розпізнавати властивості та якості предметів; порівнювати без вимірювання (на око, прикладанням, накладанням) різні параметри величини (довжину, ширину, товщину, висоту).

2. Дітей навчають порівнювати величини, користуючись проміжною міркою довільної довжини; довільно обирати мірку (для об'єму – стакан; для довжини – шматочок шнурка); використовувати проміжні мірки – мітки (палички, фігурки, ґудзики, кубики).

3. Дітей знайомлять з загальноприйнятими стандартними мірами та вимірювальними приборами (лінійка, ваги). У наслідок такої роботи у дітей не лише формуються адекватні уявлення про поняття «величина», «міра величини», але й здійснюється підготовка до навчання розв'язування задач у початковій школі.

Цікавим посібником для формування у дітей логіко-математичної компетентності є «Логічні блоки», розроблені угорським психологом З. Дьєнешем. Важливу роль у формуванні кількісних уявлень дітей відіграють «Кольорові лічильні палички», створені бельгійським математиком Х. Кюізенером. Обидві розвивальні гри пропонують виконати добірку завдань, у порядку зростання їх складності, які дають змогу дитині просуватись уперед і вдосконалюватись самостійно. Завдання подаються в різній формі – у вигляді моделі, схеми, словесної вказівки.

Логічні блоки Дьєнеша представляють собою набір з 48 логічних блоків, які розрізняються чотирма властивостями: формою (круглі, квадратні, трикутні, прямокутні), кольором (червоні, жовті, сині), розміром (великі, маленькі), товщиною (товсті, тонкі). У наборі не має навіть двох фігур, однакових за всіма властивостями. Конкретні варіанти властивостей (червоні, жовтий, прямокутний, круглий, трикутний, квадратний) і відмінності за величиною і товщиною фігур такі, які діти легко розпізнають і називають. Сам Дьєнеш мріяв наблизити математику дітям: навчити їх вирішувати логічні завдання на розбиття за властивостями. Починають зазвичай з простого знайомства з блоками. Викладають набір, а дитина грає з ним (треба ж все помацати, потримати в пухлятих ручках) [2].

Перш ніж приступити до ігор і вправ, потрібно наадати дітям можливість самостійно ознайомитися з логічними блоками. Нехай вони використовують їх на свій розсуд у різних видах діяльності. У процесі різних маніпуляцій з блоками діти встановляють, що вони мають різну форму, колір, розмір, товщину. Для подальшої роботи з дошкільниками використовують картки (5х5 см), на яких умовно позначені властивості блоків (колір, форма, розмір, товщина). Використання таких карток дозволяє розвивати у дітей здатність до заміщення і моделювання властивостей, вміння кодувати і декодувати інформацію про них. Ці здібності та вміння розвиваються в процесі виконання різноманітних предметно-ігрових дій. Картки-властивості допомагають дітям перейти від наочно-образного мислення до наочно-схематичного, а картки з запереченням властивостей - місток до словесно-логічного мислення.

Комплект логічних блоків дає можливість вести дітей у їх розвитку від оперування однією властивістю предмета до оперування двома, трьома і чотирма властивостями. У процесі різноманітних дій з блоками діти спочатку освоюють уміння виявляти і абстрагувати в предметах одна властивість (колір, форму, розмір, товщину), порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети по одному з цих властивостей. Потім вони оволодівають уміннями аналізувати, порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети відразу по двох властивостях (кольором і формою, формою і розміром, розміром і товщиною і т.д.), дещо пізніше - за трьома (кольором, формою і розміром; формою, розміром і товщиною; кольором, розміром і товщиною) і за чотирма властивостями (кольору, формі, розміру і товщині).

У залежності від віку дітей можна використовувати не весь комплект, а якусь його частину: спочатку блоки різні за формою і кольором, але однакові за розміром і товщиною (12 штук), потім різні за формою, кольором і розміром, але однакові по товщині (24 штуки) і в кінці - повний комплект фігур (48 штук). Це важливо, тому що чим різноманітніше матеріал, тим складніше абстрагувати одні властивості від інших, а значить, і порівнювати, і класифікувати, і узагальнювати.

Охарактеризуємо три групи поступово ускладнюючихся ігор та вправ:

- I) для розвитку умінь виявляти і абстрагувати властивості,
- II) для розвитку умінь порівнювати предмети за їх властивостями,
- III) для розвитку здатності до логічних дій та операцій.

Ігри та вправи дані в трьох варіантах (I, II, III). Ігри і вправи I варіанта розвивають у малюків вміння оперувати однією властивістю (виявляти і абстрагувати одна властивість від інших, порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети на його основі). З їх допомогою діти отримують перші уявлення про заміщення властивостей знаками-символами, освоюють вміння строго слідувати правилам при виконанні дій, наблизяться до розуміння того, порушення правил не дозволяє досягти правильного результату. Можна віднести такі ігри і вправи, як «Знайди скарб», «Допоможи комахко», «Незвичайні фігури» та інші. За

допомогою ігор та вправ II варіанту розвиваються вміння оперувати відразу двома властивостями (виявляти і абстрагувати дві властивості; порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети відразу за двома властивостями). Вони даються в такій послідовності, що забезпечують оволодіння дитиною вміннями спочатку порівнювати, потім класифікувати і узагальнювати предмети. При цьому спочатку дитина освоює порівняння предметів за заданими властивостями, потім - за самостійно виділеним, поступово переходить від порівняння двох предметів до порівняння трьох. Можна запропонувати такі ігри і вправи, як «Доріжки», «Доміно» й інші. Ігри та вправи III варіанту формують вміння оперувати відразу трьома властивостями. Вправи, за винятком третьої групи (логічні дії та операції), не адресуються конкретному віком. Так як діти одного календарного віку можуть мати різний психологічний вік. Тому, перш ніж почати роботу з дітьми, слід встановити, на якій сходинці інтелектуальної сході перебуває кожна дитина

Для старшого дошкільного віку призначені ігри та вправи з логічними діями і операціями. Вони допоможуть розвинути у дітей уміння розбивати множини на класи з сумісним властивостями, розвинути вміння виробляти логічні операції «не», «і», «або», уміння з допомогою цих операцій будувати справжні висловлювання, кодувати і декодувати інформацію про властивості предметів.

У старшому дошкільному віці можна використовувати такі ігри і вправи, як «Допоможи фігурам вибратися з лісу», «Вгадай, яка фігура», «Розділи блоки» та інші.

З метою більш ефективного ознайомлення дітей з властивостями логічних блоків можна запропонувати такі завдання: знайди фігури, схожі з цією за кольором (за формою, за розміром, по товщині); знайди фігури, схожі з цією за формою (за розміром, по товщині, за кольором); знайди сині фігури (трикутні, червоні, квадратні, великі, жовті, тонкі, товсті, маленькі, круглі, прямокутні); назви, яка ця фігура за кольором (за формою, за розміром, по товщині). У старшому дошкільному віці можна використовувати такі ігри і вправи, як «Допоможи фігурам вибратися з лісу», «Вгадай, яка фігура», «Розділи блоки» та інші.

Пропонуємо приклад гри «Розділи блоки».

Мета: розвинути вміння розбивати безліч по одній властивості на 2 підмножини, виробляти логічну операцію «не».

Матеріал: логічні блоки, 2 іграшки (Буратіно, Незнайко).

Зміст:

На столі на відстані метра один від одного розташовані іграшки - Буратіно і Незнайко. Вони зібралися будувати для себе вдома з блоків, але посварилися через те, що не можуть розділити блоки між собою. Дорослий пропонує дітям помирити Буратіно і Незнайку і допомогти їм розділити блоки так, щоб у Незнайки опинилися всі великі блоки.

Після виконання завдання діти розповідають, які блоки у Незнайки (всі великі) і які у Буратіно (всі маленькі).

Якщо діти при характеристиці блоків Буратіно починають називати великий, середній, маленький), дорослий говорить, що потрібно відповідати одним словом. Якщо діти відповідають невірно, він ще раз звертає їхню увагу на блоки Незнайки (всі великі) і пропонує назвати, які всі блоки у Буратіно на відміну від тих, які у Незнайки.

При повторенні вправи змінюється властивість, за яким діти розбивають слово: розділити блоки так, щоб у Буратіно опинилися всі великі трикутники, або так, щоб у Незнайки були всі маленькі трикутники.

Спочатку правила поділу блоків пропонує дорослий, а потім - діти.

Висновок. Таким чином логічні блоки З.Дьєнеша відіграють чималу роль в формуванні логіко-математичних компетентності та подальшому її розвитку, зокрема: знайомлять з формою, кольором, розміром, товщиною об'єктів; розвивають просторові уявлення, логічне мислення, уявлення про величину; формують уміння виділяти ознаки предмета, називати їх, пояснювати схожість та відмінність об'єктів, обґрунтувати свої судження

Список використаних джерел та літератури.

1. Логіка і математика для дошкільнят: Методичний посібник / Авт.-сост. Е.А. Носова, Р.Л. Непомняща. - СПб.: Акцідент, 1997. - 79 с.
2. Логіка і математика для дошкільнят: Методичний посібник/Авт.-сост. Е. А. Носова, Р. Л. Непомняща.-СПб.: Акцідент, 1997.-79 с.
3. Немов Р.С. Психологія. - У 3-х кн. - Кн.2. - 2-е вид. - М.: Просвіта: Владос, 1995. - 496 с.
4. Тихомирова Л.Ф., Басов А.В. Розвиток логічного мислення дітей. - Ярославль: ТОВ «Академія розвитку», 1996. - 240 с.
5. Летеницька Л. С. Логіко-математичний розвиток дошкільників (за програмою «Дитина в дошкільні роки») [Текст] / Л. С. Летеницька, К. Л. Крутій - 2-е вид., стереот. - Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2006. - 156 с.
6. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. - 2-ге вид., випр. - К. : Світич, 2008. - 430 с.
7. Математика до школи: Посібник для вихователів дитячих садків та батьків. - Ч.1: Смоленцева А.А., Пустовойт О.В.; Ч.2: Ігри-головоломки / Укл. З.А. Михайлова, Р.Л. Непомняща. СПб.: Дитинство-Прес, 2002. - 191 с.

Тарнавська Н. П.,

канд. психолог. наук,
доц. кафедри дошк. осв.
і пед. інновацій ННІ педагогіки.

Застосування діяльнісного підходу в процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.

Одним з найбільш важливих і актуальних завдань математичної освіти дітей дошкільного віку є їх розумовий розвиток та формування пізнавальних інтересів, що дозволятимуть творчо застосовувати набуті знання у практичній діяльності. На сучасному етапі дошкільна освіта орієнтується на європейські стандарти навчання і виховання дітей дошкільного віку. Питаннями ознайомлення дошкільників з елементарною математикою займається така дисципліна як «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку», що виокремлена з дошкільної педагогіки і є самостійною науковою та навчальною сферою знань. Зміст теорії та методики ФЕМУ є стандартизованим як для європейських країн так і для України. Відмінними є підходи до реалізації навчально-виховних завдань. У першу чергу, вони відрізняються надмірною теоретичною підготовкою дітей в Україні, відірваністю теорії від дитячої діяльності, інтересів, гри. Провідним завданням вихователів дошкільних навчальних закладів стає підготовка дітей до навчання в школі, а не активне насичення дитячої життєдіяльності притаманними в період дошкільного дитинства видами діяльності.

Методика формування елементарних математичних уявлень у системі педагогічних наук покликана сприяти вихованню різнобічно розвиненої особистості, здатної аналізувати явища оточуючого світу, розглядати зв'язки і закономірності, продукувати нові ідеї. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні спрямований на розвиток і формування математичних уявлень і здібностей, логічного мислення, розумової активності, кмітливості, креативності дітей дошкільного віку [1]. Вміння робити найпростіші узагальнення, порівняння, висновки, доводити правильність тих чи інших суджень, користуватися граматично правильними зворотами, математичною термінологією, мати бажання займатися математичною діяльністю – це основні завдання математичної освіти в період дошкільного дитинства. У математичній підготовці дошкільників поряд з навчанням дітей рахунку, розвитком уявлень про кількість і число в межах першого десятка, велика увага приділяється операціям з наочно представленими множинами, проведенню вимірювань за допомогою умовних мірок, визначенню обсягу силючих і рідких речовин, розвитку окоміру дітей, їх уявлень про геометричні фігури, про час і простір, розумінню просторових відношень. Такий комплекс завдань є програмою математичного розвитку, забезпечує більш глибоке розуміння дошкільниками кількісних та інших відношень, закладає основи подальшого вдосконалення математичного мислення й мовлення. Все це сприяє розумовому розвитку дітей, формуванню в них математичних компетентностей. Такі компетентності не можливо сформувати шляхом накопичення теоретичних знань. Ознайомлення дитини з елементарною

математикою має відбуватися в процесі діяльності. Тобто, вимірювати, лічити, обчислювати потрібно не заради вирішення теоретичного завдання, а, безпосередньо, в практичній діяльності та для отримання практичного результату. Діяльнісний підхід неможливий без застосування педагогом ігрових прийомів, оскільки основна діяльність дітей дошкільного віку – ігрова.

Мета статті: проаналізувати проблему діяльнісного підходу в процесі формування в дітей дошкільного віку елементарних математичних уявлень.

Сучасні наука та практика показують, що засвоєння навчального матеріалу на рівні усвідомлення, краще відбувається в процесі діяльності. Принцип єдності свідомості та діяльності досліджений С. А. Рубінштейном у 1930-40-х роках. Він визначив свій варіант діяльнісного підходу (точніше, суб'єктно-діяльнісного): «Суб'єкт у своїх діяннях не тільки виявляється і проявляється, він в них створюється і визначається. Тим, що він робить, можна визначити те, що він є; напрямком його діяльності можна визначати і формувати його самого». А. Н. Леонтьєв розширив принцип єдності свідомості і діяльності, висунувши принцип єдності психіки (в її різних формах) і діяльності. Діяльність описується як така, що складається з трьох структурних одиниць: діяльність-дія-операція (діяльність визначається мотивом, дія визначається метою, операція визначається конкретними умовами її протікання) [5]. Наприклад, навчальна діяльність, яку здійснює дитина дошкільного віку, може направлятися мотивом покращити власну гру, або мотивом залучення до колективної діяльності, або мотивом спілкування з однолітками на нові теми, або мотивом самовдосконалення і т. д., у реальності кожній діяльності, зазвичай, відповідають кілька мотивів (не або-або, а і-і), тому говорять про полімотивованість діяльності. На рівні дії в рамках навчальної діяльності дитина може здійснювати лінійне вимірювання однією мірою, щоб збудувати необхідну для гри споруду — обиратиме способи вимірювальної діяльності, готуватиме необхідне оснащення, тобто реалізовуватиме конкретну усвідомлену мету – побудувати будиночок, де проживатиме лялькова родина. Мета являє собою образ потрібного майбутнього, для досягнення якого необхідно здійснити дію, що у свою чергу, містить у собі ряд операцій. Операціями в рамках дії будівництва може бути читання казки, пояснення дорослого про способи роботи з конструктивно-будівельним матеріалом, необхідність вимірювання для будівництва, щоб ляльковий будиночок був не занадто маленьким для мешканців, підбір оснащення тощо. Структурні одиниці діяльності рухливі. Так, те що ще вчора було дією, сьогодні може перерости в самостійну діяльність. Наприклад, якщо дитина навчилася вимірювати у процесі будівництва окремої споруди, то згодом зможе конструювати більш складні об'єкти, удосконалюючи спосіб вимірювання. Він стане цікавий дитині сам по собі. Таке явище А. Н. Леонтьєв назвав «зсув мотиву на мету». Діяльність можна розрізняти по спрямованості: на

об'єкти зовнішнього світу, іншої людини і самого себе. Діяльність розрізняється відповідно предмету: ігрова діяльність, навчальна діяльність, трудова діяльність і т. д.. Д. Б. Ельконін увів поняття «провідної діяльності, тобто діяльності, яка відповідає найбільш значущому мотиву в той чи інший віковий період, або в тій чи іншій особистісно-значущій ситуації».

Навчання дошкільників елементарній математиці у процесі діяльності розглядали такі науковці як Є. І. Тихеева, В. В. Данилова, О. Я. Савченко, Н. І. Непомняща, К. Й. Щербакова. У процесі засвоєння математичних знань необхідно забезпечити не лише міцність, глибину і усвідомленість, але й дієвість знань, тобто вміння використовувати їх на практиці, в навчанні і житті. Використання знань здійснюється в найрізноманітніших формах і залежить від характеру навчання, специфіки змісту навчального матеріалу. Навчання дітей дошкільного віку можна організувати в процесі вправ, дидактичних ігор, сюжетно-рольових ігор, трудової діяльності, конструктивно-будівельної діяльності.

Відповідно до розділів теорії і методики ФЕМУ в кожній віковій групі з математичного розвитку дітей передбачаються наступні розділи: «Кількість і рахунок», «Величина», «Геометричні фігури», «Орієнтування в просторі», «Орієнтування в часі». В основі методики навчання елементарній математиці лежать загально-дидактичні принципи: систематичність, послідовність, наступність, індивідуальний підхід, науковість, доступність, наочність, усвідомленість і активність. Засвоєння математичних знань на різних етапах дошкільного дитинства викликає суттєві труднощі у багатьох дітей, що пов'язано, в першу чергу, з нецікавим для них процесом навчання. Одна з причин, що породжують труднощі і перевантаження дітей в процесі засвоєння знань, полягає в недостатній підготовці мислення дошкільників до засвоєння цих знань, відсутності ігрової мотивації до навчальної діяльності. Тому за своїм змістом математична підготовка не повинна вичерпуватися формуванням уявлень про числа і найпростіші геометричні фігури, навчанням лічбі, складанням і відніманням. З точки зору сучасної концепції навчання дітей дошкільного віку не менш важливим, ніж арифметичні дії та лічба, для підготовки їх до засвоєння математичних знань є формування логічного мислення. Дітей необхідно вчити не тільки обчислювати і вимірювати, а й міркувати. Навчання найбільш продуктивне, якщо воно йде в контексті практичної та ігрової діяльності, коли створені умови, при яких знання, отримані дітьми, стають необхідними їм, тому що допомагають вирішити практичну задачу, а тому засвоюються легше і швидше. Аналіз стану навчання дошкільників приводить багатьох фахівців до висновку про необхідність навчання в іграх. Іншими словами, йдеться про необхідність розвитку навчальних функцій гри, що передбачає навчання через гру. Гра - це не тільки задоволення і радість для дитини, що саме по собі дуже важливо, з її допомогою можна розвивати увагу,

пам'ять, мислення, уяву дитини. Граючи, дитина може здобувати, нові знання, вміння, навички, розвивати здібності. До найважливіших властивостей гри відносять той факт, що в грі діти діють так, як діяли б в реальних ситуаціях, природно долаючи труднощі. Причому такий високий рівень активності досягається ними добровільно, без примусу.

Можна виділити наступні особливості гри для дітей дошкільного віку: гра є найбільш доступним і провідним видом діяльності дітей дошкільного віку, гра також є ефективним засобом формування особистості дошкільника, його морально-вольових якостей, усі психологічні новоутворення беруть початок у грі. Гра сприяє формуванню всіх сторін особистості дитини, призводить до значних змін в її психіці. Гра - важливий засіб розумового виховання дитини, де розумова активність пов'язана з роботою всіх психічних процесів. На всіх етапах дошкільного дитинства ігровому методу відводиться велика роль. Необхідно зазначити, що «навчальна гра» може застосовуватися в процесі пояснення нового матеріалу, а не тільки для закріплення або повторення вже засвоєних знань. На заняттях і в повсякденному житті широко використовуються дидактичні ігри та ігрові вправи. Організовані ігри поза заняттями, закріплюють, поглиблюють і розширюють математичні уявлення дітей, а головне, одночасно вирішують навчальні та ігрові завдання. У ряді випадків ігри несуть основне навчальне навантаження. Ось чому на заняттях і в повсякденному житті, вихователі повинні широко використовувати дидактичні ігри та ігрові вправи. Дидактичні ігри включаються безпосередньо в зміст занять як один із засобів реалізації програмних завдань. Місце дидактичної гри в структурі заняття з формування елементарних математичних уявлень визначається віком дітей, метою, призначенням, змістом заняття. Вона може бути використана в якості навчального завдання, вправи, спрямованої на виконання конкретного завдання. У молодшій групі, особливо на початку року, всі заняття повинні бути проведені у формі гри. Дидактичні ігри доречні і в кінці заняття з метою відтворення, закріплення раніше вивченого. У формуванні в дітей математичних уявлень широко використовуються цікаві за формою та змістом різноманітні дидактичні ігрові вправи. Вони відрізняються від типових навчальних завдань і вправ незвичністю поставленої задачі (знайти, здогадатися, несподіванкою завдання її від імені будь-якого літературного, казкового героя. Ігрові вправи слід відрізнити від дидактичної гри за структурою, призначенням, рівнем дитячої самостійності, роллю педагога. Вони, як правило, не включають в себе всі структурні елементи дидактичної гри (дидактична задача, правила, ігрові дії). Призначення їх - вправляти дітей з метою вироблення умінь, навичок. У молодших групах звичайним навчальним вправам можна надати ігровий характер і використовувати їх як метод ознайомлення дітей з новим навчальним матеріалом. Вправу проводить вихователь (дає завдання, контролює відповідь, діти при цьому менш самостійні, ніж у дидактичній грі.

Елементи самонавчання у вправі відсутні. Дидактичні ігри поділяються на ігри з предметами, настільно-друковані, словесні ігри [4, с. 310]. Також при формуванні елементарних уявлень у дошкільників можна використовувати: ігри на площинне моделювання (Піфагор, Танграм), ігри на розвиток логічного мислення (головоломки, завдання-жарту, кросворди, ребуси, розвиваючі ігри). Не дивлячись на різноманіття ігор, їх головним завданням має бути розумовий розвиток дитини, розвиток логічного мислення, а саме, вміння встановлювати найпростіші закономірності: порядок чергування фігур за кольором, формою, розміром. Цьому сприяють і ігрові вправи на знаходження пропущеної в ряду фігури. Також необхідною умовою, що забезпечує успіх у навчанні і вихованні дітей дошкільного віку, є творче ставлення вихователя до математичних ігор: варіювання ігрових дій і питань, індивідуалізація вимог до дітей, повторення ігор в тому ж вигляді або з ускладненням. Широке використання спеціальних навчальних ігор важливо для пробудження у дошкільників інтересу до математичних знань, вдосконалення пізнавальної діяльності, загального розумового розвитку.

Висновок. Необхідно зазначити, що навчання у процесі діяльності спрямоване на розвиток пізнавальних можливостей і здібностей, розширює математичний кругозір дітей дошкільного віку, сприяє математичному розвитку, підвищує якість математичної готовності до школи, дозволяє дітям більш впевнено орієнтуватися в найпростіших закономірностях навколишньої дійсності й активніше використовувати математичні знання в повсякденному житті. Щоб дитина дошкільного віку навчався в повну силу своїх потенційних можливостей, потрібно намагатися створити необхідні умови, в тому числі, забезпечити діяльнісний підхід до навчання. Педагогічна майстерність вихователя ДНЗ - це збуджувати, зміцнювати і розвивати пізнавальні інтереси дошкільників у процесі навчання. Це вміння зробити зміст навчання глибоким, привабливим, а способи пізнавальної діяльності різноманітними, творчими, продуктивними. Використання різного виду ігор, побудованих на самому різному матеріалі, дозволить дитині підійти до відкриття нового і закріплення вже вивченого. Таке навчання буде без примусу і тиску, з врахуванням природної потреби дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. А., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко А. Ю. - К.: Видавництво, 2012. - 26 с.
2. Давайте пограємо. Математичні ігри для дітей 5-6 років. - Под ред. А. А. Стояра. - М.: Просвещение, 1991. - 80 с.

3. Методика формирования элементарных математических представлений у детей // А. К. Грибанова, Е. Й. Щербакова, С. Ф. Белова, К. В. Назаренко. – К.: Вищ. шк., 1987. – 136 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.— К.: «Академ- видав», 2006. - 456 с., С. 310.
5. http://psychologis.com.ua/teoriya_deyatelnosti._deyatelnostnyy_pod_hod_v_psihologii.htm

Татусько І. А.
вихователь вищої кваліфікаційної категорії
Чуднівського ЗДО № 3

Особливості використання логічних блоків дьєнєша для розвитку інтелектуальних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Проблема інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку в усі часи була актуальною. Саме в дошкільному віці закладається основа уявлень про світ, про об'єкти та явища дійсності. А також певний стиль мислення, для якого характерне домінування логічної схеми міркувань. Для подальшого життєвого шляху дітей це дуже важливо, адже вони надалі самостійно пізнаватимуть світ, будуть одержувати, аналізувати й синтезувати інформацію, зіставляти предмети та явища, робити висновки, пояснювати закономірності. Тут важливо не згаяти час, відпущений дитині природою на інтенсивний розвиток. Розвивати інтелект дитини є складним дидактичним процесом і вимагає від педагогів, певних умінь, знань та навичок.

У процесі формування інтелектуальних здібностей відбувається вдосконалення пізнавальних психічних процесів, формуються прийоми і способи інтелектуальної діяльності, починають формуватися математичні здібності дітей. Дошкільник з розвиненим інтелектом швидше запам'ятовує матеріал, впевненіший у своїх можливостях, швидше адаптується до нового середовища, краще підготовлений до успішного навчання в школі.

Базовий компонент дошкільної освіти містить освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», що передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів та об'єктів довколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у практичній діяльності (сенсорно-пізнавальна, математична), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення [1].

Сучасні вимоги спрямовані на формування пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних умінь, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Вивченням цього питання займалися вчені, як психологи (Ж. Піаже, А. Венгер, Г. С. Костюк, С. А. Ладивір та інші) так і педагоги (Ф. Фребель,

Л. Артемова, Є. Водовозова, математик З. Дьенеш та інші). Їх дослідження переконливо свідчать про те, що одним з ефективних засобів сприяння інтелектуальному розвитку старших дошкільників та збагачення їх пізнавальної сфери є ігри й завдання логіко-математичного спрямування.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати доцільність використання логічних блоків Дьенеша для розвитку інтелектуальних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Цікавим посібником для розвитку інтелектуальних здібностей дітей старшого дошкільного віку є «Логічні блоки» розроблені угорським психологом та математиком З. Дьенешом. Методика Дьенеша допомагає дітям дошкільного та старшого віку в ігровій формі засвоїти різні математичні поняття, а також розвивати важливі для малюків психологічні процеси.

Комплект логічних блоків складається з 48-ми геометричних фігур, які відрізняються формою (круглі, квадратні, трикутні, прямокутні), кольором (червоні, жовті, сині), розміром (великі і маленькі), товщиною (товсті і тонкі). У комплекті немає геометричних фігур з однаковими властивостями.

Форми організації роботи з логічними блоками: ігри-заняття; спільна і самостійна ігрова діяльність (дидактичні ігри, рухливі ігри, сюжетно-рольові).

Усі ігри та вправи з логічними блоками поділяються на 4 групи з поступовим ускладненням: для розвитку умінь виявляти і абстрагувати властивості; для розвитку умінь порівнювати предмети за їх властивостями; для розвитку дій класифікації та узагальнення; для розвитку здатності до логічних дій та операцій.

Завдання слід подавати в різній формі – у вигляді моделі, схеми, контурного малюнка, словесної інструкції – й, відповідно, ознайомлювати з різними способами передачі інформації. Використовуючи логічні блоки Дьенеша можна організувати цілий ряд дидактичних ігор і вправ для дітей з поступовим ускладненням. Для того, щоб реалізувати індивідуальний підхід, слід організовувати роботу, враховуючи три рівня розвитку дітей (високий, середній, низький). Наприклад, гра «Відшукай» – завдання: якнайшвидше знайти потрібну фігуру за 3-4 ознаками. Дидактична вправа «Опиши» – завдання: по черзі, навмання виймати задану фігуру із торбинки та описувати її. Гра «Якої фігури не вистачає?» – завдання: на дошці виставлені схеми, на яких зображені фігури слід з'ясувати якої не вистачає. Знайти і доставити. Діти виконують з блоками різні дії: викладають їх у ряд; міняють місцями; забирають; ховають; «розподіляють» між іграшками; дарують казковим персонажам.

Золтан Дьенеш розробив логічні ігри з обручами, які відмінно розвивають у дітей здатність логічно мислити і орієнтуватися в просторі. Перед початком гри слід пояснити дитині основну термінологію – «всередині» і «поза» обручем. Для цієї гри використовуються два стандартних обруча, які відрізняються кольором, наприклад,

140

фіолетовий і зелений, розміщують їх на будь-яку тверду поверхню. Далі малякові пояснюють такі аспекти: яка частина поверхні розташовується всередині двох обручів; всередині фіолетового обруча, але поза зеленим; всередині зеленого, але поза фіолетовим обручем; поза обох обручів.

Для гри з одним обручем потрібно підготувати логічні блоки і обруч. Далі дитині пропонується помістити всередину обруча тільки блоки жовтого кольору, а поза обручем розташувати інші блоки. Для закріплення інформації можна поставити такі питання:

- Які фігури знаходяться всередині обруча? (Жовті).
- Які блоки розташовані поза обручем? (Не жовті).

У процесі гри дитині необхідно надавати можливість самостійно вибирати основний колір логічних блоків. Для гри з двома обручами готуються логічні блоки і обручі, що відрізняються за кольором. Обручі розташовують так, щоб вони перетинались. Далі пропонується дитині розташувати фігури усередині червоного – всі червоні, а всередині синього – всі круглі. Слід зазначити, що в даній грі блоки визначаються за двома основними ознаками: колір і форма.

Більш складним рівнем є гра з трьома обручами. У даній грі діти виконують сортування блоків за трьома ознаками. Ігри з обручами допомагають розвивати увагу, пам'ять, образне мислення, а також навчають операціям синтезу та аналізу.

Поруч із логічними блоками для подальшого засвоєння ознак геометричних фігур використовуються картки-символи (5х5), які розвивають у дітей спроможність до заміщення і моделювання властивостей, вміння кодувати і декодувати інформацію про геометричну фігуру. Для дітей це нове. Адже вони можуть «диктувати», «записувати», «читати» про ознаки геометричних фігур [6, с. 77].

Зазначений ігровий матеріал допомагає дітям перейти від наочно-образного до наочно-схематичного мислення, а картки з запереченням властивостей стають містком до словесно-логічного мислення. Коли діти зрозуміли спосіб кодування і декодування інформації про фігуру, використовуються різноманітні ігри та вправи.

Пропонуємо до розгляду деякі логіко-математичні ігри:

Гра «Загадка без слів» – на дошці картки-схеми (трикутник, жовта пляма, маленький будинок, товстий чоловічок або інші), діти повинні знайти потрібну фігуру.

Гра «Склади малюнок» – на дошці розміщені карточки, а в дітей аркуш паперу – завдання: зверху покласти ту фігуру, яка зашифрована на картці 1, знизу – на картці 2, зліва – на картці 3, справа – на картці 4.

Висновок: Використання логічних блоків Дьєнєша позитивно впливає на розвиток інтелектуальних, пізнавальних і творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Ігри з логічними блоками допомагають ознайомити з формою, кольором, розміром, товщиною об'єктів; розвивати просторові уявлення; логічне мислення, уявлення про безліч операцій над множинами (порівняння, класифікація, аналіз, узагальнення, серіація, кодування і декодування інформації); а саме головне розвивати

творчі здібності, уяву, здатність до моделювання і конструювання; виховувати самостійність, ініціативу, успішно оволодівати основами математики та інформатики.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти /Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед.. наук – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Коваленко О. Індивідуальний підхід до формування логіко-математичної компетентності дошкільників // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2016. №5. – С. 44-47.
3. Левковська Г. Інтелектуальний Розвиток старших дошкільників у процесі формування елементарних математичних уявлень // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2016. №4. – С. 24-30.
4. Мамон В. Г. Розвиток логіко-математичної компетентності дошкільників за допомогою блоків Дьенеша /В.Г. Мамон, І. А. Яблонська, А. Л. Половець // Дошкільний навчальний заклад. – 2009. №3. – С.21-27.
5. Стаття по темі: Система Дьенеша [Електронний ресурс]. Ресурс доступу: /proallhealth.hyz/
6. Фидлер М. Математика уже в детском саду: Пособие для воспитателя дет. сада / Пер. с польск. О. А. Павлович. – М.: Просвещение, 1981. – С. 76-93.

Трайкун М. П.,
студентка 52 групи
ННІ педагогіки
науковий керівник:
доц. Тарнавська Н. П.

Формування математичних уявлень про величину в дітей середнього дошкільного віку засобами конструктивно-будівельної діяльності.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з оточуючим середовищем на основі сенсорного сприйняття є основною передумовою орієнтації дитини в оточуючому просторі. Пізнання кольору, форми, розміру, величини предмета розширює уявлення про предмети і об'єкти. Величина як універсальна характеристика будь-якого предмета є достатньо складною в її засвоєнні. Тому педагогу необхідно відповідально підходити до процесу організації різних форм роботи з формування уявлень про величину предметів.

Середній дошкільний вік є сприятливим періодом для засвоєння поняття величини, адже дитина покращує свої уявлення про кількість, складність конструкції предметів, порівнює предмети між собою та розташовує в ряд за одним із параметрів величини. Для того, щоб

дошкільники краще розуміли значення величини слід застосовувати перевірені методики роботи з дітьми.

Конструктивно-будівельна діяльність це один тих продуктивних видів діяльності, в яких дитина найкраще пізнає не тільки форму і колір, але і величину фігур. Ця діяльність є актуальною для всіх вікових періодів дошкільного дитинства, а тому нею слід зацікавлювати дитину з раннього віку.

Психолого-педагогічними основами формування у дітей уявлень про величину предмета займалися Б. Ананьєв, А. Венгер, О. Запорожець, Г. Леушєна, А. Люблінська, К. Щєрбакова, які зазначали що «для виникнення елементарних знань про величину предметів необхідне накопичення великої кількості конкретних уявлень про предмет та явища навколишнього світу. Формування уявлення про розмір, разом з іншими видами просторових відмінностей є значно складнішим процесом, ніж формування уявлень про інші якості предмета» [4].

Методичні основи ознайомлення дітей з величиною висвітлені в працях Щєрбакової К. Й, Вєтаугіної В. В., Глаголевої А. В.

Проблему формування в дітей уявлень про величину в аспекті розвитку елементів логічного мислення розглядали З. А. Михайлова, А. А. Венгер, А. А. Столяр, А. М. Леушина, А. С. Мєтліна. Рукописні матеріали Леушиної А. М. були використані при написанні навчальних посібників надалі такими фахівцями, як Р. А. Берєзіна, З. А. Михайлова, Р. А. Нєпомняща, Т. Д. Ріхтерман, А. А. Столяр.

Мета статті: актуалізувати проблему формування математичних уявлень про величину в дітей середнього дошкільного віку засобами конструктивно-будівельної діяльності.

Формування в дошкільників уявлень про розміри передбачає розвиток умінь орієнтуватися в просторових ознаках предметів, порівнювати їх за такими характеристиками як довжина, ширина, висота, товщина. Вони носять досить конкретний характер: вміння аналізувати, співставляти, порівнювати, показувати параметри величини. Таке уявлення про величину є початковим і пов'язане зі створенням чуттєвої основи для формування в подальшому наукового поняття. Визначення величини можливо тільки на основі порівняння, так як порівняність - основна властивість величини [1, с. 112].

В середньому дошкільному віці діти продовжують освоювати величину в ігровій і побутовій діяльності. Вони вчать порівнювати площинні предмети за довжиною і шириною одночасно (стрічки рівної довжини, але різної ширини). В цьому віці велика увага приділяється розвитку окоміру. Діти вирішують завдання із знаходження декількох предметів різних за своїми розмірами. Щоб виконати всі завдання, передбачені програмою середньої групи, треба провести не менше 10-12 занять. Знання та вміння, отримані на таких заняттях, необхідно систематично закріплювати і застосовувати в інших видах діяльності:

порівнювати розміри різних частин рослин, підбирати смужки потрібних розмірів для ремонту книг, малювати, ліпити предмети відповідних розмірів, спостерігати, як змінюються розміри будинку, що будується тощо [2].

Необхідною умовою формування поняття величини виступає науково-методичне забезпечення навчального процесу, до якого відносимо:

- створення предметного середовища, що містить множину однорідних об'єкт
- дотримання вимоги впорядкованості множини об'єктів або введення математичних відношень, що дозволяють порівнювати властивості елементів множини;
- перцептивне конструювання з використанням сенсорних еталонів;
- ознайомлення із функцією вимірювання та формування інструментальних та вимірювальних навичок та умінь [3].

Згідно нормативної програми розвитку дітей дошкільного віку «Дитина» визначається обсяг знань та умінь щодо величини предметів, якими має володіти дитина середнього дошкільного віку: упорядковувати предмети за товщиною, шириною, висотою, довжиною; упорядковувати об'єкти в напрямку зростання (зменшення) певної ознаки (широкий - вузький, вузький - ширший - найширший) [4].

Будівельно-конструкційні ігри розвивають розумові здібності: вміння цілеспрямовано розглядати предмети і споруди, уявно ділити їх на частини, порівнювати, бачити спільне і відмінне, робити висновки й узагальнення, виокремлювати основні елементи конструкції, від яких залежить розміщення інших. У цьому процесі в дошкільників виробляється вміння користуватися сенсорними еталонами (системами геометричних форм і тіл, просторових відношень, кольорів тощо). Їхні дії стають усвідомленими, діти починають самостійно оволодівати узагальненими способами зведення подібних споруд у змінених умовах. Такі умови можуть бути задані вихователем (побудувати міст, під яким проплив би корабель та міст, під яким би проплив човен) або продиктовані грою – спорудити лялькове містечко. Ігри з будівельним матеріалом розвивають у дітей довільність психічних процесів (сприймання, пам'яті, мислення, уяви, мовлення), формують інтерес до техніки [5].

Ознайомлення дітей з розміром є складним процесом ознайомлення дітей зі значеннями величини. Наприклад, конструктивно-будівельна гра передбачає використання не тільки об'ємних фігур, але й площинних фрагментів, стрічок, що дозволяє розуміти відносність їх розміщення в ряду за певним параметром, або в тривимірному просторі.

Під час конструктивної гри можна запропонувати дітям казкову ситуацію: «Одного разу повернулися додому три ведмеді і побачили, що ніжки їхніх столів були зламані. Та й засмутились вони. Потім вирішили ведмеді звернутися до столярів, щоб вони збудували їм нові ніжки для столів різного розміру: високі, середньої висоти, низькі».

Дітям пропонується допомогти ведмедям і зробити з пластиліну ніжки для столів різної величини. Педагог пропонує їм розділити пластилін на 2 рівні частини і скатати 2 однакових стовпчики. За порадою вихователя, прикладаючи стовпчики один до одного за довжиною і товщиною, діти добираються того, що вони стають однаковими. Далі вихователь дає завдання: взяти один стовпчик і подумати, що треба зробити, щоб він став довшим. Діти розкочують стовпчики між долонь: «Що сталося із стовпчиком? Якщо діти не можуть відповісти або відповідають неправильно, то треба поставити додаткове запитання - Чи додовали ви пластиліну?». На основі порівняння цього стовпчика з тим, який діти не змінювали, з'ясовують, що він став довшим, проте тоншим. «Що треба зробити, щоб стовпчик став товщим?» - запитує педагог. Діти стискають стовпчик з обох боків, поки він не стане товщим і коротшим, ніж стовпчик-зразок. Дітям пропонують запитання: «Що тепер можна сказати про розміри цього стовпчика? Чому він став товщим? Чи змінилась його довжина?». З'ясовують, що стовпчик став товщим, але коротшим, ніж був. Таким чином, шляхом різних маніпуляцій з пластиліном, зміни його довжини, товщини та форми, діти найкраще закріплюють уявлення про значення величини в різних ситуаціях. Наприкінці роботи діти оздоблюють вироби та за бажанням продовжують казку зі щасливим кінцем.

Під час ознайомлення дітей з конструювання плоскими стрічками чи іншими подібними формами, можна запропонувати скласти ошатну листівку до свята. Для того, щоб вона була гарна можна запропонувати виготовити стрічки різної довжини, при цьому слід наголошувати, що вони мають бути однакового кольору і товщини. У цьому віці діти користуються способом накладання та прикладання, порівнюють довжину предметів між собою, встановлюючи загальні закономірності величини [6].

Висновки: ознайомлення дітей з величиною як з відносною характеристикою предмета дозволяє не тільки пізнавати предметне середовище, але і відрізняти об'єкти один від одного за різними параметрами, навіть якщо вони відносяться до однієї групи. Це дозволяє дитині мислити, логічно міркувати та знаходити взаємозв'язки. Конструктивно-будівельна гра є не тільки цікавою, але і повчальною для дітей середнього дошкільного віку. Використання конструктивно-будівельних ігор в процесі ознайомлення з величиною, знайомить дітей з поняттями довжини, товщини, ширини, а казкова ситуація спонукає до встановлення відносності різних параметрів величини шляхом накладання та прикладання, зіставлення та порівняння як основних методів вимірювання.

Список використаних джерел та літератури.

1. Барбашова І. А. *Сучасні підходи до сенсорного виховання молодших школярів* / І. А. Барбашова // *Збірник наукових праць*

Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ. – 2008. – № 1 – С. 29–36.

2. Барбашова І. А. Сучасні підходи до сенсорного виховання молодших школярів // Зб. наукових праць. - Бердянськ, 2008. - №1: Педагогічні науки.

3. Фомина Л. В. *Сенсорное развитие: Программа для детей в возрасте (4) 5-6 лет.* – М. : Творческий Центр «Сфера», 2001. – 80с.

4. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Беленька, О.Л. Богиніч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.] ; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — 304 с.

5. Малікова Ю.В. *Сенсорне виховання в сучасній теорії і практиці дошкільної освіти* // *Наук. вісн. - Одеса, 2005. - № 3-4. - С.15.*

6. *Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально-методичний посібник, частина 1. - Ж.: ЖДУ імені Івана Франка, - 104 с.*

Трофименко К. Ю.

вихователь ЗДО №9

«Золотий ключик» м. Малин,

науковий керівник:

доцент, канд. псих. наук

Тарнавська Н. П.

Інтеграція театралізованої діяльності дітей у формуванні в них елементи математичних уявлень дітей четвертого року життя.

Інтеграція різноманітних підходів і програмних завдань з різних розділів Базової програми розвитку дитини дошкільного віку забезпечує більш високий рівень пізнавальної активності дитини. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, дитинство – самостійний час життя в якій формується початкові елементарні математичні уявлення, як важливі для успішного навчання в школі [1, с. 8].

Традиційно в закладі дошкільної освіти найпоширенішими були й залишаються односпрямовані (предметні) заняття, тобто такі, зміст яких лежить у площині однієї галузі знань, а хід заняття відбувається в межах одного виду діяльності (мовленнєве, математичне, природознавче, валеологічне, музичне, фізкультурне тощо). Традиція використання предметних занять сягає ще початку двадцятого століття, коли для побудови навчально-виховного процесу в дошкільному закладі в умовах суспільної системи дошкільного виховання.

Заняття мають й сильні, і слабкі сторони. Позитивним є те, що більшість предметних занять, які є по суті навчально-пізнавальними, дозволяють формувати в дошкільників чітку систему уявлень, знань,

певні вміння й навички в межах окремих освітніх галузей (математики, розвитку мовлення, ознайомлення з природою, образотворчій діяльності). Сучасна дидактика визначає провідним в організації освітнього процесу принцип інтеграції, реалізація якого дає змогу забезпечити системність знань дітей. Відтак поширюється практика впровадження паралельно з предметними заняттями різних інноваційних видів занять. У ланцюгу всіх системних змін, що мають істотний вплив на підвищення якості навчання дітей дошкільного віку, виконання Державних стандартів дошкільної освіти найголовніше місце посідає інтегроване заняття, як основна форма організації навчально-пізнавальної діяльності, його правильна побудова та структура. На жаль, багато практиків ще й досі не можуть розпізнати інтегроване, комбіноване, комплексне, бінарне заняття і часто плутають їх, називаючи інтегрованим.

Інтеграція (від лат *integratio* – з'єднання, відновлення) є об'єднанням будь-яких елементів (частин) в ціле і процес взаємного зближення; об'єднання і структурування неупорядкованих явищ, підвищення інтенсивності взаємодії між елементами системи, впорядковане функціонування частин цілого [2]. У філософському енциклопедичному словнику «інтеграція» визначається як «сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням у ціле різнорідних частин і елементів» [3, с. 32]. Інтеграція широко інтегрується у закладах дошкільної освіти, але недостатньо розвинена.

Мета статті: розглянути інтеграцію театралізованої діяльності дітей з формуванням у них елементарних математичних уявлень дітей четвертого року життя.

Інтеграція – це не нове явище в освіті. Ще К. Д. Ушинському інтеграцією письма і читання вдалося створити аналітико-синтетичний метод навчання грамоти. У 60-х роках В.О. Сухомлинський проводив «Уроки мислення в природі». Це один з найбільш вдалих прикладів інтеграції різних видів діяльності, об'єднаних однією метою. Сьогодні ідея інтеграції змісту навчання приваблює багатьох вчених і педагогів у нашій країні і за кордоном.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що метою діяльності дошкільного закладу є забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини, створення сприятливих умов для її особистісного становлення та творчої самореалізації. Одним із ефективних засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дошкільника названо театралізовану діяльність. Вона сприяє естетичному вихованню дітей, прилучає їх до мистецтва, розвиває вміння бачити, чути, розуміти красу слова, дії. Театральне мистецтво близьке і зрозуміле дітям, адже в його основі – гра, а це для малюка – найголовніший аспект діяльності, адже діти, граючись, розвиваються. Беручи участь у театралізованих іграх, діти ознайомлюються з оточенням та його складовими через образи, фарби, звуки. Завдяки цій діяльності в дошкільників більш інтенсивно розвиваються пізнавальні інтереси, удосконалюються психічні процеси (пам'ять, уява, мислення), активізується мовлення,

формується культура міжособистісного спілкування, розширюється світогляд [1, с. 9].

Однією з важливих складових театралізованої діяльності є театралізована гра. В багатьох дослідженнях театралізовані ігри класифікуються по способу реалізації сюжету: непередметні ігри (ігри-драматизації), в яких діти самі знаходяться в образі діючої особи і виконують взяті на себе роль; предметні ігри (ігри-інсценізації), в яких діючими особами є визначені предмети (іграшки, ляльки лялькового театру настільного, пальчикового).

Гра-драматизація – це синтетичний вид діяльності дошкільників. Виникнення її можливе при наявності у дітей міцних знань літературного тексту, навичок виразного читання, використовувати свою міміку та жести, вміння створювати ігрове середовище, добираючи необхідні атрибути. Іграм-драматизаціям притаманні основні риси творчих ігор: наявність задуму, спільних рольових і реальних подій і відношень та інших елементів ситуацій. Також самостійність і самоорганізація дітей.

Дітей приваблює можливість зображувати в іграх людей – сміливих, мужніх і відважних, сильних і добрих. Окремі персонажі літературних творів починають з'являтися вже в самостійних іграх дітей молодших груп.

Ігри-драматизації поділяються за способами зображення: драматизації з пальчиками; драматизація як гра самої дитини; імпровізація – за даною чи обраною темою дитина створює образ за допомогою висловів, міміки, пантоміми.

Ігри-інсценізації – це всі види театрів. Тут дитина не є діювою особою, вона створює сцени, веде ролі іграшкового персонажу, діє за нього.

Існують такі різновиди:

1. Настільні театралізовані ігри. До нього відносять:

Театр іграшок. В цьому театрі використовуються найрізноманітніші іграшки – фабричні і саморобки, з природного і будь-якого іншого матеріалу.

Театр картинок. Всі картинки – персонажі і декорації потрібно зробити двосторонніми, так як необхідні повороти, а щоб фігурки не падали, потрібні опори, які можуть бути досить різноманітними, але обов'язково достатньо стійкими.

2. Стендові театралізовані ігри. До них відносять:

Стенд книжка – використовується для ігор типу подорожей, щоб відобразити динаміку, послідовність подій за допомогою ілюстрацій, що змінюють одна одну.

Фланелеграф – картини показують на екрані. Утримує їх зчеплення фланелі, якою затягнуті екран і зворотня сторона картинки. Замість фланелі на картини можна наклеювати і шматочки наждачного паперу. Малюнки необхідно підбирати разом з дітьми, це викликає у них величезне задоволення.

Тіньовий театр – тут необхідний екран з напівпрозорого паперу, виразно вирізані чорні плоскі персонажі і яскраве джерело світла за ними, завдяки якому персонажі відтіняються на екрані. Дуже цікаві зображення отримують за допомогою пальців рук.

Пальчиковий театр – це ігри-розваги, ігри-потіхи, казки, різні інсценівки, які супроводжуються показом ляльок, що одягаються на пальці і діють за персонажа, зображення якого на руці. В ході гри дитина рухає одним або двома пальцями, проговорюючи текст, переміщуючись за ширмою.

Ляльковий театр – для вистав характерне вільне поєднання різних типів ляльок, а також різних прийомів і засобів – все це підпорядковано виявленню специфіки мистецтва. Вистава переносить дітей у чарівний світ, де все казкове – реальне і фантастичне. З великою радістю вони зустрічають ляльок, сприймають їх так, ніби це живі істоти, з цікавістю спостерігають за їх діями. До лялькових театрів відносять такі театри як:

Театр Петрушок – це спектаклі за участю спеціальних ляльок, у яких тулуб пустий (сорочка, рукавичка), що одягається на руку. Рух її голови здійснюється за допомогою рухів пальців, кисті руки. Ляльки звичайно діють на ширмі, за якою ховається ляльковод.

Театр маріонеток – ляльки, які рухаються за допомогою ниток, що відходять від усіх рухомих частин персонажу (рук, ніг, голови) і сходяться вгору на хрестовині.

Театр естрадної ляльки – це великі ляльки в зріст людини, пошиті з тканини, набиті ватою. Ноги та руки ляльок за допомогою резинок кріпляться до ніг та рук ляльководів, голівка приводиться в рух рукою дитини.

3. Існують також театри з покійових матеріалів:

Театр повітряних кульок – наповнена повітрям кулька оздоблюється заготовленими деталями – очима, носом, вухами, бантиками тощо.

Театр коробок – будь-які коробки однакових чи різних розмірів, оздоблюються деталями і з ними розігрується інсценівка. По такому ж принципу ляльок можна виготовити з пластикових пляшок, циліндрів і поролону.

Театр рукавичок – лицьова сторона рукавички (готової чи зшитої) формується заготовленими деталями, пришитими до основної тканини. Волосся, вуха, бороду вдало імітують нитки, бахрома. Прикраси, бантики, комірці не повинні перевантажувати рукавичку. Зворотній бік оформляється деталями (хустка, хвостик).

Театр-пуп – інсценізація творів з допомогою персоніфікованих пухликів – м'яких подушок – іграшок (тваринки, комахи тощо).

Магнітний театр – дітей можна порадувати, здивувати, якщо пристосувати зроблені ними іграшки для магнітного театру. Для цього потрібно смужками паперу прикріпити до нижніх частин конусів і циліндрів шматочки металу. Металеві шматочки можна розмістити в отворах катушок. Зробимо підставку для показу такого театру. До фанери або твердого картону приклеїти шматок тканини, для того, щоб

діти не бачили як ми будемо пересувати магніт під підставкою. Встановити підставку можна на край двох зсунутих столів. Іграшки будуть «ходити», «бігати» [4].

Отже, можна створити ще багато видів театру, головне, фантазія і бажання педагога, завдання якого не тільки зацікавити дошкільників театром та театралізованими іграми, а й викликати у них бажання самим взяти участь у створенні театральних персонажів.

Пропонуємо авторську гру на основі казки «Ріпка». Для математичних уявлень дітей четвертого року життя в художньо-перетворювальному осередку особливо цінним буде театралізована діяльність. Для прикладу можна провести гру.

«Ріпка»

Мета: розвивати логічне мислення, виразність інтонації, міміки рухів, математичні уявлення; закріпити рахунок до 6-ти; формувати уявлення про «величину», «близько», «далеко»; виховувати почуття колективізму, взаємодопомоги.

Хід гри.

Організовуючи гру вихователь повідомляє дітям, що в гостях у них сьогодні герої казки «Ріпка». Вихователь показує атрибути, шапочки, а діти здогадуються, кому з героїв казки вони належать. Вихователь приміряє шапочки різним дітям, щоб викликати у них бажання пограти. Для гри вихователь обирає дітей за допомогою лічилки. Решта дітей є глядачами. Разом із ними вихователь вирішує, де житиме сім'я діда і баби, де розташувати їх город. Роль ведучого належить вихователю (закріплюється орієнтація в просторі відносно різних предметів).

Вихователь: Посадив дід ріпку. (За допомогою міміки і жестів схвалює старанність і працьовитість діда.) Виросла ріпка. Яка ріпка виросла? (закріплення понять – велика, маленька).

Діти: велика.

Вихователь: Почав дід ріпку із землі тягнути. Тягне-потягне – витягнути не може. От таку ріпку виростив дід, що й упоратися з нею не може! Але у нього є багато помічників. Кого покличемо?

Дід: Бабцю, допоможи!

Вихователь: Де бабця?

Діти: далеко.

Баба: Йду, йду! (закріплення понять – далеко, близько)

Вихователь: Бабця за дідуса, дідусь за ріпку – тягнуть потягнуть, а витягнути не можуть. Покликала бабця онучку.

Баба: Онучко, допоможи!

Онучка: Йду, йду!

Вихователь: За ким стала онучка?

Діти: за бабою.

Вихователь: Онучка за бабцю, бабця за дідуса, дідусь за ріпку. Тягнуть потягнуть, а витягнути не можуть. Покликала онучка собачку Жучку.

Вихователь: Собачка де знаходиться відносно ріпки, далеко чи близько?

Діти: Близько.

Жучка: Гав-гав-гав, біжу!

Вихователь: Перед ким стоїть Онучка?

Діти: Перед собачкою.

Вихователь: Жучка за онучку, онучка за бабцю, бабця за дідуся, дідусь за ріпку – тягнуть-потягнуть, а витягнути не можуть. Покликала Жучка кішку.

Жучка: Мурко, допоможи!

Вихователь: Не йде кішка, лежить-вилежується, не слухає Жучку. Давайте покличемо її всі разом.

Усі: Мурко, йди-но сюди! Не впораються без тебе!

Вихователь: за ким стане кицька Мурка?

Діти: за собачкою.

Мурка: Йду, йду!

Вихователь: Кішка за Жучку, Жучка за онучку, онучка за бабцю, бабця за дідуся, дідусь за ріпку — тягнуть-потягнуть, а витягнути не можуть. Покликала кішка мишку. Мишка пискнула від страху, але все-таки поспішила на допомогу.

Вихователь : Далеко Мишка від киці Мурки?

Діти: близько.

Вихователь: Мишка за кішку, кішка за Жучку, Жучка за онучку, онучка за бабцю, бабця за дідуся, дідусь за ріпку — тягнуть-потягнуть, і витягнули ріпку!

Вихователь: Діти давайте порахуємо скільки героїв тягли ріпку?

Діти: шість.

Вихователь: Давайте визначемо їх порядкове число в ряду, якщо лічити зправа наліво від нас?

Діти визначають як розташовані герої по порядку (закріпити уявлення про порядкову лічбу).

Рекомендації до гри.

Якщо діти хочуть продовжити гру самостійно, вихователеві необхідно допомогти їм надіти атрибути. Під час гри необхідно спонукати дітей промовляти ланцюжок: онучка за бабцю, бабця за діда тощо.

Висновок: доцільність реалізації інтегрованого підходу в дошкільній освіті обумовлена психолого-фізіологічними особливостями дошкільника. Так психологи, фізіологи, педагоги, аналізуючи пізнавальну сферу дошкільника, зазначають цінність гри для розвитку психологічних процесів дитини. Педагоги-практикам варто продовжувати розробку інтегрованих занять з формуванням елементарних математичних уявлень в інтеграції з театралізованою діяльністю. Наша стаття, присвячена інтеграції театралізованої діяльності та математичних уявлень дітей п'ятого року життя, буде корисна при організації різних форм роботи з

дітьми – СХД, математичних занять, ігор та розваг у дошкільному закладі.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 1999. – С. 6-38.
2. Еникеев М. И. Психологический энциклопедический словарь. – М.: ТК Стаття проф. Катерини Крутій. Сайт ukrdeti.com 19 Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 560 с.
3. Философський словник / За ред. В. І. Шинкарука. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
4. Дитячий садок [Електронний ресурс], режим доступу: <http://sadok18.at.ua>

Уманець М. О.
вихователь
Новоборівського ЦРД «Казка»
наук. керівник:
доц. Тарнавська Н. П.

Практична діяльність дитини як основний засіб сприйняття світу в математичному вимірі: освітній досвід Польщі.

У нашому суспільстві одним з найбільш вагомих завдань підготовки дітей до школи вважається розумовий розвиток та формування пізнавальних інтересів дошкільників, а також формування в них елементарних математичних уявлень, умінь і навичок. Відповідальність за ознайомлення та навчання дітей дошкільного віку елементарній математиці покладено на дисципліну, яку назвали «Методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку». На даному здійсненні реформ дошкільна освіта бере орієнтир на європейські стандарти виховання дітей дошкільного віку. Зміст теорії та методики ФЕМУ є стандартизованим як для європейських країн так і для України. Їх відмінність полягає в різному підході до реалізації навчально – виховних завдань. Перш за все, це надмірна теоретична підготовка до школи, тобто відірваність теорії від основної дитячої діяльності – гри, ігрових інтересів [1, с.121-124].

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти дитина повинна мати наступні елементарні математичні уявлення: «усвідомлює зміст понять «число», «цифра», «лічба», «рахунок», «задача». Має уявлення про натуральний ряд чисел. Лічить у межах 10 у прямому та зворотному порядку; користується кількісними та порядковими числівниками. Знає цифри від «0» до «9». Визначає кількісний склад числа в межах 10. Порівнює суміжні числа. Складає числа із двох менших; розуміє і оперує поняттям «на 1(2) одиниці менше/більше». Уміє виділяти в предметах, об'єктах окремі частини, поділяє ціле на окремі частини, за частинами визначає ціле, здійснює найпростіші усні обчислення на додавання та

віднімання, розв'язує елементарні математичні задачі; складає задачі-драматизації та задачі-ілюстрації, пропонує власний спосіб їх розв'язання [2, с.17-18].

Для порівняння відповідно до змісту навчального плану дошкільної освіти, який визначається Постановою Міністра Національної Освіти Польщі, дитина, яка закінчує дитячий садок і починає навчання в початковій школі у галузі математики повинна вміти: рахувати об'єкти і розрізняти неправильний рахунок від правильного; визначати результат додавання та віднімання, допомагаючи собі, рахуючи за допомогою пальців або інших груп предметів-замінників, визначати рівність елементів двох груп множин, а також застосовувати порядкові числівники, розрізняти ліву та праву сторони, визначати напрямок, а також встановлювати місцезнаходження об'єктів стосовно власної особи та по відношенню до інших об'єктів, знати, на чому полягає вимірювання довжини і мати поняття про найпростіші способи вимірювання: кроками, стопа за стопою, знати постійну послідовність днів і ночей, сезонів, днів тижня, місяців в рік [3, с. 15-16]. Ці завдання цілкоміто співпадають із завданнями методики формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в Україні, але, нажаль, передчасно реалізуються складні шкільні завдання пов'язані з механічною лічбою і обчисленнями. Вихователі пояснюють такий стан речей запитами батьків і педагогів початкової школи.

Переорієнтації освітнього процесу на особистість дитини в процесі вивчення елементарної математики сприяли дослідження К. Й. Щербакової, вона вважає: «Основна мета формування елементарних математичних знань у дітей дошкільного віку полягає в тому, щоб дати їм математичні уявлення і початкові поняття, навчити їх найпростіших способів виконання математичних дій, сформувати відповідні уміння і навички, підготувати до самостійного застосування цих умінь при розв'язанні найрізноманітніших практичних і пізнавальних завдань, сприяти розвитку особистості в цілому» [4, с. 5].

Польські вчені стверджують, що в наш час концепція дошкільної освіти звертає увагу на природну тенденцію розвитку, яка виражається через особисту діяльність дитини. Основною формою цієї діяльності є гра. Рівнозначно з грою, провідна діяльність дитини проявляється через самостійне та спонтанне заспокоєння пізнавальних інтересів, задавання питань, спостереження за природою, через літературу, музику чи під час маніпуляцій з різними предметами [5, с. 5]. Через практичну діяльність перед дитиною розкриваються різні засоби і способи ознайомлення з оточуючим світом, сприйняття його в математичному вимірі [6, с. 6].

Польський професор гуманітарних наук Едита Грушчик-Колчинська, академічний вчитель Академії Спеціальної Педагогіки в Варшаві та Вищої Педагогічної школи в Лодзі, є автором методичних посібників та комплектів дидактичних ресурсів для батьків і вчителів з серії Дитяча математика. Дитяча математика – це концепція підтримки психічного розвитку

дітей

поряд

з математичною освітою, що реалізуються так, щоб забезпечити їх успіх в науці. Сутність допоміжного розвитку – це мудро організований процес навчання дітей. Найважливішим є особистий досвід, який стає «будівельним матеріалом», з якого дитячий розум утворює поняття і набуває навички і компетентності. Усе починається з особистого досвіду і вражень. Називання предметів у супроводі з виконанням дій сприяє концентрації уваги і допомагає дитині виокремити те, що є найважливішим, вона має по-своєму відчутти сенс того, що робить.

Математична програма навчання від Едити Грушчик-Колчинської включає в себе наступні тематичні кола: орієнтація в просторі - формування навичок, які дозволять дитині вільно розмовляти про те, що знаходиться навколо; ритми – трактується як спосіб розвинути здатність зосередитися на закономірностях та використовувати їх в різних ситуаціях; розвиток навичок підрахунку, а також додавання та віднімання - охоплює процес від підрахунку окремих елементів шляхом підрахунку пальців до підрахунку в пам'яті; підтримка розвитку оперативних міркувань – метою є добре підготувати дитину для розуміння поняття натурального числа; розвиток здатності вимірювати довжину в діапазоні, доступному для шестирічного віку; класифікація - вміння логічно групувати предмети відповідно до їх особливості та властивостей; планування та вирішення арифметичних завдань є подальшим розвитком навичок рахунку та лічби; ознайомлення дітей із масою та процесом вимірювання і зважування; геометричні інтуїції – формування геометричних понять у свідомості шести річок; побудова ігор у дітей зміцнює емоційний імунітет і розвиває потенціал для розумових зусиль; запис математичних дій, які є підготовкою дітей до того, чим вони займатимуться на уроках математики в школі. Представлені вище дванадцять тематичних кіл повинні бути реалізовані у встановленому порядку. Вони мають проводитись доти, доки викликатимуть задоволення та зацікавлення у дітей [7, с. 9].

Принципи, за допомогою яких ми навчаємо дітей дошкільного віку в нашій державі, теж мають подібний характер. Н. П. Тарнавська, доцент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій ННІ педагогіки Житомирського державного університету ім. Івана Франка в Навчально-методичному посібнику «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять» одним з головних принципів дидактики називає принцип розвиваючого навчання. Його суть полягає в тому, що дитина під час того, як навчається, не тільки отримує певні знання, але у неї одночасно формуються уміння і практичні компетентності, розвиваються пов'язані з відчуттями, мисленням, мовою, увагою, сприйняттям пізнавальні психічні, емоційні та волевові процеси. З цього можна зробити висновок, що відбувається розвиток особистості в цілому. Важливим є принцип гуманізації педагогічного процесу, суть якого полягає в тому, що повинна використовуватись індивідуально-орієнтована модель виховання та навчання, розвантаження дітей,

154

надання їм можливості вільно діяти, багато рухатися і гратися. Головною ціллю цих процесів має бути створення умов для здобуття знань та умінь і змоги користуватися ними у подальшому житті. Тобто, головною метою є створення умов для становлення дитини як особистості. Вихователь повинен постійно вивчати дітей, для того, щоб забезпечити подальший розвиток кожної дитини, на основі знання індивідуальних особливостей, здібностей та задатків кожної дитини [8, с. 30-31].

Отже, можемо зазначити, що головну роль у математичному розвитку дитини дошкільного віку вчені-педагоги відводять практичній діяльності, а саме грі, під час якої дитина здобуває знання, вміння та компетентності. Дитина, під час практичної діяльності, отримує можливість відкрити для себе засоби та способи пізнання оточуючого світу, а також сприйняти його в математичному вимірі [9, с. 6].

Педагогічний успіх у великій мірі залежить від способу передачі знань. Формування елементарних математичних понять та оволодіння простими операціями мають відбуватися під час самостійної діяльності дитини та мати на меті її різнобічний розвиток.

Список використаних джерел та літератури.

1. Тарнавська Н. П. Використання ігрових прийомів у процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку // Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку збірник науково-методичних праць /за заг. ред. Н. П. Тарнавської., Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич – Житомир: ФОП «Левковець», 2015. – 430 с., С. 121-124.

2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. А., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко А. Ю. – К.: Видавництво 2012. – С. 17-18

3. Leonarda Rożek . Edukacja matematyczna w przedszkolu - Szczecińska Szkoła Wyższa Collegium Balticum – SZCZECIN 2011. – 59 с., С. 5 С. 15-16

4. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska, Ewa Zielińska. Dziecięca matematyka. Edukacja matematyczna dzieci w domu, w przedszkolu i szkole – Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne - Warszawa 2000. – S.9

5. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять – Вид-во ЖДУ ім. І. Франка – Житомир 2016. – 76 с., С 5-6, С. 30-31.

6. Щербакова К. Й.. Методика навчання математики дітей дошкільного віку – Головне Видавництво Видавничого Об'єднання «Вища Школа» – Київ, 1982. –94 с., С.

Чирко А.Ю.
практичний психолог
Хорошівського ЦРД «Веселка»
наук. керівник:
доц. Н. П. Тарнавська.

Особливості психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю.

Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю або СДУГ – це стан, що призводить до постійної неухильності, гіперактивності й імпульсивності дітей. СДУГ - найпоширеніша причина порушень поведінки й труднощів навчання в дошкільному віці. Багато років гіперактивність вважали захворюванням і дітям призначали заспокійливі препарати. Гіперактивність може бути виражена досить яскраво, і тоді її неможливо не помітити [5]. Іноді ознаки гіперактивності не кидаються у вічі і проявляються лише в окремі моменти життя дитини. Гіперактивність у дитини може проявлятися так: запальність, крайні прояви агресивної поведінки, плаксивість, істеричність, надмірна імпульсивність – це й називають гіперактивною поведінкою. Такі діти часто мають проблеми з письмом, мовленням, часто вередують, погано сплять, надто схильні до дії зовнішніх подразників – галасу, світла.

Гіперактивність – це поведінкова проблема, не результат поганого виховання, а медичний і нейропсихологічний діагноз, що може бути поставлений лише за результатами спеціальної діагностики. Проблема гіперактивності марно розв'язувати вольовими зусиллями, авторитарними вказівками й переконаннями. Гіперактивна дитина має нейрофізіологічні проблеми, впоратися з якими самостійно складно як батькам, так і педагогам. Дисциплінарні заходи впливу такі як постійні покарання, зауваження, нотації не приведуть до поліпшення поведінки дитини, а скоріше за все погіршать її самопочуття. Ефективні результати корекції синдрому дефіциту уваги і гіперактивності досягаються використанням психологічних корекційно-розвивальних програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що найбільший інтерес для дослідників синдрому дефіциту уваги (далі СДУГ) в сучасних умовах становлять такі проблеми: загальна поширеність ознак СДУГ серед дітей дошкільного віку. Визначну роль у формуванні сучасної

156

концепції СДУГ зіграли роботи канадської дослідниці У. Дуглас, яка вперше у 1972 р. переглянула дефіцит уваги з аномально коротким періодом його утримування на якомусь об'єкті чи дії як первинного дефекту при СДУГ. При уточненні ключових характеристик СДУГ Дуглас у наступних роботах, поруч із такими типовими проявами цього синдрому, як дефіцит уваги, імпульсивність моторних і вербальних реакцій і гіперактивність, відзначила необхідність істотно більшого, ніж у нормі, підкріплення розробки поведінкових навичок у дітей із СДУГ. Однією із перших вона дійшла до висновку, що СДУГ обумовлюється загальними порушеннями процесів самоконтролю і гальмування на рівні реакції психічної діяльності, і аж ніяк елементарними розладами сприйняття, уваги і рухових реакцій. Роботи Дуглас і послужили основою запровадження 1980 р. в класифікації Американської психіатричної асоціації та потім у класифікації МКБ 10 (1994) діагностичного терміна «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю».

Ознаки проявів СДУГ викликають труднощі в навчанні та соціальній активності в дошкільному віці. Важливе значення для теоретиків і особливо для практиків становить вивчення причин виникнення СДУГ. Дослідники, як психологи, так і психіатри, невропатологи стверджують, що це специфічна особливість психіки, обумовлена фізіологічними та психосоціальними чинниками.

Існує багато теорій, що визначають виникнення СДУГ: теорія спадковості; теорія порушення біохімічних процесів у мозку; пренатальна патологія; ускладнення при пологах; стосунки з батьками та виховання.

Причини схильності до СДУГ остаточно не дослідженні. Але вчені зійшлися на тому, що значну роль у формуванні розладу відіграють такі фактори: генетична схильність; виховання; соціальне оточення.

Аналіз літератури з цієї проблеми показав, що у більшості досліджень спостереження велися в період дошкільного віку, тобто тоді, коли ознаки виявляються найефективніше, а умови розвитку в ранньому і дошкільному віці можливо змінити на користь розвитку дитини. Саме в дошкільному дитинстві велике значення набуває проблема раннього виявлення синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю, профілактика чинників ризику, їх корекція, що охоплює проблеми в дітей дошкільного віку і дозволяє скласти сприятливий корекційний (розвиваючий) вплив. Цим обумовлено вибір проблеми, що розглядається в статті.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати поняття синдрому гіперактивності і дефіциту уваги, погляди і теорії вітчизняних та зарубіжних психологів в дослідженнях СДУГ та виявити шляхи комплексного підходу у питаннях допомоги дітям із СДУГ та їхнім родинам, для того, щоб при своєчасному кваліфікованому використанні допомогти гіперактивним дітям компенсувати емоційні та поведінкові порушення й повноцінно розвиватися та адаптуватися в соціумі.

За даними різних авторів гіперактивна поведінка в дітей зустрічається дуже часто. Серед дітей із розладом поведінки медики виділяють особливу групу, котрі страждають незначними

функціональними порушеннями із боку центральної нервової системи. Ці діти мало, чим відрізняються від здорових, хіба що підвищеною активністю. Однак поступово відхилення окремих психічних функцій нарастають, що зумовлює патології, яка найчастіше називається «легка дисфункція мозку». Є й інші позначення: «гіперкінетичний синдром» тощо. Захворювання, що характеризується даними показниками, одержало назву «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю» (СДУГ). Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю – це дисфункція центральної нервової системи (переважно ретикулярної формації мозку), що виявляється труднощами концентрації та підтримки уваги, порушеннями навчання дітей і пам'яті, і навіть труднощами обробки екзогенної і ендогенної інформації та стимулів. Характеризується патологічно низькими показниками уваги, пам'яті, слабкістю та нормальним рівнем інтелекту. Мимовільна регуляція розвинена слабо, працездатність під час занять низька, стомлюваність підвищена. Також відзначаються відхилення в поведінці: підвищена імпульсивність і збуджуваність, тривожність, реакції негативізму, агресивність. Причиною порушень поведінки виступає дисбаланс процесів порушення та гальмування в нервовій системі. Цей відділ центральної нервової системи «відповідає» за людську енергію, рухову активність та вираженість емоцій, впливаючи на кору великих півкуль. Ознаки синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ) можна знайти в дітей найбільш раннього віку. Буквально від перших днів життя в дитини може бути підвищений м'язовий тонус. Гіперактивні діти протягом усього першого року життя погано й мало сплять, особливо вночі. Важко засинають, легко порушуються, голосно плачуть. Вони надзвичайно чутливі всім зовнішнім подразникам: світу, галасу, духоті, спеці, холоду тощо [1]. Діти дошкільного віку, в два-чотири року, в них з'являється диспраксія, так звана незграбність, краще помітна нездатність зосередитися на якомусь, навіть цікавому йому предметі чи явищі: кидає іграшки, неспроможна спокійно дослухати казку, подивитися мультимедію. Але найбільш помітними гіперактивність і проблеми з увагою стають на момент, коли дитина потрапляє у дитсадок. Будь-який психічний процес можливо повноцінно розвинений лише за умови сформованості уваги. Гіперактивність характеризується слабким розвитком тонкої моторної координації й постійними, безладними, невправними рухами, викликаними несформованістю міжпівкулевої взаємодії і високого рівня адреналіну у крові. Проте гіперактивні діти часто мають неординарні здібності у різних сферах, кмітливі і виявляють жвавий інтерес до навколишнього. Результати численних досліджень показують хороший загальний інтелект дітей, але перелічені особливості їхнього статусу сприяють його розвитку. Серед гіперактивних дітей можуть бути і обдаровані [2]. Емоційний розвиток дитини відстає від нормальних показників цієї вікової групи. Настрій швидко змінюється від піднесеного до депресивного. Серед психолого-педагогічних методів корекції синдрому дефіциту уваги головна роль відводиться

психотерапевтичним методикам, вправам, релаксаційним вправам, сюжетно-рольовим іграм, дихальній гімнастиці, пуантилізму, що можуть дати користь дитині. особливості психіки, обумовлена фізіологічними та психосоціальними чинниками.

На етапі емпіричного дослідження виявлення гіперактивності у дітей старшого дошкільного віку ми ставили наступні завдання: виявити дітей старшого дошкільного віку із синдромом гіперактивності; корекційної програми; оцінка результатів корекційної програми.

У дослідженні брали участь діти старших груп у віці 5-6 років, а також їх батьки і вихователі.

Етапи емпіричного дослідження:

1. Підготовчий - визначення критеріїв підбору методик діагностики гіперактивності;

2. Діагностичний - виявлення дітей з синдромом гіперактивності;

3. Корекційний - організація програми корекції гіперактивності серед дітей старшого дошкільного віку;

4. Контрольний - проведення повторної діагностики з метою оцінки ефективності корекційних заходів.

У зв'язку з тим, що клінічні прояви синдрому дуже різноманітні, при його діагностиці потрібно використовувати стандартні діагностичні критерії. Діагностика синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю може базуватися на зборі анамнезу шляхом опитування батьків, а також анкетування педагогів. Для оцінки ступеня схильності дитини до гіперактивної поведінки рекомендується використовувати такі методики: методика «Так і ні» та методика «Ввічливість».

Нами була розроблена і апробована програма корекції гіперактивної поведінки, яка включила в себе наступні заходи: корекційні заняття з дітьми старшого дошкільного віку, що проводилися психологом; ігри та вправи, що проводилися під час різних режимних моментів педагогом в групі (рекомендовані психологом); консультації для батьків гіперактивних дітей; розробка рекомендацій для педагогів і батьків по взаємодії з гіперактивними дітьми.

У ході корекційної роботи бажано спостерігати за змінами в поведінці кожного учасника програми, проводити індивідуальні бесіди з батьками, що дозволяє оцінити ефективність проведених заходів [4]. По завершенню корекційної програми потрібно провести повторну діагностику з використанням тих же методик.

Обстеження дітей, а також анкетування педагогів показало значне зниження вираженості ознак гіперактивної поведінки, що дозволяє судити про ефективність проведеної корекційної програми.

Висновки. Проблема поширеності синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю актуальна оскільки є однією із сучасних характеристик стану здоров'я дитячого організму. Це найважливіша психологічна проблема цивілізованого світу, доказом чого є те, що діти з синдромом погано засвоюють програми. Знання специфічних особливостей психічного розвитку дітей із СДУГ дозволило розробити модель

корекційної допомоги таким дітям. Таким чином, ми можемо стверджувати, що програма корекції дітей старшого дошкільного віку буде ефективна при реалізації наступних умов: застосування комплексу методик для розвитку уваги, довільності поведінки і зняття психологічної напруги; єдність корекційних впливів психологічної служби, батьків гіперактивних дітей та педагогів.

Дошкільний вік – важливий період розвитку дитини, коли компенсаторні можливості мозку великі, що дозволяє запобігти формування стійких патологічних проявів. Цей період важливий у плані попередження розвитку порушень поведінки. У зв'язку з цим пошук критеріїв діагностики і корекції СДУГ у дошкільному віці дуже важливий для своєчасного виявлення і корекції відхилень, стимуляції розвитку незрілих вищих мозкових функцій. Через це, важливе практичне значення сьогодні набувають питання організації психологічної допомоги сім'ям дітей із СДУГ, яка орієнтована на ранній і дошкільний вік.

Список використаних джерел та літератури.

1. Алексеева І. В. Гіперактивні діти: корекція поведінки / Ірина Алексеева, Марина Калмикова. – К. : Шк. світ, 2011. – 96 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
2. Бадалян Л.О. Невропатологія. М.: Просвітництво, – 2000. – 378 с.
3. Брызгунов І. П., Кучма В. Р. Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю в дітей (питання епідеміології, етіології, діагностики, лікування, профілактики та прогнозу). – М. – 1994. – 49 с.
4. Обухівська А. Г. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі / Антоніна Обухівська, Тамара Ілляшенко, Тамара Жук. – К. : Редакції загальнопед. Газет, 2012. – 128 с. – (Бібліотека «шкільного світу»).
5. Сиротюк О.Л. Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – 125 с.

Чирко Т. В.
вихователь вищої категорії
Хорошівського ЦРД «Веселка»

Логіко-математичний розвиток дошкільників з використанням методики Кюїзенера.

Інтенсивний розвиток суспільного життя, модернізація системи дошкільної освіти вимагають від педагогів закладів дошкільної освіти обирати ефективні засоби розвитку, виховання та навчання дітей на основі інноваційних педагогічних технологій. Формування початкових математичних знань і умінь у дітей дошкільного віку повинно здійснюватися так, щоб навчання давало не тільки безпосередній практичний результат, але й широкий розвиваючий ефект. Такою ефективною технологією у логіко-математичному розвитку

дошкільників є технологія Д. Кюїзенера, що дає змогу використовувати різноманітні практичні операції, які є основою для розумових дій, вироблення навичок рахунку, вимірювання, обчислень, моделювання та конструювання [2]. Вона призначена для логіко-математичного розвитку дітей та використовується педагогами різних країн у методиці формування елементарних математичних уявлень та елементів логічного мислення, починаючи з молодших груп дошкільного закладу і закінчуючи старшими класами школи. Палички Кюїзенера називають ще кольоровими паличками, кольоровими числами, кольоровими лінієчками, рахунковими паличками. Основні особливості цього дидактичного матеріалу – універсальність, висока ефективність.

Ефективне застосування паличок Кюїзенера можливо в поєднанні з іншими посібниками, дидактичними матеріалами, а також автономно. Важлива їх роль в реалізації принципу наочності, поданні складних абстрактних математичних понять у доступній формі малюкам, в оволодінні способами дій, необхідних для виникнення у дітей елементарних математичних уявлень. Важливі вони для накопичення чуттєвого досвіду, поступового переходу від матеріального до матеріалізованого, для розвитку бажання опанувати числом, рахунком, виміром, найпростішими обчисленнями.

У працях Ж. Піаже, А. Валлона, Б. Інєльдера, В. Рубцова, Е. Юдіна встановлені вікові межі, у яких відбувається процес розвитку логічних структур мислення, що є основним фактором у визначенні успішності формування логічних умінь. У дошкільному дитинстві найбільш ефективними посібниками є ті, що враховують можливість предметно-маніпулятивної діяльності, зокрема, палички Кюїзенера. Розроблені бельгійським математиком для підготовки дітей до засвоєння елементарних математичних уявлень, що також розвивають творчі здібності, уяву, фантазію, здатність до моделювання і конструювання, розвивають логічне мислення, увагу, пам'ять, виховують самостійність, ініціативу, наполегливість у досягненні мети. Впровадження в освітній процес цієї методики вкрай необхідно, так як підвищує якість математичної освіти дітей дошкільного віку.

Палички Кюїзенера призначені безпосередньо для навчання математики та пояснення математичних залежностей і відношень, а також вони надають додатковий позитивний вплив на дитину: розвивають дрібну моторику пальців, просторове і зорове сприйняття, привчають до послідовних дій. Палички Кюїзенера прості і зрозумілі, роботу з ними малюки сприймають як гру.

Досвід Кюїзенера знайшов відображення в книзі " Числа в кольорі " (1952 р.). З математичної точки зору палички – це множина, на якій легко виявляються відносини еквівалентності і порядку. У цій безлічі приховані численні математичні ситуації. Колір і величина, моделюючи число, підводять дітей до розуміння різних абстрактних понять, що виникають у мисленні дитини природно як результат її самостійної

практичної діяльності ("самостійного математичного дослідження") [4, с. 56-59].

Використання «чисел в кольорі» дозволяє одночасно розвивати у дітей уявлення про число на основі рахунку і вимірювання. За допомогою кольорових паличок дітей також легко підвести до усвідомлення відносин більше-менше, більше-менше на один, два тощо, навчити ділити ціле на частини і вимірювати об'єкти умовними мірками, освоїти в процесі цієї практичної діяльності деякі найпростіші види функціональної залежності, вправляти в запам'ятовуванні складу чисел з одиниць і менших чисел, підійти впритул до додавання і віднімання чисел.

Крім цього, граючись з паличками, діти освоюють такі поняття як «ліворуч», «праворуч», «довга», «коротка», «однакові», «високий», «низький», «широкий», «вузький». Цей матеріал широко використовується в дитячих садках Угорщини, Польщі, Бельгії, США, Франції та інших країн. Українським педагогам він також відомий, але використовується недостатньо, зокрема, в процесі спеціально організованих занять. Цим обумовлюється вибір теми статті.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати покращення умов організації занять з логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Одним із шляхів модернізації освітнього процесу в ЗДО є впровадження інноваційних педагогічних технологій, що дозволяє змінити стиль роботи з дітьми, підвищити дитячу активність, зацікавленість, самостійність. У дошкільній дидактиці є величезна кількість різноманітних дидактичних матеріалів. Сьогодні передбачає створення умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини та формування в неї життєвої компетентності.

Методика Кюізенера – універсальна, вона не суперечить жодній існуючій методиці, а навпаки, вдало їх доповнює. Існують різні варіанти і модифікації наборів паличок. Вони можуть відрізнятися один від одного кольоровою гамою. Але в кожному з наборів діє правило: палички однакової довжини пофарбовані в один і той же колір і, природно, позначають одне і те ж число; чим більша довжина палички, тим більше значення того числа, яке вона виражає. Кожна паличка – це число, виражене кольором і величиною. Кольори, в які забарвлені палички, залежать від числових відносин, обумовлених простими числами першого десятка натурального ряду чисел. Вибір кольору має на меті полегшити використання комплекту. Підбір паличок в одне «сімейство» (клас) відбувається не випадково, а пов'язаний з певним співвідношенням їх за величиною [5].

Палички дають можливість виконувати вправи як в горизонтальній так і у вертикальній площині на одному і тому ж місці, наприклад на столі, в той час як палички, які виготовлені самостійно, розміщуються або на столі (горизонтальна площина), або на фланелеграфі (вертикальна площина). З паличками можна «гратись» і на підлозі.

Ефективне застосування паличок Кюїзенера можливе в поєднанні з іншими посібниками, дидактичними матеріалами (наприклад, з логічними блоками Д'єнеша), а також в різних видах ігор і вправ. Вони необхідні для накопичення чуттєвого досвіду, поступового переходу від теоретичного до матеріального, для розвитку бажання опанувати числом, рахунком, виміром, найпростішими обчисленнями. Дуже важливо, що займаючись з рахунковими паличками Кюїзенера, діти на прикладі власної діяльності розуміють, що число з'являється в результаті рахунку і виміру. Тобто дитина отримує базові уявлення про числа і математику, з якими вона буде надалі працювати.

Ігри з паличками Кюїзенера необхідно використовувати в роботі з дітьми як під час занять так і в ігровій діяльності. У процесі подачі нового матеріалу палички добре доповнюють методичний алгоритм, але завдання з ними не повинні замінювати основну методику.

Навчальна діяльність з використанням методики «Палички Кюїзенера» формує такі логіко-математичні компетентності: діти засвоюють еталони кольору, порівняння предметів за довжиною, висотою; набувають навичок кількісного і порядкового рахунку, прямого і зворотного рахунку; вільно орієнтуються у числовому ряді; навчаються називати попереднє і наступне число, порівнювати числа, знайомляться з складом числа першого десятка; порівнюють множини за кількістю; удосконалюються уявлення про геометричні фігури (трикутник, квадрат, прямокутник, ромб); визначають просторове розміщення предметів, включаючи поняття «праворуч», «ліворуч»; навчаються моделювати, конструювати, групувати за кольором і величиною.

Висновки: використання ігор з кольоровими паличками Кюїзенера сприяє розвитку в дітей дошкільного віку інтелектуальних і творчих здібностей, допомагає робити багато відкриттів, ставити мету і досягати результату. Методика Кюїзенера передбачає не тільки навчання дитини математиці, але і розвиває дрібну моторику, мислення, зорове і просторове сприйняття.

Матеріали статті будуть корисними для педагогів закладів дошкільної освіти, батьків, студентів ВНЗ.

Список використаної літератури та джерел.

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Науковий керівник А. М. Богуш та ін. – К.: Видавництво, 2012. – 26с.
2. Комарова Л. Д. Как работать с палочками Кюизенера? Игры и упражнения по обучению математике детей 5-7 лет. – М.: Издательство ГНОМ и Д, 2008, – 64 с.
3. Михайлова З. А., Непомняща Р. А. Теоретичні та методичні питання формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку. – А., 1988. – 145 с.
4. Панова Є. П. Розвиток пізнавальних здібностей у дітей дошкільного віку / / Початкова школа. - 2002. – № 6. – С. 56-59

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» / О. І. Білан, А. М. Возна, О. А. Максименко та ін.. – Тернопіль: Мандрівець, 2013, – 264с.
6. Развивающие игры с палочками Кюизенера / А. И. Новикова, В. П. Тихонова – Мозаика – Синтез, 2008. – 118

Шевчук В. В.

Вихов.-методист
ЗДО № 16 м. Бердичів

Ознайомлення дітей з природою засобами ЛЕГО-технологій.

Життя людини тісно пов'язане з природою, яка завжди була для неї джерелом матеріальних і духовних сил. Але сьогодні людство зіткнулося з безліччю проблем, викликаних споживацьким ставленням людини до природи і пов'язаних з низьким освітнім рівнем населення. Наукові оцінки глобальної сучасної екологічної ситуації не оптимістичні. Вони змушують замислюватися кожен розумну людину, яка вболіває за майбутнє своїх дітей, онуків, всієї планети. Саме тому так важливо здійснювати формування основ екологічної компетентності у дітей дошкільного віку; формувати особистість, яка вміє жити в гармонії з природою; відчувати себе її часткою; для якої нормою життя є дбайливе ставлення до неї, починаючи з раннього дитинства. Виходячи з актуальності означеної проблеми, зі всією гостротою постає питання про поліпшення екологічного виховання підростаючого покоління. Проблеми сьогодення, що торкаються кожного жителя планети й від якого залежить майбутнє людства, належать екологічні проблеми. Викликані недалекоглядним, нерозумним, необґрунтованим ставленням людини до природи. Аналіз екологічної ситуації на нашій планеті свідчить про те, що нинішня криза охопила сфери мислення людини, її екологічну свідомість і практичну діяльність. Глобальне знищення природи – це лише побічний результат згубної діяльності суспільства. Тому актуальною в наш час є проблема формування екологічної свідомості дітей.

Дитина приходить у дитячий садок. У неї ще не сформовані стійкі погляди, переконання, інтереси, тому вихователі ставлять перед собою завдання – сформувати мислення, екологічну культуру, учать дитину з раннього віку жити за законами природи. І саме дитячий садок для цього має неабиякі можливості, бо саме з раннього віку в дитини закладаються: інтелект, мислення, природна допитливість, інтерес до всього оточуючого.

Дошкільне дитинство є таким віковим періодом, коли активно формуються основи світогляду дитини: його ставлення до себе, інших людей, навколишнього світу.[3,ст.112-115]

Мета статті: теоретично обґрунтувати та представити методичні підходи до розвитку природничих та математичних уявлень засобами ЛЕГО-технологій.

Формування екологічної свідомості – найважливіше завдання дошкільної установи в даний час. Дошкільна установа вже сьогодні покликана проявити наполегливість у вихованні нового покоління, якому властиво особливе бачення світу як об'єкту його постійної турботи. У дітей дошкільного віку є необхідні передумови формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи. Їм доступне розуміння різнобічних цінностей природи, вони вміють виразити свої емоції від спілкування з природою у творчій діяльності, знають правила поведінки в природі, можуть оцінити свої вчинки та вчинки інших.

Виховувати працьовитість і дбайливе ставлення дітей до природи – одна з важливих завдань загальної роботи з охорони навколишнього середовища. Вплив рідної природи кожен з нас в більшій чи меншій мірі відчував на собі і знає, що вона є джерелом перших конкретних знань і тих радісних переживань, які часто запам'ятовуються на все життя. Ознайомлення дошкільнят з природою – це засіб утворення в їхній свідомості реалістичних знань про навколишню природу, заснованих на чуттєвому досвіді та вихованні правильного ставлення до неї. Успішному розв'язанню складових екологічного виховання сприяє впровадження ЛЕГО-технологій.

Дошкільне дитинство - це вік гри. Малюк, в грі, не тільки пізнає світ, а й висловлює до нього своє ставлення. Чи завжди ми, дорослі, уважно і серйозно ставимося до дитячої гри? Чи можемо «на рівних» грати з дитиною, вибрати для нього найбільш цікаву і корисну іграшку? Чи можемо зробити так, щоб гра стала дійсно розвиваючим, виховуючим і коригувальним засобом? Необхідність постійної уваги до гри дітей з боку дорослих обумовлена тим, що вона є критерієм психофізичного розвитку дошкільника.

ЛЕГО (від дан. *leg* та дан. *godt* — «Захоплююча гра») — це серія іграшок, що являє собою конструктор на основі кольорових блоків, коліс, фігурок людей, тварин, птахів та інших деталей за допомогою яких можна скласти будь-які речі. які випускали схожі набори іграшок. Історія ЛЕГО веде свій початок з 1932 року, коли Оле Кірк Крістіансен заснував в Данії компанію по виробництву товарів для повсякденного вжитку. Продукцію Оле робив з дерева, при цьому спочатку основний прибуток компанії приносили сходи та прасувальні дошки, попит на які різко впав в період світової фінансової кризи. Потрібно було придумати щось нове. І Оле почав виготовляти дерев'яні іграшки, оскільки попит на них не слабшав навіть у важкі з фінансової точки зору часи. Головним помічником Оле в той час був його син Готфрід, який працював разом з батьком з 12 років. Розпочавши випуск іграшок, Крістіансен почав

шукати назву для своєї компанії. Він дав завдання всім працівникам фабрики запропонувати свій варіант назви. Пропозицій було багато, але в результаті вибрали те, що придумав сам засновник - слово ЛЕГО, яке походило від двох інших, - Leg i Godt, які разом означають "грати добре". Пізніше засновник дізнався, що сама фраза "ЛЕГО" в перекладі з латинської мови означає "я вчуся" або "я складаю". [4]

Конструктивна діяльність займає вагоме місце в дошкільному вихованні і є складним пізнавальним процесом, в результаті якого відбувається інтелектуальний розвиток дітей: дитина опановує практичними знаннями, вчиться виділяти істотні ознаки, встановлювати відносини і зв'язки між деталями і предметами.

У педагогічній практиці широко використовуються різноманітні види конструювання - з деталей конструктора, великогабаритних модулів, з паперу, природних і неспридатних матеріалів. З усього різноманіття конструкторів, які використовуються в дошкільному закладі, мені хотілося б зупинитися на ЛЕГО конструкторі, який представляє собою яскравий, барвистий, поліфункціональний матеріал, що надає величезні можливості для пошукової та експериментально-дослідної діяльності дитини. З його допомогою важкі завдання можна вирішити за допомогою захоплюючої творчої гри, в якій не буде переможених, так як кожна дитина може з нею впоратися. Елементи конструктора ЛЕГО мають різні розміри, різноманітні за формою, прості варіанти скріплення з іншими елементами. Варіантів скріплення ЛЕГО - елементів між собою досить багато, що створює практично необмежені можливості створення різних типів будівель та ігрових ситуацій.

Для вихователів дитячого садка використання ЛЕГО- конструктора є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників, що забезпечує інтеграцію різних видів діяльності. За допомогою конструктора ЛЕГО вирішуються завдання освітньої діяльності з дошкільниками за наступними напрямками:

1. Розвиток дрібної моторики рук, стимулюючи в майбутньому загальне мовленнєвий розвиток і розумові здібності.
2. Навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі.
3. Отримання математичних знань про рахунок, форму, пропорції, симетрії.
4. Розширення своїх уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт.
5. Розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення.

Сучасна педагогіка і дитяча психологія прекрасно простежила взаємозв'язок між розвитком мозку і розвитком моторики рук. Очі й вуха - органи, які сприймають інформацію, але закріплення цієї інформації проводиться методом дії. Діяльність мозку безпосередньо пов'язана з дією рук, зі здатністю точного і тонкого маніпулювання ними. Тому такі ігри, як конструктор ЛЕГО, є саме тими методиками, які розвивають мислення в прямому сенсі цього слова. [5]

Інтеграція ЛЕГО-технологій в роботу з дітьми нашого дошкільного закладу відбувається через використання ЛЕГО-конструктора в інтегрованих заняттях з ознайомлення з природою та навколишнім світом, занять з логіко-математичного розвитку, розвитку мовлення, при проведенні роботи з основ безпеки життєдіяльності дітей, дидактичних ігор та вправ. Проводиться самостійне творче конструювання дітей. Заняття з творчого конструювання проводимо в кінці кожної вивченої теми. Діти самі вирішують, що вони будуть конструювати в межах опрацьованої теми, не за зразком чи схемою, а за власним уявленням. Діти, які створюють свої власні рішення проблем, відчують захоплення від реальних досягнень і отримують досвід, який відрізняється від простого заучування досягнень інших. Таким чином, навчання перетворюється на цікавий пізнавальний процес. Використовуючи такі популярні теми: “Люди”, “Сім’я”, “Тварини”, “Транспорт” ми сприяємо самовираженню дітей і отриманні ними знань про оточуючий світ. Чим більше різних можливостей відчують діти, тим більше їм подобаються їх заняття, і тим більше вони приділяють уваги навчанню, тренуванню навичок, які будуть їм необхідні, щоб впевнено почувати себе в школі та в подальшому житті.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти України // Дошкільне виховання - № 1. – 1999. – с. 59, 17-19с.
2. Веретеннікова О.О. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою – К.: Вища школа. – 1979. –с. 365
3. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив ; наук. керівник К. А. Крутий. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2016. – 160 с.,112-115с.
4. <http://gucluve2.zakosvita.com.ua/uk/article/dosvid-lego-2016.html>
5. <https://doshkillyavasilkiv.jimdo.com/app/.../ЛЕГО.pdf>

Шепель О. В.

35 група, ННІ педагогіки

науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Тарнавська Н. П.

Формування кількісних уявлень дітей в процесі побутової діяльності.

Актуальність проблеми. На даному етапі розвитку людства формування кількісних уявлень в дітей у процесі побутової діяльності відіграє велику роль. Адже саме дошкільний вік є найбільш сензитивним для засвоєння нового матеріалу.

Проблемою формування кількісних уявлень у дітей в процесі побутової діяльності займалися такі видатні вчені: Я.А. Коменський, К.Д. Ушинський, Е.І.Тихеева, Г.С.Костюк та інші. Вони вважали, що «Формуючи кількісні уявлення у дітей потрібно враховувати вікові особливості дитини, навчати дитину не тільки на заняттях, але й в побутовій діяльності».

Проте на практиці спостерігається невідповідність між теоретичним матеріалом, що подається педагогом дітям дошкільного віку і недостатнім обсягом практичних вправ і дій, коли діяльність передуює введенню елементарних математичних понять.

Мета статті: вивчення особливостей формування кількісних уявлень дітей в процесі побутової діяльності.

Дошкільний вік є найбільш оптимальним для початку цілеспрямованого навчання. Дослідження науковців показують, щоб навчати дітей спочатку потрібно не числу, а порівнянню, сприяти засвоєнню в них кількісних відносин, а потім навчати лічильній діяльності. Передчасне навчання лічбі призводить до того, що уявлення про число набуває формального характеру. В категорії кількості виділяють ряд основних понять: «число», «категорія кількості».

Число – це результат визначення потужності множини дискретної сукупності об'єктів [2, с.7].

Категорія кількості – це одна з найбільших абстрактних категорій мислення людини [2, с.7].

Ознайомлення дитини з кількісним уявленням виступає головним завданням математичного розвитку. Протягом дитинства відбувається фактичне становлення особистості, формулюється та вдосконалюється мовлення дитини, формуються базові якості, зростають фізичні можливості, розширюється життєвий простір. Важливою особливістю розвитку дошкільника - загальний, неспеціалізований характер набутих ним знань, дій, здібностей. Це пояснюється тим, що протягом вікового періоду дорослішання особистості належить стати людиною, набуті все те, що потрібно кожному в будь-якій сфері життєдіяльності [12].

Формуванню у дітей кількісний математичних уявлень сприяють використовувані методичні прийоми (поєднання практичної та ігрової діяльності, рішення дітьми проблемно-ігрових та пошукових ситуацій).

В процесі побутової діяльності формування кількісних уявлень включають в себе цінності, виховні ідеї і багатий зміст, що спираються на природу дитини, спрямовані на розвиток його особистості, вводять дошкільника в світ соціальних відносин. Допомогти процесу формування можуть включені в математичну освіту формування математичних уявлень.

Заняття з дошкільниками мають інтегрований характер, в яких математичні завдання поєднуються з іншими видами дитячої діяльності. У навчанні відводиться самостійне рішення дошкільнят поставити певні завдання для вирішення поставленої проблеми, вибору ними прийомів і засобів, перевірки правильності його рішення. Навчання

дітей включає як прямі, так і посередні методи, які сприяють не тільки оволодіння математичними знаннями, але і загальному інтелектуальному розвитку. [1, с. 50].

Навчаючи дитину потрібно враховувати її вікові можливості, фізіологічні аспекти розвитку дитини. Не потрібно навантажувати дитину дуже важкими завданнями, але їй досить легкі теж давати не потрібно, так як дитина буде нудьгувати.

Формувати кількісні уявлення у дітей в побутовій діяльності досить не легко. Слід залучати дитину до різних вивів діяльності, давати дитині півні завдання для виконання, яких потрібно буде залучати підручні матеріали. В побуті досить легко навчати дитину понять «більше», «менше». [4,с. 61].

Провідною діяльністю дитини є гра. Для того, щоб в побутовій діяльності залучити дитину до гри необхідно зацікавити дитину. Ігри можуть бути як дидактичні так і сюжетно-рольові.

В процесі побутової діяльності формування кількісних уявлень являє собою багатющий зміст для формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Збагачення змісту кількісних уявлень здійснюється за рахунок: культурно-побутових традицій, пов'язаних з житлом, етнокультурними особливостями розуміння числа, народними заходами вимірювання.

Формувати уявлення в побуті в дітей не дуже просто, необхідно сформувати уявлення дитини про те, що кількість предметів називаються своїм значенням. Наприклад, якщо предмети знаходяться поруч, то їх називають словом «багато», а один предмет словом «один». Елементи множини можуть бути не тільки окремі об'єкти, а й їх сукупності.

Для того щоб розпізнати кількісну лічбу необхідно знайти питання «скільки». Таке запитання дає можливість визначити кількість, потужність даної множини. [3, с.22].

Пропонуємо деякі види побутової діяльності дітей, що закріплюють у них уявлення про кількісні уявлення.

Фрагмент заняття «ознайомлення дітей з кількісною і порядковою лічбою»

«Складаємо фрукти на тарілку»

Мета: розкрити значення порядкових числівників і сформувати навички кількісної лічби в межах шести. Показати, що для визначення порядкового місця предмета серед інших.

Хід заняття:

Дітям показується приготувати страву з готовим набором на тарілці фруктів. Потім дітям пропонується розглянути декілька множин вперемішку(множини овочів та фруктів). Дітям пропонується вибрати серед запропонованих множин 6 яблук.

Ставиться запитання до дитини: «Чи правильну кількість яблук ми виклали?», «Як це перевірити». Діти лічать та називають фрукти «одне яблуко, два яблука, три яблука, чотири яблука, п'ять яблук, шість яблук. Всього шість яблук».

Як завдання можна запропонувати: відібрати на столі деяку кількість предметів, відрахувати задану кількість і принести дорослому.

Дітям пропонується розкласти 6 яблук поже в свою тарілочку. Одночасно з кількісною лічбою опановують діти порядкову лічбу. Порядкова лічба відповідає на питання «Який по порядку?» чи «На якому місці стоїть»

Тож дитині можна дати завдання: « Скажи яке по порядку зліва на право знаходиться зелене яблуко?», «В якій тарілці червоного кольору знаходиться яблуко 5 якщо лічити з права наліво?»

Після приготування страви можна запропонувати скласти рецепт з картинок, створивши таким чином знаково-символічну модель.

Ця методика дасть змогу більш краще навчити дітей кількісно лічити по прядку. Методика сформує кількісне уявлення дитини про число. Дасть змогу дитині зрозуміти, що лічити предмети можна не тільки на заняттях, але й в побуті.

Висновки: отже у дошкільному віці формування кількісних уявлень дітей в процесі побутової діяльності є досить актуальною темою, адже знання дитини потрібно формувати не тільки на заняттях, а й в побуті. Особливостями формування у побутовій діяльності кількісних уявлень є те, що таке навчання є найбільш ефективних для дитини.

Список використаних джерел та літератури.

1. Артемова Л.В. Колір, форма. Величина, число // Л.В.Артемова.-К.: Томіріс 1997
2. Математическая подготовка детей в дошкольных учреждениях: Семинар., практ.и лаб. Занятия по курсу «Методика формирования элементар, мат. представлений у детей»: Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов по спец.№2110 «Педагогика и психология(дошк.)» /Р.А. Березина, В.В. Данилова, Т.Д. Рихтерман и др.; Сост. В.В. Данилова. – М.: Просвещение, 1987
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Тамара Іллівна Поніманська. – К.:Ака-демвидав, 2004.
4. Тарнавська Н.П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять: Навчально-методичних посібник. / Тарнавська Н.П.- Житомир: ЖДУ ім.І.Франка.-154с.
5. Щербакова К.Й. Методика навчання математики в дошкільників: Навч. посібник. –К.: Вид-во Європейського університету, 2011

Шитікова О. П.
викладач «Методики формування елементарних

математичних уявлень у дітей дошкільного віку»
Бердичівського педагогічного коледжу
наук. керівник: доц. Тарнавська Н.П.

Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку засобами високотехнологічних ігрових моделей.

Розвиток інтелектуальних здібностей дітей дошкільного віку – одна з актуальних проблем сучасності. Діти у яких розвинений інтелект швидше запам'ятовують матеріал, вони більш впевнені в своїх силах, легше адаптуються в новій обстановці, краще підготовлені до школи. Інтелектуальна праця дуже нелегка. Математика відіграє велику роль в розумовому вихованні і в розвитку інтелекту дитини.

Математика володіє унікальним розвиваючим ефектом. Її вивчення сприяє розвитку логіки, пам'яті, мовлення, уяви, емоцій; формує наполегливість, терпіння, творчий потенціал особистості. Людина наділена математичним мисленням краще планує свою діяльність, прогнозує ситуацію, послідовніше і точніше викладає думки, може чітко обґрунтувати свою позицію. Математичний розвиток дітей дошкільного віку відбувається набагато швидше, якщо використовувати високотехнологічні ігрові моделі. Їх застосування пояснює дітям виклики сучасності засобами елементарної математики, добре допомагає сприйняттю нового матеріалу і тому дитина бере активну участь у пізнавальному процесі.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати педагогічні умови використання високотехнологічних ігрових моделей при формуванні елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.

Основна діяльність дитини дошкільного віку – це гра. За статистикою 4-річні діти щодня обмірковують і ставлять дорослим близько 900 питань, відповіді на більшість з яких дають іграшки. Сучасні високотехнологічні ігрові моделі, які необхідно використовувати у класичних методиках ФЕМУ, можуть розповісти дітям про складні «дорослі» проблеми. Гра є природним способом розвитку, в ній дитина радісно і легко розкриває свої творчі здібності, освоює нові знання, розвиває спритність, спостережливість, фантазію, пам'ять, вчиться міркувати, аналізувати, долати труднощі, одночасно вбираючи неоціненний досвід спілкування. У грі розвиваються пізнавальні здібності, інтелект, прищеплюються навички культури, поваги до людей, мовного спілкування, удосконалюється моральне ставлення до навколишнього. Педагогу закладу дошкільної (далі ЗДО) освіти важливо враховувати цей ресурс в процесі ознайомлення дошкільників з елементарною математикою.

Багато дітей відчувають труднощі при засвоєнні математичних знань. Школярі визначають математику одним з найбільш важких для них навчальних предметів. Діти дошкільного віку не знають, що математика важка наука і завдання педагога ЗДО полягає в тому, щоб прищепити дітям любов до занять математикою, показати важливість

математичних знань при реалізації будь-якої діяльності, ігрової чи побутової.

У розвитку мислення дошкільників велику роль відіграють сучасні високотехнологічні ігрові моделі. Вирішуючи завдання, поставлені в грі, дитина вчиться виокремлювати окремі ознаки предметів, явищ, порівнювати, групувати, класифікувати за певними загальними характеристиками. Діти вчатьсЯ міркувати, робити висновки, узагальнення, при цьому тренується їхня увага, пам'ять, розвивається доволіне сприйняття. Важливим є те, що сучасні високотехнологічні ігрові моделі не тільки впливають на розумовий розвиток дитини, вони закладають на рівні первинних уявлень дітей перспективи технічного розвитку людства. Сучасні іграшки самим своїм устроєм, функціями, виглядом дають відповіді на такі важливі виклики сучасності:

- Як подолати гендерну нерівність?
- Чому люди різних рас і національностей мають право на самовизначення?
- Чому люди різної зовнішності: худі, з надмірною вагою, хворі є красивими. Чому гратися добре з усіма, навіть якщо інша дитина на візочку?
- Чому від кожного з нас залежить який клімат на планеті?
- Для чого потрібні надсучасні моделі ракет, парковок, медичного обладнання?

Саме тому ознайомлення з елементарною математикою дітей дошкільного віку має включати в себе використання сучасних високотехнологічних моделей, цим обґрунтовується вибір теми статті.

Мета статті: вивчити педагогічні умови застосування високотехнологічних ігрових моделей в процесі ознайомлення дітей з елементарною математикою.

Гра вимагає посидючості, серйозного настрою, розумової активності. Тільки в грі дитина радісно і легко розкриває свої творчі здібності, розвиває спостережливість, фантазію, пам'ять, вчиться міркувати, аналізувати, долати труднощі [3]. Організована з врахуванням сучасних освітніх засобів робота з математичного розвитку дітей дошкільного віку, сприятиме підвищенню рівня розумового розвитку дітей, формування в них математичних компетентностей. Якщо в методиці ФЕМУ використовувати високотехнологічні ігрові моделі, то це дозволить дітям більш ефективно здобувати знання з елементарної математики, які поліпшать їхню увагу, пам'ять, сенсорний розвиток, уяву, і тим самим допоможуть вирішувати реальні життєві проблеми. Важливо математичні знання застосовувати у практичній діяльності, так вони будуть корисними у майбутньому житті.

Гра для дошкільників є способом пізнання навколишнього світу, імітацією дій дорослого. Сучасні ігрові моделі – це світ дорослих у мініатюрі і тому гра з ними не тільки приносить задоволення і радість для дитини, що саме по собі дуже важливо, з її допомогою можна

вдосконалити існуючі іграшки, знайти їм замітники, що в свою чергу, спонукатиме дітей вимірювати, обчислювати, орієнтуватись в просторі і часі.

При застосуванні педагогом ЗДО методичних алгоритмів пояснення нового матеріалу під час занять з елементарної математики, високотехнологічні ігрові моделі розглядаються як один із засобів, що забезпечує раціональний взаємозв'язок діяльності вихователя і дітей щодо отримання конкретного ігрового результату. Гра цінна тоді, коли вона сприяє, уточнює та формує математичні знання дітей. Тобто в процесі ігрових (практичних дій) дитина пізнає математичні поняття, залежності і відношення. Для неї стає зрозумілим, що певні дії для досягнення результату неможливо виконати без знання, математичних законів – виміряти довжину дороги, побудувати міст, відрахувати необхідну кількість предметів, знайти своє авто на багаторівневій парковці тощо.

Ігри, спрямовані на розвиток сприйняття, формують у дитини вміння аналізувати предмети за такими ознаками, як колір, форма і величина. Будь-який методичний алгоритм не обходиться без ігрових моделей, але саме високотехнологічні найбільш пов'язані з математикою.

Пропонуємо розглянути високотехнологічні моделі і можливість їх застосування в деяких методиках ФЕМУ:

Екологічні іграшки – розроблені молодими екологами світу, щоб показати дітям як люди впливають на навколишнє середовище. Вище згадані іграшки, можна розглянути з середини і побачити, що відбувається з тваринами, коли вони ковтають пластик, скло, метал. Ці предмети можна лічити різними способами та групувати певним чином. Такі ігрові моделі слушно застосовувати у методиках: «Кількісна лічба», «Порядкова лічба», «Лічба групами».

Сучасні іграшки персони – (ляльки з обмеженими можливостями, різних національностей і зовнішності тощо) самим своїм виглядом розповідають про свою життєву історію, а тому їх слушно використовувати в методиках: «Ознайомлення з задачами – драматизаціями», «Орієнтування в просторі відносно себе та інших предметів».

Високотехнологічні іграшки (конструктори, побутова і медична техніка, трансформери, модульні меблі зі змінними деталями, дитячі мікроскопи, телескопи тощо) у яких закладено перспективи технічного розвитку людства, застосовуються в методиках: «Орієнтування в просторі – лабіринтах, багатоповерхових конструкціях», «Розрізнення, конструювання, модифікація форм та геометричних фігур», «Розрізнення величини та вимірювання умовними мірами», «Орієнтування в часі».

Раціонально використовувати в методичних алгоритмах інтерактивні розвиваючі книги-іграшки, лепбуки, що містять схованки, сюрпризи, загадки, лабіринти. Зміні деталі можна розрізняти за величиною: великі і маленькі, товсті і тонкі, довгі і короткі, порівнювати їх шляхом накладання, зіставлення, вимірювання умовними мірами.

Наприклад, діти можуть порівнювати героїв казки «Ріпка» за зростом, починаючи з діда і, навпаки, з мишки. Важливо орієнтуватися в послідовності виконуваних дій у казці, користуючись словами «спочатку – потім», «далеко – близько», «один за одним», «четвертий справа» тощо.

В ігровій діяльності під час занять, дитина маніпулює предметами, порівнює їх за розміром і формою, знайомитися з їх внутрішнім устроєм, komponує деталі, щоб сконструювати певну ігрову модель. Для дітей дошкільного віку важливо забезпечити різноманітність і мінливість предметного середовища, що оточує їх, включаючи в нього не тільки іграшки, але і різні предмети побуту дорослих, які цікаво використовувати. Кожна дитина повинна мати можливість вільно брати будь-які іграшки і діяти з ними на власний розсуд (в тому числі розбирати їх на частини і заглядати всередину). Досліджуючи предмети, їх властивості та якості, діти користуються різноманітними досліджуваними діями: групують об'єкти за кольором, формою, величиною, призначенням, кількістю; складають ціле з 4-6 частин, тобто набувають ігрових і математичних компетентностей. Індивідуальний підхід, який слід використовувати в роботі, допоможе кожній дитині проявити свої вміння та здібності в різноманітній ігровій діяльності.

Висновок. З метою стимулювання інтересу до пізнання, доцільним є використання високотехнологічних ігрових моделей в методиці ФЕМУ, створення розвивального середовища для практичних дій дошкільників з використанням сучасного ігрового обладнання, оскільки це добре впливає на формування елементарних математичних уявлень і сприяє підвищенню рівня математичного розвитку, дає змогу розвинути математичні компетентності дітей.

Список використаних джерел та літератури.

1. Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко А. Ю. - К.: Видавництво, 2012. – 26 с., С. 17.

2. Метлина Л. С. – «Математика в детском саду» - М. – 1984. – 78 с.

3. Новикова В. П. « Математика в детском саду». – М.: Мозаика – Синтез, 2009. – 102 с.

4. Стасова Л. П. «Развивающие математические игры-занятия в ДОУ». – Воронеж, 2008. – 74 с.

5. Панова Е. Н. «Дидактические игры-занятия в ДОУ» – Воронеж: ТЦ «Учитель», 2006. – 123 с.

Шпак М. М.

вих. ЗДО № 16 «Ялинка»
м. Бердичів

Екологічне виховання для сталого розвитку дітей дошкільного віку засобами “Лепбук”.

Проблема формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку набула актуальності тоді, коли у суспільну свідомість увійшло розуміння взаємозв'язку людини і природи, їхньої взаємозалежності та взаємообумовленості існування. Однак реалії сучасного життя підтверджують, що у значної частини людей ще не сформовано еколого-доцільну поведінку. Про це свідчить бруд на вулицях, засміченість водойм та берегів, нерациональне використання природних ресурсів, емоційна байдужість громадян до проблем довкілля, а отже, невідповідальне ставлення до власного здоров'я. Причиною є не стільки нестача знань, а й відсутність належного ставлення до природи, почуття відповідальності за природу як за власний життєвий простір, неусвідомленість духовної та фізичної єдності людини і природи.

Актуальність освіти сталого розвитку для підростаючого покоління сьогодні вже ніким не ставиться під сумнів. Адже розв'язання притаманних сучасному суспільству екологічних проблем можливе лише за умови зміни поведінки людини, її ціннісних орієнтирів, формування у дітей особливого екологічного та економічного мислення, яке передбачає розуміння суті тих взаємозв'язків, що існують у єдності «природа – людина – суспільство» та усвідомлення власної відповідальності кожного за збереження Землі, як єдиної можливої екологічної домівки людства.

Доведено, що основи світогляду особистості закладаються у дошкільному дитинстві. Тож ознайомлення дітей з природою та виховання відповідального ставлення до неї саме в дошкільному віці має велике значення і є невід'ємною складовою освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі. [1, ст.112-115]

Дітей дошкільного віку ознайомлюють з природою та дбайливе ставлення до неї, однак раціональне використання ресурсів залишається питанням недостатньо вивченим в методиці ознайомлення дітей з природою та в методиці формування елементарних математичних уявлень, цим обумовлено вибір теми нашої статті.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та представити методичні підходи до розвитку математичних та природничих уявлень дітей в процесі освітньої інтеграції засобами “лепбук”.

Основними завданнями екологічного виховання є навчати помічати красу довкілля, гармонійно співіснувати з природою та раціонально використовувати її багатства — ось пріоритетні завдання екологічного виховання дошкільників. Чітко усвідомивши в дошкільному дитинстві відповідальність за природу як живий організм, у майбутньому дитина відчуватиме невід'ємну потребу діяти заради збереження та відновлення її багатств.

Сталий розвиток – це розвиток економічної, соціальної сфер при раціональному використанні екологічних ресурсів.

Сьогодні система дошкільної освіти зазнає суттєвих змін. Важливим аспектом освіти є формування у дитини «навчити вчитися самому». Перед педагогом стоїть завдання навчити дитину ставити перед собою мету і завдання, знаходити способи їх вирішення, а головне знаходити потрібну інформацію для вирішення поставленого питання серед величезної кількості джерел інформації. Сучасній дитині необхідно не стільки багато знати, скільки послідовно і доказово мислити, проявляти розумову активність. Зміст і методи навчання дошкільників спрямовані на розвиток уваги, пам'яті, творчої уяви, на вироблення вміння порівнювати, виділяти характерні властивості предметів, узагальнювати їх за певною ознакою, отримувати задоволення від знайденого рішення. Коли дитина сама діє з об'єктами, вона краще пізнає навколишній світ, тому пріоритет в роботі з дітьми слід віддавати практичним методам навчання. У зв'язку з цим перед нами педагогами стоїть завдання пошуку нових нестандартних форм взаємодії з вихованцями. На зміну традиційному приходить продуктивне навчання, яке спрямоване на розвиток творчих здібностей, формування у дошкільнят інтересу до творчої діяльності. Одним з перспективних методів, які сприяють вирішенню даної проблеми, є лепбук.

Lapbooking – процес виготовлення лепбуку як форми організації навчального матеріалу, явище нове, але вже набуло популярності та широко використовується у всьому світі від Америки до Європи. Зустрівши вперше термін «lapbook», ми навіть не здогадувались, наскільки цікавим виявиться процес дослідження цього поняття, яким багатогранним та оригінальним воно виявиться насправді, як зацікавить нас та наших вихованців і як міцно увійде у нашу повсякденну діяльність. Виготовивши одного разу лепбук зі своїми вихованцями, ми зрозуміли, що можливості його використання як в дитячому садку, так і вдома, з власними дітьми, необмежені. Він відкриває двері у світ творчості дитини, для вираження власної неповторності, креативності. А педагогів стимулює до постійного пошуку та самовдосконалення.

Термін «лепбук» (з англійського «lapbook» – книга на колінах) вперше використала у своїй домашній школі мати та письменниця з Вірджинії Теммі Дабі. Вона узагальнила досвід використання різноманітних міні книг, автором створення яких була Діна Зайк ще у вісімдесятих роках минулого сторіччя. Саме Діна Зайк запропонувала використовувати так звані foldables – складені аркуші паперу, для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми. Автор детально описала у своїй книзі різні способи їх створення. Використання таких складених різними способами аркушів паперу, або, як ми їх зараз називаємо, «міні книги», давало можливість дітям, працюючи над їх виготовленням, швидко та надовго запам'ятовувати потрібну інформацію. Отже, лепбук – це книга або папка будь-якої форми та з будь-якої теми, з вкладеними у неї оформленими у оригінальний спосіб різноманітними міні книжками, віконечками, малюнками, іграми. Як і інші цікаві інновації, він був підхоплений матусями, вихователями,

вчителями всього світу та досить вдало ними використовується під час навчання. В умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти перед педагогом постає проблема - навчити дитину ставити перед собою цілі і завдання, знаходити способи їх вирішення, а головне знаходити потрібну інформацію для вирішення поставленого питання серед величезної кількості джерел інформації.[3. ст.11,17] Всім нам відомо, що краще запам'ятовується те, що цікаво, емоційно забарвлене. Саме для того, щоб вивчене залишилось в пам'яті дитини, щоб вона могла навчитися користуватися тими знаннями, які отримала на заняттях, щоб вона захотіла самостійно розширити свої знання з даного питання доцільно використовувати лепбук.

Зрозуміло, що робота над створенням лепбука у різних вікових групах має певні відмінності та особливості, так як різняться їх вікові можливості. У молодших групах доцільніше використовувати створення лепбука як колективної форми роботи, де провідну роль у його створенні бере участь вихователь. На плечі педагога лягає процес обрання теми, форми її відображення, добір практичного матеріалу. Йому потрібно ґрунтовно та відповідально поставитись до підготовчого етапу створення лепбука і тоді сам процес його виготовлення стане для вихованців захопливим заняттям, над яким дружно працюватиме вся група, а результат буде вражати оригінальністю, неповторністю та творчістю, принесе задоволення від спільної діяльності. У старших групах дитячого садка лепбук може використовуватись як колективна, так і індивідуальна форма роботи.

Створюючи колективний лепбук, старші дошкільники можуть планувати зміст його розділів, форми відображення у міні книжках, загальне оформлення. Цілком зрозуміло, що все це діти зможуть робити лише за тієї умови, що вони матимуть певний досвід у створенні подібних робіт, а досвід як відомо досягається шляхом неодноразових вправлянь. Крім того роль вихователя полягає у допомозі, коригуванні роботи, підтримці інтересу вихованців до творчості. Старші дошкільники поряд з колективною роботою можуть створювати й власні індивідуальні роботи. Дитина має сама обрати яким способом та що вона буде вкладати у свій лепбук. Допомога дорослого тут буде обов'язкова, але вона має бути ненав'язливою, коригуючою.

На нашу думку, у структуру лепбука є доцільним включати математичний зміст і відповідні засоби, наприклад: хованки з математичним матеріалом – цифрами, множинами, умовними мірами, математичні віяла і гармошки для кількісної і порядкової лічби, стрілковий годинник з рухомими стрілками.

Використовуючи в практиці роботи ЗДОН[№]16 м. Бердичева, можна зробити висновки, що лепбук є досить цікавим та дієвим засобом в формуванні елементарних математичних уявлень та ознайомлення дітей з природою. Представлений матеріал тематично має містити завдання для сталого розвитку – вказувати дітям на раціональне використання ресурсів (використання води, енергозбереження, зменшувати кількість речей у повсякденному житті, давати речам друге життя). Під час

ознайомлення дітей з кількісною та порядковою лічбою, ознайомлення дітей п'ятірками з елементами сталого розвитку. Також доцільним матеріалом для лепбука будуть умовні мірки, які будуть зроблені з покидькового матеріалу (палички, шнурівки, ковпачки від фломастерів і т.д.), ігри та вправи геометричними фігурами за асоціаціями (зроблені власними руками разом із дітьми).

Пропонуємо авторський фрагмент заняття з формування елементарних математичних уявлень із використанням лепбука для вирішення завдання сталого розвитку дітьми старшого дошкільного віку.

Фрагмент заняття для дітей старшої групи «Лічба групами»

Мотивація до заняття: «Звуки Арктики. Що це за звуки, нам підкаже персонаж, який з'явиться зараз перед нами. Північний білий ведмідь. Чому завітав до нас, як ви думаєте? В яких умовах проживає в Арктиці? Чим харчується? Чому занесений до Червоної книги? Він з'явився у нас на занятті, щоб звернути увагу на те, які проблеми виникли у нас в Арктиці. Арктика почала танути, через те, що люди неправильно користуються ресурсами на Землі. Для білих ведмедів погіршилися умови проживання, стало мало риби, щоб харчуватися; і якщо люди не припинять нищити природу, ці тварини можуть зникнути. Тому складемо пам'ятку для дітей, батьків, знайомих, як же потрібно користуватись ресурсами. Подивіться, що дістав в океані білий ведмідь, знайдемо в лепбучі. Почати потрібно з малого – сортувати сміття. У цій частині заняття пропонується робота з лепбуком. На кожній сторінці лепбука є картинка, що позначає відповідну лінію та конверти з предметами з пластику, скла, металу та ін. (площинні форми). Дітям пропонують дістати у лепбучі відповідні предмети і посортувати їх. Спочатку зберемо сміття на купки, а потім розмістимо його у контейнери розташовані у лепбучі, представлені з прозорого матеріалу відповідних відтінків.

Вихователь пропонує розкласти предмети таким чином: там де сторінка з сірим контейнером – складаємо металеві речі, з блакитним – пластиківі, з білим – паперові, з коричневим - дерев'яні, діти розбирають предмети та складають на купки по п'ять. Їх можна полічити купками, а можна полічити п'ятірками – одна п'ятірка, дві п'ятірки... Зберемо наші купки у контейнери різних кольорів. Запам'ятаємо, якщо сміття не сортувати, папір буде лежати в землі – 3 роки, жувальна гумка - 5 років. А пластикова пляшка -6-7 людських життів, а скло і того більше.»

Зрозуміло, що всі подані теми є орієнтовними. Їх доцільність, актуальність, необхідність роботи саме над тією чи іншою темою визначає сам педагог, залежно від навчальної мети, вікових особливостей дітей конкретної групи. Але саме тут відкривається поле для польоту фантазії та творчості педагога.

Список використаних джерел та літератури.

1. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив ; наук. керівник К. А. Крутий. – Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2016. – 160 с., 112-115с.
2. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О. Пометун. – Д. : «ЛІРА», 2014., 119 с., 8с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. А., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко А. Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с., 11-17с.
4. Тарнавська Н.П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять: Навчально-методичний посібник. Тарнавська Н.П. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. – 154с., с.69-70
5. <https://dorobok.edu.vn.ua/file/get/2076>
6. <http://en.wikipedia.org>

Штуль Юлія
студентка 35 групи
ННІ педагогіки
ЖДУ імені Івана Франка

Виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку у процесі сюжетно-рольових ігор

Актуальність. Формування гуманної та всебічно розвинутої особистості має велике значення для соціалізації та розвитку дітей старшого дошкільного віку. Цей віковий період характеризується значно ширшими можливостями в засвоєння моральних якостей особистості, які мають велике значення для встановлення взаємин з оточуючими. Гуманні почуття в душі дитини підтримання дружніх відносин з однолітками, розуміння життєвих ситуацій та позиції іншої людини. Значну роль у становленні цих почуттів має сюжетно-рольова гра, яка в цьому віці досягає найвищого рівня свого розвитку. Однак на сучасному етапі більшість акцентів у закладах дошкільної освіти ставиться на навчання, цим обумовлений вибір теми статті.

Мета статті: вивчити покращення умов сюжетно-рольової гри в закладі дошкільної освіти.

З'ясування особливостей виховання гуманних почуттів старших дошкільників потребує наукового вивчення змісту самого поняття «гуманні почуття», що, в свою чергу, призводить до необхідності виділення більш загальних категорій «емоції» та «почуття». В сукупності вони становлять цілісне поняття та процес гуманного виховання дітей.

О. Б. Буракова розглядає це поняття як переживання, пов'язане з упередженим ставленням до чого-небудь, залежить від конкретної ситуації і стану людини в даний момент, характеризується раптовістю виникнення, швидкої змінюваності. Гуманність є вершиною моральності, оскільки в ній любов до всього живого поєднується з милосердям, безкорисливою допомогою людям, чесністю, добротою, миролюбністю, працьовитістю, альтруїзмом, турботою про людину, повагою її прав на самовизначення і свободу, урахуванням особистісних потреб, а також створенням комфортних умов щодо перебування в навчальному закладі та на шляху до успіху [1, с. 37].

Концептуальні положення гуманістичного виховання дітей дошкільного віку визначено у працях Т. І. Поніманської. Досліджувалися такі аспекти проблеми формування гуманних почуттів у дітей як вплив соціальних емоцій на взаємодію дітей (О. В. Запорожець, В. К. Котирло, А. Д. Кошелева, Я. З. Неверович, А. П. Стрелкова); специфіка прояву гуманних взаємин дошкільників у спільній діяльності (В. Абраменкова, Л. В. Артемова, А. М. Гончаренко, О. А. Козлюк, В. К. Котирло, Т. І. Поніманська, О. О. Смирнова).

В основі морального виховання лежать загальнолюдські і національні морально-духовні цінності. На їх основі можна окреслити коло якостей особистості, які становлять зміст морального виховання. Це гуманність, доброта, чесність, працелюбність, повага, милосердя та ін.

Український дослідник П. Р. Чамата вказує на те, що для того, щоб гуманні якості набули для дитини особистісного сенсу, стали органічним надбанням образу власного «Я» особистості, дошкільник має «пережити своє ставлення до інших людей і ставлення інших людей до себе». Тому основним шляхом формування такого ставлення є залучення дітей до сюжетно-рольової гри, в процесі яких вони через виконання певних ролей включаються в соціальне середовище [2, с. 18].

Як складову морального виховання гуманну поведінку розглядають Л. Божович, О. Запорожець, О. Кононко, вказуючи на вплив емоцій на моральний розвиток дошкільників. Становлення моральних почуттів як передумови формування гуманної поведінки обґрунтовано в працях В. Котирло, С. Кулачківської, С. Ладивір; виникнення моральних мотивів, які сприяють набуттю досвіду і звички моральної поведінки, досліджено Л. Божович, Л. Виготським, Д. Ельконіним; нормативність як характеристика моральної поведінки дошкільника розглядається в дослідженнях В. Абраменкової, Л. Артемової, Л. Божович, С. Якобсон.

Головним засобом виховання гуманної поведінки у дітей є їх спілкування з

дорослими та однолітками. Сюжетно-рольова гра є своєрідною трансформацією таких взаємин та основою формування гуманної особистості. Дослідженнями Л. Артемової, О. Кульчицької, Т. Репіної щодо міжособистісного спілкування дітей, Ю. Приходько, Л. Проколієнко щодо спілкування вихователя з дітьми доведено, що завдяки спілкуванню в процесі сюжетно-рольової гри діти пізнають соціальний

світ, засвоюють досвід і практику співпереживання, взаємодопомоги, тактовності [3].

Сюжетно - рольова гра це та сфера дійсності, де дитина моделює способи поведінки, дії, взаємини дорослих. Гра відповідає інтересам та потребам дітей. У грі розвивається самостійність, ініціативність, творчість. Враження пережиті в грі залишають глибокий слід в свідомості дитини і є основою для формування добрих почуттів. У грі на перший план висуваються відносини між людьми і суть їх праці. Виконуючи ролі, дитина вчиться діяти у відповідності з моральними нормами, прийнятими в людському суспільстві.

Основи моральної спрямованості сформовані в дошкільному віці визначають подальше життя дитини. виправити помилки, які допустили батьки і педагоги у духовно-моральному вихованні важко. У старшому дошкільному віці створюються найбільш сприятливі умови для духовно-морального розвитку дітей. У цей період розширюється і перебудовується система взаємин дитини з дорослими і однолітками, ускладнюються види діяльності, виникає спільна з однолітками діяльність. Дошкільник осягає світ людських відносин, відкриває закони, за якими будується взаємодія людей, тобто норми поведінки. Прагнучи стати дорослим, дошкільник підпорядковує свої дії суспільним нормам і правилам поведінки [4].

Виховне значення гри у психічному розвитку дошкільника визнане в дитячій психології та дошкільній педагогіці одним із базових положень. У грі виявляються всі психічні властивості й процеси, розвиваються певні риси характеру, відбувається становлення образу «Я». Саме в ній формується довільна поведінка дитини. Психолог Л. Виготський зазначив, що гра пробуджує в дитині сильні, яскраві почуття, водночас навчає не підпорядковуватися наосліп емоціям, а узгоджувати їх із правилами гри й кінцевою метою. Сюжетно-рольова гра може бути засобом формування в дітей моральних уявлень загалом та гуманних почуттів зокрема, оскільки діти відтворюють у ній стосунки дорослих. Центральний момент гри, що об'єднує всі її компоненти, – це роль, яку вибирає дитина. Не змінюючи зовнішнього боку діяльності малюка, вона перебудовує його дії, надає останнім суспільного відтінку, розвиває всебічно. Через певний сюжет, зміст і роль під час гри можливо сприяти розвитку моральних та соціальних почуттів у дошкільників. Необхідною умовою цього є моделювання взаємин, у яких виявляються гуманні почуття [5, с. 79]. Роль гри у розвитку почуттів не вичерпується власне ігровими стосунками. Реальні стосунки між учасниками спільної ігрової діяльності також сприяють розвитку супідрядності й узгодженості їхніх дій, визначають підпорядкування певним правилам. На нашу думку, насичення дитячих стосунків проявами гуманних почуттів допомагає гармонійному розвитку емоційної сфери дитини, її моральному становленню [5, с. 77].

В старшому дошкільному віці в процесі сюжетно-рольової гри діти відображають цей соціальний світ, в якому вони проживають, або хочуть

бути. Одним з прикладів сюжетно-рольової гри для дітей може бути гра «Школа», де діти готуються і засвоюють ролі учнів, вчителів. Це є хорошою основою для майбутнього оволодіння дитиною ролі учня. Основна мета гри — поглибити знання про навчання в школі, різноманітність професій, вчити розвивати динамічний сюжет гри, розвивати мовлення, розширювати словниковий запас, розвивати логічне мислення.

Підготовка до гри — екскурсія до школи, бесіда, перегляд мультфільмів та передач про школу, відповідні дидактичні ігри та вправи.

Основними матеріалами можуть бути традиційні атрибути до сюжетно-рольової гри «Школа» (дошка, парти, ручки, олівці, фломастери, ранці, крейда, папір тощо); навчально-розвивальний посібник для дітей 4-6 років Л.В. Шелестової «Вчимося читати» (частина 1); традиційні атрибути до сюжетно-рольової гри «Магазин «Все для школи»» (товари для продажу, «гроші», гаманці, прилавок, одяг для продавця, консультанта магазину, сумки, пакети тощо).

Ігрові ролі та правила — директор школи, вчитель, лікар, учні, продавець, консультант. В нашій грі будуть працівники школи — директор та вчитель читання, працівники магазину шкільного приладдя — продавець та консультант (хлопчик та дівчинка), які також будуть мамою і татом, працівники поліклініки — лікар та медична сестра, які теж будуть мамою і татом. Всі інші діти — учні школи та сини і дочки двох сімей. Я вам пропоную самостійно розподілити ролі. Хід гри здійснюється наступним чином: *на початку дітям повідомляють ігрові правила:*

директор — несе відповідальність за якість навчання, слідкує за роботою учителя, веде бесіди з учнями та батьками, пише розклад уроків; вчитель — зустрічає дітей та їх батьків, проводить урок (показує мультфільм про літеру «М», допомагає дітям працювати з посібником на сторінці 117: дидактична вправа «Розфарбуй машини, на яких написані склади з буквою «М»», перевіряє якість виконання завдань учнями, обговорює результати уроку з директором; лікар — веде прийом, оглядає дітей, перевіряє слух, зір, веде бесіду з батьками, цікавиться станом здоров'я дітей, виписує довідку-дозвіл відвідувати дитячий колектив, медична сестра — вимірює дітям температуру, подає лікарю шпатель, карточки; мама і тато — разом з дітьми здійснюють покупки в магазині, відвідують поліклініку, збирають та ведуть дітей до школи, забирають дітей зі школи додому, спілкуються з вчителем, ведуть домашнє господарство.

Ігрова ситуація: мама і тато збирають свого сина до школи, перед школою вони заходять до магазину та купують все, що необхідно йому для навчання. Консультант надає рекомендації щодо кращого вибору речей та канцтоварів. Продавець чемно продає вибраний товар. В школі директор слідкує за порядком, вчитель проводить уроки з учнями. Медсестра здійснює медогляд в своєму кабінеті. Директор повідомляє, що робочий день закінчився, школа зачиняється. Працівники магазину та

182

поліклініки забирають своїх дітей додому, спілкуються з дітьми щодо успіхів в школі. *Чітке дотримання послідовності проведення цієї гри має велике значення для отримання найкращого результату. Дана гра може продовжитись наступного дня за бажанням дітей, що свідчить про успішне опанування ролей дітьми.*

Висновки. Отже, старший дошкільний вік є підготовчим етапом для соціалізації дитини та включення в майбутнє шкільне життя. Великого значення для встановлення гармонійних взаємин з однолітками та дорослими мають гуманні стосунки, які найкраще засвоюються в процесі сюжетно-рольової гри.

Список використаних джерел та літератури.

1. Буракова О. Б. Подготовка студентов педагогического колледжа к воспитанию у дошкольников гуманных чувств и отношений : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 "Дошкольная педагогика" / Буракова Ольга Борисовна. – М., 2005. – 183 с.

2. Чамата П. Р. Роль мови у формуванні самосвідомості у дітей / П. Р. Чамата // Радянська школа. – 1952. – № 10. – С. 10.

3. Врочинська Л. І. Взаємодія дитячого садка і сім'ї у вихованні гуманності в

дітей старшого дошкільного віку / Л. І. Врочинська // Оновлення змісту і методів

дошкільної освіти в Україні : зб. наук, праць. Наукові записки Рівненського

державного педагогічного інституту. – Вип. 5. – Рівне : РДШ, 1999. – С. 84-91

4. Врочинська Л. І. Садок і родина: виховуємо дітей гуманними / Л. І. Врочинська // Дошкільне виховання. – 2006. – № 6. – С. 12-14

5. Петеріна С. В. Виховання культури поведінки у дітей дошкільного віку / С. В. Петеріна // – М.: Просвещение, 1986. – С. 8

6. Бойченко Н. А. Сюжетно-рольові ігри дошкільнят / Н.А. Бойченко // – К.: Радянська школа, 1982. – С. 18-26

Яндюк Т. А.

вихователь

ЗДО №5 м.Коростеня.

Значення гри у розвитку та вихованні дитини.

Гра – провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. Це один з тих видів дитячої діяльності, який використовується дорослими в цілях

виховання та розвитку дитини, закладений в дитині самою природою принцип осягнення себе та оточуючого світу.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський писав: «Без гри немає та й не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини виливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і любові до знань» [12,с.95]. Він висловив думку, яка стала основою всього того, що містить у собі гра. Завдання та зміст ігрової діяльності визначається Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, чинними програмами розвитку навчання та виховання дітей дошкільного віку: «Дитина», «Українське дошкільля», «Впевнений старт», «Зернятко». У цих директивних документах вказано, що гра є засобом виховання дітей дошкільного віку. У Концепції дошкільного виховання в Україні, «роль гри в педагогічному процесі зумовлена його функцією – творчою інтеріоризацією дітьми власного досвіду, пізнання навколишнього середовища» [6,с.16]. Базовим компонентом передбачений розвиток у дітей творчих здібностей, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. У чинних програмах розвитку дітей дошкільного віку виокремлено розділ «Ігрова діяльність», в якому чітко розглянуто всі види ігор з дітьми та подано їх орієнтовну тематику.

Нині в Україні відбувається реформування усіх ланок освітньої системи, в тому числі і дошкільної. Важливим його завданням є розробка теоретичних і методичних засад дошкільного виховання на принципах демократизму та гуманізму, психолого-педагогічних принципах. Важливе місце посідає гра дитини, тобто активна діяльність дитини, під час якої вона оволодіває мовою, як головним засобом спілкування, стосунками, соціальними функціями. Під час гри дитина всебічно розвивається, формується інтелектуальна, емоційна, моральна сфера, розвиваються всі психічні процеси.

Проблема гри завжди була актуальною. Вона має багатовікову історію. Тема вивчення значення гри для дітей цікавила багатьох дослідників. Проблемам гри приділяли значну увагу мислителі і педагоги як минулого, так і сучасного: К.Ушинський, В.Сухомлинський, А.Макаренко, Л.Виготський, О.Леонтьєв, Д.Ельконін, О.Запорожець, Ж.ЖРуссо, С.Русова, Г.Лемко, Л.Артемова та інші. У їхніх працях було розроблено безліч різних теорій становлення та розвитку ігрової діяльності, досліджено і обґрунтовано роль гри в самоврядуванні та саморегулюванні особистості.

Так, К. Ушинський віддавав безумовно перевагу дитячій грі: « Гра є вільною діяльністю дитини, і якщо ми порівнюємо інтерес гри, а так само кількість і різноманітність слідів, залишених нею в душі дитини, з подібними впливами навчання протягом перших чотирьох – п'яти років, то, звісно, ця перевага буде на стороні гри» [14] .

Видатний психолог Л. Виготський підкреслив неповторну специфіку дошкільної гри, в якій формуються всі компоненти особистості дитини, відбуваються значні зміни в психіці, готується перехід до нової, вищої стадії розвитку. У грі виразно проявляються особливості мислення і фантазії дитини, її емоційність, активність, розвивається творчість, потреба у спілкуванні. Без гри немає повноцінного естетичного і вольового розвитку дитини, немає виховання особистості [4].

В свій час А. Макаренко висловив думку про те, що хороша гра схожа на хорошу роботу, де дітей поєднує відповідальність за досягнення мети, радість творчості, культура діяльності. Крім того, за словами Макаренка, гра готує дітей до тих нервово-психологічних затрат, яких потребує праця. В силу необхідності виконувати правила діти стають організованими, вчаться оцінювати себе і свої можливості, оволодівають спритністю та багато іншим, що допомагає формуванню міцних навиків трудової діяльності [9].

Вчений Г. Лемко, аналізуючи виховну цінність гри, стверджує: «У дитячі роки гра є основним видом діяльності людини. За її допомогою діти пізнають світ. Без гри дітям жити нудно, нецікаво...» [8]. Соціальне значення дитячої гри досліджував і психолог М. Рубінштейн. Нині формування суспільної спрямованості дитини-дошкільника в грі досліджує Л. Артемова, яка розглядає проблеми спілкування дитини в процесі гри, її взаємодії, розвиток симпатії під впливом ігрової діяльності тощо.

Про першочергове значення гри для природного розвитку дитини свідчить той факт, що ООН проголосила гру універсальним і невід'ємним правом дитини.

Величезне значення гри для розвитку та виховання дитини дає підставу вважати обрану тему достатньо актуальною.

Мета статті: розкрити розвиваючий та виховний потенціал ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Необхідно визначити завдання, які дозволяють її досягти: здійснити теоретичний аналіз педагогічної літератури для виявлення сутності гри; проаналізувати погляд науковців на проблему ігрової діяльності дітей дошкільного віку; розглянути гру як основний вид діяльності дітей дошкільного віку.

Психолого - педагогічні дослідження, а також практика виховання дітей у дошкільних навчальних закладах свідчить, що початок розвитку творчих здібностей дітей припадає на дошкільне дитинство, коли ігрова діяльність стає провідною, дитина розвивається під впливом вражень від оточуючого світу. Гра – найбільш доступний вид діяльності, своєрідний спосіб переробки отриманих вражень. Постає питання: чим приваблює дитину гра? Самим процесом. У грі вона така, якою їй хочеться бути. До гри дітей спонукає намагання ознайомитись з навколишнім світом, активно діяти у спілкуванні з однолітками, брати участь у житті дорослих, здійснювати свої мрії...

Життя суспільства відображається у грі в усьому: в сюжеті і правилах, у взаєминах дітей один з одним, у їхніх діях, вчинках, розмовах, репліках. Ігрова діяльність зміцнює фізичні сили дитини, розвиває організаторські здібності, психічні процеси, фантазію, творчість, об'єднує дитячий колектив.

Спостерігаючи за дитиною, яка грається, з впевненістю можна сказати про те, що, залежно від того, в які ігри грає дошкільник, можна дізнатися про його інтереси, здібності, нахили, задатки, виявити особливості характеру, ставлення до товаришів і дорослих.

Діти граються тому, що це приносить їм задоволення. Разом із тим, ні в якій іншій діяльності нема таких суворих правил, як у грі. Саме тому, гра дисциплінує дітей, привчає їх підкоряти свої дії, відчуття й думки поставленій меті. Кожна гра ведеться за певними правилами, які диктуються змістом гри. Ігрова діяльність дітей у кожному віковому періоді має свої особливості, що передбачає використання специфічних форм і методів педагогічного керівництва нею.

Маленькі діти зазвичай починають грати, не замислюючись над метою гри та її змістом. У перших іграх дітей керівною є роль дорослого. Наслідуючи дії дорослого, дитина починає гратися самостійно. Згодом ініціатива гри переходить до дитини. У дошкільному віці увага дітей досить нестійка, тому, плануючи проведення будь-якої гри, потрібно враховувати цю вікову особливість і не затягувати процес гри. Не потрібно починати гру перед сном чи перед вживанням їжі. Обов'язково треба враховувати рівень розвитку та індивідуальні особливості, інтереси дітей.

Цікаві ігри створюють бадьорий, радісний настрій у дітей. Найважливіша ознака дитячої гри-цілкова захопленість, дитина повністю поринає у гру. Трапляється, що вона забуває про все: їжу, сон, оточуючих, реальне життя. У такі хвилини дитина живе в іншому світі. Тому не варто дивуватися, якщо малюк розлючується, коли дорослі необережно порушують його гру, переривають те, що дитина ще не закінчила, не дофантазувала. З точки зору нас, дорослих, вона всього лише грається, а з точки зору дитини, вона зайнята дуже цікавою роботою, яку необхідно доробити. І ми, дорослі, повинні їх в цьому підтримати і допомогти.

Ми часто забуваємо, що світ дитини відрізняється від нашого, дорослого, світу. Гра в житті дитини важлива так само, як навчання для школяра або робота для дорослого. Те, на що дитина здатна в процесі гри, недоступно їй в будь-якій іншій діяльності. Гра тільки здається легкою. А насправді вона потребує, щоб дитина, яка грається, віддавала максимум своєї енергії, розуму, витримки, самостійності. Це потрібно розуміти як батькам, так і вихователям.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки про те, що гра - природний спосіб розвитку і виховання дитини. Тільки у грі дитина радісно і легко розкриває свої творчі здібності, закріплює і засвоює нові навички і знання, розвиває моторику, спостережливість,

фантазію, пам'ять, уяву, увагу, рухову активність, вчиться думати, аналізувати, долати труднощі, одночасно вбираючи в себе неоціненний досвід суспільства. Отже, гра має величезне розвивальне і виховне значення для формування дитини. Вона має переважати в освітньо-виховному процесі дошкільного закладу. Необхідно всіляко розвивати інтереси дітей, створювати предметно-ігрове середовище, в якому перебувають діти під час ігор, стимулювати їх прагнення до перемоги, до кращого результату. Завдання педагогів-всєбічно розвивати та виховувати дітей на кращих прикладах з життя і діяльності людей, підготувати їх до школи та майбутнього життя.

Список використаних джерел та літератури.

1. Артемова Л.В. Вчися граючись. – К.: «Томіріс», 1995 –111с.
2. Бондаренко А.К., Матусик А.И. Воспитание детей в игре.- Москва:Просвещение, 1983.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні(нова редакція) //Дошкільне виховання- 2012, №7.
4. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка//Вопросы психологии.-1986.-№6.-С.13-18
5. Журнал «Дошкільне виховання» – №10/ 2007.
6. Концепція дошкільного виховання в Україні. –К.: Освіта,1993 – 16с.
7. Катерина Карасьова,Тамара Піроженко. Світ дитячої гри.- К.:Шк.світ,2010.
8. Лемко Г.І.Значення гри для виховання дитини [Електронний ресурс].Режимдоступу:http://pidruchniki.com/16330826/psihologiya/igrova_diyalnist_providna_dlya_doshkilnogo_viku
- 9.Макаренко А.С. Гра// Макаренко А.С. Твори: 7т. – К.: Рад.школа,1954 – Т.4.с.367-368.
10. Програми «Українське дошкільля», « Впевнений старт», «Малятко».
- 11.Рубинштейн С.А.Основы общей психологии: В 2-хт.-т.1.- М.:Педагогика,1989.-247
12. Сухомлинський В.О.Серце віддаю дітям//Сухомлинський В.О.Вибрані твори: в 5-ти томах- К.:Рад.школа,1977-Т.3 –с.78-102
13. Усова А.П. – Роль игры в воспитании детей.-М.,1986.-106с.
14. Ушинський К.Д. Рідне слово//Збр.пед твор.: У2т.-К.,1983

Навчальне видання

Тарнавська Н. П.

**«ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ
МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В
ТАБЛИЦЯХ, АЛГОРИТМАХ, ФРАГМЕНТАХ ЗАНЯТЬ»**

*Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних
закладів і педагогічних працівників ДНЗ*

Відповідальний за випуск

Надруковано з оригінал-макета автора

Підписано до друку 06.06.16. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Bookman Old Style. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 13.0. Обл. вид. арк. 12. Наклад 300. Зам. 226.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана
Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua